

60911

ulenor

Basileae 1571
Officina Oporiniana

CHRONICA,
SIVE
HISTORIAE
POLONICAE COMPENDIOSA, AC PER CERTA LIbrorum capita ad facilem memoriam recens facta descriptio:

AVTHORE MAGNIFICO
VIRO IOANNE HERBVRTO
de Fulstin, Regni Polonici
Senatore.

Ex libris Nicolai Zalaszowski

Cum Cæs. Maiest. gratia & priuilegio
ad annos decem.

D

SIGISMVNDVS [illegible] REX POLO[illegible]
NIAE, [illegible] RVS.
SIAE, [illegible]
NIAE, ETC.

60911

SERENISSIMO PRINCIPI, ET DOMINO, DOMINO SIgismundo Augusto, Dei gratia Regi Poloniæ, Magno Duci Lituaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masouiæ, Samogiciæ, Kijouiæ, Voliniæ, Podlasiæ, Liuoniæ, &c. Domino & hæredi,

IOANNES HERBURTVS de Fulstin humilima sua officia commendat, & omnem felicitatem à Deo Opt. Max. precatur.

ATVRA duce hoc comparatum est, Serenissime Rex, ut prestãtissima quæque ingenia ad ardua semper & difficilia nitantur, nõ alio magis præmio ducta, quàm spe nunquam intermorituræ gloriæ. Hinc itaque est, quòd laborum ab eiusmodi ingeniis [illegible] propè nulla, facultatum minima, utiæ ad extremũ perquàm exigua habetur: resq; ea in perfacili cogni-

tione

tam illuſtria & luculenta ſunt, ut neq; Græcis illis, neque etiam Romanis ullo modo cedere uideantur. Ea uerò quum ab ipſo Lecho, gentis noſtræ primo auctore, diligenti indagatione orſus eſſem, uſq; ad Maieſtatis ueſtræ Regni felicis gubernacula proſecutus ſum, relinquens paratam atq; luculentam materiam melioribus & cultioribus ingenijs, ut ea poſteritati mandent, quæ à Maieſtate ueſtra pro communi Reipub. bono geſta ſunt. Atq; hæc quidem eius generis mihi fuiſſe uidentur, ut niſi per Maieſtatem ueſtram felicem finem ſortita fuiſſent, omni dubio procul Rempub. noſtram funditùs euertiſſent. Quis enim ignorat, qui motus ac Tragœdiarum propè exitus, ſequuturi erãt, niſi Legum abuſu antiquatarum in integrũ reſtitutio (quam nos Executionem appellamus) tum ut Polonus cum Lituano nullo diſcrimine eſſent, pro unoq; & indiuiſo corpore haberentur (Vnionem nos dicimus) opera ac ſtudio laboreq; indefeſſo Maieſtatis ueſtræ

utrumq;

utrumq; perfectum esset? Quæ quidem ardua & magna duo Reip. negotia, à Maioribus Maiestatis uestræ tentata quidem sæpe sunt, suum tamen finem sortiri nullo potuerunt modo. Sed longior ego nunc in explicandis rebus à Maiestate uestra gestis, esse nolo: ne quispiam, auribus Maiestatis uestræ aliquid me dare, existimet. hoc tantummodo ab ipsa maiorem in modum oro & quæso, ut hoc laboris nostri quicquid est grato animo accipere, atque me operas pensaq; Reipub. qualia possum tradentem, benignitate sua Regia complecti uelit. Nõ dubito autem, & apud Maiestatẽ uestram Dominum clementissimum, & apud nostros etiam homines humanitatis studiosissimos gratiam me esse hoc etiam nomine initurum, quòd & Legibus digerendis transferendisq; labores non paruos impenderim, & Maiestatis uestrę, nostrorũq; Maiorum præconio, pro uirili mea parte non defuerim. Sed iam maiestatem uestram Regiam ad gloriam Dei quàm diutissimè ualere,

ualere,atq; Reipub. noſtræ Polonæ patriæ nobis dulciſsimæ quàm feliciſsimè præeſſe cupio & opto. Datum Præmisliæ menſe Auguſto, anno à Chriſto incarnato

1571.

COMPENDIOSAE POLONORVM HISTORIÆ Liber primus.

DE ORIGINE NOMINIS Polonorum. Caput I.

POLONORVM gentem uiciniores eiusdem linguæ populi uocant Polacos, siue Polonos: indeq; qui Latinè loquũtur, Polonos eos appellant: Lachos uerò Lechos ue à uicinis uocatos, Lechitas solent dicere Latini. Polaci itaque, siue Poloni dicti sunt à Pole, quod & planiciem & uenationem Slauis significat: (nam & planam ferè apertamq; regionem ij tenent, & apprimè studio uenandi tenentur) nomen uerò Lachorum, siue Lechorum, ille eis dedit, qui primus eorum conditor atq; dux (ut iam dicemus) fuit. *Poloni.* *Lechitæ.*

DE IMPERIO LECHI. Caput II.

Diuturno cunctæ Slauicæ nationis consensu celebratur Lechum & Cechum Polonis atq; Boemis (qui etiam Cechi lingua Slauica uocantur) Principes præfuisse: ideoq; alterum Polonis, alterum Boemis nomen dedisse, dubitandum non est. Bernardus quidem Vapouius etiam certum tempus edidit, quo Polonis Lechus præfuit: nempe circa annum Christi 550. à quo quidem sumendum est initium rerum Polonicarũ, propterea quòd de uetustioribus gentis nostræ temporibus exploratum habemus nihil. Lechus itaque primus gentis Poloniæ auctor, hanc regionem latissimam, quę *Lechus & Cechus.* *An. 550.*

Regnum Poloniæ cõplectitur, ad colendum & habitandum multitudini suorum distribuit: arces & castella opportunis locis muniuit: ipse in una ex his domicilium fecit, quã sexto à Varta flumine milliario, uersus Septemtrionem, in patentissima planicie, ex rude & non dolata materia extruxit: eiq; oppidum adiunxit, & Gnesno seu Gnesnæ ipsi nomẽ imposuit. A nido autem, quẽ Gniazdo Polonicè uocamus, paululum deflexit ipse hoc uocabulum: siue quòd eo loco, quo nidus auibus, arx illa sibi futura esset: siue quòd aquilarũ ibi nidum reperisset. Nam inde existimantur Poloni Principes habere suum Insigne albam Aquilam, erectam, expansis alis. Sic igitur fundato suo principatu, Lechus ius dabat populo, nõ ex præscripto legum (nam nullæ erant) sed ex æquo & bono: usuq; est moderato (quod credere par est) imperio, magis Pater, quàm Dominus, factus illorum, qui fidẽ ductumq; illius secuti essent. Nec enim facilè liber feroxq; populus asperum & iniquum tyrannum aut initiò secutus esset, aut postea pertulisset. Reditus tunc & agros peculiares nullos habebat Princeps: sed ei cuncti seminabant & metebant, decq; omnium rerum prouentuae fructibus ipsi uectigal pendebant. Nam numus illo seculo incognitus erat apud Polonos: sed quo indigebant, permutatione rerum comparabant sibi. Quandiu uerò Lechus regnauerit, quid præclari bello paceq́ue gesserit, quos' ue liberos post se reliquerit, nihil compertí habemus. Vapouius inter alia scribit, 150. fermè annis posteritatem eius regnasse in Polonia,

Gnesna.

Lechi quale imperium.

Reditus Principis.

Lechi posteritas.

ad annum ferè à Christo
nato 700.

DE

DE DVODECIM PALATINIS.

Caput III.

QVum autem stirps Lechi defecisset, ab unius imperio ad paucorum dominatum traducta fuit Respub. Nam duodecim Palatini, diuisa in totidem regiones Polonia, in Principes eliguntur, quò quisque suæ regioni præesset: & Voieuodæ, hoc est, Duces belli & copiarum, uernacula lingua sunt dicti. Et rectè quidem illi atq; è Repub. initiò initum Magistratum gessêre: legesq; paucissimas & simplicissimas, non in libris neque in tabulis, sed in animis hominum atque in usu, perinde atque Lycurgus apud Lacedæmonios quondam, exarauêre: sed pòst aliquanto ad ambitionem uersi sunt, dum ex suo quisque nutu omnia geri uult, & rem priuatam potētiamq; suam augere studet. inde tandem contentiones, simultates & factiones è studijs partium sunt exortæ, quæ Rempub. funditùs euertere cœperāt. Pertæsi igitur malorum Poloni, quæ sub duodecim Palatinorum imperio ipsis incubuerant, ad unius principatum respexêre. Quandiu uerò horum Voieuodorum durauerit imperium, nihil nobis exploratum est: sed manet nihilominus, in hanc usque diem, is apud Polonos Magistratus, aliquantum restricta potestate & iurisdictione ipsorum: habentq; ij principem secundum Episcopos in senatu Regio locum. Cæterùm duodecim tunc Palatini & Voieuodę fuerunt, uel nouo populi placito, uel usitato etiam sub principibus instituto: finibus uerò Poloniæ non ijsdem perpetuò manentibus, sed accisis aliquādo prolatisq; rursus, ne regionum quidem eadem distinctio, nec idem Palatinorum numerus mansit.

Palatini.

Quale Imperium eorū, &c.

quàm diuturnum.

Numerus eorum.

DE PRINCIPATV CRACI.

Caput IIII.

PAlatinis igitur ab Imperio amotis, post longam in conuentu Gnesnensi consultationem una omnium sentētia ad Cracum Principatus defertur. quod factum esse circa annum Domini 700. Vapouius uult: ideoq; quando Lechi posteritas ad eum quoq; annum ferè (ut in cap. 2. diximus) manserit, nō diuturnus fuisset ille Palatinorum Dominatus. Siue autem unus Cracus fuit de Voieuodis illis, siue non fuisset: uerisimilius est fuisse ipsum Polonum, quàm externum. Habebat enim & domicilium apud Vistulam, 13 miliario à fontibus eius fluminis: eratq; cùm amicitijs, copijs & facultatibus potēs, tum prudentia, animi magnitudine, & iustitiæ atq; integritatis opinione, apud omnes ita gratiosus, ut solus dilabentem Rempub. rectè sustinere & recreare posse uideretur. Reluctabatur ille quidem diu & multum Reipub. curā & administrationē suscipere, præsertim quòd & licentia hominum intestinisq; dissidijs perturbata, & externis bellis nō leuiter quassata fuit: precibus tamen & contentione multitudinis, amoreq; patriæ uictus, assensit. Neq; uerò fefellit Polonos hoc ipsorū de Craco iudicium, prudētiæ & uirtuti ipsius datum. Nam hostes Regni, alios fœderibus sibi adiūxit, alios armis repressit: pacatis uerò foris rebus, domi licētiam & audaciam perditorum coercuit: iudices priuatarum controuersiarum, per loca constituit: urbem in noua Vistulæ ripa, in loco domicilij sui, condidit, ac de nomine suo Cracouiā appellauit, eiq; arcē in colle Vauello felicibus auspicijs superædificauit, quam & Regni caput, Gnesna relicta, fecit: quę quidem urbs inter totius Septentrionis urbes facilè principatum tenet, Celebris fama erat huius Polonorum

Cracus Princeps.

An. 700.

Polonus fuit, &

Qualis.

Cracouia, sedes Regni.

Cracouia nunc celebris, &

Ionorum Principis: qua permoti Boemi, consanguinei Polonorum, ipsi quoque sibi eum Principem adsciuisse dicuntur. Sic autem quum per multum tempus bene ac feliciter regnasset, obijt tandem, & è conspectu Cracouiæ, ultra Vistulam, in monte Lassotino, aggesto instar montis tumulo (quemadmodum ipse mandauerat) sepultus est: extatq; in hunc usque diem is tumulus, haud procul à delubro, quod D. Benedicti nomine uocatur.

Mort. & Tumulus.

DE FRATRICIDA LECHO SECVNDO. Caput V.

CVrato Craci funere, filius eius natu iunior Lechus maiorem (cui Craco nomen erat) occultè interimit, Principatumq; scelerate appetitum suscipit: uerùm patefacto pòst scelere, Principatu deiectus, & in exilium actus est: aut certè dijs & hominibus exosus, nullis relictis liberis, dolore & conscientia patrati fratricidij contabuit domi.

Lechi fratricidij Pœna.

DE VIRGINE VENDA, PRINCIPE. Caput VI.

ITa uerò gratam sui memoriam Cracus Princeps apud Polonos reliquerat, ut utroque filio eius orbati, ad Vendam filiam, quæ unica superstes erat, Principatum deferrent. Sperabant enim, habituros se esse præstantem aliquem de externis Principē, uenustissimæ & prudentissimæ uirginis Vendæ coniugio inuitatū. Nec sanè fefellisset Polonos opinio, nisi per Vendam stetisset. Nam Ritigerus, illustris & potens ea tempestate in Teutonibus finitimis Princeps, per Oratores suos coniugē eam sibi petiuit: uerùm illa, excelsi & minimè muliebris animi uirago, negauit se alicui esse nupturam:

Venda uirgo Princeps.

Ritigerus, expetens Vendæ coniugiū, repellitur.

Principem, quàm Principis uxorem, esse malle. Orare iterum atq; iterum Ritigerus, minásue adijcere: sed posteaquam frustra se omnia tentare uidet, coacto exercitu armis negatum coniugium persequi statuit: nec segnius Venda cum expeditis suorum copijs aduenienti hosti ad fines Regni sui occurrit. Miscere rursus cœpit Ritigerus preces atq; minas, illa uerò exprobrare importunam libidinem armato. Oratores denique reuersi, eximiam puellæ pulchritudinem & sapientiam, animumq; ad bellum quàm ad nuptias paratiorem, renunciant suo Principi. Orant itaque, ne se exercitumq; suum, propter intempestiuum amorem & cupiditatem suam, turpiter conijciat in periculum: etiamsi exploratam haberet uictoriam, inglorium tamen esse uiro cum fœmina certamen: ni desinat, relicturos se eum, domumq;, signis conuersis, reuersuros. Ille omnibus tentatis, ubi obstinatos suorum animos, & à prælij dimicatione alienos esse uidet, mortem sibi consciuit (cùm propter amoris impatientiam, tum quòd à muliere sine ullo prælio uictus esse uideretur) Theuthones uerò, ictis cum Venda fœderibus, finibus Poloniæ decesserunt. Lętata hoc successu Venda, ouans Cracouiam inuehitur: mactatisq; quàm plurimis uictimis, ad extremum ipsa dijs patrijs solenni ritu se deuouet, ac de ponte in profluentem Vistulæ (ne quis aduersus casus eius felicitatem contaminaret) sese proijcit. Sic peccabatur ibi, ubi uerus ignorabatur Deus. Inuentum est postea Vendę ipsius cadauer: quod uno ab urbe milliario, editiore loco è conspectu urbis, supra amnem Dlubniam, proceres sepeliuerunt, aggesto itidem ut patri tumulo: indéque subiacens pagus, Mogilæ (hoc est, Tumuli) nomen adhuc retinet.

Bellumq; mouet frustra.

Ritigeri interitus.

Theuthonum cum Venda fœdus.

Vendæ triumphus, atque

Tumulus.

DE

DE DVODECIM PALATINIS ITERVM. & de aurifice Præmislo. Lescone primo.

Caput VII.

POst Vendæ obitum, quum nemo Regiæ stirpis superesset, cõmutata est rursus Reipub. forma, à duodecimq; iterum Palatinis Polonia cuncta, militiæ domiq; aliquandiu administrata: donec rursus ad unum delatus est Principatus, ex mirabili quodam euentu atque stratagemate. Nam quum Poloni à Pannonibus & Morauis aliquoties profligati, animum à defensione finium suorum desponderent, homo quidam plebeius & aurifex, Præmislus nomine, coadunata aliquanta manu uoluntariorum militum, arte & dolo hostem fudit. Galeas enim & clypeos è tenerioribus arborum corticibus, & è quauis alia materia magno numero fabricari curauit, eaq; partim felle, partim lithargyrio extrinsecus illita, noctu è conspectu hostilium castrorum, in extrema sylua, in truncis arborum, & in arbustis, terræq; infixis ramis, ita appendit, ut ad exorientem Solem obuersa, armati exercitus speciem eminus inspectantibus exhiberent. quod conspicati Pannones, contemptu uicti sæpe fugatiq; à se hostis, pauci tumultuariè correptis armis, quasi ad certam prædam procurrerunt: nostri uerò interea, galeis atque clypeis submotis combustisue, fugam simulauerunt. Siue ergo præcipitato illo tumultuario exercitu in insidias atque conciso, & mox indutis armis ipsorum, reliquos imparatos cæciderunt: siue, dum credunt fugisse Polonos, in securos illos, & crapula somnoq; sopitos, Poloni repentè irruerũt: Præmisli certè industria singulari illo stratagemate singulariter tunc enituit, opemq; tulit patriæ: hostis uerò cæsus, & castris omni rerum copia refertis exutus, inglorius Polonia excessit.

Palatini duodecim.

Bellum cum Pannonibus & Morauis, Præmislistratagema.

ceſsit. Ob tam præclarum ergo facinus atq; meritum in Rempublicam, Præmislus omnium acclamationibus Princeps renunciatur, & blandum Leſci nomen apud Polonos, ob Lechi conditoris memoriam gratioſum, oblatum accepit. Vocatur à quibuſdam, loco Leſci, Leſticus, ſed minus uſitatè. Videtur autem Principatus ipſius incidiſſe in annum Chriſti 750. aut 760. poſt quem ſuſceptum, in pace moderatum eum in ſuos geſsit: neq; auſus eſt quiſquam, eo uiuente, fines Poloniæ infeſtare. Quandiu uerò regnauerit, ubi & qua morte abſumptus ſit non conſtat: liberos quidem poſt ſe nullos reliquiſſe fertur.

Præmilus Princeps electus, Leſcus uocatur.

An. 750. aut 760.

Principatus eius qualis, & Quàm diuturnus.

DE CVRSORE LESCO SECVNDO.
Caput VIII.

Principis electio formula commiſſa.

PRæmislo itaq; uita defuncto, exoritur noua de Principatu cõtentio: quumq; nullus appareret ambiendi modus atq; finis, placuit rem fortunę committere. Indictus eſt itaq; ad certam diem maculoſorum equorum curſus: qui primus ad metam peruenisſet, eius dominus Princeps ut eſſet. erigitur meta ad Prãdinicum amnem: effunditur ad ſpectaculum ingẽs hominum multitudo.

Leſci dolus.

Ibi Leſcus quiſpiam, competitorum unus, quum ſtadiũ uafro conſilio (ſtrauerat enim clãm in ſabulo ferreos acutos ſtylos, quibus currentium equorum pedes læderentur) impediuiſſet, primus ad metam, obliquo & minimè impedito tramite, peruenit. Munierat autem & equi ſui calces ferreis ſoleis, ut ſi forte cum impetu currens, in eos incidiſſet, non offenderet in ſtylis: quum omnes omnium aliorum equi de more illius temporis, ſoleas nullas haberent. Illius itaq; rei prorſus ignaris omnibus, & miraculo attonitis, iamq; Victorem & Principem

pem(quasi diuinitùs sibi oblatum)Lescum acclamantibus, techna deprehenditur: protrahitur Lescus in medium, conuincitur, damnatur, cōcerpitur. Notarunt autem commentum illud impediti curriculi, duo quidam iuuenes tenues & obscuri: quum, nemine etiādum præsente, pedestri cursu in stadio illo fortè certarent, ioco Principatum inter se pacti. Offendentes nanq; in stylis, subsistunt: inuestigant rem curiosius: notant tramitem stylis uacuum. Eorum itaq; alter, equitibus illis, qui de Principatu certabant, à carceribus procurrentibus, procurrerat & ipse pedester noto iam sibi tramite, spectatoribus effuso risu eum prosequentibus: omnium uerò equis, posteaquam ad stylos uentum erat, cespitātibus, iuuenis ille pedester primus post doli fabricatorem peruenerat ad metam. quem propterea, fabricatore fraudis necato, Principem omnis populus salutat: & (ne quid ad auctoritatem & maiestatem illi desit) Lescum, commutato nomine, appellat. Is ergo Lescus, Princeps factus tam insperato rei euentu, dedit operam sedulò, ne tanto munere indignus iudicaretur: nec modo finitimorum uim & incursiones repressit, sed quibusdam etiam populis ultrò bellum intulit: quantum uerò dabatur otij à bellis & à serijs Reipub. negotijs, in exercenda uirtute & disciplina militari illud ferè consumpsit. Fuit autem in hospites splendidus & munificus: in suos, cùm uirtute aliqua præstantes, tum egestate pressos, liberalis: adeuntibus quoq; facilis & comis, acerq; uindex iniurijs pressorum. In uictu cultuq; corporis, singularis erat parsimoniæ: rudibus & crassis pannis, aulęorum loco, passim utebatur: nisi si quando in publico dare aliquid splendori & maiestati Principatus, propter externos homines maximè, cogebatur, quin ibi quoq; crassos illos suos pan-

Deprehenditur: & qui dolum detegit, sic

Princeps.

Lescus uocatus.

Lesti II. Principatus qualis.

Eiusq; uirtutes.

nos, quibus ante adeptum Principatum usus esset, ob oculos sibi poni iubebat: quibus admoneretur fortunæ suæ pristinæ, & unde ad tantum honoris fastigium esset euectus. Ab ebrietate uerò Lescus ita abhorrebat, ut pe
» cudi quàm homini similiorem esse ebrium hominem iudicaret. His moribus & hac moderatione animi quàdiu quibusq; rerum successibus regnauerit, & quomodo uita defunctus sit, itidem atq; alia illius temporis, incertũ est: non desunt, qui hunc ipsum Lescum interfectum esse scribãt in prælio, quod ipse uicinis suis Vngaris ac Slauis ferens auxilium, contra Carolum Magnum Imperatorem gesserit: idq; actum est circiter annum Christi 805.

Quandiu Principatum tenuerit.

An. 805.

DE LESCO TERTIO.

Caput IX.

Lesci III Principatus qualis.

LEsco igitur è rebus humanis sublato unicus eiusdẽ nominis filius successit, non degener à paternis uirtutibus. Nam ita se gessit in Principatu bello paceq;, ut patrem non adæquare modò, sed superare etiam uideretur. quin & cum finitimis, qui (nouitate & humilitate generis eius despecta) nouos ciebant motus, bella gessit: eosq; uel perdomuit, uel reuocauit ad officium. Quòd si uerum est illud, quod de patre ipsius, in prælio interfecto, diximus: hic filius interfecti fortasse (ut quidã commemorant) legationem de pace ad Carolum miserat. Susc
Filius Lesci, successor. cepit autem Lescus hic ex legitima uxore Popelũ, eundemq; in spem Principatus liberaliter educatum, successorem sibi uiuens designauit.

DE POPELO PRIMO.

Caput X.

Popelus degener.

LEsco itaque uita pariter atque Principatu defuncto, destinatum à patre Principatum Popelus suscepit, patris

patris auiq; dissimilis, ignauus atq; timidus. Qui quum nihil præclari in Principatu gessisset, Regiam tātùm & domicilium suum Cracouia Gnesnam primùm retulit, indeq; non multo pòst Crusuiciam. Iuuenili adhuc ætate, quum aliquot annis regnasset, in morbum incidit, ac paulo pòst obijt. Fertur autem subinde solitus esse murium deuorationem sibi suisq; imprecari: quo quidem malo filius eius absumptus est.

Regia transl. lata Gnesnā & Crusuiciam.

Popeli mors, & murium imprecatio.

DE POPELO SECVNDO, PARRICIDA misero. Caput XI.

PEracto solēni ritu Popeli funere, filius eius eiusdem nominis, etiam tum impuber, Principatui inaugura tur, omnibus subiectionem ipsi, interposito iureiurando, promittentibus. Quum pubertatem attigit (quæ maximè lubrica & procliuis ad licentiam uoluptatesq; ętas est) suo arbitratu uiuere: Patruorum monita, quibus eius tutela (utpote adhuc impuberis & pupilli) demandata fuit, aspernari: cum æqualibus consilia capere: conuiuia comporationesq; largiores cum ijsdem frequētare: Rempublicam, iudicia, & querimonias hominum negligere: ad res agendas ineptus, ingenio nullo, ac inde omnibus erat despicabilis: ita ut Chostek uulgò per cōtemptum appellaretur. Patrui cum alijs proceribus, dissolutam illam principis uitam refrenare cupientes, uxorem illi dant elegāti forma puellam, Theuthonici cuiusdam Principis filiam. sed ne sic quidem de flagitijs & nequitia sua remisit quidquam: imò uerò noua crudelitatis & auaritiæ scelera, uxoris consuetudine sibi adiunxit. Fuit enim hæc ita auara & ambitiosa mulier, ut degustata semel dominatus atque lucri dulcedine, despecta uiri inertia, muliebri astu Imperium omne ad se transtulerit.

Popeli II. principatus qualis.

Chostek.

Vxor eius qualis.

Vnus obstabat scrupulus, Patruorum uiri sui gratia & auctoritas apud multitudinem, integritate uitæ morumq; grauitate & prudentia comparata. Itaque eos quàm maximè potest suspectos & inuisos, criminibus confictis, apud suum maritum reddit: eosq; tollendos è medio, suadet. Porrò dum facilè ægrum atque timidum uiri animum in deteriorem partem impulit: talis, nefandæ mulieris instinctu, necandorum illorum ratio initur. Grauem & periculosum morbum Princeps simulat: Patruos, neci destinatos, accersi eius nomine uxor iubet. Conueniunt sine mora: morbi magnitudinem Princeps gemitu assimulat: finem adesse uitæ suæ, diuinitùs indicatum, asseuerat: uxorem, paruosq; filios, ipsorum fidei ac tutelæ etiam atque etiam commendat: itáque in eiulatibus, planctibus & lamentis, absumpto die, quum iam ad occasum Sol tenderet, Princeps Patruos quasi moribundus iam dimissurus, nomine quenque blando compellat: ac in signum amoris circumferri medicatum poculũ, paratum ad eam rem, iubet: prægustare se simulat, cæterùm spumam tantùm, à medio extantem, halitu difflat. Illi quum omnes bibissent ordine, fingit somno se premi, & uelle quiescere. Vbi discesserunt, reuerenter salutato Principe, cõceptum præcordijs uenenum uitalia membra occupat: nec mora, de statu mentis remoti & furentes, maximo cum cruciatu cadunt, & exanimantur. Sed non sinit inulta esse diu diuinum numen scelera. Nam ex cadaueribus putrefactis, quæ mulier, insepulta disijci mandauerat, enati mures inusitatæ magnitudinis, impium parricidam, cum scelerata uxore atque liberis fugientem, quoquò uersus per aquam flammamq; persequuntur: nec claustra prosunt, aut abigentium satellitum ulla præsidia. Ad extre-

Parricidiũ.

Eimq; ultio miserabilis à muribus.

extremum diffugientibus omnibus, absumptis prius filijs, deinde uxore, postremus ipse infelix miserabiliter lenta morte ab eisdem consumitur in arce Crusuicia. Ita non cassæ ceciderunt patris eius imprecationes, qui subinde solitus esset (ut diximus) murium deuorationem sibi suisq; imprecari.

DE INTERREGNO, ET PIASTI electione mirabili. Cap. XII.

EXtincto (ut dictum est) Popelo cum uxore & liberis, conuenit magna Procerum multitudo Crusuiciam, ad creandũ nouum Principem. Agitata re aliquandiu, (eò quòd uaria essent hominum studia, & ambitiosi quidam magnas post se traherent factiones) infecto tandem negotio disceditur. Dum autem nemo parêret alteri, nemo cederet: miserè tum, in summa omnium licẽtia, Polonia diuexabatur. Indicta quidem sunt iterum comitia: sed frustra ibi cõsultatur, ubi nõ modò nõ remittuntur, sed intenduntur etiam partium studia: nisi insperata salus afflictæ Poloniæ diuinitùs oblata fuisset. Erat Crusuiciẹ oppidanus, Piastus nomine, Cossisconis filius, statura infra mediocrem, crassis atq; robustis artubus, mediam ætatẽ supergressus, agello modico colendo & mellificio uitam sustentãs, homo simplex & iustus, ac beneficus in egenos, atq; hospitalis, pro modo facultatũ suarum: ex uxore, à suis moribus non aliena, cui Repichæ nomen erat, unicum filium susceperat, eiq; (uiuente adhuc Popelo) primam comam gentili ritu tonsurus, & nomen impositurus, amicos ad eam cerimoniam atque conuiuium, porco mactato, & uase aquæ mulsæ infuso, inuitauerat. Priusquam stata dies adesset, fortè obtulerũt ei sese ignoti duo homines, habitu peregrino: quos

Post electionem Principis, factionibus plenam.

ille (quum Regia excluderentur) comiter inuitatos, hilarè domum suam introduxit: instruxit mensam: apposuit affatim ex his quæ ad futurum conuiuium apparauerat. Ibi res mira et stupenda accidit. Accreuit caro porcina, redundauit ex uase mulsa, ita ut non ciues modò, uerumetiam Principem ipsum cum omni comitatu destinato conuiuio acceperit. Eisdem igitur hospitibus sub tempus comitiorum reuenientibus, & iubentibus, Piastus ex tenui penu cellaq; sua conuentum illum omnem penuria laborantem, augescente rerum earum quæ promebantur copia, refecit. quo miraculo animaduerso uulgatoq;, una uoce omnes. Piastum non humanis suffragijs, sed diuino iudicio Principē sibi dari, conclamant. Recusat ille: tandem hospitibus illis suis auctoribus assensus, ita ut erat uestè & peronibus ex tilię cortice textis indutus, in Regiā à Primoribus deducitur. Hospites illi, perfuncti officio suo, disparuerunt. Existimantur autem ij fuisse angeli Dei, beneficentiā & hospitalitatē etiā in alieno à uera religione remunerantis.

Piastus mirabiliter eligitur, propter hospitalitatem laudatus.

DE EIVSDEM PIASTI PRINCIPATU. Caput XIII.

Piastus in Principatu beneficentior fuit.

PIastus Principatui inauguratus, non mutauit cum statu uitæ animum: quin auctus copijs, multum ad pristinam suam beneficentiam atq; benignitatem adiecit, uxore non modò non dehortante, uerum adiuuante etiā. Conquieuerunt sub eius Principatu intestina odia, cædes & latrocinia, reuerentia magis boni & uigilantis Principis, quàm armis et seueritate præsertim quòd eum Dijs curæ esse, & ipsorū non obscuro iudicio in illa Rei pub. specula collocatum, certò sibi persuaderent. Nihil enim æquè ualet ad religandos atq; deuinciendos animos

Optimus sit Princeps.

mos hominum, & ad moderandas stabiliendasq; Res- «
pub. quàm Religio: quæ pietate atq; integritate Princi- «
pis maximè excitatur & continetur. His præsidijs Pia- «
stus & bonis charus, & malis reuerendus, & finitimis ue
nerabilis, longam etiam Principum Regumq; Poloniæ
posteritatē per multa secula, usq; ad Cazimirum secun-
dum, qui Magni cognomen adeptus est, propagauit.
Porrò abominatus Crusuiciam, nefario scelere diroq;
interitu Popeli cōtaminatam, Gnesnam in prisci Lechi
Regiam domicilium suum transtulit: quumq; per mul-
tos annos sapienter clementerq; regnasset, senex admo
dum, annū agens centesimum & uicesimū, mortuus est.

Posteritas Piasti.

Regia Gnesnam translata.

CXX annos natus moritur.

DE ZEMOVITO.
Caput XIIII.

SVccessit Piasto unicus filius Zemouitus, uir impi-
ger, & ad rē militarē factus, æstus iuxtà ac frigoris,
laborisq; & inediæ patiēs, somni parcissimus, uictu cul
tuq; corporis non multum à gregarijs militibus diffe-
rens, alieni abstinens, de suo munificus, facilitate & libe
ralitate militum procerumq; studia tenere solitus. Nec
mirum sanè, si non difficile fuit, his eum artibus atq; stu
dijs summam sibi apud suos charitatem comparasse: qui
uiuentem adhuc & senio confectum patrem, in bellis &
grauissimis quibusq; negotijs, magno omnium fauore
& beneuolentia, iuuare studuerat. Quamobrē post mor
tem patris, militari disciplina constituta, omnia à Princi
patu alienata recuperauit: ac plura etiam de Morauis ce
pit, & Regno adiecit tū & à Prussis, quæ superiore tem
pore de Polonis ceperant, bello repetiuit. His autem fe
liciter actis, rebus humanis, Gnesnæ moriēs, exemptus
est, altero & tricesimo Principatus sui anno.

Zemouiti uirtutes.

Charusq; apud omnes principatus, &

Res feliciter gesta, atq;

Mori.

DE LESCO QVARTO.
Caput XV.

Lescus IIII princeps.

MAgno tam boni tamq; bene de Repub. merentis Principis desiderio ducti proceres, filium eius unicum, cui Lesco nomen erat, in Principatu ipsi surrogant adolescentulum. Hic quum adoleuisset, quietis potius & otij, quàm bellicæ gloriæ fuit amantior, contentus eo quem à patre per manus acceperat, Principatu: quo iustè, continenter & clementer, magna suorum beneuolentia, perfuncto, tandem uita defunctus est.

Accepto principatu cõtentus.

Moritur.

DE ZEMOMISLO.
Caput XVI.

Zemomisli uirtutes, &

SVccessit Lesco patri Zemomislus, probus & ipse, lenis, beneficus, hospitalis, & quietis amans (quas uirtutes quasi hæreditarias à Maioribus suis habebat) sed non alia re nobilior, quàm filio. Nam quum aliquot annos, nullos ex uxore susciperet liberos: nascitur tandem ei filius, sed cæcus. quæ res ipsi, breui gaudio delibuto, maioris mœstitiæ causa fuit. Septimum annum puer attigerat: quo prima coma pueris gentili ritu attonderi, & nomen imponi solebat. adsunt ad celebritatem frequentes Proceres: epulantur cum Principe mœsto, & sortem suam, orbitatis non ita multum dissimilem, deplorante, Principis & ipsi uicem dolentes: quum ecce insperata cunctis affulsit lætitia. Puer enim, absque ulla medicorum aut cuiusquam omnino ope, subitò lucem aspexit. Conuiuæ miraculo attoniti, effuso gaudio sibi & Reipub. tantum bonum diuinitùs oblatum certatim gratulantur. Puero Miecislao, quasi qui gladio sibi gloriam pariturus sit, nomen est inditum: sed is postea à matre & pedisequis blandius, ut fit, Miesco uocatus est. Zemomislus,

Filius, cæcus quidem post aliquot annos natus,

Sed mirabiliter illuminatus.

Miecislaus is uocatus.

momislus, peracto conuiuio, diuinos & ariolos de filij successibus, & quid hoc portenderet, quòd is cæcus natus, tanto interuallo uidere cœpisset, scisciatur. Respondent illi: Poloniam eius Principatu illustratum iri. Accuratè igitur puer, & ut Principe dignum est, iussu patris educatus, ipsi Zemomislo patri, Gnesnæ mortuo & sepulto, successit.

Futurorū bonorum boni ominis fuit.

Miecislai educatio.

Zemomislo succ.

LIBER II.

DE MIECISLAO, PRIMO Principe Christiano. Cap. I.

SVscepto itaque post mortem patris Principatu, & iustè quidem administrato, uxores septem barbarico more Miecislaus duxit: quas tamen postea, quum de religionis Christianæ ueritate & castitate aliquid audisset, dimisit: Dambroucamq; Christianam, Bolesłai primi Boemorum Ducis filiam uirginem, de consilij sententia nouo matrimonio sibi iunxit. Quæ posteaquam splendido comitatu Gnesnam aduecta est, Miecislaus Princeps Baptismo (ut conuenerat) ritu Christianorum initiatur, anno Christi 965. deinde Boemos, qui nouam nuptam deduxerunt, honorificè habitos & splendidè donatos remisit: mox totũ sese ad propagandam per omnem Principatũ suum Religionem, hortante & adiuuante uxore, cõuertit. Basilicas etenim nouem, diuersis locis, ædificat, easq; supellectili omnis generis pretiosa ornat, censibus & possessionibus locupletat: & in dioeceses distributas, duas quidem ex his

Miecislaus, Barbaricis uxoribus dimissis.

Dambrucã accepit, & Baptismum suscepit. An. 965.

Hospitibusq; honorifice habitis, Christianam Religionem amplia.

Archiepiscopi & Episcopi nouem. Archiepiscopis, nempe Gnesnensem & Cracouiensem: reliquas uerò, hoc est, Posnanienſem, Smorogouiensem (quæ postea Bicinensis, ac demum Vuratislauiensis dicta est) Cruſuicienſem, Plocensem, Culmēſem, Lubuſſenſem, & Camenecensem, ſingulis Episcopis attribuit: eisq; decimas omnis generis frugum, de ſuis iuxtà ac nobilitatis plebisq; agris, edicto perpetuo adſcribit. His autem rebus perficiēdis Aegidius Cardinalis, Episcopus Tuſculanus, Ioannis tertij decimi Pont. Max. (qui per illud ipſum tempus Leoni octauo ſucceſſerat) Legatus, præfuit: qui primus Archiepiſcopos & Episcopos Italici, ac quoſdam Gallici & Germanici generis, fecit: quum noſtri rudes adhuc eſſent ac nouicij. Additi ſunt & inferiores ſacerdotes, qui partim ſocij & conſiliarij, partim adminiſtri eſſent Episcoporum: quorum opera, ſtudio atq; diligentia, religio Chriſtiana celeriter magna cepit incrementa in Polonia: præſertim quum alij muneribus & honoribus à pio Principe, ditionem ſuam omnem eius rei gratia circumeunte, allicerentur, alij minis adigerentur. Dum uerò totus eſt in his Miecislaus, naſcitur ei filius è Dambrouca uxore: cui apud ſacrū Fontem, aui materni Boleslai nomē imponitur: adulto deinde, pater uiuēs adhuc uxorē accepit Iuditham, Geiſæ ſiue Ieſſæ Vngarorum Principis, affinis ſui, filiam, ex priore uxore ſuſceptam. Nam ea mortua, ſororē ei ſuam Adleidam Miecislaus in matrimoniū collocarat: à qua perſuaſus Geiſa, & ipſe cum Vngaris ſuis Chriſtianam religionem, quinto poſt Polonos anno, ſuſcepit. Pijs autem & quietis conſilijs ferè Principatum ſuum Miecislaus, annis triginta quinq;, adminiſtrauit: præter, quòd cum Volodimiro, Ruſſorū Duce, ditiones ſuas inuadente, neceſſariū bellum geſsit. Cæterùm quò

Archiepiscopi & Episcopi.

Inferiores quoq; sacerdotes.

Coeperatur Deus.

Pio Principe vigilanter admonente.

Boleslaus Miecislaus nascitur.

Et eius uxor.

Miecislai soror Adleida Vngaris persuadet Christianam fidem.

Principatus Miecislai gestus.

quò augustiorē Principatum posteris suis relinqueret Miecislaus: hortante senatu, Lampertū Cracouiensem Episcopū, uirum doctum & eloquētem, Oratorē mittit ad Benedictū eius nominis septimū Pont. Max. ut Regiū diadema sibi mitteret, Regemq; Polonorū se & posteros suos esse iuberet: uerùm ea res propter certas & iustas causas in aliud tempus dilata fuit. Hoc Principe mos inoleuit apud Polonos, ut homines equestris ordinis, in templis, dum sacerdos apud altare pronūciat, ex quo Euāgelista recitaturus sit Euangeliū, gladium mediotenus stringerēt (quasi profitentes, mortē sibi prius oppetendam, quàm à suscepto semel Euāgelio & Religionis professione discedendum:) Choro autē respondente, Gloria tibi Domine: rursus reconderent. Fuerāt etiā hoc tēpore in solitudine, apud Dunaieciū fluuium, duo monachi, sanctimonia uitæ celebres: quorū Benedictus ab Vngaris, quòd Christum profiteretur, cæsus: Suiradus, post uitam durissimè exactam, in monasterio Montis ferrei in Vngaria, quò ambo commigrarant, sanctè decessit.

Regium diadema expetitur.

Mos Polonorum, sub initium prouunciandi Euangeliū.

Monachi duo sancti.

DE BOLESLAO PRIMO.

Caput II.

SVscepit tandem paternū Principatū Boleslaus, summa Polonorū omnium uolūtate: quippe quos non indoles tantū eius egregia, nec uulgaris animi magnitudo, summo Principe digna, spe optima implerēt: sed rara etiā (quæ elucebat in eo) modestia, uerecūdia, comitas, suauitas morū grauitate temperata, & reliquæ adolescentiā magnopere cōmendantes uirtutes, spem & opinionē de illo conceptā minimè fefellerūt. Hic em̄ Princeps Polonorum nomen, Regia dignitate, externorum Principum necessitudinibus, & clarissimis rebus gestis

Boleslai uirtutes, &

Res gestæ.

uehementer illustrauit: militarē disciplinā auxit: Regni fines longè lateq; propagauit: Religionem stabiliuit, & augustiorē reddidit: deinde feros & agrestes homines ad ciuiliorem aliquanto uitæ cultum redegit.

DE SANCTO ADALBERTO, PONTIfice & martyre. Cap. III.

S. Adalbertus Pragens. Episcopus.

ERat sub id tempus apud Boemos Pragensis Episcopus Voiccechus (qui Adalbertus ab externis appellatus est) uir nobilis, & sanctimonia uitæ pietatisq; studio clarus. Is quū nihil apud Boemos, in retinendo impio cultu pertinaces, crebris admonitionibus acribusq; obiurgationibus proficeret: Romā primùm, ac deinde (impetrato à Pont. Max. commeatu: tentatis tamen primò, an resipiscerēt, Boemis) in Vngariā profectus erat: ibiq; annum & amplius cōmoratus, Geisa Principe cum uxore fauentibus, Vngaros Religione Christiana per interpretē accuratius imbuit: postremò in Poloniā ire perrexit. ubi à Primoribus & cætera multitudine honorificè exceptus, eandē Polonis quam Vngaris nauauit operam: ubi etiam mortuo illis diebus Roberto primo Gnesnensi Archiepiscopo, magnis Principis precibus exoratus, in Archiepiscopatu successit. Sed non multo interiecto tēpore, uisu nocturno diuinitùs admonitus, peregrinationem (ægrè dimittentibus eum Principibus) in Prussiam persequitur: Gaudentio fratre, siue Rasino, relicto pro se Archiepiscopo. Ibi dum Religionē Christianam, magna cum difficultate & patientia, disseminat, à gente barbara & immani, ueneranda mysteria sacrosancti Missæ sacrificij peragens, prope oppidum quod Fisshausum Germani postea dixêre, ad littus Oceani à barbaris confossus interficitur, die 23 Aprilis, anno Christi 997.

Vngaros, & Polones Fidem docet.

Archiepiscopus Gnesnensis factus.

Et à Pruthenis deinde,

Dum Missam faceret, occisus.

DE

DE BOLESLAO PER MIRACVLORVM occasionem ad sepulchrum Martyris Rege primum creato. Caput IIII.

POrrò interfectum S. Martyris corpus postea Boles- *Corpus S. Adalberti redemptio, &*
laus Dux redemit, & minimo quidem: eò quòd appenso in statera corpori, diuina uirtute id efficiente, pondus sanè perexiguum inesset. Tantum enim argenti, siue (ut alij uolunt) auri, barbari pacti erant, quantum corporis ponderi responderet. Deductum autem solenni *Tremesnum atq; Gnesnã deductum,*
pompa, primùm in Tremesnensi monasterio collocauit, póst ad Gnesnensem basilicam transtulit: nec mora, cœpit locus & monumentum inclyti martyris Christi plurimis, & salutiferis humano generi, clarere miraculis. Qua fama permotus Otto Rufus, tertius eius nominis *Miraculis Ottonem Imper. in Poloniam aduocat: eiq; Boleslaus magnifice & liberaliter se gerente,*
Romanorum Imperator, ab Italica expeditione reuertens, cum permagno & splendido comitatu, pacatus in Poloniam ad sepulchrũ noui martyris uenit: quem Boleslaus, ut paternum amicum, plus quàm regali magnificẽtia & liberalitate excepit: ac cùm alijs amplissimis donis, tum abaco & instrumento mensæ omni aureo & argenteo, quod triduo nouum semper promebatur, aulæisq; & uestibus pretiosis, donauit. Volens autem tam splendido hospiti & amico parem referre gratiam, Re- *Regium honorem atq; dignitatem consilat.*
gem eum appellat, sociumq; & amicum Romani imperij, à tributo & omni iurisdictione Imperatorum immunem: ac diadema suum, Gaudentio Archiepiscopo solennes cerimonias peragente, ipsi imponit: eumq; honorẽ sempiternum ipsi & posteris ipsius, in Polonia regnaturis, esse iubet. his adiungit hospitale munus: unum de cla- *Clauus Christi.*
uis, quibus Christus Dominus crucí affixus esse dicitur, & lanceam diui Mauricij: quæ omnia in basilica Craco- *Lancea S. Mauricij.*
uiensi, ubi sedes est Episcopi, adhuc uisuntur. Vicissim

Brachium S. Adalberti. autem brachiũ S. Adalberti à nouo Rege accepit: quod Romæ in Insula, ad diui Bartholomęi ædem, ab eo postea depositum esse fertur. Acta sunt hæc anno à Christo nato 1001.

DE BOEMICO ET RVSSICO BELLIS, & monte S. Crucis, & quinq. Eremitis martyribus. Cap. V.

Boleslai res gestæ feliciter contra Ducẽ Boemorum atq; Russos.

CAeterũm Boleslaus, Poloniæ Rex nouus, Duci Boemorum Boleslao, propter crebras eius in Poloniam incursiones, bellum intulit: eiusq; oppida & arces partim ui expugnauit, partim in deditionem accepit: Morauos tributarios Regno suo fecit: Iaroslaum
An. 1008. Ducem Russorum anno Christi 1008. fudit: Kioniam, insignem ea tempestate urbem, per deditionem accepit, intactamq; thesauro dũtaxat Principis in donatiuum militũ & in sumptus belli ablato. Stopelco Duci exuli, Iaroslai fratri, restituit. Discedentem iam inde Boleslaum Iaroslaus iterum cum ualido exercitu, apud Nouogrodum comparato, ad Bogum amnem consequitur: ubi commisso graui prælio, urgentibus nostris, Regeq; & imperatoris & militis officium faciente, pulsi sunt Russi, tanta suorum cæde, ut Bogus sanguine cæsorum rubuisse dicatur. Victor autem in Regnum reuersus, uota
Gratiarum actio pro uictoria. Deo persoluit: templa complura, sed Gnesnæ inprimis, dotauit ornauitq;: Proceres & milites eos, quorum uir-
Beneficentia. Cluebri. tus maximè præclaro aliquo facto perspecta erat, pro meritis collaudatos honoribus & præmijs affecit: Chro bri (hoc est, Acris) appellationem, propter excellentem uirtutem, & animi magnitudinem, à Russis tributam ac
Monasterium Secechouiense. cepit: monasterium Secechouiense in Sendomirienſi tractu condidit, conferente patrimonij sui partem Sececho.

cho, Palatino Cracouiensi & Magistro Militiæ, ex genere Topororum: à quo monasterium id nomen accepit. Constructerat etiam idem Rex ijsdem monachis aliud monasterium paulò ante Rusicum bellum, in monte Lysecio (quem Latinè caluum dixeris) orante & hortante Emerico, Regis Vngariæ filio, uiro sancto & casto, qui lubens cum Boleslao pio, itidem propinquo suo, uitam degebat in Polonia. Atq; is portionem Crucis Christi, quam Constantinopolitanus Imperator patri eius Stephano magni muneris loco miserat, quaq; ipse pro amuleto utebatur, in eo loco reposuit: ubi in hunc usque diem salutaria hominibus eduntur miracula. Hoc etiam tempore, atq; adeò ante ipsum Rusicum bellum, sex uiri religione & sanctimonia uitæ insignes, duram & incultam uitam degebãt, in illa solitudine Maioris Poloniæ, ubi nunc est Cazimiria oppidum: ex quibus quinque, Matthæus, Benedictus, Ioannes, Cristinus, & Isaac, à conscleratis quibusdam crudeliter excarnificati, pridie Idus Nouembris interfecti sunt: sextus autem Barnabas, qui tunc abfuerat, aliquanto pòst sua morte uitam finiuit. Causa sceleris fuit aurum, quod latrones quidam à Boleslao ipsis donatum cognouerant, sed repudiatum & per Barnabam remissum nesciebant. Ferunt tuguria eorum, ab ijsdem latronibus post cæsos iam martyres incensa, non arsisse: ipsos uerò latrones, quum exitum syluæ non inuenirent, Regis iussu comprehensos, & ad martyrum tumulum alligatos propterea, ut acerbissimũ famis supplicium expenderent, cadentibus ultrò uinculis diuinitùs solutos esse, quum pœnitentia patrati sceleris ducti, ad Dei clemẽtiam, & ad eorum quos dudum necauerant, patrocinium confugissent. Singularis sanè, qui pios homines afficit singulariter, situs est illorum

Calui Mons tis.

S. Crucis pars tis.

Fratres Paulini sex, ex quibus

5. Martyres.

tuguriolorum, in quibus illi sancti monachi, sub initium Christianæ religionis in Polonia, habitabant: quatuor collocatis tuguriolis forma quadrangulari, quintum (ubi rem sacram in templo facere, & populum aduenientem docere consueuerant) ita erat in medio cõstitutum, ut quinq; Christi uulnera facilè ijs, quibus piæ meditationes placent, referant & repræsentent. Gaudet profectò cathedralis Ecclesia Posnanensis his quinq; martyribus Patronis, quorum & reliquias sanctas habet, & sub nomine Quinq; Fratrum Polonorum martyrum, postri die festi S. Martini Episcopi, celebrem eorum memoriã cum Gnesnensi Ecclesia metropolitana facit.

DE SAXONICO, PRVSSICO, ET RVSSICO, bellis. Cap. VI.

Bellum Saxonicum, & Prussicum.

COnfecto autem bello Rusico, Rex Boleslaus, ne sui diuturno otio torpescerent, utq; ea quæ Poloniæ adempta erant recuperaret, Saxonibus bellum intulit. Non multo tempore post hoc bellum quieti dato, aliam rursus expeditionem in Prussos suscepit, indignam diui Adalberti necem ulturus, & illam quoq; gẽtem suo adiecturus Imperio: quare per Culmensem tractum (qui Polonicæ ditionis erat) hostiles terras ingressus, agros uastat: Razinum, Romoue, & Balgam arces, nullo negotio capit & incendit, uicosq; & pagos diripit. Pacem postea à Rege petunt & impetrant Prussi, tributum pendunt, & pensuros se deinceps quotannis, promittunt. Di-

Prussi Fidem dicitur.

mittit ibi Rex uiros, qui barbaram gentem rationem & ritus Christianæ Religionis docerent: uictor uerò inde

Columna ferrea.

recedens, in Ossa flumine ferream columnam ponit, mille passibus à Rogozno oppido: unde uicina uilla nomen Slupi, hoc est, Columnæ, accepit. Biennium ab eo bello quieuit

quieuit Boleslaus. quo tempore multa, quæ ad Religionis maiestatem, & ad Rempub. bello domiq; administrandam pertinere uidebantur, sapienter constituit. Interim uerò optatam pacem Iaroslaus, Dux Russorum, turbabat, & aduersus Boleslaum Regem magno apparatu bellum renouabat. Rex igitur non rumoribus modò, sed crebris etiam suorum Præfectorum nuncijs excitus, contra hostem cum exercitu proficiscitur: adducebat autem & Iaroslaus ingentes copias, in Poloniam (si liceret) inuasurus. Veniunt ergo in conspectum, apud Bogum amnem, exercitus: decreueratq; Boleslaus eo die prælio non dimicare, ob reuerentiam diei Dominici: sed magnam in bellis fortuna uim habet, paruisq; interdum momentis permagna fit rerum atque consiliorum mutatio: ut tunc accidit. Nam pugna inter paucos primùm lixas & aurigas (dum adaquant equos apud flumen, quod castra dirimebat) orta, mox pluribus utrinq; concurrentibus, inualuit. Eminus sagittis & iaculis, cominus uerò ab audacioribus nonnullis in flumine etiam res gerebatur: quum ecce Polonicus exercitus omnis celeriter armatus fluuium tranat. Committitur itaque acre prælium: cedere loco hostes, nostri magis instare: ibique Dux hostium à suis impulsus, fuga saluti suæ consuluit, & reliqui omnes effuso cursu passim ex acie diffugiunt. Sic autem tum in prælio, tum in fuga concisis atque debilitatis magna strage hostibus, Rex pacem dedit supplicibus, tributum modicum imposuit: & captiuos omnes, quos etiam superiori bello ceperat, liberaliter dimisit. quod quidem bellum anno post Christum natum 1018. confectum est, ut uult Dlugossus.

In pace gesta.

Bellum contra Russos

Die Dominico

Prosperi gestum.

Pax datur Russis.

An. 1018.

DE BOLESLAI REBVS IN PACE GESTIS, filio successore designato, & morte.

Caput VII.

Res à Boleslao in pace gestæ.

PAce uerò per circuitum parta, auctoq; & propagato in omnes partes cum laude atq; gloria Imperio, reliquum uitæ tempus instituendæ domi Reipub. Boleslaus Rex dedit: duodecim utens consiliarijs, quos è tota Polonia probatissimos, & annis iudicioq; graues, delegerat: iudicia exercebat: tenuiores, dum litis finem exspectant, sumptu mensaq; sua sustentabat: egenis subueniebat undiq;: & pauperibus, causam suã agere nescientibus, causidicum, de suo data mercede, attribuebat. Nulla autem in re pius & clemẽs hic Rex erat seuerior, quàm in contemptu Religionis, templorum profanatione, & sacerdotum iniurijs uindicandis: hominibus Ecclesiastícis omnium onerum, laborum & pensionum, Regi & Reipub. præstandarum, immunitatem sempiterno iure concessit. Episcopos enim & sacerdotes ipse colebat, & ab omnibus coli uolebat: nec sedebat, stante aut uenien-

Iustissimus.

Religiosissimus.

Vigilantissimus, &c.

te Episcopo, nisi & ipse assedisset. Arces etiam & præfecturas, atque omne penè Regnum crebrò ipse Rex obibat, dicere subinde solitus: Malle se, gallina uescentem,
» salutem & tranquillitatem suorum tueri: quàm delicijs
» indulgentem pati, ut quisquam uexaretur aut opprimeretur. Pecuniam insuper contemnebat: omniaq; ad decus Religionis, ad salutem Reipub. & ornamentum templorum, atq; ad præmia bene merẽtium de Repub. conferebat. Annis denique pariter ac laboribus confectus, Miecislaum filium suum successorem sibi summo omniũ consensu designauit: eiq; ut pietatem erga Deum, uirtutem, iustitiam, benignitatemq; in omnibus colat, senatoribus suis honorem habeat, ab omnibus amari magis quàm

Liberalissimus.

Successor Regni, & relictum testamentum.

quàm metui ſtudeat, otium & uoluptates tanquam peſtem fugiat, moriturus præcepit: tandem uerò ſacratiſſimo Euchariſtiæ ſacramẽto ritu Eccleſiæ Catholicæ procuratus, ſummo omnium dolore atq; mœrore moritur, & Poſnaniæ moderata pompa, quemadmodum præceperat, ſepelitur, quum annos uiginti quinque regnaſſet, uixiſſet octo & quinquaginta. Fuit is annus poſt Chriſtum natum 1025. eiusq; morte uniuerſa Polonia, optimè de ſe merito Rege orbata, annum totum in luctu ita fuit, ut neq; conuiuia ulla celebrarentur, neq; choreæ uſquam agerentur, neq; cultioribus ueſtibus quiſquam nobilium uirorum aut fœminarum ſeſe ueſtiret.

Moritur pijſſimus, magno cum omnium dolore, & Poſnaniæ ſepultus humaniter.

An. 1025.

Totum annũ luget.

DE MIECISLAO REGE. Caput VIII.

Miecislaus, filius Boleslai, triginta quinq; annos natus deſtinatum iam prius regnum iniuit. Diadema Regium ipſi, & Rixę uxori eius, Hippolytus Archiepiſcopus Gneſnenſis cum alijs Epiſcopis ſolenni cerimonia impoſuit, ea die, quę Chriſtianis Pentecoſte dicitur. In Ruſſos primùm (qui morte Boleslai nunciata, Iaroslao & Miecislao Ducibus rebellauerant) expeditionem fecit, & hos primo aduentu repreſsit. deinde contra Boemos bellum mouit, propterea quòd tributum, Regi Boleslao quotannis penſum, Miecislao negarant: Regia præſidia undiq; deturbauerant interfecerãtq; Morauiam, quæ tunc in ditione Polonorum erat, inuaſerant, ac in poteſtatem ſuam redegerant. In Morauiam autem ducto exercitu, Rex Miecislaus oppidum nullum oppugnatione tentauit: agris tantùm & ſuburbanis uaſtatis, magnaq; hominum & pecudum præda abacta, domum reuerſus exercitum dimiſit. Pomeranis etiam rebellan-

Miecislai coronatio.

Bellum cum Ruſſis, &c.

Boemis, &c.

Pomeranis.

Andreas, Bela, & Leuenta, Vngari exules.

tibus intulit bellum, habēs secum in exercitu Andream, Belam, & Leuentam Vngaros, Ladislai Calui filios, Stephani Regis fratres patrueles: qui (quum Petrus, eiusdem Regis sororis filius, Stephano moriente, Regnum Vngarorum inuasisset) in Poloniam confugerant. Concurritur itaque infestis armis: funduntur Pomerani, & in potestatem Regis ueniunt: auctores uerò defectionis capitali pœna afficiūtur. Nam Dux in prælio occubuit.

Pomerani uincuntur, &

Bela uirtus, Regis filiæ matrimonio, & dote Pomeraniæ remuneratur.

Præclara eo prælio uirtus atq; opera Belæ enituit: itaq; generum eum sibi Rex, filiæ matrimonio, adoptauit. Pomeraniamq; ipsi in dotem dedit. Cætera autem quæ Regni fuerunt, Miecislaus neglexit, nec unquam ad ea recuperanda, quæ amiserat, animum adiecit: uerùm torpori ac desidiæ se dedit, ac uoluptatibus ijs quæ tactu gustuq; percipiuntur. Aliarum etiam, præter uxorem, mulierum consuetudine usus esse dicitur uxori tamen, mulieri auaræ & importunæ, ita fuit obnoxius, ut eius maximè nutu & arbitrio regnum administraret. quæ quidem deinceps, quum Rex amentia correptus, sui compos non esset, dominatum omnem Regium ad se transtulit: quo maius etiam hominum in se & in Regem odium concitauit. Moritur autem haud ita multò pòst ex morbo illo Miecislaus, anno Christi 1034. & Posnaniæ sepelitur: homo tardus & hebes, leuitate iuuenili, & iuuenum atq; uxoris consilia plerumq; sectatus. quibus rebus factum est, ut suis atq; externis, hostibus pariter atq; socijs, esset contemptui. Regnauit autem annis ferè nouem, uixit quadraginta quatuor. Sunt, qui eum in colloquio quodam insidijs exceptum à Boemis, gignendo inutilem redditum, & mox mente captum, non diu patri mortuo superstitem fuisse uolunt.

Miecislaus mort. An. 1034.

LIBER

LIBER III.

DE CAZIMIRO EX MONASTERIO reducto. Cap. I.

CAzimirus, unicus Miecislai filius relictus, quum ob ætatem dignitatem Regiam & Reipub. curam sustinere non posse uideretur, sententia uniuersi Conuētus, qui Gnesnam ea de re conuocatus erat, differtur noui Regis coronatio: interim uerò penes Rixam Reginam, pueri matrē, Regia potestas relinquitur. qua abusa mulier, uarijs & grauibus exactionibus rusticanos homines, tam Regios quàm nobilitatis, magis ac magis premebat: nouas rationes cogendæ pecuniæ exquirebat: Polonos despicatui habebat: Theutonas suos in consilium adhibebat. Indignè hæc ferebāt Poloni: orabantqúe Reginam, ut, quorum armis & sanguine Regnum defenderetur, eorum maiorem, quàm externorum, quamq; suæ cupiditatis, rationem duceret. Cæterùm ubi uident, orando apud Reginam se nihil proficere, fremebant inter se uulgò: atq; adeò palàm etiam loquebantur, non ferendum esse uiris tam graue & contumeliosum externæ mulieris Imperium. Regina ergo uerita, ne in tanta licentia, & irritatis in se hominum animis, maius aliquod malum in se redundaret, consilium fugæ, cum filio atq; Theutonibus suis, clàm inijt: Regiū fiscum, in quo cùm pretiosæ res multæ, tum duo diademata Regis & Reginæ erant, compilat. Regno excedens, in Saxoniam se contulit: ab Imperatore Conrado, oblatis ei magnis muneribus, & interea duabus coronis è Polonia asportatis, Salefeldū (uti uult Vapouius) seu

Dilata coronatione Cazimiri,

Rixæ matri Regia potestas datur: quæ hæc abusa,

Frementibus contra eam Polonis,

Clàm Regno profugit, unà

Magdeburgum & Branſuicum oppida, cum ſuis territoriis, uel emit, uel dono accepit. Cazimirus quoq; Miecislai Regis filius, ubi pulſam matrem uidet, in Vngariam ad Stephanum Regem propinquum profugit, dein ad matrē peruenit: cuius uoluntate Lutetiam, ut ingenium honeſtis diſciplinis excoleret, profectus eſt: inde poſt aliquot annos, uiſa obiter Italia & Romualdo Abbate ſancto, Cluniaci in Benedictinorum monachorum ſodalitatem ſe dedit, monaſticam uitam profeſſus. Reginæ & Regij filij diſceſſu, miſcentur omnia cædibus mutuis: latrocinijs uiæ publicæ infeſtantur: incenduntur pagi atq; oppida: tumultuātur: collatiſq; ſignis, inter ciues atq; Proceres concurritur: & ut quiſque audaciſſimus eſt, ita grauiora quoque non uereatur patrare flagitia ac ſcelera. Neq; Miniſtris Sacrorum, ac ne ipſis quidē Templis, Aris atq; Sacris, parcitur. nihil uſquam tutum: nihil cuiuſquam proprium: nemo mali expers erat. Per hoc etiam tempus Maslaus, qui & Maſos dictus eſt, qui Pocillator Regis Miecislai fuerat, uir potēs & audax, dominatum inter ſuos in tractu Plocenſi arripuit: confluenteq; ad eum undiq; magna hominum multitudine, permagna potentia ductus, ei oræ quam dominatu complexus eſt, Maſoſsiæ ſiue Maſouiæ nomē dedit. Ad hæc domeſtica mala, accedebant hoſtiles incurſiones ab Iaroslao Duce Ruſsiæ, ac Prædeslao Boemorum Duce. Iſtis igitur tam ſæuis tempeſtatibus totos pene ſex annos iactati & fatigati Poloni, acerbiora etiam, extremumq; tam florentis dudum Regni naufragium metuentes, remittunt nonnihil de inteſtinis diſsidijs: condonant ſibi mutuò priuatas offenſas: cogitationem de Repub. ſuſcipiunt: comitia Gneſnam indicunt. Ibi, quem nam potiſsimùm deligerent Regem, ſententijs uariabant:

Cum Cazimiro ſuo.

Cazimirus Artium ſtudioſus.

Poſtea monachus.

Domeſtica mala preſſa Polonia.

Maslaus Dominatum ſibi in Maſouia arripuit.

Ruſsiæ & Boemis Polonia diuerſis temporibus.

Comitia Gneſnæ habita

uariabant: sed ad extremum ea uicit sententia, quæ Cazimirum, ubiubi sit, quærendum, placãdum, & reducendum esse censebat. Oratores igitur delecti primores uiri, ad Reginam primùm, mox ab ea Cluniaci monasterium contendunt: inueniunt Cazimirum mutato nomine Carolum, non modò professum Religionem, sed iam Diaconum: deprecantur culpam exilij eius, quæ tamen penes Reginam ferè fuerit: orant, respiciat afflictam & penè euersam patriam, suscipiat paternum et auitum Regnum, ab extremo interitu uindicandũ. in eo solo spem Polonorum sitam esse: qua si decidant, funditùs se perijsse. Respondit ille modestè, obortis lachrymis: Exilium suum non ipsis, uerùm arcano Dei iudicio se imputare: casum dulcissimæ patriæ, quam sui Maiores florentissimam reliquissent, miserari: sed alieni iam se iuris factum esse: datam semel Deo atq; ijs, quorum potestati se subiecisset, fidem fallere non posse. Mœsti hoc responso legati, Abbatem monasterij adeunt, eademq; illa orant: ab hoc uerò ad Pont. Max. reijciuntur. Sed ne eum quidem itineris laborem defugientes, Romam profecti, importunis precibus à Pont. Max. Benedicto impetrant, ut Cazimirus monachus & Diaconus, professionis & sacramenti religione solutus, ad Regnum maiorum suorum redeat, ac etiam uxorem ducat. Pro hoc autem Polonis, quò beneficium sedis Apostolicæ agnoscant, iniunctum: primùm, ut de singulis capitibus, exceptis nobilibus, & qui sacris addicti sunt, quotannis obolus unus in lucernã, perpetuò in æde diui Petri Romæ arsuram, pendatur (qui etiamnum sancti Petri Numus dicitur:) deinde præscriptum est, ut omnes Poloni rotunda, in morem monachorum, tonsura capillorum utantur: nec ultra auriculas, more barbarico, quisquam

Reuocandus quærunt.

Humilitatis & charitatis plenissima ea sponsa Cazimiri.

Legati à Põtifice impetrant Cazimirum.

Certis conditionibus.

omnino comam promittat: tunc festis solennibus, dum Sacra peraguntur, ut singuli Equites fasciam lineā candidam, in modum stolæ, qua in Sacris utuntur sacerdotes atq; Diaconi, è collo suspensam ferant. His rebus ex sententia confectis, curriculo Cluniacum repetunt læti: Cazimirum reducentes, ad Rixam matrem (ita eo uolente) diuertunt: mox in Poloniam Cazimirus contendit, sexcentis Equitibus, ab Henrico Imperatore præsidij loco sibi additis, stipatus. Quum autem Poloniæ fines attigisset, effusa obuiam hominum omnis generis, ætatis atq; sexus ingens multitudo, officij gratia, læta & tripudiãs Regem suum excipit, ac reducem gratulatur: certatim omnes præteritorum ueniam & obliuionem supplices petunt. Ille lachrymãs & ipse, comiter omnes consolatus, suspicione culpæ metuq; supplicij liberat. Ita densissimis lætitiaq; exultantibus hominum cæteruis præcedentibus & subsequentibus, Gnesnam honorificentissimè deducitur, septimo, posteaquam Regno excesserat, anno.

Cazimirus in Poloniã reducitur.

DE CAZIMIRO VVLNERA REIPVB. curante. Caput II.

Cazimirus, curatis ante omnia Reip. uulneribus,

REstitutus paterno Regno Cazimirus, Gnesnæ de more inunctus & coronatus, primùm ad Reipub. uulnera curanda animum adiecit. Itaq; pacem publicam inter ciues grauibus edictis sanxit: præteritorum obliuionem edixit: in eos qui à consuetis rapinis ægrè recedebant, ad terrorem cæterorum, non sine moderatione tamen, animaduertit. Deinde, Senatus suasu & rogatu, cum Iaroslao Russorum Principe fœdus & affinitatem iniuit, sorore eius Maria (cuius mater Constantinopolitanorum Imperatorum soror fuerat) uxore cum ampla dote ducta: quam ingẽti pompa Cracouiam adductam

Ducis Russorum sororem uxorem sibi accipit: &

ac

ac exceptam, Gnesnam deduxit: Græcorum schisma abdicantē, Ecclesiæ Catholicę reconciliauit: Reginā solenni cęrimonia fecit: & pro Maria, Dobrogneuā appellauit. Insequenti anno Masouios, ditiones suas inuadentes, infesto exercitu adoritur: nec segnius Maslaus Tyrannus, non parua suorū manu raptim coacta, aduenienti Regi occurrit, pugnæ copiam facit. Franguntur tandem funduntur q; Masouiorum acies, dant q; manus uictori Regi: Dux uerò belli Maslaus ad Prussos fugit: ab his, & à uicinis Slonensibus & Iazygibus, siue Iasuingis, facilè ualidos contra Regem exercitus impetrat, quòd ipsorum rem agi diceret. Erant autem Iasuingi siue Slonenses, populi inter Poloniam & Russiam atque Prussiam medij, in extrema Lituaniæ ora habitantes: acerrimi & bellicosissimi fuisse memorantur, donec à uicinis attriti, ad extremum & deleti sunt. Maslaus igitur cum ingentibus copijs Barbarorū in fines Masouiæ ingressus, facilè eam, carentem tunc præsidijs, recepit. Cazimirus de aduentu hostium certior factus, adest & ipse, auctis numero & robore militum copijs, quem ita uenientem Maslaus, spei & animorum plenus, ad Vistulam operitur. Dum autem conferuntur castra castris, Cazimirus propter maiores hostium copias animo ferè iam conciderat: sed per uisum diuinitus recreatus & confirmatus, postero die pro concione militibus uisum exponit, & repletos fiducia diuini auxilij alacres in aciem producit. Nec hostes pugnam detrectarūt. canunt signa: clamor utrinq; attollitur: nusquam deest suis Regis prouidentia & adhortatio, ut, duce Deo, certam uictoriam amplectantur. Ferunt conspectum esse in aere iuuenem, augusta specie corporis, & ueste candida, candido equo insidentem, atq; in hostiles turmas uexillum

Maslaū com.

Prussi & Slonenſibus.

Diuinitus per uiſum cō firmatus, &c

Cœlitus præſidio accepto.

e inferen-

Vincit. inferentem. Nec mora, terga uertunt Barbari: instant acrius nostri fugientibus: fit strages maxima, ita ut eo prælio cæsa ferantur hostium quindecim millia: ex nostris pauci sauci, pauciores desiderati sunt. Maslaus autem ex fuga perpetuo cursu in Prussiam contendit: ubi à Barbaris, cognito euentu prælij, excarnificatus & in crucem actus est, insultantibus, ut alta teneret, qui alta petiuisset. Sic mali consilij auctor malè periit. Ab hoc prælio Masouia penitus in ditionem Regis reuenit: quę & nomen semel acceptum, in hanc usque diem retinet. Cæterum Prussi ipsi, clade hac suorum permoti, missis legatis culpam rebellionis deprecantur: Regi se & sua subijciunt: tributa debita persoluunt, ac deinceps quotannis soluturos se esse recipiunt. Ita pax eis data est, & captiui dimissi.

Maslaus iuxta ritum, &

Masouia recuperata, & Prussi reconciliati.

DE RELIQVIS REBVS, TEMPORE PACIS à Cazimiro gestis. Cap. III.

Cazimirus legato Cluniacum propter agendas Dei gratias mittit.

PAcato per circuitū Regno, Cazimirus memor pristinæ conditionis & uitæ monasticæ, uictoriamq; contra Maslaū atq; barbaros diuino beneficio acceptā referēs, Cluniacū (ubi monachus fuerat) legationē cum amplis muneribus mittit: benignitatē Dei erga se prędicat: sodalitati uniuersę se suosq; cōmendat: aliquot monachos mitti ad se postulat, qui Religionis illius quasi colonias quasdā in Poloniam deducant. Mittūtur itaq; duodecim monachi, quibus partim Tineciam arcē, uno à Cracouia milliario supra Vistulā, cum centū amplius pagis: partim Lubensum oppidū ad Odram situm, cum compluribus itidem pagis & prouētibus alijs, attribuit. Domicilia quoq; monachis extruxit atque templa, eaq; perampla supellectili, ad Cultū diuinum apta, ornauit. Multa itidem, ad Religionis & Reipub. instaurationem perti-

Monachos illinc impetrat, eosq; donat

Tineciam &

Lubensium.

Religionēq; cum Reipub. instaurat,

pertinentia, instituit: & pace perpetua Poloniã mirum in modum recreauit, eoq; INSTAVRATORIS PACIFICI cognomentũ meruit. Suscepit Cazimirus ex Dobrogneua uxore liberos mares quatuor: Boleslaũ, Vuladislaum, Miesconẽ, & Ottonem: fœminã uerò unam, Suentochnam: ex his Otto, puer admodũ, uiuo patre: Miesco, adultior iam, octauo post patrẽ anno, rebus humanis exempti sunt. Quum autem decimumoctauũ Cazimirus regnasset annũ, incidit in grauẽ morbum: quo mensem unũ afflictus, ubi finẽ uitæ suæ adesse sensit, Sacramentis ritè procuratus, quarto Calend. Decemb. extremũ uitæ clausit diem, & magno omniũ mœrore Posnaniæ sepultus est, anno post Christũ natum 1058. Mortem porrò eius Cometes portenderat.

Instaurator Pacificus cognominatur.

Cazimiri liberi.

Mortem eius

An. 1058.

Cometes præcessit.

DE BOLESLAO REGE SECVNDO, Boemico & Prussico bellis. Cap. IIII.

COnuentu apud Gnesnam facto, summa omniũ uoluntate ad Boleslaum Cazimiri filium natu maximum solenni cerimonia Regnũ & Diadema defertur: quòd is, adolescẽtulus etiamnũ, singulari industria, liberalitate, animi magnitudine, laudis atque gloriæ studio præditus, ad res maximas gerendas factus & Regno dignissimus esse uideretur. Ad eum autẽ tribus primis annis, tres illustres exules quũ confugissent, magnã ei materiã sequentiũ bellorũ prębuerũt. Ii uerò Izaslaus, Princeps Kiouiensiũ, Iaroslai Dobrogneuæ Reginæ fratris filius: Bela Dux Vngariæ, Andreæ Regis frater: & Iaromirus, Prædislai Boemorum Principis filius: quos omnes Boleslaus auxilijs iuuit. Vuratislaus itaq; Boemorũ Princeps permolestè ferẽs, receptũ ex fuga fratri suo Iaromiro in Polonia patẽre: ueritusq;, ne quid ille noui cõtra se, Polonorũ fauore et auxilijs fretus, moliretur: cũ

Boleslaus II. Rex.

Spes optima.

Exules 3 bellorum futurorum occasio.

Boemi repulsi infesto exercitu in fines Poloniæ ingressus est: sed occurrentē sibi cum exercitu Boleslaū animaduertēs, neq; dimicare cum Polonis (quorū uires nosset) tutū sibi existimans, fugæ consilium cepit. Metuens autē hostiles uires (nam Boleslaus illū fugientē non assequutus, fines eius ditionis populatus est: & in sequentē annum maius bellum parabat) pacē per cōmunes amicos petijt, & impetrauit, accepta in coniugē Suentochna Boleslai sororē.

Pacem impetrāt cū Suentoslna.

Prussi rebellarunt Per idem tēpus Prussi, contēnentes Boleslai adolescentiā, & quòd eum Boemico bello distineri sciebāt, rebellauerūt: Pomeraniā, transmisso flumine Vistula, repentina incursione populantur: Grodecū arcem, quò se cum præda recipiāt, muniunt: indeq; crebrò in adiacētes oras Poloniæ nemine prohibēte, grassantur. In eos igitur duxit Boleslaus exercitū: sed quū illi nullam pugnandi copiam facerēt, & Grodecū (quòd natura esset munitus locus) expugnare nō posset: arte sibi domandos esse, quos aperto Marte non posset, existimauit. Itaque reducere se exercitū simulans, in insidijs latebat: Prussi uerè hostem abijsse rati, è latebris prodeunt, & in Poloniam facere excursionem parant. quod quum Boleslaus ab explo ratoribus accepisset, exercitū in hostē ducit alacer: quē tra iecto Ossa fluuio insecutus, nihil tale suspicātem opprimit, & ingēti strage concisum in potestatē suam redegit.

Arte Boleslaus domat.

DE VNGARICO ET RVSSICIS bellis. Caput V.

Bela in Vngariā reducitur. PRussicum bellū excepit Vngarica expeditio. Nam Boleslaus Rex, Belę exulis & uxoris eius amitę suę precib. fatigatus, reducere eū instituit: ac tribus agminibus, Belā in comitatu suo ducēs, Vngariā ingredit. Venientib. itaq; adiungūt se cōplures Vngari, ita ut quartū ex ipsis agmen cōficeretur: nec segnius Andreas Vngaro-

rum

rorũ Rex hosti aduentanti, ad Tibiscũ siue Ossam amnẽ occurrit, magnas Vngarorum copias, maioraq; Germanorum & Boemorum auxilia ducens. His ergo uiribus fretus, transmisso Tibisco acies instruit: neq; Poloni pugnam detrectarunt. Cõcurritur infestis signis, & aliquot horis dubio Marte & incerto euentu pugnatur: ad extremum tamen cedũt loco Andreæ copiæ. Ibi Vngari, qui cum Andrea Rege fuerant, premi suos & urgere Polonos cõspicati, ad Belæ partes transeunt: nec diutius Germani & Boemi, deserti ab Vngaris, impetum Polonorum & Vngarorum pariter sustinuẽre. In fuga ergo oppressi sunt multi: capti item non pauci, & in his Vuratislaus Princeps, & Germanorum Duces. Rex uerò Andreas longius fugiens, tandem ad portas Mosonienses comprehẽsus ab Vngaris, & malè tractatus in sylua Boconiensi, uitam finiuit. Post hanc uictoriam, Boleslaus Belam Albæ Regiæ in sede Regia collocauit: ac uictorem exercitum, præmijs à Bela & Vngaris affectum, domum reduxit. Procerum deinde suorum suasu, uxorem duxit Boleslaus præstãti forma uirginem Visseslauam, Russorum Principis cuiusdam filiam unicam, ad quam hæreditas paterna pertinebat: pòst Izaslaum exulem, cognatum suum, in Principatum Russiæ restituit, Visseslao electo Duce: ipseq; distributo in æstiua ac deinde in hyberna exercitu, cum delectis æstatem atque hyemem Kiouiæ peregit, amœnitate loci ac delicijs urbis captus. Exacta hyeme, maturè Boleslaus ex hybernis mouit in Præmislienſem tractum: iniuriáne prouocatus, an quòd ea esset paterna uxoris suæ hæreditas, an uerò sola proferendi Regni cupiditate ductus, non constat. Ac minoribus quidem oppidis, primo aduentu, potitus est: cæterùm Præmislia à Septemtrionali latere, quà ipse ueniebat,

Victo Andreæ Rege nullo exercitu.

Albæ Regiæ sede Regia collocatur.

Boleslaus uxor.

Izaslaus in Ducatum Russiæ restitutus.

Boleslaus Kiouiæ agit, &

Præmisliam potit.

bat, Sano fluuio, à reliquis uerò fossa & aggeribus muni ta erat: & præterea multitudine hominum, urbanorum & nobilium, qui ex agris eò se receperant, defendebatur. ad hæc ab uno latere arx oppido imminebat, in edito loco sita. Rex igitur uado satis alto (nequidquã prohibentibus Russis) transmisso, oppidum summa ui oppugnat: nec segnius defendunt Russi: ad extremum tamen uim Polonorum diutius sustinere se posse diffisi, deserto oppido, in arcem se receperunt. Oppidum itaque Rex summa rerum omnium copia diuitijsq; refertum,
Caput. quarto posteaquam oppugnare cœpit die captũ, in prædam dat militibus: arcem corona obsedit, quam fame sitiq; in potestatem suam redigere constituit. In magna profectò difficultate, obstinatis tamẽ animis obsessi obsidionem sustinebant: donec siti fameq; enectis iumentis, & peste in homines grassante, deditionem extremo æstatis tempore fecerunt: uitam, & quæ singuli uno onere secum efferre possent, pacti. Rex uerò hyemẽ sequentem Præmisliæ commoratus est.

DE FILIIS BELAE IN VNGARIAM reductis, bello Russico iterum, & capta Kiouia. Caput VI.

An. 1069. *Boleslaus filios Belæ in Vngariam reducit,*

FVit hic annus à Christo nato 1069. quo etiam anno Belæ filios, in Polonia exules, Boleslaus in partem Regni Vngariæ restituit, ita ut Belæ filij Regium honorem cum duabus partibus Regni, Solomoni, Andreæ Regis filio, qui ab Hẽrico quarto Imperatore, affini suo, post Belam mortuum in Vngariam reducebatur, permitterent: ipsi tertia, Ducumq; nomine contenti essent.

& Izaslaum rursus restituit, Reuertẽs igitur ex Vngaria Boleslaus, reperit Izaslaum Principatu Kiouiensi eiectum: itaq; æstate quæ consecuta

cuta est, in Voliniensium fines infestum duxit exercitũ. Ad Luscum primùm castra ponit: obsessi sex propemodum menses, uim & obsidionem quum sustinuissent, ad extremum, freti benignitate Regis, pactiq; cum rebus suis liberum discessum, pacem impetrarũt. Anno sequenti ad Kiouiam castra mouit Boleslaus: obuiam se illi offert Vusseuolodus cum ualido exercitu, è suis iuxtà ac fraternis ditionibus collecto: congrediuntur infestis armis & animis instructæ acies: incalescit pugna: tandem perturbatis ordinibus, fugiunt Russi: Vusseuolodus uerò, ubi aliquãdiu suos nequidquam reuocauit, in fugam se & ipse coniecit. Ita plena, nec incruenta tamen, uictoria nostris obtigit. Ad Kiouiam demũ, recreato aliquantò post pugnam exercitu, Boleslaus contendit, quam obsidione premere statuerat. quum autem angustiore annona cœpere uti oppressi, culpam deprecati, urbem dediderunt. Boleslaus uerò ingrediens in portam urbis, gladium uibrauit: oppidanorum facultates atq; corpora capitali edicto contra uim militum tutatus est: donaq; ingentia, ultrò ab oppidanis oblata, in suos milites, pro meritis cuiusq; distribuit.

Deuictis Russis.

Kiouum captum Regis benignitatem sentit.

DE KIOVENSIBVS VOLVPTATIBVS, LIcentia in Polonia grassante, Rege relicto, eiusq; criminibus. Cap. VII.

PAcata omni Russia, uectigalia magna non solùm pecuniæ, sed & omniũ rerum ad uictum cultumq; corporis pertinentium, instituit: Izaslaum summæ rerum præposuit: ipse uerò, quò magis Imperium suum in Russia stabiliret, & quò diutius notis iam sibi antè Kiouiæ delicijs ac uoluptatibus perfrueretur, hyemem illam ibi mansit. Ibi robur nostrorum hominum illecebris opu-

In pace & abundantia.

Izaslao summa rerum præposito, Kiouiensibus fruitur Rex uoluptatibus.

Quod & cæteri faciunt.

lentæ & luxuriosæ ciuitatis elanguit: & ille uictor multarum gentium exercitus, deuictæ urbis lasciuia, libidinibus & flagitijs uictus est. quæ quidem res plurimorum maximorumq; malorum, quæ Poloniam postea implicauerunt, causa extitit. Nam dum nostri Kiouiæ nulla se nequitia & libidine, quamuis fœda & sibi inusitata.

Vxores par pari referunt uiris suis: &

prius abstinent: uxores eorum & filiæ domi relictæ, non ferentes tam diuturnam uirorum absentiam (iam enim septimum ferè annum in Russia & Vngaria militantes, domibus aberant) tum libidinibus eorum (quæ crebris nuncijs ad ipsas perferebantur) & iniurijs irritatę, flagitijs uicissim uiros suos ulciscuntur. Pręclarum tunc muliebris pudicitię exemplum in Margareta, Nicolai Zembocij Comitis uxore, extitit: quæ grassantem passim flagitiosorum iuuenum licentiam metuens, in turri templi Zembocinensis, uno à Prossouia milliario, cum duabus sororibus per multum tempus latuit, familia per funem alimenta ipsi subministrante. Hæc igitur ubi uiris in hyberna renunciata sunt, fremere multi, ad quos hęc pertinebāt, & indignari: commeatumq; domos uisendi, à Rege petere: sed quum id non permitteret Rex, clàm pauci primùm se subduxere, deinde plures discesserunt, ita ut pauci cum Rege remanerent. quos etiam Rex raptim cū reliquis consequitur, ueritus, ne Russi, mutatis animis, despectaq; Polonorum paucitate, consilium opprimendi sui inirent. Posteaquam uerò peruenit Cracouiam, à quibus initium fugę erat ortum, eos capitali pœna afficit: in cęteros autem bonorum confiscatione, aut diuturno carcere animaduertit. Sęuit & in mulieres, quę culpę affines esse uidebantur, quibusq; misericordia & indulgentia uirorum pepercerat: & quidem inaudito modo. Abstractis enim & abiectis infantibus, quos è stupris & adulterijs

Licētia flagitiosorum grassante, Zembocia sua consulit pudicitiæ.

Rex à suis frementibus relictus.

Crudelitatem summam exercet in omnes.

adulterijs enixę erant, catulos ad earum ubera admouisse dicitur. Ad hæc uulgus nouis & grauibus exactionibus premebat: Ius non dicebat, nec iniurias tenuiorum uindicabat, impeditus consuetis uoluptatibus, fœdisq; & abominandis libidinibus, de quibus nihil remittebat. quin & Cristina nobili fœmina, à Miecislao marito abducta, palàm per adulterium abutebatur.

Iustitiam negligit, &

Publicè sit adulter.

DE STANISLAO EPISCOPO CRAcouiensi, & martyre. Cap. VIII.

HIs commotus (ut decuit) Stanislaus, Cracouiensis Episcopus, uir pius & nobilis, de Prussorũ quam uocant familia, cognomento Scepanouius, Regem adit: & semotis arbitris, admonet, orat & obsecrat, ut illis moribus & corruptelis finem statuat, ne quod grande malum sibi suisq; & uniuersæ Poloniæ accersat. Peccata per se esse maxima, longè tamen maiora in Rege, quàm in priuato homine: quum ea quoque, quæ in alijs leuia sint, in eo qui loco & honore eminet, grauissima esse uideantur: propterea quòd ultrò hominum sese oculis ingerant, & plurimos secum malo exemplo in præceps detrahant. Quò sublimior sit & fortunatior, hoc maiore uitæ puritate & innocentia eum niti, Deiq; beneficentiam agnoscere oportere. Ni faceret, metueret, ne diuina ultione de summo gradu in imum deturbaretur, ne deniq; falsas & momentaneas uoluptates diris sempiternisq; cruciatibus commutaret. Has autem sanctas & benignas admonitiones iniquo animo Rex patiebatur: & ira odioq; inflammatus, cõuitijs & maledictis sanctissimum Antistitem incessit: quumq; nihil in uita & moribus Stanislai, quod opportunũ esset crimini aut reprehẽsioni, comperiret, alia uia aggrediendum statuit. Emerat fortè illo triennio Stanislaus pagum Petrauinũ, in tractu Lu-

Stanislaus Episcopus Regem Boleslaũ clementer & graniter arguit.

Rex uerò iratus, post conuitia & maledicta

blinensi, à Petrico quodam Equite Polono: atq; is Petricus, accepto pretio, iam obierat: nec satis tamen Stanislaus, propter bellum perpetuum & iustitiũ, actorum publicorum monumentis de iure suo sibi cauerat. Eius igitur rei Boleslaus ab assentatoribus admonitus, Petrici cognatos subornat, qui de interuersa hæreditate Stanislaum in ius uocent: auxilium illis suum Rex pollicetur: ipsi etiam, tum auctoritate Regis, tum insperati compendij spe adducti, iussa faciunt. Fortè tunc Iudicia, quæ uulgò Colloquia & Generales Termini uocantur, in pratis, inter Soleciam & illud ipsum Petrauinum, in papilionibus (ut moris erat antiquitùs) à Rege exercebantur. Cõparet ibi Stanislaus citatus: emisse se pagum, & soluisse, affirmat: testes citat. qui quum, à Rege deterriti, testimonij dictionem subterfugerent: ibi Stanislaus, non tam pagi retinendi, quàm criminis depellendi anxius, rẽ aggreditur humanas uires fidemq; excedentem. Tridui nanq; dilatione à Rege impetrata, Petrauinum contendit: ubi, peracto, cum sacerdotibus ieiunio, peruigili oratione & perpetuis lachrymis Dei ope implorata, detectum Petrici putre cadauer pedo, quo utuntur Episcopi, tangit: magnaq; cum fiducia, resurgere eum à mortuis in nomine Dei Patris & Filij & Spiritus sancti, iubet. Nec mora, attollit ille sese: & à Stanislao per manum deductus, ad tribunal Regium sistitur: uendidisse se pagum, & pretium omne accepisse, fatetur: Regem, ac deinde propinquos, quòd innocenti Episcopo negotium facessant, liberè obiurgat. Ita ingratis, & inuito Rege uincit causam Stanislaus. A tribunali discedens, optionem dat Petrico, reuertine ad sepulchrum, an diutius uita hac frui malit. Aeternam ille cœlestemq; malle, à qua non longius abesset: si exiguum id, quicquid esset reliquũ supplicij, quo ante-

Calumniam in eum struit.

Stanislaus calumniam depulsurus,

Testem sibi sustitat ipsum Petricũ.

Petricus testis productus. Rege & propinquis obiurgatis,

Mori iterum mauult.

actæ

actæ uitæ suæ maculas eluere adhuc deberet, ipso petente sibi remitteretur. His dictis, & postulatis eius annuente Episcopo, sepulchrum subiens animam iterum exhalauit. Non deterruit tamen ea res obduratũ peccatis Boleslaum à contaminatis moribus & libidinibus: quin is iterum atq; iterum monitus & acrius obiurgatus ab eodem Stanislao, adhibitis etiam secundum præceptum Christi grauibus aliquot uiris, furere cædemq; minari ipsi cœpit. Nec segnius Stanislaus, ubi non resipiscere Regem animaduertit, graui anathemate eum percellit: uetat sacra fieri tota urbe, ut sic ille detestatione & cõuitio populi qui sacris arcebatur, ad saniorem mentem reuocaretur: nihil tamen proficit. Nam iratus & nimis furẽs Boleslaus, in ædẽ D. Michaelis, in rupe prærupta supra Vistulam è conspectu arcis sitam, quò ipse ad faciendum sacræ Missę sacrificium cum paucis sacerdotibus commeabat, contendit: & Stanislaum, sacris operantem, per satellites suos aggreditur. qui introgressi, subito & insolito fulgore perculsi, supini cadunt: indeq; manibus & pedibus reptantes, se proripiunt. Submittit Rex alios iterum atq; iterum: idem & ijs, quod primis, accidit. Furore igitur percitus Rex, ipse stricto ense in templum irrumpit, lethaliq; ictu sacrosanctum Episcopũ in uerticem ferit, ita ut cadens parietem proximum cerebro aspergeret. Ibi satellites templo corpus extractũ minutatim, furori Regio morem gerentes, concidunt: & in subiectis pratis, canibus & uolucribus laniandum, diuisciunt. Dies quo hęc patratà sunt, fuit octauus Maij, anno Christi 1079. Rege autem cum suis militibus abeunte, quatuor aquilæ inusitatæ magnitudinis apparuisse feruntur, corpus sanctum à laniatu canum & rapacium auium defendẽtes toto biduo: donec moti ea re pij sacerdotes, resumptis animis,

Boleslaus Rex acriter rursum obiurgatus.

Anathemate percutitur. &

Stanislaum Episcopum, dum Missam celebrat.

Satellitibus retro cadentibus.

Ipse occidit.

Corpus Stanislai martyris dissectum.

An. 1079. *Et ab aquilis defensum.*

Post biduum exalsuit.

membra diſiecta collegerunt, & ſuo ordine diſpoſuerũt: quæ è ueſtigio mirandum in modum coaluiſſe dicũtur.

DE REGNO POLONIAE ABROGATO. Boleslai uita finis, & qualiter regnauerit. Cap. IX.

Interdictum Pontifex, & Regnum Poloniæ abrogatum.

HAec ubi Romæ nunciata ſunt, Pont. Max. Gregorius, eius nominis ſeptimꝰ, atrocitate rei cõmotus, toti Poloniæ ſacris interdixit: Boleslaum diris deuouit: Regnumq; illi ſolẽni ritu abrogauit. regnauit tamen poſtea Boleslaus annũ & amplius, ſed inuiſus omnibus, & externis contẽptibilis, ita ut etiã Ruſsi ab eo ſubacti, Imperiũ eius detrectarent. In necem quoq; eius conſpiratio facta eſt: qua detecta, in Vngariam cum filio Mieſcone & paucis comitibus fugit: à Ladislao Rege, Geiſæ fratre, qui à Boleslao in Vngariã reductus erat, comiter & honorificè acceptus eſt: uerũm exagitãte eum indies magis ac magis patrati ſceleris cõſcientia, mortem ſibi ipſe conſciuit, anno poſt Chriſtũ natum 1081. qui æſtu & ſiccitate inſignis fuit. Sũt qui uolũt, eũ clàm omnibus errabũdum inter Alpes ad monaſteriũ quoddã, ſiue id ad Enipontẽ, ſiue ad Villacũ ſitum ſit (utrunq; enim memoratur) peruenisſe: ibiq; latẽtem quiſnam eſſet, poſt multos labores in coquinæ miniſterio ultrò & pœnitentia cõmiſsi parti cidij ſuſceptos & exhauſtos, uitã finiuiſſe. Audacis & Liberalis uiuo cognomen inditũ: quod etiam mortuus retinuit. Regnauit annos duos & uiginti, quum ſextumdecimũ annum nondũ egreſſus regnare cœpiſſet. Cõſtruxit hic uiuẽs & ditauit Mogilnẽſe monaſteriũ, in eoq; Benedictinos collocauit. Fuit autẽ hic Rex clariſsimus & feliciſsimus: niſi, ſecundis rebus elatus, fortuna cœptis ſuis perpetuò aſpirãte abuſus fuiſſet. Et ſanè libidini & iracũdiæ moderari, lõgè eſt cũ difficilius, tũ præclarius, & gentibus & nationibus, quãuis feris atq; barbaris, imperare.

Fugit in Vngariam.

Finis uitæ finis. An. 1081.

Boleslai cognomina.

Regnum.

Monaſterium conſtructum.

Felix clarit. & Vitia.

LIBER

LIBER IIII.

DE VVLADISLAO PRINCIPE PIO, *interdicto Pontificis sublato, & pijssima uxore Vuladislai Iuditha.*

Caput I.

REge Boleslao exacto, priusquam ex motu illo Resp. sese colligeret, Russi Polonas ditiones. Duce Basilio Roscislai filio, ferro et igne populati sunt: quo incommodo commoti Proceres, comitijs habitis, ad Vuladislaum Boleslai fratrem (quem Hermanum etiam uocarunt) Regnum deferunt. Is itaque suscepto Regno, Regem se appellare passus nõ est: uel quòd inunctus & coronatus solẽni Regum ritu, Pont. Max. interdicto, non esset: uel quòd reuersurum aliquando Boleslaum existimaret. Principis & Hæredis Regni Poloniæ nomen sibi sumpsit. Vir ille quidem prudens fuit, & uirtute præditus: uerùm ad quietem & otium propẽsior. Inito autem Principatu, ad Pont. Max. de tollẽdo interdicto, cui Polonia ob necem Stanislai obnoxia erat, Oratorem misit Lampertum. Equestri apud Polonos ortum familia, Canonicum Cracouiensem: quem Pontifex Diuo Stanislao successorem dedit, & sublato interdicto Episcopum remisit. Duxit deinde uxorem Vuladislaus de amplissimi Consilij sententia Iuditham. Vuratislai Boemorum Principis filiam: quæ quum aliquot annos sterilis fuisset, tandẽ Boleslaum edidit, diuinitùs (quemadmodum creditum est) in gratiam sancti Abbatis Aegidij datum. Quum enim orbitate sua Principes coniuges maiorem in modum angerentur, & Iuditha religiosissima fœmi-

Rossis Polonia populantibus.

Ad Vuladislaum Regnũ defertur.

Vuladislaus Regis appellatione respuens.

Amantiq; uirtutis.

Interdictum tolli curat.

Lampertus Episcopus Cracouiensis.

Iuditha sterilis Vuladislai uxor.

Per suum piũ studium, & na, assiduis precibus, ieiunijs, & eleemosynis in egenos liberaliter erogandis, de prole Deum assiduè fatigaret: à Lamperto Episcopo Cracouiensi admonita, Oratores in Narbonensem prouinciam, ad monasterium D. *S. Aegidij preces.* Aegidij, ubi corpus eius conditum erat, cum amplissimis & tẽplo & monachis muneribus, mittit. Exponunt, quid ueniant, quid ue postulent: indicitur monachis tridui ieiunium: oratur Deus, ut intuitu grati serui sui Aegidij, masculam prolem pijs Principibus concedat. Triduo itaque illo reuelatur per uisum cuidam seni & pio *Filium Boleslaum impetrat:* monacho, quod tanto studio petitum esset. Dimissis autem ac reuersis Oratoribus, natus est tandem ex Iuditha Boleslaus. quæ post quartum à partu men- *Et paulo pōst moritur pijssimè.* sem, extremum diem clausit, fœmina inprimis pietati & beneficentiæ dedita: quæ & ipsa facultates suas, mundumq; muliebrem penè omnem, in usus pauperum & ad cultum templorum uiua elargita est: & à marito Prin- *Pabianicēsis Comitatus.* cipe impetrauit, ut Croppēsem siue Pabianicensem Comitatum collegio sacerdotum Cracouiensis basilicæ, *Lagouiense territorium. Xansnicēsia bona.* Lagouiense territoriũ Vuladislauiēsi Episcopo, Xansnicensia uerò bona Tinecensi monasterio, sempiterno iure donaret.

DE PRVSSICIS AC POMERANICIS bellis, pœnaq; uiolati XL ieiunij.

Caput II.

Vuladislai uxor altera Sophia uidua. DVxit deinde alteram uxorem Vuladislaus, suasu Ladislai Regis Vngarorum, Sophiam uiduam, Henrici quarti Imperatoris sororem (quæ Solomonis Regis Vngarorum erat uxor) honestè & honorificè post mortem uiri à Ladislao Rege sancto pioq; habitam: ex eaq; tres filias suscepit. Prussos ac Pomeranos, bis rebellantes, fortiter repressit fuditq;, strenua Secechi

chi, Palatini Cracouiensis & Magistri Militiæ, opera usus. Prioris pugnæ dies fuit is, qui Assumptionem beatæ Virginis anniuersaria celebritate repręsentabat: nolebatq; Vuladislaus, habens honorem Virgini Matri, eo die cum hoste manus conserere: uerùm lacessitus, & iusta penè necessitate adductus, eduxit suos in aciē: hostesq;, atroci prælio in magnam diei partem producto, grauiter profligauit. Altero prælio, rebellantibus Prussis & Pomeranis, tumultuarias tantùm copias (ut in primo statim ortu rebellionem opprimeret) coegerat Vuladislaus: debilitabatq; eius animum hostium multitudo, qui animaduersa & despecta nostrorum paucitate, magna celeritate sese, undique conuolantes, collegerant: sed cedere, non tam iustis hostibus, quàm fugitiuis & contumacibus seruis, turpe sibi Poloni milites & infame ducebant: occumbendum potius honestè (si ita sors tulisset) quàm per summam turpitudinem cōcedendam esse ultrò sæpius à se uictis uictoriam. Pugnatum est hoc prælio à mane usq; ad uesperam, pridie eius Dominicę, quę Christianis Palmarum nomine celebris est: nocte prælium dirimente, aduersarijs pro uictis discedentibus, mansit penes nostros uictoria. Quoniam uerò sacrum Paschæ tempus pro foribus aderat, quo Christianos cultui Diuino impensius uacare oporteret: non persequūtur perculsos & perterritos hostes, sed diuersi ex hostico discedunt. Nec ita multo pòst, recreatis ab illa hyberna expeditione iumentis, auctisq; copijs, Vuladislaus Princeps Pomeraniā ingressus, hostem quærit: quo nusquam in apertum prodeunte, uastatis pagis & oppidis, arcem Naclum inprimis munitam operibus circumuallare instituit. ibi res mira, & prodigij similis, accidit. Nocturnis enim temporibus lucēte Luna, crebrò

Secechus.

Cum Prussis & Pomeranis bellū i &

11.

Paschæ obseruatio.

A Nacli oppugnatione, prodigio accidente

crebris sermonibus & querelis permotus Prædislaus Dux Boemorum, damna à Polonis accepta alieno periculo ultum iri cupiens, armis patriam repetēdam suadet: auxilia pollicetur: & filium Vuladislai nothum Sbigneum (qui ante initum Principatum ex non legitima uxore susceptus, in Saxoniam relegatus à patre, uitæ monasticæ se addixerat) Ducem exulibus declarat. Ad eum igitur quum magna uis Pomeranorum atq; etiam Prussorum confluxisset, hostilem planè erga patrem animum induens, cum septem aciebus patri Vuladislao cum exercitu uenienti occurrit. Concurrunt infestæ acies: ad extremum uerò, acrius instantibus ijs qui cum Vuladislao sentiebant, fusi aduersarij in lacum compelluntur: ibiq; uel à persequentibus trucidantur, uel aquis merguntur, ita ut aqua eius lacus, cruore & cadaueribus infecta, usibus hominum & iumentorum aliquandiu pòst apta non esset. Pugnatum est ad lacum Gopli, qui Crusuiciam in modum insulæ ambit: Sbigneus autem fuga relapsus Crusuiciam urbem, tunc populosam, uiuus in potestatem patris uenit: urbe, quòd receptum ipsi præbuisset, militi in prædā concessa. Porrò Martini Archiepiscopi ac multorū precibus Vuladislaus expugnatus, ueniam Sbigneo dedit, filiū agnouit, ac certos Principatus fines utrique filio, Sbigneo scilicet & Boleslao, descripsit postea uerò morbo & angore confectus, & sacris mysterijs ante mortem à Martino Archiepiscopo ritu Christiano procuratus, obijt pridie Nonas Iulij, anno à Christo nato 1102. (quum uiginti regnasset annos, uixisset propemodum quinquaginta nouem) solenniq; pompa ab ambobus filijs & magna procerum nobilitatisq; frequentia in basilica Plocensi sepultus,

Sbigneus.

Contra patrē Vuladislaum pugnat.

Victusq; caso crudeliter apud lacum exercitu.

Et pœna ex Crusuicensib. propter eam receptū sumpta.

Reconciliatur patri.

Mori Vuladislai.

An. 1102.

DE

DE BOLESLAI CRIVOVSTI VIRTVTIbus & uxore, belloq; cum Morauis & Pomeranis gesto, Pomeranis Christianis, & Sbigneo exule. Cap. IIII.

PErsolutis Vuladislao Principi iustis, Boleslaus Sbigneo fratri Cuiauiam atque Masouiam, & Lenciciensem tractum concessit: cætera ipse cum summo Imperio obtinuit. Tanto autē patris desiderio tenebatur, ut diu sanè lachrymis & fletibus non temperaret: gestabatq; de collo suspensam auream laminam, in qua nomen & imago patris insculpta erat, qua subinde memoriam eius sibi refricaret: & quicquid uel faceret, uel loqueretur, sic ageret, quasi inspiciente omnia & exaudiente patre. ea fuit in iuuene modestia & uerecundia. Exacto tandem luctu annuo, orante Senatu duxit uxorem Sbislauam, Suentopelci siue Stopolci Michaelis Kiouiensium Principis filiam: non sine indulgentia tamen Pontificis Max. ne, propter intercedentem cognationem, incestæ essent eæ nuptiæ. Morauos, ditionem suam Sbignei consilio & opera inuadentes, Duce Zelislao fudit: ac ei, pro amissa in hoc prælio manu, auream donauit. Ipse quoque, eadem æstate, in Morauiam incursionem fecit: exustisq; plurimis uicis atque pagis, non paruam etiam prædam in Poloniam reuexit. Pomeranos aliquoties uicit. quumq; in eosdem, raptim in Poloniam excursionem facientes, centum tantùm stipatus comitibus (cum quibus uenatum excurrerat) incidisset: fugere turpe ratus, manus cum hoste (quamuis longè impar) conseruit: magnaq; in eis strage edita, dum iterum atque iterum perrumpit hostile agmen, uix cum triginta saluus euasit. Sequenti autem tempore, maiore ui Pomeranis bellum fecit: prius

Boleslaus data parte Principatus Sbigneo, ipse uero Princeps factus.

Patris defuncti amans & reuerens esse pergit.

Boleslai uxor cum dispensatione Pontif.

Morauos inuasores, data manu aurea pro amissa, Boleslaus uastat &

Pomeranos post magnum periculum,

Data optione eligendi scuti.

tamen, missis cum legato duobus scutis, animos eorum tentat: album ne, in quo Pax: an rubrum, in quo Bellum excidiumq; significabatur, mallent. Superbius illi responsum dedêre, ambobus scutis acceptis: Sanguine Polonorum se sibi candidam uictoriam pacemq; paraturos, dictitantes. Itaque Boleslaus ad mœnia Bialogrodi (quæ ciuitas Pomeranorum inprimis diues & populosa fuit) admotis castris, actis uineis, & turribus celeriter excitatis, summa ope urbem expugnare nititur. quatit murum aries: ipse Princeps, periculi immemor, inter primos uersari: nec deterreri multitudine telorum hostilium, aut suorum circa se cadentium interitu, quin ad portam urbis excindendam præiret. Depelluntur tandem summa nostrorum ui de propugnaculis hostes: nostriq; liberius effractis portis, cæsis que uel summotis qui in introitu urbis repugnabant, in urbem signa inferunt. Tum demum Bialogrodenses, abiectis armis, clementiam uictoris supplices implorant: parci que iubet inermibus Princeps Boleslaus: &, receptui signo dato, ab excidio urbis abstinere mandat: dat ueniam uictis. Hac autem uictoria & uictoriæ moderatione accepta, Colberga, Camenum, Velenum, Cosminum, & aliquot oppida Pomeranorum, in potestatem Boleslai uenêre. Hoc etiam tempore Pomeranorum manus Spicimirum uicum improuiso inuasit. Secesserat eò tunc cum paruo comitatu Martinus Archiepiscopus Gnesnensis, pius et uenerandus senex: atq; is ad primũ tumultum & aduentũ hostilem, timore subministrãte consiliũ, inter contignationẽ templi absconsus latuit: pro eoq; Pomerani Archidiaconum Gnesnensem, Archiepiscopũ esse rati, secum abduxerunt. Ferunt Pomeranos omnes, quicunque Archidiaconum & sacra

Expugnat.

Bialogrodũ.

Boleslao uiriliter omnia agente.

Captum conseruatur Boleslai clementia.

Propterea q; & alia oppida se dedunt.

Spicimiri à Pomeranis capto Archidiacono pro Archiepiscopo.

templi

templi uasa attigissent, domũ reuersos, cum liberis, coniugibus, propinquis, atq; domesticis familijs, uel comitiali morbo correptos, ad parietes & saxa sese allisisse: uel in amentiam uersos, partim mutuis cædibus concidisse, partim dentibus ac unguibus in seipsos sæuisse. quo malo perculsi, causaq; mali notata, Archidiaconum cum sacris uasis & omni instrumento templi Spicimirẽsis conquisito, domum remiserunt. Addunt Dlugossius & Vincentius, ex eo tempore Pomeranos Religionem Christianam suscepisse: hisq; adstipulatur Albertus Crãtius, qui etiam Pomeranos, Boleslai huius Principis opera, Christianos factos esse scribit. Sbigneum fratrem, propter proditionem sæpius tentatam, quum omnes capite plectendum censerent, Boleslaus exilio multat: ipseq; ad Henricum Imperatorem se recepit.

Vasis templi ablatis.

Post plagam grassantem

Pomerani restituunt omnia ablata, & Fiunt Christiani.

Sbigneus proditor fit exul.

DE GERMANICO BELLO, ET POST affinitate cum Henrico Cæsare. Caput V.

ANno demum post Christum natum 1109. bellum Germanicum contra Boleslaum exarsit, breue quidem illud, sed prospero successu magnaq; gloria Polonorum & Boleslai Principis gestum. Henricus enim Cæsar, adiutos à Polonis Vngaros, & uexatos Boemos indignè ferens, bellum parabat: solicitabatur & à Sbigneo exule magnis pollicitationibus, eaq; spe implebatur, ut per Sbigneum nullo negotio Poloniam omnem in potestatem suam redacturum se, crederet. Affirmabat enim Sbigneus, primo eius aduentu certatim ad se Polonos defecturos esse. Igitur initio æstatis Poloniæ partẽ, quæ nunc Marchiæ Brandeburgensis & Silesiæ nomen habet, ingreditur: captis quibusdam oppidis, exercitum ad

An. 1109.

Henricus Cæsar contra Boleslaum, Sbigneo etiã impulsore.

Bellum gerit, &

Glogouiam oppugnat. Glogouiam ducit. magna ui oppugnatur oppidum, frequens quidem ea tempestate, sed non munitissimũ. Oppidani ueriti, ne capto per uim oppido, extrema quęque ab irato hoste paterentur, quinq; dierum inducias petũt: quibus, nisi succursum sibi esset, deditionem promittũt: obsidesq; dant primorum ciuium liberos. Ad Boleslaũ itaq; mittunt: quanto in discrimine sit oppidum, ac quid cum hoste constituerint, exponunt: orant, ut illis opem celeriter ferat. Collaudauit ille eorum consilium: maturè se affuturum pollicetur. quòd ni affuerit: sustinere hostilem impetum iubet. ni faciant: deleturum se eos post discessum Cæsaris, iurat. Valuit apud Glogouienses plus fides & auctoritas Principis, quàm priuata pietas: itaque biduo, quod de inducijs erat reliquum, ad sustinendam uim hostium omni ope se comparant. Aduenientè ergo quinta die, promissam deditionem Cæsar poscit: ubi uerò mutatos oppidanorum animos uidet, corona oppugnat oppidum, obsidesq; pallijs (quæ asseres compacti sunt, qui milites mœnibus succedentes tegunt, & à missilibus defendũt) alligari, & ad mœnia obuerti iubet (ut, dum suis oppidanorum misericordia parcit, facilius & liberius mœnia subeant) sed nihilominus oppidani omne telorum genus in suos iuxtà ac in hostes congerunt, ac omni ratione uim hostium depellunt. Cæsar, hostiũ constantiam admiratus, & suorum pericula ac uulnera miseratus, receptui canere iussit: ab obsidione tamen Glogouiæ non recessit. Iam Boleslaus exspectata auxilia acceperat, ualidasq; de suo milite copias habebat: itaq; propius hostem accedit: nec tamen pugnãdi copiam, quam uis flagitantibus suis, faciebat: sed è latebris & insidijs hostilem exercitum carpebat: pabulatores excipiebat: sæpius intempesta nocte, cum clamore & clangore tuba-

A Boleslao exercitur.

rum,

rum, hostiũ castra adequitabat: excubias aut opprimebat, aut è stationibus pellebat. Itaq; neq; oppugnandi oppidum, neq; reficiendi se, neq; quiescendi spatium hosti dabat: adeoq; tunc celebre inter hostes Boleslai nomen fuit, ut laudes & uirtutes eius tota castra, compositis etiam ad id carminibus, personarent: & ipse Cæsar, ne id fieret, capitali pœna sancire cogeretur. Angebatur autem ancipiti malo Cæsar, obsesso, quàm obsidenti, similior. Tandem Boleslaus, ratus Cæsarem non satis auspicati belli iam pertæsum, simul quòd hyems instabat, faciliorem placidioremq; fore, Legatos ad eum de pace misit. Edit ille pacis conditiones, ut Sbigneus in Principatũ suum restituatur, & ut Poloni tributarij sint Romano Imperio. Duræ uidebantur legatis conditiones: neq; existimabant, Principem eas accepturum esse. Ibi Henricus Cæsar, ambitiosè admodum & arroganter, ostendens Legatis thesaurum quem ingentem habebat: Hic, inquit, Polonos perdomabit. Erat legationis princeps Scarbicus Comes ex ea gente, quæ insigne habet W literæ geminæ maiusculæ: hic stultam Cæsaris iactantiam notans, annulo quem digito gestabat in thesaurum proiecto: Aurum, inquit, adijciamus auro. Id scommatis intellectum Cæsar elusit, lingua inquiens Germanica, Hab danck: quod est, Gratias ago: inde mansit Familiæ id nomen, ut Habdanci dicãtur. Reuersi ad Boleslaum Legati mandata Cæsaris referũt. Mirari ille conditionum iniquitatem, quasi uictor uictis leges imponeret, ac non dubia adhuc esset Martis alea: itaq; quam non impetrabat pacem, ui & armis extorquere pergit: Cæsariq; nullam dat lignandi, pabulãdi, commeatus petendi, atq; adeò è castris prodeundi facultatem, quibus malis fatigati Germani, maioraq; metuentes, alio transferre

Boleslai nomen celebratur.

Boleslaus petens pacem.

Dũ iniquas conditiones Cæsar proponit

Satis arroganter.

Pergit uexare Germanos.

Glogouia ob sidione soluta.

ferre bellum ſtatuunt: ideoq; ſoluta Glogouiæ obſidione, Vuratislauiam urbem inſtructa acie contendunt: quò magno cum labore & cæde ſuorum Cęſar uenit. Eſt

In campo

circa Vuratislauiam latè patens planicies: is locus Boleslao uiſus eſt peropportunus ad dimicationem pręlij, & noſtris, propter leuem armaturam & pernicitatem equorũ equitumq; multitudinem, quàm hoſtibus, commodior: itaque paucis milites cohortatus, hoſtibus pu-

Pugnatur

gnandi copiam facit. Prælium hoc ferè exoriente Sole initum, durauit uſq; ad meridiem, & inclinabat quidem ad hoſtes uictoria (reprimebantur enim noſtri equites graui illorum armatura:) uerùm Boleslaus omnia ſolici tè prouidens, ubicunq; deteriori loco rem ſuorum ani-

Fortiter ac uiriliter

maduertebat, accurrebat: & hortando, orando, ſubſidiarias copias ſubmittẽdo, inſtaurabat pugnam: tandemq; Polonorum ac Sileſiorum uirtute, inclinauit ad Boleſlaum uictoria. Permulti tunc utrinque interfecti ſunt: campus ubi pugnatum erat, plenus cadauerũ, acerbum & miſerabile ſpectaculum exhibebat. Ac noſtri quidem conquiſiti ac ſepulti ſunt: Germani inſepulti canibus & uolucribus eſca iacuere. Inde autem, quum eò tanta uis canum conueniſſet, ut difficilem trãſitum præberet pau

Caninus.

cis iter facientibus, Caninus campus à Polonis atq; Germanis locus ille dictus eſt: & in hodiernum uſque diem utraq; lingua is qui ibi eſt uicus, nomen hoc retinet. ab-

Fama Boleſlai crescit: & pax ei datur

eſt autem uno à Vuratislauia milliario. Poſt hanc pugnã clarius iam, quàm antehac, Boleslai & Polonorum nomen apud Germanos factum eſt: tum & pacem Henricus cum Boleslao facere cupiebat: ſed offerre eam ultrò, quam dudum à ſe petitam negarat, turpe ſibi ducebat: ideoq; communes ad extremum amicos ſubornauit, qui Boleslao perſuaderent, ut ipſe eam à Cæſare peteret,

teret, ac de uoluntate ipſius prolixè illi pollicerentur. Vicit animum ſuum Boleslaus, ut ipſe ad Cæſarem Babenbergam (oppidum id eſt Franconiæ) ſplendido apparatu & comitatu proficiſceretur: adueniens comiter & honorificè acceptus eſt à Cæſare, nouaq; affinitate ſempiterna amicitia inter ipſos Principes & poſteros ipſorum ſancitur & ſtabilitur. Nam Boleslaus Hērici ſororem Adleidam uxorem duxit: & filio ſuo Vuladislao, impuberi adhuc, Criſtinam eiuſdem Cæſaris filiam paruulam deſpondit. Peractis autem magna celebritate & ſumma omnium lętitia nuptijs, datis & acceptis ultrò citroq; magnis muneribus, Boleslaus in Poloniā reuertit.

Affinitate formatur.

Adleida Boleslai, Criſtina Vladislai uxor.

DE BELLO CVM RVSSIS ET POMERANIS gesto. Cap. VI.

EXcurrerāt tunc fortè Pruſsi & Pomerani prędabundi in Maſouiā: iamq; uaſtatis pagis permultis, celeriter ſe cum præda domum recipiebant: quos Maſouiæ prępfectus Magnus tumultuaria collecta manu perſequutus, prima luce, poſt populationis laborē largioresq; ex præda epulas altum dormientes, oppreſsit, ſexcentis interfectis, mille & ducentis captis. Atque hæc uictoria de barbaris Simoni Epiſcopo Plocēſi, pietate & ſanctimonia uitæ uenerando ſeni, refertur accepta: quòd is & animauerat noſtros in hoſtem, & pugnantibus ijs Dei opē implorare non ceſſauerit. Moyſen populi Dei Ducem imitatus: cuius precibus & extenſione manuum magis, quàm armis atq; uiribus, Amalechitas profligatos eſſe, ſacris Hebræorum literis proditum eſt. Non ſatis uerò pœnarum Pomeranos atq; Pruſſos dediſſe ratus Boleſlaus, exercitum ad Cruſuiciam conuenire iubet. Iam moueri caſtra debebant, & ecce clara die, inſpectante omni

Pruſſi & Pomerani, cum præda redeun tes domum,

Magnus eos premit,

Simone Epiſcopo & Hortatore & Precatore.

Boleslaus inſuper perſequitur eoſdē,

A formoſo iuuene animatus.

exercitu, apparuit in culmine baſilicæ Cruſuicenſis formoſus iuuenis, cãdida ueſte refulgens: cunctisq; ſtupentibus, deſilijt, & ante ſigna progreſſus eſt. Ibi uniuerſus exercitus lætus oblatum ſibi à Deo ducem ſequitur: ubi uerò ad Naclum Pomeranorum urbem tum principem & munitam, uentum eſt, iuuenis ille malum aureũ, quod in manu geſtabat, aduerſus oppidum proiecit, & ſubitò diſparuit. Oppugnatum eſt oppidum ſumma ui. qua oppugnatione oppidani perculſi, quindecim dierum induciás à Boleslao impetrant: à Pruſsis autem ſuis & Pomeranis auxilia petunt. Ingentes Pomeranorum & Pruſſorum copiæ conuenerunt, ſilenti agmine ad Naclum iter facientes: noſtros q; incautos & inopinantes opprimere ſatagunt. Fortè tunc erat dies S. Laurentio Martyri ſacra: qua noſtri nihil de hoſtibus ſuſpicati, & quòd induciæ adhuc cum oppidanis durabant, inermes Diuinę rei uacabant: & iam, ſacris peractis, diuerſi diſcedebant: quũ ſubitò conſpicantur hoſtes, agmina è uicinis ſyluis explicantes. Conclamatur itaq; ad arma: perturbantur noſtri, non tam multitudine hoſtium, quàm quòd in puncto temporis omnia prouidenda & facienda erant: ſed hoſtes cunctantes, & frontes atq; latera exercitus ſui ſudibus præuſtis & haſtis tranſuerſis in modum ſepis munientes, noſtris colligendi ſeſe, arma capiendi, & ordines explicandi, ſpatium dederũt. Difficilis quidem propter ſepes & foſſas noſtris futura erat pugna: ſed Boleſlaus nuda eſſe hoſtium terga animaduertens, Scarbimiro Magiſtro militiæ negotium dedit, ut quum ipſe à frõte hoſtem adortus in ſe cõuerterit, ille cum parte copiarum facto circuitu, à tergo in auerſos impetum faciat. quod ubi factum eſt, clamore cædeq; à tergo orta, ſumma fit inter hoſtes trepidatio & cõfuſio. Perrumpit denique

Et Naclo oppugnato.

Pomerani atq; Pruſſi

Poſt ſacra die S. Laurẽtij peracta

nique impedimenta Boleslaus: hostes uerò utrinq; circumuenti, quum se uallo expedire non possent, maxima strage ita concisi sunt, ut cæsorum numerus ad uiginti septem millia peruenisse dicatur: lacubus & paludibus etiam multi hausti memorantur, captiq; fuere bis mille. Naclum ergo, ac alia Pomeranorum oppida Boleslao se dedunt quibus omnibus Boleslaus præfecit Suentopelcum, unum de Proceribus & Consiliarijs suis, de Griphonum siue Griphium familia, hominem, non tam opibus aut naralium splendore, quàm uirtute & scientia rei militaris clarum.

Cæsa.

Cum alijs oppidis potitur. Suentopelcum Pomeranæ præficit.

DE BOEMICO BELLO, PRVSSIA VASTATA, Sbignei nece, & Boleslai pœnitentia, atq; Castellano Cracouiensi in locum Palatini translato.

Caput VII.

EXarsit rursus Boemicū bellum, à Boleslao quietis & otij impatiente conflatum: cuius prætextus fuit Sobeslai in Polonia exulis, Vuladislai Boemorū Principis fratris, restitutio. Præmiserat legatos ad Vuladislaū Boleslaus, postulans, ut cū Sobeslao fratre ultrò in gratiam iniret, Principatumq; partiretur: quod cùm nō impetrasset, Boemiam cum infesto exercitu ingreditur, & obuia quæq; uastat. Antequam cum Vuladislai copijs congressus fuisset Boleslaus, sanctum sacræ Missæ sacrificium fieri curauit, militesq; suos sacris Christi mysterijs à sacerdotibus procurari uoluit: atque ita animatis suis, ubi pugnę copia facta est, ipse inprimis hostem, qui ante alios pugnam ciebat, manu sua peremit: huic proximum Derslaus Pocillator. quo exemplo incensus ardor cæterorum militum, hostem referre pedem coegit. Hic ergo nostri uictoria potiti, repetitaq; è uestigio in Boe-

Boleslaus, accitus quæstu, Boemis bellum infert: &

Apud Missam sumpta Eucharistia.

Vincit.

miam excurſione, incolumes cum ingenti præda in Poloniam reuerterũt. Hoc eodem anno, qui fuit à Chriſto nato 1114. cum expeditis copijs Boleslaus Pruſsiam ingreſſus, uicos, pagos & oppida, ferro & igni uaſtauit: magnam prædam nuſquam prodeũte ad dimicationem hoſte, abegit: & captiuos, quorum ingens erat numerus, ad colendos agros in Polonia per diuerſa loca diſtribuit: extantq; etiamnũ nonnulli pagi, qui ex eo tempore Pruſſorum nomen retinent. Sbigneus autem reliqua ſpe, quam habebat in Boemorum & Pomeranorũ armis, penitus abiecta, fratris clementiam & miſericorpiam ſupplici legatione rurſus tentat: fratri, quem ipſi Deus, & uirtus ipſius Dominum conſtituiſſet, ſemper ſe obſequentem fore pollicetur. Emollit fregitq; hæc legatio Boleslai animum, ſuapte natura ad miſericordiam pronum: reuocatur Sbigneus, nequidquam reclamantibus proceribus. Veniens autem nihil de faſtu & uanitate ſua remiſit: ſed quem legati ſupplicem ad pedes fratris proſtraturum ſe eſſe pollicíti fuerant, is cum tubis atque tympanis incedens, præferri ſibi ſtrictum gladium, de more Principũ, iuſsit. Cœpit mox Boleslai animũ ſubire facti pœnitentia, quòd inſanabile cernebat ingeniũ Sbignei: quem igniculum in pectore Boleslai quum magis alerent infenſi Sbigneo Proceres, eò impellunt mitiſsimum Principem, ut fratrem interficiendum mandauerit. Vehementer poſtea Boleslaum admiſsi facinoris, & contaminatæ una illa labe exiſtimationis ſuæ, pœnituit: multisq; poſtea lachrymis, eleemoſynis, & laboribus peregrinationum ultrò ſuſceptarum (ut infrà dicetur) id ſcelus eluit. Non multo autem interiecto tempore, poſt admiſſum hoc in Sbigneum facinus, Scarbimirum Palatinum Cracouienſem cepit, in car-

An. 1114.
Ex Pruſſia uaſtata
Ruſſici in Poloniam deducti.
Sbigneus.
Clementia Boleslai
Abuſus.
Interficitur.
Pœnitet. Boleslaũ facti.
Cap. 10.
Scarbimiro Palatino Cracouienſi

in carcerem coniecit, excæcauit, Senatu mouit, & abdicare se utroq; Magistratu coegit: propterea quòd is elatus rebus secundis, & bellis aliquot suo ductu prospere gestis, omnia sibi arrogaret: Regem, gratia populari fretus, contemneret, conuitijs ac maledictis incesseret, & iam in apertam rebellionem erupturus esse uideretur. Atq; ex eo tempore deinceps Castellano Cracouiensi, qui lōgè inferior fuerat, prior in Senatu locus datus est.

Sua dignitate eprimato.

Castellano Cracouiensi prior locus in senatu datus.

DE BELLO PRVSSICO ET POMERANO. Suentopelci perfidia punita, & fide à Pomeranis constanter recepta. Cap. VIII.

SEquenti anno, qui fuit 1118. Boleslaus pacatis domi rebus, statuerat Prussos ac Pomeranos, fractos iam ac debellatos, ad extremum perdomare: uerùm imbres anni illius perpetui, & ingens aquarum uis ac inundatio (quæ neq; seri agros, neq; meti, passa est: neque id in Polonia modò, sed in uicinis quoq; regionibus) quiescere eum coegere. Præcesserat autem eos imbres tale prodigium, quòd cœlum totas tres horas post occasum Solis ardere uisum est. Sedatis porrò uentis ac tempestatibus, quæ post imbres superiores uehementes ac diuturnæ fuêre, bellum contra Prussos & Pomeranos persequi tur. Extremam autem uastitatem timentes Prussi & Pomerani, iuuentutem omnem, opificumq; & agrestium multitudinem armarunt: &, ultimam prælij fortunam tentaturi, Boleslao cum exercitu aduenienti occurrerunt. nec ille quidem cunctatus est, quin mox cum hoste, quamuis numerosiore, manus cōsereret. Pugnatum est à primis Marte dubio (ibi enim robur omne sui exercitus hostes collocarant:) sed his partim cæsis, partim

An. mil.

Post aquarū inundationem.

Prodigio præsignatur.

Post tempestates diuturnas,

Prussos et Pomer. iterum Boleslaus

Vincit &

nouis aliquot Boleslai cohortibus perturbatis, reliqua multitudo imbellis in fugam effusa est. Parci iussit Boleslaus fugientibus, ne regio cultoribus uacua prorsus redderetur: itaq; multò plures capti, quàm cæsi: reliqui cum rebus suis & munitionibus & oppidis Boleslao se dedidêre. Restabat Suentopelcus Nacli præfectus: qui, dominandi cupiditate ductus, minus erat dicto audiens Boleslao: & cum Pomeranis, hostibus Polonorum, societatem iniuerat. Ac tentabat quidẽ Boleslai animum per internuncios: sed ille, pessimi exempli facinus nolẽs impunitum relinquere, Naclum obsidebat: tandem uerò, quòd perdifficilem oppugnationem tempus hybernũ præbebat, soluta obsidione, pecuniaq; & filio Suentopelci obside accepto, diu negatã Suentopelco & Naclensibus dat ueniam. Sed iterum proxima æstate, noua Suentopelci & Naclensium defectione permotus, adeò constanter urbem eandem oppugnauit, ut oppidani, desperatis rebus, uitam modò pacti, oppidum & Suentopelcum dedere cogerẽtur: quem Boleslaus mox perpetuo carceri mancipauit. Naclo recepto, cuncta Pomerania in potestatem Polonorũ uenit: Religionemq; Christianam, bis antè susceptam, & bis rursus repudiatã, tunc demum (auctore Boleslao) tertiùm cum Varcislao Duce recepit, & hucusq; retinet.

Capit.

Suentopelcus perfidus.

Naclo oppugnato iterum &

Captus coniicitur in carcerem.

Pomerani potestatis Polonorum facti, Christiani fiunt.

DE NVPTIIS VVLADISLAI, CAZIMIRO nato, bellis cum Volodoro Russicis, & expeditione Danica. Cap. IX.

BOleslaus itaq;, pacata omni Pomerania, dimisso q; exercitu, reuersus in Poloniam, sequenti anno nuptias filio Vuladislao, cum Cristina Henrici Imperatoris filia, qui tum demum ambo puberes facti fuerant, maximo apparatu celebrauit: quibus Stephanus Rex Vngariæ,

Vuladislai nuptiæ.

gariæ, ac Russorum Boemorum'que Duces interfuêre. Exacto autem post eas nuptias anno, qui fuit 1122. Adleida Boleslai uxor, post decem annorum sterilitatem, filium Cazimirum peperit. Eodem quoq; anno Volodor, Præmislienſium Dux, quum sæpe latrocinantium in morem prædas è Polonia ageret, nec desisteret admonitus à nostris, apud Vuyslokie profligatus, captus, & ad Boleslaum adductus, uicies mille pondo siue marcis argẽti se redemit. Anno deinde, qui fuit post Christum 1124. nouam in Danos expeditionem Boleslaus suscepit, cuius causa fuit Petrus, clara & illustri apud Danos ortus familia. Hic namq; quum se iuuenis in aulam Boleslai, quæ tunc longè apud exteros gloria rei bellicę florebat, contulisset: magna ingenij dexteritate & suauitate morum, citò se in gratiam & amicitiam Boleslai insinuauit, ita ut postea multis magnisq; possessionibus, & inprimis Comitatu Scrinnensi, & uxore illustri è genere Ducum Russiæ, quæ Sbislauam priorẽ Boleslai coniugẽ cognitione attingebat, ab eo cohonestaretur. Perdidicerat autem linguam Polonicam, & ita se ad mores Polonorum accõmodabat, ut nemo tanta illa bona externo homini inuideret: pater uerò huius Petri Guilelmus facilè princeps erat Procerũ Daniæ, & plurimum gratia apud Henricum Regem ualebat, præfectus ab eo maximis quibusq; negotijs. Quum autem Regem Abelus frater occidisset, Regnumq; inuasisset: habebat in potestate sua thesaurum ingentem Regium pater Petri. Certiorem is facit filium rerum Danicarum, admonens, ut cum aliquanto militum præsidio ueniens, thesaurum illum auferat: Petrus uerò refert ea de re ad Boleslaum Principem. Pollicetur itaq; Boleslaus non grauatim opem suam, cùm ut homini bene de se merenti

An. 1122. *Cazimirus ex Adleida sterili nascitur.*

Volodor Dux Premisliensis captus se redimit.

An. 1124.

Petrus Danus.

Danica expeditio Boleslai suscepta.

gratificaretur, tum quòd ea expeditione & opes Poloniæ augere, & nominis sui gloriam trans mare etiam & ad extremos Septemtriones proferre & propagare cupiebat: adeoq́, classe ad Gdanū, Pomeraniæ oppidum maritimum, ad transportandum exercitum instructa, quum primùm per anni tempus rectè potuit, naues conscendit: & commoda tempestate usus, improuisus in primo littore Daniæ, ad quod classis appulerat, nemine prohibente, copias exposuit: ac per familiares atq́ ministros Petri, patrisq́ eius, omnium Danorum facilè sibi uoluntates adiunxit: quum profiteretur, se ulciscēdi paricidæ Tyranni, & uindicandæ libertatis Danorum causa, aduenisse. Tyrānus ergo, desertus à suis, profugit: Boleslaus uerò facilè potitus omni Dania, munitiones Danis reddidit: Regem eos, quem uellēt, creare sibi iussit: confectis & constitutis rebus omnibus, thesaurum & omnem Petri cognationem secum auexit: secūdaq́ nauigatione usus, paucis diebus in Poloniā reuersus est. Fertur autē succesſu temporis hic Petrus templa 77, duoq́ monasteria, alterum uirginibus, uiris alterum, diuersis in locis in Polonia de secto lapide extruxisse ac dotasse: florētq́ adhuc in Polonia huius Petri posteri, cygno in rubro scuto insigni utentes: indeq́ Labenciorū nomen habet ea familia. Cæterùm interea temporis, dum Boleslaus Danicam expeditionem obit, Volodor Præmislienſium Dux, immemor fœderum & iurisiurandi, uicinam Poloniam cædibus & incendijs uastauit, usque ad Biecium oppidum: ingentemq́ pecudum, iumentorum & hominum prędam abegit: itaq́ reuersus à Danica expeditione Boleslaus, Volodoro bellum fecit, atq́ hunc fortiter prælio uicit, multis fortibus & insignibus uiris partim in bello, partim in fuga trucidatis: Dux autem Volodor

Post rem bene ciſſam

Templa & monaſteria conſtruit à quo

Labenciorū nomen.

Volodor perfidus

Iterum uincitur.

Volodor Haliciam fugit. Post quam quidē uictoriam, Boleslaus liberius hostiles regiones diuexauit ac depopulatus est, uicemq; Russis cum fœnore reddidit. Quieuit à bellis, eo anno & cōsequētibus aliquot, Boleslaus Princeps: quum pleræq; omnes finitimæ gentes, partim externis, partim ciuilibus bellis distinerentur.

Boleslai quies à bellis.

DE PIETATE ET POENITENTIA, PEREgrinationibusq; Boleslai, ac bello cum Vngaris gesto, & Russorum defectione dolo suppressa. Cap. X.

QVietem igitur Boleslaus nactus, ad Religionem cultumq; Diuinum animum adiecit: basilicā Cracouiensem humilem & neglectā in augustiorē formam redegit, excitatis altius muris, ac duabus turribus ad latera adiunctis: supellectilem auream ac argenteam maiorem in modum auxit: quin & collegium sacerdotum seu Canonicorum eius basilicæ, uiginti ad ueterem numerum adiectis, amplificauit: eisq; certos pagos ipse, Radossus uerò Episcopus decimas attribuit. permisit autem pius Princeps Episcopo ius omne conferendi ea sacerdotia ipsius arbitratu. Auctus est deinde sui nominis filio Boleslaus: cui quidem postea Crispo, à capillorum figura, cognomen fuit. Posthæc Boleslaus, quamuis magnis in ornatum templorum, & in alimēta sacerdotum atq; egenorum impendijs & donationibus, iugiq; precatione et lachrymis, & aspero tenuiq; uictu et cultu corporis, cilicio pro ueste utens, & cinere sese aspergens, ægrotorumq; mendicorum pedes subinde abluens, admissum in Sbigneum fratrem facinus sedulò expiaret: quum alijs satisfaceret, tamen ipse sibi non satisfaciebat, nisi & laborem longę molestæq; peregrinationis adijceret. Itaq; solenne Christianis quadraginta dierum ieiunium,

Boleslaus cultum Diuinū amplificat in Ecclesia Cracouiensi.

Adiutus ab Episcopo, cui ius conferendorum sacerdotiorum dedit.

Boleslaus Crispus natus.

Boleslai propter Sbigneū fratrem cæsum, pœnitentia, &

Peregrinationes ad

nium, pane tantùm & aqua gustandis, cilicioq; indutus, quum exegisset: paucis sacerdotibus & alijs pijs ho
D. Aegidij. minibus comitatus, ad Aegidij tutelaris sui Diui sepulchrum peregrinationem priuati habitu suscepit: atq; id iter magna ex parte nudis pedibus confecit, nullum templum, nullum monasterium, nullum egentium domicilium, neminem denicq; sacerdotem aut mendicum praeteriens, quin liberalitatis & munificentiae quippiam in eum depromeret. Quindecim dies apud Diui sepulchrum, ieiunijs & supplicationibus uacans, commoratus, quum in Poloniam reuertisset: Vere iterum proxi-
D. Stephani, & mo alteram peregrinationem in Vngariam, ad diui Stephani sepulchrum, instituit: eaq; religiose & pedestri iti-
D. Adalberti. nere obita, Gnesnam etiam adijt ad diui Adalberti reliquias, paulo ante Iacobi Archiepiscopi opera in propa-
Gnesna uastata. tulum è latebris prolatas, in quibus diu, post uastatum à Boemis (exulante Cazimiro) id oppidum, delituerant: & octoginta pondo auri, & multas gemmas, in urnam Diui contulit. His peractis, non ita multò post Ca-
Cazimiro mortuo. zimirum filium, immatura morte defunctum, amisit: uerùm eum moerorem mox Miecislaus natus mitiga-
Miecislaus Senex natus est, & uit. cui puero propter grauitatem morum & prudentiam, Senis cognomen additum est. Alius item sequen-
An. 1132. Henricus. ti anno, qui fuit 1132. natus est ei filius: qui, aui materni & auunculi Caesarum nomine, Henricus appellatus est.
Bello Vngarico & Post in Vngariam ualido cum exercitu, & euocatis ex foedere Russorum auxilijs, contendit, Stephani Regis Vngariae liberos in Regnum restituturus. nam hos Vngari, mortuo Stephano, Belam caecum Regem creantes, praeterierat. Occurrit igitur Boleslao in Scepusiensi territorio cum magnis Vngarorum & Austriorum copijs Albertus Marchio superioris Pannoniae, siue Austriae,

ſtriæ, cum quo ſoror Belæ Regis nupta erat: committitur durum prælium: tandem uerò uirtute & conſtantia noſtrorum, ac Ducis ſolerti diligentia, in fugam hoſtes acti ſunt. Ab Vngarico bello Boemorum in Poloniam incurſione Boleslaus reuocatus deinceps eſt: Ruſsiq; nouas res moliri, & ad exeutiendū iugum Polonorum aſpirare cœperunt. quæ res quum permanaſſet, conturbauit Boleslaum illa alieno ſuo tempore conſtitura rebellio: quòd ad duo maxima bella, Vngaricum ſcilicet ac Boemicum, tertium non minus accederet. Senatum itaq; conuocat: exponit de intēpeſtiua Rufforum defectione: dicuntur ſententiæ, ibi inter alios Proceres Petrus Vuloſtouicius, Comes Xianſenſis, uir magni ingenij & cōſilij, in eam ſententiā uerba fecit, ut diceret: Nō maximo negotio naſcentem rebellionē opprimi poſſe, ſi caput eius rebellionis Iaropelcus amputetur: idq; arte facilius eſſe factu, quàm apertis armis: nec dedecere, ſi dolo perfidia uindicetur: ad eamq; rem operā ſuam pollicetur, cætera quietos eſſe iubet. Inde ergo paucis fidis comitibus, neque tamen conſilij conſcijs, aſſumptis, in Ruſsiam ad Iaropelcum proficiſcitur: exilium & fugam ſimulat: Boleſlai crudelitatem in ſe, & iniurias graues, incuſat: fugæ perfugium à Iaropelco petit: addit multa de impotentia & ſeuitia Boleſlai in omne genus hominum, quibus rebus ſuis exoſus factus ſit. Pergratus fuit aduentus Petri Iaropelco: gaudebat, diuinitùs ſibi oblatum conſilij ſui adſtipulatorem & adiutorem: unde Petrus, ſua etiam reſponſa ad Iaropelci uoluntatem accōmodans, facilè ſeſe in intimā eius familiaritatē inſinuauit. Itaq; Iaropelcus, cōmunicato cū ſuis cōſilio, rebellionē maturat. Rus autem fortè ſeceſſerat cum paruo comitatu: ſecutusq; eum erat & Petrus: qui, obſeruata rei

Boemico.

Ruſſi rebellant: preparatq;.

Ex conſilio Vuloſtouicij.

Iaropelci dolo

Capitur. bene gerendę occasione, Iaropelcum cum paucis prandentem, signo comitibus suis dato, comprehendit, constringit, & equo impositum celeriter, dispositis prius per loca equis & nauibus, auehit, & incolumis ad Boleslaum perduxit. Collaudauit fidem, studium & operam Petri Boleslaus, peramplisq; eum muneribus ornauit: Iaropelcum uerò custodiæ tradidit: unde intra uertentem annum, maximo auri & argenti pondere à Vasilo fratris sui filio redemptus, ad Principatum suum, data Boleslao fide, reuersus est.

Et redimitur.

DE IAROPELCI FRAVDIBVS, ET BOleslai apud Haliciam extremo uitæ periculo. Cap. XI.

Iaropelcus subornato à se Vngaro. NOn diu mansit in fide Iaropelcus. Namq;, ut par pari referret, Vngarum quendam, hominem non ignobilem, cæterùm uafrum atque callidum, subornarat, qui pro perfuga (ob defensas Stephani liberorum partes) ad Boleslaum delatus, captata occasione uel uitam illius peteret, uel insigni aliqua clade Polonos afficeret. Is itaq; Vngarus industria sua et eloquētia, et bene assimulatis ad tēpus officijs, ita se in amicitiā creduli Principis breui tēpore insinuauit, ut & ad consilia quæ habebātur de Rep. adhiberetur, & Pręfectura Vislicensi donaretur: quūq; Boleslaū regno absentē, propter cōponēdas res Boemicas, apud Lothariū Cęsarē animaduertisset: cōmodā proditionis occasionē nactus, celeri nuncio Iaropelcum aduocat: ad VI Idus Februarij, ad Visliciā adesse cū expeditis copijs iubet. Certior uerò Vngarus de aduētu Russorum factus, cōmigrare uiciniā omnem cum liberis, uxoribus & facultatibus suis Visliciam iubet: libenterq; id facit Nobilitas & plebs, quò se suaq; loco munito ab hostium armis defendat. Adsunt etiam

Per cuius uafriciem fefellit Boleslaū credulum, &

Visliciam

ad.

ad condictũ tempus Russi: intromittuntur in oppidum intempesta nocte: nullo neq; ætatis neq; sexus discrimine, cædem edunt: oppidum succendunt: nobiliores ac ditiores, cum reliqua præda domum abigunt. Proditori uerò Iaropelcus, præmij loco, linguam præcidit, oculos effodit, genitaliaq; membra abscidit. Sic ille perfidus dignam sceleris sui pœnam luit. Oderunt enim ferè proditorem Principes atque Reges, quãuis proditionem ament. Reuersus ex Germania Boleslaus, quum de Vislicensi excidio, & Iaropelci perfidia didicisset, ingentes aduersus Russos iras concipit: magnoq; non modò ex nobilitate, sed etiam ex oppidanis & agrestibus exercitu collecto, Russiam fremens (perinde ac leænæ, uel ursæ, rapto fœtu solent) ingreditur: quumq; nemo obuiam prodiret (nam Iaropelcus, peccati & uirium suarum sibi conscius, procul in paludes & syluas sese abdiderat) obuijs quibusq; crudelissimè uastatis, onustus cum ingenti præda reuertitur in Poloniam. Irritatus magis quàm fractus ea cæde Iaropelcus & cæteri Russorum Principes, iterum de ratione belli cum Polonis gerendi consultant: in eamq; sententiam ueniunt, ut dolis aggrediãtur eos, quibus uirtute pares esse non possent. ad quam quidem rem optata eis sese occasio obtulit. Nam Iaroslaus Haliciẽsium Dux, quòd cum Polonis sentire ac consilia Russorũ prodere diceretur, Principatu eiectus ad Boleslaum cõfugerat: Halicienses itaq; à Russis subornantur, ut, simulato Principis desiderio, à Boleslao petant, ut eum primo quoque tempore reducat: pœnitere Russos, quòd eum eiecissent. Faciunt iussa Halicienses: eadem penè confirmãt nobiles quidam Vngari, Haliciensibus finitimi, ab eisdem ad astruendam institutam fraudem conducti. Habuit dictis fidem Boleslaus (ut erat

Miserè afflixit.

Dignum proditore reddit præmium:

Boleslaus uerò rependit Iaropelco uicem.

Russia

Crudeliter uastata.

Iaropelcus iterum cum Russis, per

Haliciẽsium fraudem.

Boleslaum credulum.

Vngaris adiuuantibus Halicienses.

natura credulus & apertus:) propterea q; iusto quidem, sed minori tamen exercitu, quàm pro belli magnitudine & clandestino apparatu Russorum, Iaroslaum reducit, nihil hostile suspicatus. Aduenienti porrò Haliciam primæ Vngarorum turmæ instructæ gratulabundæ occurrunt, & præteruectæ nostros, extremum agmen claudunt: subsequuti deinde Halicienses, idem & ipsi faciũt: & ecce apparent procul à fronte instructæ Russorum acies, quas Iaropelcus citato cursu ducebat. Præcipitatũ se in insidias Boleslaus uidebat: & quanquam longè imparem se hostium numero animaduertebat: tamen, qui semper solitus esset uincere, satius esse ducebat honestè occumbere, quàm fugiendo, uictoriam ultrò hosti concedere. Itaq; instructis pro tempore aciebus, signoq; dato, primus in hostem imminentem impetum facit: concurrunt infestæ acies. iamq; res nostrorum meliori loco esse incipiebant, quum subitò perturbatis ordinibus, & fugæ initio à Palatino quodam orto, sequentibus eum qui proximi steterant, magna pars exercitus Polonici in fugam coniecta est. Pugnabat nihilominus cum paucis, & ijs quidẽ partim saucijs, partim lassis, Boleslaus: & quum fugere sibi turpe duceret, nolebat tamen inultus mortem oppetere. Fortè equus cui insidebat, multis uulneribus confectus concidit: cui miles quidam gregarius equum subdidit, & ut Patriæ magis quàm gloriæ suæ rationem duceret, fugaq; melioribus se rebus seruaret, orauit. Sic ille tunc quadragies septies uictor Princeps, nobilissimi uiri fuga proditus, gregarij militis opera morti se eripuit. Sic fortasse uoluit eum Deus magis humiliorem reddere, & incertæ felicitatis huius mundi certam ostendere uanitatem.

In eas insidias præcipitat, ut, nisi post

Palatini fugam

Miles gregarius opem ei tulisset.

Ibi occumbendũ ei fuisset.

DE

DE EXTREMIS BOLESLAI CRIVOVSTI ante mortem actis, eiusq; uitæ moribus.

Caput XII.

Boleslaus remunerat Palatinum &

REuersus autem in Poloniam, Palatino fugæ principi leporis pellem, colum & fusum, dono misit: meticulositatem eius notans (qua ignominia ille ad uoluntarium suspendium adactus est:) militem uerò salutis suæ auctorem, insignibus nobilitatis luculentaq; pecunia & possessionibus remuneratus, ad honores amplos euexit, posteritatemq; eius nobilitauit: deinde fiscum suum in redemptionem captiuorum effudit. Et uehementer quidem angebatur animo Boleslaus (ut solent ij qui perpetuò secundis rebus usi, aduerso aliquo casu affliguntur) pudebatq; eum & pigebat sui ipsius, quòd tantæ illius cladis culpam in se agnoscebat (quippe qui credulus nimium & incircumspectus fuisset.) Pudore autem ac dolore stimulantibus, conspectum hominum & colloquia uitabat, quę res ei maturabat mortem. Hāc uerò, toto anno lecto affixus & debilitatus, ubi appropinquare sensit: conuocatis Proceribus, qui officij causa undique conuenerant, de concordia apud eos uerba fecit: partitusq; omnia, quæ tunc erant Polonicæ ditionis, inter quatuor filios, principatum & summam rerum penes Vuladislaum, natu maximum, constituit. In ea uerò partitione quintum filium Cazimirum, qui superiori anno natus erat, prætererat: id eum Proceres obliuione feciſſe rati admonent, ut ne illum exortem patrimonij relinquat. Respondit Princeps, Iam illi quoque portionem suam esse designatam, quod admirantibus cunctis: Non animaduertitis, inquit, in curru inter quatuor rotas quintam esse eam partem currus, cui homines insident, & onera imponunt, quę quidem à rotis sustentan-

militem.

Redimit& captiuos &

Pudet eum imprudentiæ.

Conspectum hominum fugientem.

Boleslai moriturí ad Proceres oratio.

Principatus inter filios diuisus.

tur atque portantur: eum igitur locum inter quatuor fratres quintus obtinebit, illisq; suo tempore succedet. Diuinitúsne id, quod futurum erat, præsciuerit: an, ut solent homines, instante morte, alienati mente diuinare, dicere non habemus. Nec ita multo pòst, sacris Christianorum mysterijs ritè procuratus, uita excessit, maximo totius Poloniæ desiderio: quum regnasset post patrem triginta sex annos, uixisset quinquaginta tres: funusq; Ploscum solēni pompa elatum, & iuxta patrem fuit conditum. Cæterùm os ei Carbunculus morbus ab ineunte ætate distorserat: atque inde Criuousti cognomentum habuit. Fuit uerò Princeps hic animo excelso & periculorum contemptore, iusti & æqui obseruantissimus, ad beneficentiam & liberalitatem promptus, modestia & clementia singulari, laudis & gloriæ cupidus, pacis artium non penitus expers, uerùm belli studijs longè præstantior, ad quæ à teneris (quod aiunt) unguiculis toto animo ferebatur. Hic omnem ferè suum Principatum bella gerendo exegit: Miles strenuus & audax: Dux prouidus, solers, animosus & fœlix, excepto isto uno Haliciensi prælio. Obijt autem anno Christi nati 1139.

Futurorum præsciētia, &

Mors.

Criuoustus.

Boleslaus qualis Princeps fuerit.

An. 1139.

LIBER

LIBER V.

DE VVLADISLAO SECVNDO PRINcipe, & Boemorum Duce fœdifrago.

Caput I.

MOrtuo Boleslao, quum, diu concordiam inter fratres cõstitutionemq; paternam ualere non posse (quòd infida ferè sit omnis Regni societas) Proceres animaduerterẽt, conuentus apud Cracouiam agitur: quumq; flagitatio fratrum, studiaq; & factiones comparatæ, ad unum deferri uniuersam rerum summam non paterẽtur, nec rectius quicquam in mentem cuiquam ueniret, necessariò Boleslai constitutio approbatur: ut iuuenes certis ac definitis à patre finibus dominarẽtur: Principatus uerò, & summa belli pacisq; auctoritas, penes natu maximum esset. Partitione Regni secũdum descriptionem patris facta, Vuladislao quidẽ natu maximo Cracouiensis, Syradiensis & Lenciciẽsis tractus, itemq; Silesia obtigêre: Boleslao, qui Crispus appellatus est, Masouia, Cuiauia, Culmensisq; ac Dobrinẽsis tractus: Miecislao Gnesnensis, Posnaniẽsis, Calisiẽsis, & Pomerania: Henrico Sendomiriensis atq; Lublinensis: Cazimirus uerò infans, quemadmodum pater uoluerat, exors, à Vuladislao curandus atq; educandus susceptus est. atq; hæc anno Christi 1140. acta sunt. Mutata itaq; Reip. forma, non diu uicinorum arma quieuêre. Primus enim omniũ Sobeslaus Boemorum Dux, immemor fœderũ, quæ cum Boleslao & uniuersa Polonia iurisiurandi religione interposita fecerat, Silesiam infesto exercitu longè lateq; populatus est: iamq; ad subigendam omnem eam oram

Partito principatu

Secundum Boleslai constitutionem

Quadrifariam.

Et Cazimiro cura Principis Vuladislai commendata.

An. 1140.

Boemorum Dux Fœdifragus.

A Deo percutitur.

animum adiecerat, quum illum hæc molientem uindicta diuina, iusta uiolati fœderis & iurisiurandi ultione percutit. Nam ualida febre correptus, non multo pòst, inualescente morbo, extinctus est.

DE INIVRIA VVLADISLAI IN FRATRES, uxore eius Cristina impia & crudeli, Petro Dano indignè afflicto, Archiepiscopi in arguendo libertate, & Vuladislao à fratribus uicto. Cap. II.

Vladislaus accisum Principatum dolens, &

VVladislaus autem accisum & mutilatum Principatum molestè ferens, sibiq; erepta ducēs ea quæ fratribus (patris uoluntate, cunctæq; Poloniæ consensu) cesserant: acceptas iniurias & uastationem ditionis suæ ulcisci minimè perrexit: egrumq; sua spōte eius animum uxor Cristina, superba & auara, ambitiosaq; mulier, & quę Polonos in porcorum loco habebat, Germanis suis impendiò delectata, magis etiam inflāmauit: quòd eum, præter mores iuraq; Gētium, ad quartam modò partem Principatus detrusum esse dictitaret, qui in uniuersum Principatum patri, utpote natu maximus, succedere debuisset: se, Cæsaris filiam, Cæsaris neptem, ex inclyta familia, in spem uniuersi Principatus ipsi nupsisse: hæcq; eadem iterando, querendo, lachrymando, fremendo, & obiurgando, tandem ad maturandum impium facinus uirum impulit. Deliberato itaque scelere, tributum siue subsidium pecuniarum fratribus & fraternis ditionibus primùm imperat, ut eorum tentaret patientiam: &, si renuerent, iustum haberet belli ipsis inferēdi prætextum. Vbi paritum est, deinceps ad intercipienda, quæ eorum ditionis essent, animum cōuertit: nec Polonorum, quos alienos à sua cupiditate nouerat, ministerio & militia uti ad eam rem ausus est: sed Russorum, cum quibus materno

A Cristina uxore impulsus.

Fratribus tributum imperat.

Mox.

Coniunctus cum Russis.

terno genere coniungebatur, auxilia clàm aduocat: cum ijs iam apertè in fraternas ditiones grassatur: edicit, ne cuiquam Poloni, præter se, obediant: contumaces uinculis aut uerberibus coercet, aut bonis multat. Ibi iuuenes, impio fratris proposito perspecto, quid faciant porrò, cum suis consultant. Animaduertunt, à bello ciuili suos abhorrere: nec ipsi satis animorum ad uim fratris propulsandam habebant, propterea quòd uiribus minus ualebant, & quantum cuique fidendum esset, nesciebant. Itaq; ad misericordiam Procerum confugiunt: paternorum meritorum, paternæ uoluntatis eos admonent: ipsorum fidei & protectioni se suaq; commendāt: ad fratrem etiam proficiscuntur. & quoniam caput illorum consiliorum glotem suam esse senserunt, ad mulieris pedes sese prosternunt, clementiamq; eius supplices implorant: uerùm surdis auribus preces eorum ipsa accipit. Commouit ea res multos ex primoribus, cùm iuuenum misericordia, tum auaræ importunæq; mulieris odio: quæ præter hanc in fratres mariti sui inclementiam, nouis etiam exactionibus animos multorum offenderat. Itaque impensius iam & apertius nonnulli iuuenibus fauebant, inprimis autem Vuseborius Palatinus Sendomiriensis, & Magister Militiæ: & Petrus Danus, Comes Serinnensis: qui monendo & obiurgando Principem ab instituto auocabat. quæ res ei si non exitiosa, calamitosa certè fuit. Nam Vuladislaus, ut omnibus de rebus cum uxore communicabat, ita de Petri consilio ac studio ipsi narrauit. Excanduit subitò in hominem iracunda mulier, & Dobessum quendam, ex Equestri ordine iuuenem, quo familiarius utebatur, ad eum uel capiendum uel interficiendum subornat: non est tamen ausus Dobessus hominem aperta ui aggredi.

Ditiones inuadit fratrū

Supplicum proceribus &

Gloti suæ.

Petrus Danus iniustitiæ principis obsistens,

Per subornatum ab uxore Principis Dobessum

Fortè Petrus nuptias filiæ, quam Iaxæ Serborum Duci in matrimonium collocabat, Vuratislauiæ insigni pompa apparabat. Eò igitur se Dobessus magno comitatu confert: securumq; & nihil tale suspicantem Petrum solum fortè conspicatus, dum ministri circa apparandas nuptias & hospites comiter accipiendos satagunt, correptum celeriter paratis & dispositis ad hoc equis asportat, & ad Principem adducit. Suggerente tandem Cristina, ac minitante se à Vuladislao discessuram, si Petrus dimitteretur, uicit atq; perfecit, ut indicta causa lingua Petro præcideretur, atque oculi effoderentur. uixit tamen post eam calamitatem Petrus quinque annos: & mortuus Vuratislauiæ in sancti Vincentij (quod templum & monasterium ipse condiderat) honorificè sepultus est. Ferunt nonnulli (quemadmodum Dlugossus memorat) ei postea (propter pietatem, qua summa erat præditus) uisum & sermonis usum diuinitùs restitutum fuisse. Minus deinceps dissimulanter agere, & fratres ditionibus ipsorum pellere, Russorum fretus auxilijs Vuladislaus cœpit: iamq; Henricum Sendomiria, Boleslaum Plosco omniq; Masouia, propulerat. Restabat Miecislaus, ad quem cæteri fratres confugerant: ad eum ergo in Maiorem Poloniam cum exercitu magnis itineribus contendit: & ueniens Posnaniam, quæ ipsi portas clauserat, quũ eam primo impetu capere non posset, obsidione cinxit. Vastabãt interim Russi agros liberioribus excursionibus: diripiebant bona fanaq;: uim honestis puellis & matronis inferebãt. quæ facinora indigna Iacobus Archiepiscopus Gnesnensis, uenerabilis & pius senex, excelsiq; animi, quũ uidisset, Patriæ indignã & calamitosam sortem miseratus, carpento in castra usq; ad ipsum Vuladislai tentorium inuectus, comiter

Furtim capitur:

Ab irataq; muliere

Lingua & oculis priuatur,

Piè mortuus.

Pergit Vuladislaus fratrũ bona inuadere: &

Posnaniam obsidens,

Neglecta Archiepiscopi admonitione &

comiter Principem nefarij cœpti pia ac copiosa oratione admonet: negat esse Christiani hominis, fratres coniunctissimos ac obsequentissimos, quos tuendos susceperat, oppugnare: & non modò attributis à patre & uniuersa Repub. ditionibus exuere, sed uitā & sanguinem eorum sitire. Si homines non reuereretur: at Deum metueret, acerrimum scelerum omnium, & maximè uiolatæ humanæ coniunctionis & societatis ultorem. Non commouit hæc Archiepiscopi oratio, quamuis grauis & prudens, Vuladislaū: nec ab instituto deterruit. quod quum uir diuinus animaduerteret: quasi Numine afflatus, è sella assurgens, sic est eum alloquutus: Quādoquidem humana simul ac Diuina iura contemnis, & paterna mea monita respuis: Dei omnipotentis (cuius uices gero) auctoritate Sacris & Christianorum hominum societate tibi interdico: caputq; tuum, & omnium adiutorum tuorū & asseclarū, diris deuoueo. deinde multa in eū & in exercitum eius execratus, recedebat. Fortè, dum imprudentius auriga carpentū conuertit, in columnam, quæ tentorium Principis sustentabat, extremo axe impegit, tētoriumq; solo prostrauit. mali ominis ea res uisa est: tenuit tamē iram Vuladislaus, nec acerbius quidquam in Archiepiscopum fecit. Diligētius dein omnia ad expugnationem Posnanię administrare perrexit Vuladislaus: sed quum in castris nullus hostilis adesset metus, ac Russi securius agerent, quàm ratio castrorum exigit: in stationibusq; rari, nec ij sobrij, excubarent: delitescebant interea in abdito Boleslaus, Miecislaus & Henricus, cum modico militum præsidio, occasionem benegerendæ rei captantes. Illos itaq; oscitantius (ut dictum est) agentes, inuadunt: exauditur ab extremis castris ingens clamor atq; strepitus iam intra uallum & in cæde

Anathemate.

Simulq; malo omine.

A fratribus uincitur

uersantium hostium: erumpunt eodem tempore & oppidani, operibus tugurijsq; militum ignem subijciunt. Fit trepidatio. discurritur totis castris. alij uel ad Ducũ tentoria, uel ad sternendos equos festinabant: sed ad extremum, grassante latè undiq; ferro & incendio, effundunt sese castris, quà quisq; exitum inueniebat: fugientes uerò partim trucidantur ab equitibus, partim in Vartam & Glouunam fluuios compulsi, merguntur. Vuladislaus, cum Russis Ducibus & paucis quibusdam euadens, effuso cursu Cracouiam contendit: inde quoque Russi, nudi penè & inermes & omnium rerũ egeni, domos sese recepêre: direptaq; sunt copiosa & opulẽta Vuladislai Russorumq; castra. Annus quo hæc acta sunt, fuit à Christo nato 1145.

An. 1145.

DE VVLADISLAI ET SVORVM EXILIO, atq; monasterio Andreouiensi. Caput III.

Post victoriã fratrum magna mutatio facta.

MAgna autem statim fit ea uictoria commutatio. Nam defluebant omnes passim à uicto ad uictores, & augebant eorum exercitum: arces & munitiones interceptæ, in fidem & potestatẽ pristinorum dominorum ultrò redibant. Cęterùm non contenti eo, quòd recuperassent sua, iuuenes, exterminare cum etiam uicissim proprijs ditionibus, & Principatu eijcere cupiũt: itaque æstate sequenti, cum ualidiore, quàm fuerat initiò, exercitu Cracouiam contendunt. Quod cum Vuladislao nunciatum esset, diffisus munitioni arcis suorumq; studijs & uoluntatibus, fratrumq; desperata misericordia (quòd supplices nulla dignatus erat) relicta Cracouiæ uxore, ac tribus filijs, per Silesiam in Germaniam profugit, Conradi tertij Cæsaris, uxoris suæ sobrini,

Vuladislaus fugit.

Relicta cum liberis uxore.

sobrini, opem imploraturus. Cracouienses autem, cognita Principis longiore fuga, portas quas clauserant, consensu totius Poloniæ aperuêre. Nec multo pòst arx etiam deditur: in qua recipienda summa moderatione iuuenes usi sunt. Nam liberos & uxorem Vuladislai, quamuis infestam sibi, & quæ origo omnium malorum fuerat, ab omni iniuria & contumelia iratorum militum & Procerum defenderunt: & cum omni supellectili in Germaniam, aut quò uellent, additis præsidij causa qui abeuntes deducerent, dimiserunt. Sic Vuladislaus infelix, qui suasu uxoris aliena iniustè concupiuerat, sua iustè amisit: & qui in amplissima fortuna, Principatus que prærogatiua non acquieuerat, in exilio cum mala consultrice uxore miser contabuit. qui quidem Principatum Poloniæ non totos septem annos obtinebat. Eodem quoque tempore Ianicus Vuratislauiensis Episcopus, ac deinde Archiepiscopus Gnesnensis Ianislaus dictus, & Clemens, fratres germani, Equestri Gryphium siue Gryphonum (ut uulgò uocant) familia orti, monasterium Andreouiense condiderunt: eiq; oppidũ ipsum Andreouiam, & septem pagos, de bonis suis attribuerunt. quod insuper Ianicus, posteaquam Gnesnensis Archiepiscopus factus est, nõ modò decimis, uerùm etiã duodecim pagis ad superiores adiectis locupletauit.

Post eũ quoq; seq; uente.

Quandiu Princeps.

Monasterii Andreouiẽse.

DE BOLESLAO CRISPO PRINCIPE, & Germanico cum Conrado Cæsare bello. Cap. IIII.

EXacto cũ uxore & liberis Vuladislao Principe, ad Boleslaũ, qui Vuladislao natu proximus erat, Principatus & summa rerũ defertur, & quæcunq; in ditione Vuladislai erãt. Cazimirus etiam, natu minimus frater, eius curæ commendatus est, Moderatè clementer que is re-

Boleslaus Princeps

Cazimirũ fratrẽ curat, & Bonũ se præbet Principẽ.

is regnauit: fratres magna beneuolentia complexus, beneficentia etiam & liberalitate maiorem in modum sibi deuinxit. Conradus Cæsar de restitutione Vuladislai crebrioribus legationibus egit: sed nihil hac in re profecit: quum Boleslaus, nulla à se fratribus q; suis iniuria affectum esse Vuladislaum, respondisset: sed se, nequidquam deprecantes, impio bello petitos, & attributis à patre et ab uniuersa Repub. ditionibus et Principatibus penè ab eo exutos, quum pacem nullis æquis conditionibus impetrare possent, uitam defendisse suam: illum, omnis Diuini et humani iuris profligatorem, fratres insontes & obsequentissimos eijcientem, intolerabilemq; in liberos populos dominatum usurpantem, non tam ipsorum uiribus quàm Diuina ultione euidenter perculsum fugientemq;, magno uniuersæ Poloniæ consensu, sempiterno exilio damnatum esse. Ne ergo Cæsar à se postularet, quod sine periculo & sine magno Reipub. malo facere non posset. Esse quidem Cæsaris, afflictis subuenire ijs qui immeritò afflicti essent, cæterũ ad uim & iniuriam faciendam nemini opem eius patêre debere: quippe qui ab innocentia, contra scelus: ab officio, contra improbitatem: à modestia, contra audaciam: à iustitia, contra iniustitiam: deniq; à pietate, contra parricidium stare debeat. Fregit ea responsio Cæsaris animum, ita ut multum de studio suo in Vuladislaum remitteret: nihilominus tamen bellum Polonis intulit, ut per uim Vuladislaum exulem in Principatũ restitueret. uerùm id bellum, in speciem ingens & formidabile, Boleslai Principis sapientia & dexteritas inter ipsa initia restinxit. Nam ut Cæsar, cum ualidis Germanorum, Boemorum & Morauorum copijs, Poloniæ fines attigit: non destitit Boleslaus, cum expeditis turmis, quas de suis tumul-

Conradus Cæsar de Vuladislai restituendo solicitus.

Boleslai responsum

Fractus, & Sapientia ac dexteritas

tumultuariè coegerat, omnibus locis opportunis hostilia itinera, pabulationes, frumentationes & aquationes, ex insidijs obseruare, & in incautos hostes impetũ facere: interdumq; totũ exercitum, reficientẽ se aut quiescentem, subito tumultu, & ad castra adequitantis exercitus ostentatione, exagitare ac perterrefacere. quibus Cæsar incõmodis, ac Boleslai Principis oratione (qui, accepta fide, ad eum in castra uenerat: luculẽterq; peccata omnia Vuladislai, in se ac cęteros fratres, & in omnes ordines Reip. Polonę, exposuerat) permotus, ac motib. quibusdã (qui è Germania noui afferebãtur, quib. ad domesticarũ rerum curã reuocabatur) inductus, bellum statim soluit, nequidquam inclamante Vuladislao exule.

Exagitatus,

Eiusdẽq; obseruantia uictus, &

Incõmodis domesticis atq; motibus

Domum reuocatus,

Soluit bellũ.

DE BOLESLAI ET MIECISLAI VXORIbus, Henriciq; & Iaxæ pietate. Cap. V.

PAce autem cum Cæsare facta, aut uerius bello in aliud tempus dilato, Boleslaus & Miecislaus uxores duxêre sorores germanas Vuseuolodimiri Halicien sium Principis filias: Boleslaus quidẽ Anastasiam, Miecislaus uerò Eudoxiã: cæterũ Henricus, cœlibẽ uitã sequutus, ad Hierosolymitanã militiam cum non contemnendo comitatu profectus est, Principatu suo Boleslai fratris fidei ac tutelæ cõmendato. Quum autem totum annum ibi cõmoratus, non uulgare uirtutis suæ specimen aduersus barbaros Saracenos edidisset, sospes reuersus est: & reuertens, in Zagosce pago, ad Nidam amnem, parœciam & domicilium Templariorum sodalitati condidit, & luculentis reditibus instruxit. Cum hoc Henrico Iaxa quoq; hanc in militiam profectus, nobilis ac locuples eques de familia Gryphium, reuertẽs (ut fama est) unũ de Canonicis Sepulchri Christi Domini nostri, diui Augustini instituto uiuentibus, & geminam

Boleslai & Miecislai uxores:

Henricus uerò cœlebs post militiã Hierosolymitanam.

Zagoscensem Parrochiam dotat.

Iaxa, post eandem militiam,

crucem rubram in toga insigne professionis suæ gestantibus, secum deduxit, eamq; Sodalitatẽ in Polonia propagauit, condito templo & domicilio in pago suo Miechouo (quod nunc oppidum est quinto à Cracouia miliario) & duobus item pagis Sodalitati attributis. Condidit idem laxa dotauitq; etiam monasteriũ uirginibus professionis Præmonstratensis (ut uocant) in suburbano Cracouiensi, quod Zuerinecium dicitur: quasi tu dicas, Viuarium.

Erigit quoq; cœnobiũ Miechouiense &

Virginũ Zuerinecense.

DE GERMANICO BELLO CVM Friderico Cæsare, Miecislai nuptijs, Vladislai morte & filijs. Cap. VI.

An. 1153. *Fridericus Cæsar,*

NOn ita multo pòst, nempe anno Christi nati 1153. Conradus Cæsar mortuus est: cui Fridericus, cognomento Barbarossa, Friderici Sueuorum Ducis filius, successit: qui expeditionem, Vuladislai precibus uictus, in Polonos decreuit. Ac legatos quidẽ primùm ad Boleslaum Principem & fratres eius misit, qui ipsis, nisi reciperent Vuladislaum, aut nisi ipsi tributum penderent, bellum denuncient: ipse uerò hyemem illam in apparatu belli consumpsit. Reuersi Cracouiam legati non dissimile eius quod Conrado olim datum erat, responsum detulerunt: cuius ea uis erat, ut quiduis potius passuri Poloni Principes, quàm aut tam immanem aut turbulentum fratrem recepturi, aut tributum cuiquam daturi esse uiderentur. Itaque anno sequenti, qui

Vuladislaum reducere uolens,

An. 1158. fuit à Christo nato 1158. Fridericus Imperator cũ maximis Germanorum omnium ac Boemorum copijs per Saxoniam in Polonorum fines ingreditur: Odramq; amnem, nemine prohibente, uado transiuit. Poloni uerò

uerò Principes, etsi non contemnendam manum habebant, nunquam tamen se tanto exercitui opponebant: sed leui armatura usi, partim in prædatores & pabulatores ex insidijs excurrebant: partim uillas & oppida sua, quà iter facturum esse Imperatorem suspicabantur, ipsi comburebant, partim etiam munitiones deijciebant, ita ut neque progredi rectè Imperator, propter pabuli & commeatus inopiam, neque uestigium ponere firmo aliquo & munito loco posset. Erant in magna difficultate res Germanorum, omnia itinera nostris obsidentibus. Itaque intestinorum dolore laborari uulgò cœptum (quo morbo multi mortales absumpti sunt:) iam'que apertis conuitijs & maledictis Imperatorem incessebant, quòd ab eo ad inauspicatum bellum, ob rem alienam, educti essent. Quibus rebus permotus Fridericus, simul quòd res Italicæ discessu eius turbatæ eum ad se reuocabant, de reducendo exercitu cogitare cœpit: sed quoniam turpe & ignominiosum sibi esse ducebat, eum qui bellum alteri intulit, aut pacem ultrò offerre, aut rebus infectis retrocedere: ut ex dignitate sua faceret, Boleslaum Boemorum Principem subornat, quò Polonis persuadeat, ut de pace ad Imperatorem mittant, aut ipsi ueniant: sperare se ac recipere, eam æquis conditionibus cõpositum iri. Amplectuntur nostri eius consilium: petita acceptaq; fide, ad hostem proficiscuntur. Ibi ergo multis ultrò citroq; habitis sermonibus, pax tandem his legibus cõstituitur: ut Vuladislaus ad Silesiæ modò dominatum restituatur, cæteris se absti neat: & ut Boleslaus, unà cũ fratribus, trecẽtos hastatos equites Friderico in auxilium, ad Mediolanense siue Longobardicum bellum mittat. & quò firmior hæc pax esset, Adleidam, Imperatoris sororis filiam, Mie-

A Polonis exercitus

Et reuocatur domum.

Pacem cũ Boleslao & fratribus eius facit.

Adleida nubente Mieslao.

cislaus tertiã uxorẽ duxit. Apparabat iam reditũ Vuladislaus in patriã, opera & beneficio Friderici Imperato-

Vuladislai mors. ris impetratũ, post tredecim annorũ exilium: uerùm in ipso apparatu extinctus, & Aldẽburgi in Holsatia (quæ urbs à Slauis cõdita, Starigradũ olim dicta fuit) sepultus

Cap. 2. suprà. est: ut nõ irrita ceciderit Iacobi Archiepiscopi deuotio: nec potuerint humani conatus Diuinam sententiam, & iustam fratrum & patriæ uiolatoris ultionẽ, immutare.

Vuladislai Principatus, & filij. Vixit autẽ Vuladislaus 55, præfuit Polonis non totos sex annos: liberos reliquit masculos tres, Boleslaũ, Miecislaum, & Conradum: cui Lasconogo propter gracilitatem crurum, cognomen fuit. Hi igitur opera Friderici

Silesia possessores. Silesiam omnem (quæ cõtinentibus syluis à reliqua Polonia dirimitur) usq; ad Boemorum Saxonumq; fines in ditionem suam acceperũt, ea quidem lege, ut maiestatem summi Principis Polonorum comiter conseruarẽt, neue patris tyrannidem imitarentur.

DE INFELICI BELLO CVM PRVSSIS defertoribus fidei. Cap. VII.

REstitutis Vuladislai filijs, sublatoq; omni metu belli, Boleslaus Crispus Princeps Polonorum, ex fra-

Prussi deserere fidei. trum consilijq; totius sententia, Prussis (qui à fide Principum Poloniæ & à Religione Christiana desciuerant) bellũ fecit. Hi, quũ uires suas impares tãto bello sustinẽdo esse animaduerterẽt, supplices à Boleslao pacem petũt, & imperata se facturos pollicentur: negat uerò ipse pacẽ se eis daturũ, ni stulta & mala multorũ Deorum superstitione sese abdicent, & Christianam Religionem

Eam rursus omnes recipiunt. populariter recipiãt. Durius quidem hoc Prussis uidebatur: sed tamen, impendentibus malis adacti, accipiunt conditionem. Demoliuntur ergo fana & sacra falsorum

falsorum Deorum: uni uerò Deo, quem nos colimus, instaurant: liberos ritu Christianorum initiant, certatimq; omnes nomina dant Christo: sed magis deuitandi præsentis periculi metu, quàm ex animo id faciunt: & lingua quidem iurat, (quemadmodũ inquit Poeta quidam) mens iniurata manet. Itaq; deducto exercitu, & amisso metu, rursus ad ingenium rediẽre. Nam uix dum circumacto anno, Prussi in pristinum errorem apertè relabuntur, ritus Christianos explodunt, sacerdotes eijciunt, templa profanant: ueriti autem, ne extrema pro ijs quæ perpetrarant patiantur, legatos ad Boleslaum mittunt cum donis magni pretij: profitentur, se in fide eius permanere, Religionis modò Christianæ necessitatem ut sibi remitteret: multitudinem patrias & auitas Religiones neutiquã uelle aut posse abijcere, & omnia prius malle perpeti, quàm ab inueteratis tempore & consuetudine ritibus, ad nouos transire. Leuius quàm par erat Christiano Principi, uiolatam & neglectam ab ipsis fidem Boleslaus ferre uisus est, quum illi de fide erga ipsum sua nihil mutarent: itaque sic tum legatos eorum dimisit, ut factum eorum approbasse uideretur: pluris faciẽs suam, quàm Dei, maiestatem: siue adeò muneribus, quæ sapientum quoq; mentibus caliginem offundunt, delinitus: neq; cogitabat, nõ habere modum neq; finem temeritatẽ, cui semel habenæ impunitate relaxatæ sunt. Offendunt autem plerumq; homines in eo, quod causę Dei præposuerint: ut tunc accidit. Nam Prussi uidentes impunè sibi cessisse prima ausa, sublatis animis haud ita multo pòst Exactores Principis propellunt: factaq; manu ualida è promiscua hominum multitudine, tractum Culmensem & Masouiam nec opinantibus nostris ingressi, crudeliter uastarunt, ingentesq; hominum & pe-

Sed redeuntes ad ingenium.

Missisq; ad Boleslaum muneribus.

Quod uolunt impetrant.

Iidem, impunè uiolata Deo Fide, uiolarũt eam & Boleslao: Atq; post uastatam crudeliter Masouiam & Culmensem tractum.

cudum prædas abegerunt. Qua de re certior factus Boleslaus, nihil sibi fecit reliqui ad celeritatem, quin cum paucis militibus, quos circum se habebat, & quos proficiscens adiungere sibi potuit, auxilio suis accurreret: sed iam barbari abierant. Fremens igitur, & sibi ipse ob superiorem conniuentiam displicens, anno sequenti (qui fuit 1167.) maiore ui & apparatu expeditionem in eos fecit: sed Prussorum transfugarum fraude, quibus ducibus & consultoribus in expeditione illa maximè utebatur, ad syluestria quædam palustriaq; & uliginosa loca deductus exercitus, fœdè à Prussis peditibus, è latebris illis undiq; prosilientibus, profligatus est: nostris neque progredi iam, neq; consistere ex aduerso hostium, neq; regredi ualentibus: terra abscedente, & equites ac pedites armatos deuorante. Erat miserabile spectaculum, quum nostri, sine ordinibus progressi, & inopinato hostium incursu aut impulsi aut perterrefacti, terga uertebant, seq; inuicem proterebant & proculcabant. Multi ibi mortales cæsi, plures uoraginibus absorpti sunt: pauci salui ad extremum agmen, quod firmiori loco steterat, per cæterorum corpora se recepêre. Ibi Henricus Dux, inter primos pugnans fortiter, occubuit: ibi omne penè Polonorum robur afflictum atq; debilitatum est.

An. 1167. *Magnum Polonorum exercitum perdunt miserè.*

Pugnat cum Henrico Duce.

DE CAZIMIRO DVCE, VERNERO EPIscopo cæso, Boleslaiq; morte, & Ecclesijs Kelcensi atq; Crusuicensi. Cap. VIII.

Cazimirus post Henricum Principatus cedit. Propter Vernerum Episcopũ cæsum.

POst extinctum autem hoc in bello Henricum, Sendomirien sis atq; Lublinensis Principatus Cazimiro, minimo de filijs Boleslai Criuousti, qui ad eam usq; diem exors patrimonij fuerat, mandatur: eodemq; tempore Vernerus, Plocensis Ecclesiæ Episcopus, integritate &

tate & sanctimonia uitæ clarus & eleganter eruditus, Equestri Rosarum familia, à Boleſta uiro potenti & uiolento (propterea quòd in ius eum, propter pagum nomine Carscum ademptum, uocasset, causamq; obtinuisset) obtruncatur. qua re cognita, Archiepiscopus Gnesnensis Petrus, familia Senauius, de consilio & uoluntate cęterorum Episcoporum, toti Prouinciæ suæ sacris interdixit. Motus itaque & atrocitate facinoris & interdicto Archiepiscopi Boleslaus Princeps, comprehendi Boleſtam, & ex uinculis causam dicere apud se, condemnatumq; in foro Gnesnensi (ubi hæc agebantur) extructo rogo cremari iussit. Verneri uerò corpus, Ploscum delatum honorificè sepultū est: nec ita multo pòst uarijs, & salutiferis hominum generi, miraculis cœpit sepulchrum eius celebrari. Post aliquot deinde annos moritur Boleslaus, & Cracouiæ sepelitur, anno Christi 1173. quum Principatum Poloniæ annos 27 tenuisset, uixisset sex & quadraginta: relicto uno filio Lesco, cui posterius Albi cognomen inditum est. Ante obitum autem Boleslai Crispi, Gedeon gente Gryphius Kelce oppidum in abditis syluis condidit: in eoq; templum secto lapide exædificauit: & collegium sacerdotum primariorum, quos Prælatos & Canonicos uocant, iuxtà ac Vicariorum, ibi constituit, quum eis pagos ac decimas attribuisset. Per eadem ferè tempora Crusuicensis cathedra Vuladislauiam translata est ab Honoldo Italo, eius oræ Episcopo.

Boleſta.

Pœnè interdictum Archiepiscopi.

Gnesna condemnatus exuritur, &

Verneri corpus claret miraculis.

Boleslai mors, & An. 1173.

Filius Lescus.

Kelcensis Ecclesia constructa.

Crusuicensis cathedra transfertur Vuladislauiam.

DE MIECISLAO SENE. Cap. IX.

BOleslao Crispo Miecislaus Senex sufficitur: uerùm is qui puer ob grauitatem morum & prudentiā Senis cognomen adeptus erat, susceptо Principatu, pro-

Miecislaus Senex, Mutatis moribus,

Malo consultore usus, initiò dominatur: propterea;

uecta iam ætate spes hominum fefellit. Nam consultore malo Henrico Ketlicio utens, initiò statim aspero & auaro dominatu hominum uoluntates offendit: noua onera, noua uectigalia imponens: leuibus de causis (uelut ob cæsum ursum aut ceruum, captamúe dorcam) bonorum confiscatione multans. Solius enim tunc Principis erant in Polonia omnes ubique uenationes. Iudicia quoq; & alia munera publica quæstuosè mandabat: afflictorum querimonias non audiebat, sed eos inclementioribus dictis à cõspectu suo repellebat: ut mirum non esset, plura peccari à magistratibus, quàm ab ipso Principe. Audiebantur ergo uulgò suspiria, gemitus & querelę calamitosorum hominum. Quamobrem permotus his Gedeon Cracouiensis Episcopus, uir magni animi & constãtiæ, Miecislaum semotis arbitris adit: mixtisq; cum grauitate blandicijs, orat & admonet placidè, more Maiorum ut regnet, cõtentus usitatis uectigalibus & operis hominum: Magistratus ritè ac ordine dignis hominibus mandet, néue quid iniustè aut crudeliter ab eis fieri patiatur: eius enim periculo omnes eius uicarios ac ministros peccare. Commemorabat nonnulla exempla domestica, uetustiora & recentia, quibus eum ab instituto deterrebat: sed nihil planè profecit, nisi quòd eum sibi infensum reddidit. Superbè autẽ & procaciter reiectus Gedeon, haud remisit tamen solicitudinem subueniendi afflictæ patriæ, atq; emendandi tyrãni: & quum apertis monitis suis præclusum esse aditum ad aures eius intelligeret, callidè comminiscitur, quomodo eum ipsiusmet iudicio reuincat. Mulierem namque subornat, quæ sordido & miserabili habitu assumpto, ubi in conspectũ Principis uenit, lamentabili uoce & eiulatu ementito opem eius implorat. Motus eius lachrymis & importuno cla-

A Gedeone Episcopo correptus & aperte

Et tacitè.

no clamore Miecislaus, quid queratur, quídue ſibi uelit, rogat. Illa, gregem ſe ouium numeroſum habuiſſe, & filio commendaſſe: illum porrò mediaſtinis paſcendum commiſiſſe: illorum negligentia gregem à lupis dilaniatum, ſeq; ad extremam inopiam inde redactam eſſe: rogare, ut cuius culpa damnum datum eſt, ab eo præſtaretur. Citati mediaſtini, qui pariter ſubornati uenerant: negant, ſua negligentia damnum datum eſſe, uerùm adoleſcentis, qui priuignus, non filius, eſſet eius mulieris. Eum enim, uenationi deditum, feros canes alere: qui ſoluti, partim ipſi gregem laniarint, partim diſiectum ac diſsipatum lupis in prædam dederint: eum igitur damnum præſtare oportere. Aderat & adoleſcens, crimenq; in mediaſtinos referebat: ſe præſidio gregi canes alere. neque ſatis tamen illorum dicta refellebat. Cognita autem cauſa Miecislaus, quum nonnihil cogitaſſet, condemnat matri ſiue nouercæ adoleſcentem damni illati: approbantq;, qui tum aderant ſenatores, iudicium Principis. Ibi ergo Gedeon: Iuſtè, inquit, & ſapienter iudicaſti, Princeps inclyte. Adoleſcens certè maternæ calamitatis & laniati gregis culpam ſuſtinet (quippe qui eiuſmodi canes apud gregem habuerit, qui non modò præſidio gregi aduerſus lupos non fuerunt, uerùm ipſi etiam ultrò concerpſerunt, uel certè diſsipauerunt, quò magis luporum morſibus eſſet obnoxius:) uerùm tum demum iuſti & ueri iudicis functus eris officio, ſi iudicatum ipſe facias, & quæ in alios ſtatuis, primus ipſe præſtes. In te enim ipſe nunc iuſtam tuliſti ſententiam: te ipſe condemnaſti. Tu filius es huius ampliſsimæ & florentiſsimæ dudum Reipub. ſed tu, te priuignum eius dici, mauis (tametſi non tam tua culpa hæc eſt, quàm aliorum:) te illa in lucem editum, ac tenerè educatum, ad

hoc honoris fastigium extulit: tibi gregem suum, seq; ipsam curandam atque tuendam commendauit: tu porrò gregem eum numarijs Iudicibus & Magistratibus tradis: tu feros canes (hoc est, acerbos & crudeles Exactores ac Præfectos) facultatibus & sanguine innocentium hominum saginas: quorum cæca cupiditate & asperitate fit, tenuiores utà potentioribus, perinde quasi à lupis, impunè diripiantur & opprimantur. hæc damna omnia ac incõmoda Reipub. tibi præstanda sunt (quemadmodum ipse iudicasti,) si non humano, at Diuino certè iudicio: quod nemo, quamuis magnus, quamuis potens, quamuis sapiens, recusare potest aut effugere. Resipisce igitur, & miseram sordidamq; matrem, afflictam Rempub. quam florentem accepisti, respice: ac ne eas perditum, quam seruare debes. Ita autem existimato, per me tibi nunc uniuersam Rempublicam, ad genua tua accidentem, supplicare. Quòd si preces eius repudias, illa quidem fortasse Diuinitùs salutem & præsidium nacta fuerit: at tu ultorem Deum experiere, seueriorẽ fortasse, quàm cognominis tuus Miecislaus Rex, quàm Boleslaus eius nominis secundus, Maiores tui: quàm Vuladislaus frater: quàm denique omnes, quicumq; usquam auarè & crudeliter dominati sunt: quandoquidem eorum exitu & exemplis non commoueris.

Dum nihil de sua iniquitate remittit,

Incensus hac oratione Episcopi Miecislaus, fremens è Senatu sese proripuit: multa Gedeoni, multa cæteris senatoribus, qui Gedeonis dicta approbare uidebantur, minitans: & plusculum iræ & odio suo indulgens, grauior etiam deinceps hominibus esse pergit. Forte autem is in Maiorem Poloniam proficiscebatur: eam igitur occasionem nacti Primores, quum auctam etiam esse monendo Principis acerbitatem uiderent, conueniũt

A proceribus

certo

certo loco, & secretò inter se de salute sua & Reipublicæ consultant: Princeps Gedeon, amouẽdum esse Principatu Miecislaum, tam præfractum & impotenter dominantem, censet: Palatinus uerò Cracouiensis Stephanus Cazimirum, Sendomirienſem Ducem, successorem illi nominat: grauitatemq; eius, humanitatem, facilitatem, iustitiam exponit: qui quàm sit fratri dissimilis, uel uno facto posse cognosci. Accidisse aliquando, ut cum aulico quodam suo equite, Ioanne Conario, alea luderet, animi oblectandi gratia: incensum utrumque uincendi studio, in profundam noctem ludum produxisse: pertæsos deinde ludi & uigiliarum, uno iactu summam reliqui lusisse: uincentemq; Cazimirum, & quod lucratus erat argentum non modicum auferentem, palma manus in faciem à Conario ictum esse: illumq; noctis beneficio elapsum, postridie inuentum & ad Cazimirum adductum. Clamantibus cunctis, eum capitis pœnam commeruisse, qui Principis maiestatem imminuisset: Minimè gentium, inquit Cazimirus, eum occidi oportere, qui dolore grandis iacturæ incogitans deliquisset: & quum fortunam (à qua damno affectus erat) ulcisci non posset, in se fortunæ alumnum commotus esset: se magis in culpa esse, qui conditionis suæ ac dignitatis oblitus, eum ad ludendum prouocasset. Non modò igitur illum se absoluere, uerùm etiam ipsi gratias agere, quòd se ictu illo admonuisset, ne quid indignum Principe in se admitteret: neu se ludo, aut ulli rei leui ac inhonestæ, deinceps daret. Sic igitur illum Principem, seueriorem in sese quàm in alios iudicem, homini à quo læsus erat, omnium iudicio damnato, indulsisse: quin & argentum omne, quod ludo quæsierat, ipsi

Cazimirus princeps electus.

reddidiſſe.ad eum itaque deferendum eſſe Principatum. Hoc ubi à Proceribus eſt factum, recuſat Cazimirus, pietatem ætatiſq; fraternæ prærogatiuam cauſans: ipſi contrà inſtant precibus, impotentemq; ac tyrannicum dominatum Miecislai referentes.uix tandem eum,ut poſtulatis eorum annueret, impulerunt. Sic ergo Miecislaus, quum non multum ſupra quatuor annos aſperè & impotenter dominatus eſſet, abſens Principatu deiectus eſt,anno poſt Chriſtum natum 1177.

Principatu deijcitur.

An.1177.

DE CAZIMIRO PRINCIPE, ET MAiore Polonia à Miecislao occupata.

Caput X.

Cazimirus Princeps cum omnium gratulatione ſuſceptus.

CAzimirus ad ineundum Principatum paruo comitatu profectus eſt, ne non accitus, ſed uelut inuaſor alieni uenire uideretur:uenientiq; magna cum lætitia & gratulatione obuiam prodijt ingens omnis generis multitudo, Liberatorem & Seruatorem eum ſalutans. Pulſus uerò & excluſus omni ſuo Dominatu Miecislaus, Ratiboriam cum uxore & liberis ſe recepit: inde ad Fridericum Imperatorem affinem ſuum profectus, quum fruſtra opem eius imploraſſet (propterea quod is & Italicis rebus diſtinebatur, & in Aſiam expeditionem parabat) reuerſus, & omni auxilio deſtitutus, ad fratris miſericordiam per internuncios confugit. Commouit Cazimirum ingens illa in fratre fortunæ mutatio, & inconſtans rerum humanarum conditio: itaque ad Senatum de reuocando Miecislao, & ad Dominatum ſuum reſtituendo,refert. Grauiter cunctus Senatus, & non obſcuro murmure, orationem Principis excipit: petitoq; ſeorſim ab ipſo colloquendi & con-

Liberatorq; & Seruator ſalutatur.

Dum Miecislaus nulli innititur apud Imper. præſidium,

Ipſe de eo reſtituendo refert:

& consultandi spatio, obiurgat Principem, quòd priuatum officium publicæ saluti atque tranquillitati anteferat, præsentemq; pestem optimæ de se merenti patriæ ac sibijpsi quoque uellet accersere: desineret itaque restitutionis illius mentionem facere, aut ipse quoque sibi ab infensa Miecislao multitudine caueret. Hoc responso Senatus, deterritus Cazimirus, gratias agere singulis de tam constanti erga se uoluntate, neque quidquam deinceps aperte de reuocãdo Miecislao mouere: clàm tamen, uincente misericordia & pietate, impensius ipsi fauere, & ut sibi aliqua ratione prospiceret, monere: non aduersante se, id facturum. Habebat Miecislaus filiam, nuptã cum Mesciugo Satrapa in Pomerania, qui florebat opibus & gratia populari inter Pomeranos: eius itaq; opera reconciliatis sibi Pomeranis, & collecta aliquanta manu, inopinãtibus omnibus Gnesnam intercepit, non ignaro, uerùm cõniuente Cazimiro. Nec mora, complures alias munitiones partim ui, partim per deditionem capit. Sic Miecislaus rursus post biennium omni Dominatu Maioris Poloniæ, à patre attributo, potitus est.

Sed obiurgatur à Senatu

Clàm fit auctor Miecislao

Occupanda Maioris Polonia.

DE REPVB. A CAZIMIRO CORRECTA, bello cum Halicensibus & Vngaris gesto, Miecislaoq; frustra reuocato.
Caput XI.

CAzimirus uerò initio Principatus sui, uectigalia illa & labores cæteraq; onera, quibus instituendis & exigendis Miecislaus offenderat, sustulit: iudicia correxit: magistratuum licentiam coercuit, infinitamq; potestatem circumscripsit: prauos quosdam & barbaros Procerum & Equitum Polonorũ mores, quibus ij tam

Cazimirus optimè Reipub. corrigit.

ſuos quàm aliorum ſubditos opprimebant, in comitijs apud Lenciciam habitis omnino ſuſtulit : domeſticos quoq; motus quoſdam, per ea tempora excitatos, optimus Princeps placidè & ſine bello compoſuit, ita ut nulla non pars Reipub. curata, ac melius quàm dudum conſtituta eſſe uideretur. Anno deinceps Chriſti 1182. ad Halliciam duxit exercitum, ut Miecislaum Ducem, ſororis ſuæ filium, quaſi nothum à fratribus pulſum, reduceret: deinde uerò anno 1185, poſt Miecislaum Ducem ueneno ſublatum, & ſurreptam ſibi per iniuriam atque fraudem Halicienſem ditionem, cum Vngaris bellum geſsit. Grauiter id ferre noſtri fremere contra Principem: uiolatam ab eo cum Vngaris pacem & amicitiam querebantur: unde permultum collegerat odij Cazimirus apud pleroſque Proceres atque Equites. Igitur quum is forte in Ruſsiam, controuerſiarum quarundam componendarum cauſa, profectus eſſet, celeriter conſpirarunt contra eum Proceres: Miecislaum accerſunt ad recipiendum amiſſum pridem Principatum: & quò magis in eum ſtudia populi inclinent, fingunt Cazimirum in Ruſsia ueneno extinctum eſſe. Accurrit properè Miecislaus: recipitur à Proceribus ac præfectis & cætera multitudine: Cracouiam uenienti portæ urbis aperiuntur: arcis uerò aditu arcetur à Fulcone Epiſcopo, & Nicolao Palatino, fratribus familia Liſsijs, ſiue Vulpijs, qui à conſpiratione illa alieni, firmo eam militum & clientum ſuorum præſidio tenebant. At Cazimirus certior factus de defectione ſuorum, auxilia Volodimiro, Romano, & Vuſſeuolodo imperat ipſoſque Duces proficiſci ſecum iubet: præterea quantum poteſt uoluntariorum ac mercenariorum militum cogit: ac ſumma ope adniſus nouam arcem, Cracouiæ à Miecis-

An. 1182. *Halicienſis Dux Miecislaus reducitur.*

An. 1185.

Bello cum Vngaris geſto offenſi Poloni,

Abſente Cazimiro

Miecislaum reuocant: ſed

Cazimirus ſtatum recipit

Miecislao exædificatam, expugnat: fratris filio, & pleriſque omnibus aduerſæ partis militibus illic exiſtentibus, non modò uitam & libertatem conceſsit, uerùm etiam ampla munera largitus eſt. qua indulgentia & clementia ſua ita ſibi cùm omnium, tum inprimis Mieciſlai fratris animum deuinxit, ut nunquam is deinceps de repetendo Principatu cogitârit. *Principatum recuperat.*

DE BELLO PRVTHENICO, REIP. diligenti cura, S. Floriani reliquijs, Cazimiri pietate ac morte. Cap. XII.

PAcatis domi rebus, & cum Vngaris certa pace conſtituta, Pruſsis bellum intulit: ut cladem ſub Boleslao Criſpo acceptam, fratris que Henrici mortem, ulciſceretur, & gentem barbaram atque rebellem domaret. Atque hi quidem, multis noſtrorum incendijs atque cædibus afflicti, pacem ſupplices petiuerunt: ſuperiorum annorum tributa perſoluerunt: imperata omnia in poſterum ſe facturos, ſanctè promiſerunt. Poſt id autem bellum, quum arcibus & oppidis inſtaurandis, moribuſq; & legibus ciuium emẽdandis, reliquum ætatis tempus tranſmittere decreuiſſet: à Lucio Pontifice Maximo, eius nominis tertio, reliquias ſancti Floriani martyris impetrauit: easque cum ingenti omnis generis hominum multitudine, & ſolenni ſacerdotum frequentia, ad ſeptimum à Cracouia milliariũ progreſſus reuerenter excepit: & in ſuburbano Cracouiæ Septemtrionali, quod pòſt in formã oppidi redactum, nunc Cleparia dicitur, extructo magnifico templo, collocauit: idq; templum ſplendida ſupellectili dotauit: & collegium ſacerdotum Canonicorum, attributo ijs

Bellum cum Pruthenis

Geſtum proſperè.

Reipub. omni ex parte curam Cazimirus

S. Floriani reliquias cũ ſumma reuerentia

In Templo Cleparienſi collocat.

Diei festi quomodo celebrarit.

luculento censu, in eo instituit. Porrò diem sancti martyris memoriæ sacrum, totum rei Diuinæ, in eiusdem S. Floriani æde, impendit, largas in egenos & afflictos effundens eleemosynas. Hoc autem ferè omnibus festis diebus facere consueuerat, neq; temerè eos lusibus aut cõuiuijs contaminabat. Fuit em̃ Diuini cultus perquàm studiosus: multa ad ornatũ templorum cõtulit: monasterium Soleouiense in Gnesnensi diœcesi, Cistercienſi sodalitati, antequam summum Principatũ adeptus esset, in uilla Ruslai Comitis (qui decedẽs absq; liberis Christum hæredem instituerat) ad Pilciam amnẽ condidit & locupletauit: Coprounicense quoq; cœnobium eidem Cistercienſi collegio excitauit: quod amplius etiã deinde nobiles Bogorij & Habdanci locupletarunt, Principis exemplũ sequuti. Fit enim plerumq;, ut ad Principis sui studia homines libenter sese accõmodent. Dum autem annum septimum decimum regnaret, in conuiuio, quod Proceribus suis instruxerat, hausto mediocri poculo, subitò concidit, & paucis horis animam exhalauit. Subitus ne morbus eum inuaserit, an uenenum exhauserit, incertum est. Vixit uerò sex & quinquaginta annos: reliquit duos filios impuberes, Lescum, cui Albo à colore capillorum cognomentum inditum, & Conradum: reliquit & filiam Adleidam, quæ septimodecimo post patrem anno mortua est, quum castè religioseq; uixisset. Fuit autem is annus, quo mortuus est Cazimirus, post Christum natum 1194. quarto uerò post mortem die in basilica Cracouiensi sepultus est.

Cultum Diuinũ promouet erecto monasterio Soleouiensi &

Coprouniensi.

Mors Cazimiri subita.

Filij eius, Lescus, Albus et Conradus: Filia Adleidas, uirgo.

An. 1194.

LIBER

LIBER VI

DE LESCO ALBO CVM HELENA MATRE, & bello cum Miecislao gesto.

Caput I.

IVneribus iustis Cazimiro peractis, ibidem Cracouię, ut frequentes Proceres atq; Equites ad funus cõuenerant, comitia instituũt, ac post uaria studia atq; sententias, Lescum Cazimiri filium natu maiorem, Principem renunciãt: sed interim, dum is adolescit. Proceres penes matrem eius Helenam imperium omne & summi Principis auctoritatem esse iubent, ea quidem lege, ne quid illa sine consilio Episcopi & Palatini Cracouiensis, qui curatores puero & gubernatores dati sunt, faceret. Ibi Nicolaus Palatinus primus in uerba Lesci iurat: idem faciũt cũcti, semper se Lesco Principi fideles et obsequentes fore. Hæc ubi Miecislao Seni, ita ut acta erant, nunciata sunt, excanduit maiorem in modũ, eò quòd præteritus esset: pòst suos, atque etiam Silesios, irritat, quòd ad creandum cõmunem Principem neq; uocati neq; exspectati essent. Collecto itaque exercitu, magna celeritate Cracouiã contendit: iamq; ad Mosgauam amnem, septimo tantùm à Cracouia milliario, statiua habebat, quum Palatinũ Cracouiensem cum non contemnendis copijs adesse, prius propemodũ uidit, quàm audiuit. Vtrinq; instruunt acies, & pugnandi copiam faciunt: committitur atrox prælium ad Mosgauam amnem: utrisque haud incruenta cessit uictoria: Miecislaus autẽ amisso ibidem Boleslao filio, ipse sauciatus (quum sese, quisnam esset, detracta cassidę prodidisset, & supplex uitam peteret) seruatus, & ex acie clàm eductus, fuga sibi consuluit.

Lesco Principe renunciato, & imperio matri eius credito, ad distinguendum curatoribus.

Miecislaus

Arma Principatum appetit

Frustra.

DE MIECISLAO SENE ITERVM, TERRAMOTV, & Lesco Albo iterum.

Caput II.

QVamuis autem, post Mosgauiense prælium, ad malè tentata prius arma segnior factus esset Miecislaus: animo tamen haudquaquam conquiescebat, neque cogitationem recuperandi prærepti sibi Principatus deponebat, sed quum, aperta ui peruenire se ad eum posse, diffideret, ad dolos conuersus est. Muliebrem etenim sexum, credulum atque deceptioni (propter infirmitatem consilij) obnoxium, blandis dolis adoriri statuit. Ad Helenam itaque Lesci matrem, penes quam tum erat summa rerum, allegat: multis illi & blandis uerbis, ut sibi Principatum concedat, persuadet: quem tranquillum & magis florentem maturè se Lesco eius filio, quoad is adolescit, relicturum esse promittit. quibus uerbis inducta & persuasa credula mulier, nequidquam aduersantibus curatoribus ac cæteris Proceribus, annuit Miecislai postulatis: modò ut is iurisiurandi religione promissa stabiliat. Hoc autem ille dum se facturum recepisset, condicta die, quæ diui Bartholomæi memoriæ consecrata erat, Cracouiam cum splendido Procerum suorum comitatu ueniens, haud grauatim fecit: iurarunt que & Proceres utriusque partis, se omnia, quemadmodum conuenta essent, rata firmaq; habituros. Ita rursus Miecislaus Principatu potitus est: Helena uerò cum filijs Sendomiriam commigrauit. Nō multo pòst deinde, anno Christi 1200. ad quintum Nonarum Maij, terræmotus uehemens meridiano tempore excitatus, aliquot diebus consequentibus permulta ædificia in Polonia & in uicinia eius conquassauit. quæ res inaudita propemodum in his regionibus, prodigij loco

Miecislaus, armis quum non posset,

Blandis dolis

Rursus cōsequitur Principatum.

An. 1200.

Terræmotus.

loco habita est. Miecislaus porrò promissa non exsoluebat: quem Helena literis atque legationibus crebris frustra admonuerat, nunc occupationes publicas, nunc aduersam ualetudinem causantem: ad extremum uerò ipsa eum Cracouiæ adit: eadem illa, quæ in pactis conuenerant, coràm orat & flagitat. Blandis ille eam uerbis & pollicitationibus deducebat: sed instare illa importunius, fidemq; datam requirere, & iurisiurandi religionem uiolatam queri. Ibi ille, nihil iam dissimulans, inquit: pactis & iureiurando, contra Ius Gentium atq; ipsius Naturæ exacto, se non teneri: habere se, Iure Gentium & naturæ, certos suos hæredes, ex iusta uxore susceptos: eos à successione debita excludi, nefas esse. Dimissa igitur atque reiecta Helena cum ingenti animi sui dolore, damnat illam credulitatem suam & præceps consilium: neque tamen solicitudinem pro filijs remisit. Nam apud quos gratam Cazimiri, mariti sui, memoriam residere iudicabat, literis atque nuncijs de iniuria atque perfidia Miecislai queritur: eorum fidem implorat: promissa etiam non leuia addit: adhæc odium Miecislai exaggerat. Et offenderat is iam sanè non leuiter animos Procerum atque Equitum, propterea quòd nonnullos possessionibus certis & antiquis deturbarat, easq; suis quibusdam è Maiore Polonia asseclis & ministris donarat: & quòd eisdem Magistratus mandabat, indigenas præteriens. Omnes itaque Proceres Cracouiæ in Miecislaum conspirarunt: quorum princeps Nicolaus Palatinus Cracouiensis, idoneam absente tunc fortè Miecislao occasionem nactus, Cracouiam occupauit: Helenamq; cum Lesco filio, celeriter accersitos, intromisit: reliquas deinde arces atque munitiones Cracouiensis ditionis nullo negotio recepit.

Miecislaus, Helena instante.

Propter offensos Procerum & Equitum animos.

Principatu iterum excidit sitq; iterũ Princeps

Lescus Albus cũ matre.

pit, cedentibus ultrò, qui eas pro Miecislao tenebant, quum totius Cracouiensis cõuentus consensum & conspirationem uiderent.

DE MIECISLAO SENE TERTIVM, morteq; eius. Cap. III.

Miecislaus iterum Helenã blandis dolis capit.

DEiectus rursus Principatu Miecislaus, non desti-
tit tertiùm ad eum aspirare: nec cum conatus fe-
fellit, ijsdem quibus prius artibus grassantem. Helenam
enim iterum blanditijs atq; dolis aggreditur: affirmat,
non per se stetisse, quò minus pactis satisfaceret: uerùm
Nicolaũ Palatinum rapiens in inuidiam. per Proceres Cracouienses, & inprimis per Nicolaum
Palatinum se paratũ esse fidem suam liberare: Cuiauien
sem tractum ipsi & filijs eius redditurum: & de cæteris
pactis, quibus illa uellet modis & monimentis, cautu-
rum esse. His quũ eam emollijsset, monet, ut clàm Pro-
ceribus omnia faciat: Nicolaum autem à se ante omnia
amoueat & releget, si sibi liberisq; suis bene consultum
uelit. Nec difficulter persuasit mulieri, omnia timenti,
& omnia credẽti: nec deerant inuidi quidam & maleuo-
li, qui muliebrem animum in Nicolaum magis ac ma-
» gis irritarent. Fit enim ferè, ut rectè geri summi Magi-
» stratus, absq; offensione multorum, nõ possint: tametsi
» ipsis quoq; secundis rebus, atq; etiã rectè factis, necessa-
» ria propemodum comes est Inuidia. Factus autẽ certior
Ipse uerò Palatinus, dum ab Helena nihil impetrat, de mulieris consilio Nicolaus, adit ad Helenam & fi-
lios eius: merita sua in illos & studium commemorat:
orat, ne se, famam caputq;, æmulis & inimicis suis pro-
dant: quos quidem inimicos cepisset, dum illis fidelis
esse studet, dum'que caput suum pro illorum salute &
imperio multis periculis obijcit. Vbi uidet, non com-
moueri precibus suis implacabilem mulierem, Posnaniam ad Miecislaum, quamuis infensum sibi hostem,

conten-

contendit, ſaluti & incolumitati ſuæ proſpecturus, ſimul & inimicos ingratamq; mulierem ulturus. Non facilè ferunt contumeliam illuſtres uiri, ſæpeq; irritati impotentia animi ad multa, ſe indigna, impelluntur: atque adeò in perniciem patriæ nonnunquam feruntur præcipites. Veniam igitur præteritarum offenſionum Nicolaus à Miecislao petens, in poſterum ei ſuum ſtudium defert: accepitq; eum comiter & honorificè Miecislaus: benigneq; & liberaliter habitum, & magnis promiſsis oneratum, dimiſit: ac per eum, nullo negotio, Cracouiẽſem omnem regionem in poteſtatem ſuam redegit. Adeptus autem Nicolai opera Principatum Miecislaus, non ſatis habuit non reddere fratris filijs Cuiauienſem tractum: quin & Voslicenſe territorium, & tria præterea caſtella de Sendomirienſi ditione, ipſis ademit: ſua illa eſſe, & ad Principatum ſuum pertinere, aſſeuerãs. quæ agentem, & de redintegratione uniuerſi Principatus ac Regni Poloniæ cogitantem, mors inopinata oppreſsit, anno Chriſti 1202. quum iam ſeptuageſimum tertium uitæ annum ageret: ſepultusq; eſt Caliſsij, in templo Pauli Apoſtoli memoriæ dicato: quod ipſe condiderat, & collegio Canonicorum Regio inſtituto ornauerat: uerùm oppido temploq; poſtea in alium locum translato, ſepulchrum eius ſub diuo relictum eſt. Contulit autem is & alibi non parum ad amplificãdum cultum Diuinum. Nam Lãdenſe & Vagrouecenſe monaſteria, & alia quædam, tum & Prochodochium egenis recipiendis & ſuſtentandis, condidit & locupletauit. quod tamen attinet ad monaſterium Vagrouecenſe, à Zbiludo quodam ante annos 50. illud conditum & locupletatum fuiſſe, hæc priuilegij cœnobij illius uerba probant: Zbilud Poloniæ ciuis, uiros ſpirituales mortuos mundo, uiuentes

Ad Miecislaum profectus

Patres eius curat.

Miecislaus, dum pergit esse in fratris filios perfidus,

Moritur.

An. 1202. *Sepultus Caliſsij.*

Ecclesia collegiata Caliſiensis.

Monasteriũ Landense & Vagrouecense.

Christo, cœnobitas re & habitu & professione, plenos Dei ac proximi dilectione, aduocat, suscipit, deligit, locat, pro stabilienda ibidem regularis disciplinæ religione, sub domino Ioanne archipræsule, Stephano Episcopo Posnanensi, Mezicone Duce, quos conuocauerat: idq; anno 1153. Boleslao, Mezicone, Henrico, fratribus germanis in Polonia principantibus. Reliquit post se Miecislaus Ottonem & Vuladislaum, filios. Nam cæteri iam obierant. quin & Otto non multo post patrem sequutus est, relicto Vuladislao item filio impubere: cui Sputatori postea, propter crebræ sputationis uitium, cognomen fuit: cuius tutelam Vuladislaus patruus (qui Magnus & Lasconogus etiam, à gracilitate crurum, dictus est) aliquandiu gessit.

Otto & Vuladislaus Henrici filij.

Vuladislaus Sputator.

DE PRINCIPATV À LESCO ALBO recusato, à Vuladislao uerò Lasconogo suscepto. Caput IIII.

Lescus Albus obstinatus sibi Principatum.

Miecislao Sene defuncto, rursus uniuersorum studia in Lescum Album inclinabãt: negabantq; locum esse creando Principi, uiuẽte Lesco, qui iustus Princeps omnium esset suffragijs creatus. Ad eum itaq; Principatus defertur, uerùm ea lege, si Gouoricium, Palatinum Sendomirie[n]sem, relegaret. Missi ad Lescum legati mandata Senatus exponunt. Lescus dubius animi, ob adiectam de Gouoricio cõditionem, deliberabat: quem cunctãtem Gouoricius ultrò hortatur, ne sua causa, tanta commoda negligat: malè sibi suisq; consulturum esse, si propter se unum senioulum, & pauculos atq; eos incertos uitæ suæ dies, in aliam familiam transferri Principatum sinat: libenter se, pro eius commodis atq; honore, in exilium abiturum, pro quo uitam quoque ponere de-

Nolens Gouoricium Palatinum Sendomiriensem

beret

beret atq; cuperet: felix, ac sempiterna posteritatis memoria glorioſum, illud ſuum exilium fore, ſuſceptū pro dignitate & amplitudine optimi Principis. Commouit Leſcum ea Gouoricij oratio, & inſignis beneuolentia cum animi magnitudine coniūcta, in eam quidem partem, ut is ilico apud legatos negaret, tanti ſe facere Principatum, ut eius adipiſcendi gratia tam fidum conſiliarium proderet, immerentemq; magiſtratu ſimul & patria eiiceret. Principatum quidem duplici nomine ad ſe pertinere, quòd & hæres Cazimiri eſſet, & à Conuentu pridem electus atq; expetitus, nunquam ſe eo abdicaſſet: uerùm tyrannicam illam uocem, Si ius uiolādum ſit, regnandi cauſa uiolandum eſſe: non placere ſibi, qui iuſto & legitimo imperio ſuos regere, à patre & à Maioribus ſuis didiciſſet. proinde aliū ſibi Cracouienſes Proceres, iſtis legibus, quærerent: ſe in paterna ſua ditione acquieturum eſſe potius, quàm per ſcelus Principatu potiturum. Cognita autem Leſci ſententia, denuò conſultatur de Principatu in Conuentu Cracouiēſi: tandemq; Vuladislaus Laſconogus, Miecislai Senis filius, quaſi iuſtus hęres, abſens Princeps renunciatur. Miſsi uerò ad eum legati, uix, ut oblatum Principatum ſuſciperet, ei perſuaſerunt: nec aliter tamen, quàm ſi Leſcus eum omnino refutaſſet. Itaq; ad Leſcum mittit: poſtulata Cracouienſis Conuentus, & quid ipſe reſpōderit, exponit: negat, ſe prorſus quidquam aduerſus Leſci ſententiam facturum: nec ſe tam cupidum eſſe, ut Principatus cauſa ius ſanguinis uiolaret. Reſpondit Leſcus, ea lege quę ſibi à Cracouiēſibus Proceribus diceretur, Principatum ſe accipere noluiſſe nolleq;, nec aduerſus animi ſui ſententiam facturum eſſe Vuladislaum, ſi eum delatum accipiat. Hoc ubi reſponſum à Leſco Vuladislaus accepit,

Fidum ſuum conſiliarium proderet, reſpuit.

Eum ſi delatum ſibi Vuladislaus,

Sed annuente Lege.

Suscipit, magnis commendatus uirtutibus.

tum demum postulatis Cracouiensium legatorum annuit: & Cracouiam profectus, Principatū iniit: magnaq; facilitate, humanitate, & iustitia, atq; liberalitate studia & uoluntates hominum adiungere sibi cœpit.

DE ROMANO RVSSO CVM SVIS casu, Lescoq; Albo tertium Principe. Caput V.

Romanus Dux Russorum crudelis,

INterea porrò temporis Romanus Vuladimiriēsium & Halicienſium Dux, post inauditam crudelitatem (qua Nobilitatem ferè omnem Halicienſem, nullo non supplicij genere usus, extirpauerat: melle neminem, nisi

Contemnens Lesci Albi malitiam,

interfectis apibus, securè uesci posse afferens) ubi Lescū Principatu excidisse accepit, animi eius anguſtiam, ut ipse interpretabatur, & ætatem contempsit. Primùm igitur clandestinis excursionibus in Lesci ditionem, suę finitimam, deinde negociatorum Polonorum direptione, patientiam Lesci tentauit: ad extremum cum ualido

Et Poloniæ atq; Latinæ fidei exitium minitans, Ad Zauichostium

exercitu Poloniæ fines ingreditur, & toti Poloniæ atq; adeò Religioni Latinę exitium superbè minitans, ad interiora Poloniæ contendit: cui Lescus cum suorum manu occurrens, ad Zauichostum oppidum in ripa Viſtulæ, crudeliter eum profligauit, Cristini Gosdouij, Palatini Plocensis, uiri acris & rei militaris periti, opera: ipse

Perit cū suis.

uerò Romanus, immixtus multitudini suorum fugientium, à Polonis instantibus in turba interfectus: exercitus autem eius partim in pugna, partim in fuga ad internecionem ferè deletus est. Cadauer Romani repertum

Cadauer autem eius sepultum

nostri Sendomiriæ iusto honore tumularunt: uerùm id postea effossum Lescus, Russis flagitātibus, & captiuos

Redimitur.

omnes dimittentibus, ac mille pondo argenti appēdentibus, reddidit, ut Vuladimiriæ in sepulchro Maiorum

suorum

suorū sepeliretur. Fuit autem annus hic, quo apud Zauichostum prælium commissum est, post Christum natum 1205. Et quoniā dies ille Geruasio & Protasio, Christi martyribus, dicatus fuit: aram postea Lescus, eorū nomine, in Basilica Cracouiensi dicauit. Per hoc tēpus Lituani, gens fera, syluestris & obscura, Russorum agros prædis agendis infestare cœperunt: à quibus cruento prælio uicti, subera, restes, & fasces frōdeos, quibus gens Russorum in balneo sudorem prouocare solet, tributi nomine deinceps péndere iussi sunt. Magnā uerò è Russica uictoria uirtutis & felicitatis opinionem Lescus, apud suos pariter atq; exteros, consecutus est: eoq; maius sui desiderium in animis Cracouiensis Cōuentus accendit. Sūmis eum laudibus passim omnes efferebant. Vuladislaum autem præ eo contemnebant: ideoq; summo consensu in eam sentētiam eunt, ut excluso Vuladislao, Lescum Principem accersant. Mittuntur itaque ad eum cum decreto legati: nec ille, quum uniuersi Conuentus consensum uideret, cūctatus est, quin postulatis eorum annueret. Cracouiam ergo ueniens Principatū, nemine repugnante, recepit. Nam Vuladislaus, uir modestus & quietis amās, cognito cōsensu Conuentus, cessit, & Posnaniā se recepit. Annus quo hęc acta sunt, fuit post Christum natum 1206. insequenti uerò anno, Fulco siue Pelca Episcopus Cracouiensis uita excessit: cui Magister Vincentius Cadlubcus, uir pius & eo tempore doctus, qui primus Polonorum Historiam conscripsit, successit.

Ann. 1205.

Lescus in Deum gratitudo, ara S. Gerualij & Protasij constructa.

Morum tributū pendūt Lituani Russis.

Lescus Albus, post illam ex Russis uictoriam.

Polonorū fit princeps.

Vuladislao annuente.

Ann. 1206.

Pelca Episcopus Cracouiensis & Vincentius Cadlubcus.

DE BELLIS RVSSICIS, COMETE MALA à Tartaris portendente, Lesci rebus in pace gestis, &c.

Caput VI.

POrrò Lescus Princeps, Russorum excursionibus in Poloniam prouocatus, res quasdam per legatos uario

Bella cum Russis.

An. 1211. rio Marte gesit. Anno autē à Christo nato 1211. Cometes decem & octo diebus mensis Maij, coma in Orientem cōuersa apparuit, futurorum malorum, quæ statim Sarmatiam utramq; afflixerunt, prodigium: cuius & illa non minima causa fuit, quòd Russi anno sequenti nouum dirumq; hostem nacti sunt, qui uires eorū deinceps penitus attriuit, & multas alias Christiani orbis gentes magnis & acerbis calamitatibus atq; cladibus inuoluit, ac penè funditùs euertit. Tattari enim, siue (ut usus obtinuit) Tartari, Scythica gens, siue à fluuio siue à multitudine nomen habens, quum antè ultra Caspium mare & intra Imaum montem ad orientem Solem obscuri ignotiq; Græcis iuxtà ac Latinis habitassent, circa annū Christi 1202. (uel, ut alij uolunt, 1188.) finibus suis egressi, deuicto & interfecto Iudæorum, cui seruierant, rege, Asiam propè omnem uictores longè lateq; propagati, & Rha siue Volga flumine transmisso ad Occidentem progressi, uicinis Russorū Polouucijs (quos nonnulli recentiores Gottos, nonnulli Chunos, siue Cumanos, esse uolunt) campestria ad Tanaim & Mæotim paludem loca habitantibus, bellum intulerunt: ac commisso prælio uictores Tartari magna strage Polouucios & Russos, qui in communi periculo Polouucijs opem tulerant, fudere & fugauēre. Munitiones dein Polouuciorū expugnatę, ipsi deleti: & omnis illa circa Tanaim & Mæotim ora, cū Taurica Chersonesso, à Tartaris habitari cœpta. Lescus nullū deinceps, quoad uixit, bellū gessit, pace & ocio impensius delectatus: in pace uerò, iustè, clemēter & moderatè Principatum administrauit: ædificia partim collapsa instaurauit, partim noua excitauit. Obibat autē cunctas regiones ditioni suę subiectas: causasq; & controuersias hominum, omnibus in locis, ipse per se cognoscebat & iudicabat:

Cometes portendens Futura mala

Tartaris.

Lescus pie regit, & in pace.

iudicabat: in fontes, & maximè calumniatores, animaduertebat: oppressos potentiorũ iniurijs uindicabat: Pomeraniæ, quæ longius non sine incommodo à Principe Ius petebat, Suentopelcum præfecit, & amplissimam potestatem & iurisdictionem, etiam in Palatinos (qui tum duo erant, Gdanensis & Suecensis) & in cæteros Magistratus ipsi concessit. De reditibus autem Pomeraniæ mille pondo siue marcas argenti quotannis fisco Principis Polonorum ut penderet, constituit: & iureiurãdo in sua, posterorumq; suorum Principum Poloniæ, uerba eum adegit. Masouiam insuper & Cuiauiam, de Consilij Conuentusq; sententia, Conrado fratri minori in sortem patrimonij concessit: rogatuq; Procerum uxorem duxit Grimislauam, Iaroslai Russorum Ducis filiam: ex qua anno sequenti Boleslaum filium, qui postea Pudicus appellatus est, suscepit: deinde filiam Salomeã.

Suentopelcus præfectus Pomeraniæ.

Masouia & Cuiauia Conrado data.

Vxor Lesci, &

Filius Boleslaus Pudicus, & Filia Salomea.

DE STVDIO AMPLIFICANDAE RELIgionis, Vincentio & Iuone Episcopis Cracouiensibus, Henrico Archiepiscopo, & fame ac peste trienni. Cap. VIII.

PAcatis autem rebus omnibus, tantum sub hoc Principe in Polonis uigebat Religionis amplificandæ studium, ut eo potissimùm inter se certarent. Nam Vincentius Cracouiensis Episcopus quũ multa Cracouiensi basilicæ contulisset, ultrò Episcopatu se abdicauit, nequidquam aduersante Principe, ac dissuadẽte Collegio sacerdotum: & in Andreouiensi monasterio reliquos quinq; uitæ annos religiosè exegit, quum decem annis Episcopus fuisset. Huic successit Iuo, Sauli filius: qui Romam profectus, Dominici (qui tunc nouæ Sodalitatis, quam à studio concionãdi Prædicatorum uocant,

Religionis amplificandæ studium.

Vincentius Episcopus Cracou. fit

Andreouiæ fit cœnobita.

Iuo successor eius, Dominicanus Romæ

auctor florebat) doctrinam uitamq; admiratus, Iacicum
S. Iacinctus. siue Iacinctum gentilem suum de territorio Opolienſi,
Canonicum Cracouiēſem, (qui poſt mortem multis an-
nis, propter ſanctimoniam uitæ actæ & miracula, in nu-
merum Diuorum relatus eſt) & tres alios, à Dominico
Adductus, dat S. Trinitatis templū. uitæ illius inſtitutum edoctos atque profeſſos, Craco-
uiam ſecum reduxit: nouæq; ſodalitati primarium in ur-
be templum (quod S. Trinitatis nomine appellatur) at-
tribuit, & copioſam ſupellectilem templo dicauit: Pa-
Templum S. Mariæ conſtruit, & Monaſterium Mogilnenſe, & rochiam uerò inde ad templum Virginis Matris Dei Ma
riæ dicatum, ob idq; tunc à ſe conſtructum, tranſtulit. I-
dem Iuo Cacicenſe etiam monaſterium Ciſtercienſibus
monachis condidit: nec multo pòſt Mogilam, ſupra Vi-
ſtulam uno à Cracouia milliario, locum à Vendæ Prin-
cipis tumulo dictum, id tranſtulit, & magnificè locuple-
Ptochodochium S. Spiritus. tauit. Ptochodochium quoque, ſiue ut uulgò Hoſpita-
le uocant, egenis, & morbo debilitatis & ſenio, Craco-
uiæ extruxit & dotauit: illudq; templo Spiritus ſancti,
Henricus Archiepiſcopus Gneſnen ſis, à ſe erecto, adiecit. Henricus etiam Archiepiſcopus
Gneſnenſis, Theodorici Ducis Bernenſis ex Eudoxia
Polona filius, bonam & ipſe in hoc pietatis ſtudio na-
Clerici cum ſubditis à iuriſdictione ſeculari liberat: uauit operam. Perfecit enim diligentia & auctoritate
ſua, ut Principis atque omnium Ducum procerumq;
Polonorum conſenſu, & uniuerſi Conuentus conſtitu-
tione, ſacer & Eccleſiaſticus ordo omnis cum aſcripti-
cijs etiam & ſubditis ſuis, ab omnium prophanorum Iu-
dicum, etiam Ducum, atq; etiam ipſius ſummi Principis
iuriſdictione prorſus liber eſſet, ita ut ne per exceptio-
nem ullam quidē, aut recōuentionem, pertrahi ad ullum
prophanū ſiue laicū (ut uocant) forū poſſet: eamq; con-
ſtitutionē Pontificis Maximi & ſedis Apoſtolicæ aucto
ritate confirmauit. Sacerdotes uerò omnes ex Decreto

Synodi

Synodi à se conuocatæ, uxores & concubinas, quas retinebāt adhuc pleriq; post Edictum legati Pontificij, abdicare coegit, iureiurando ab eis exacto. Hic etiam obtinuit Archiepiscopis Gnesnensibus perpetuæ legationis munus. Biennio post eius mortem (mortuus est autem anno Christi 1219. quum decem & nouem annis Ecclesiæ præfuisset) densi atq; continentes per totam æstatem imbres ingenti aquarum inundatione uehementer Poloniam afflixêre, plurimos pagos atq; uicos euertêre, segetes hybernas uastauêre, uernam sementem fieri passi non sunt. Consecuta est mox hyems acris & aspera: inde fames & pestis, posteà totum triennium sæuientes, maximam uim iumentorum atq; hominum absumpsêre. In his autem tantis malis Iuonis Episcopi beneficentia, egentibus passim exposita, permultis saluti fuit. Et sanè mirum est, tunc longè minores quàm nunc sunt reditus Episcopæ suffecisse tamen pio & benefico Episcopo, in tot tantosq; sumptus, in cultum Diuinum & subleuationem egentium, ut par fuit, collocatos. uerùm Diuinæ benignitatis fuit, ut liberaliter seminanti uber messis proueniret: moderati uerò ac temperātis Episcopi, ut paruo contentus, Dispensatorem se, non Dominum, esse meminisset. Per idem etiam ferè tempus Henricus Barbatus Vuratislauiensium Dux, Heduigis uxoris suæ, religiosæ & piæ fœminæ, & sanctimonia uitæ præstanti, rogatu, Trebnicense monasterium tertio à Vuratislauia milliario maximis sumptibus exædificauit, & puellis Cisterciensis sectæ attribuit: addixitq; & ipsa Heduigis, indulgēte uiro, illi monasterio oppidum ipsum Trebniciam, & cōplures pagos suos dotales, ita ut in mille hominū alimenta reditus eius suffecturi esse uiderentur. Quod exemplum secutus Nicolaus Henri-

Vxores et concubinas à Sacerdotib. abigit: Ius legati nati impetrat.

An. 1219.

Post aquarū inūdationem &

Hyemē asperam. Fames & pestis triennio eoq; tempore Iuonis Episcopi mira beneficentia.

Hēricus Barbatus Vuratislauiēsium Dux, Heduigi uxore sua sancta rogante, Trebnicense monasterium erigit: Ipsaq; Heduigis Trebniciam & pagos eidē mo-

nasser. attribuit: Quorũ exemplo Nicolaus Henrichouius, uir nobilis & locuples, qui Henrico Barbato à secretis fuit, & ipse patrimonium suum omne Cisterciensibus monachis, assentiente Henrico Barbato, donauit: extructo'que eis monasterio in pago suo Henrichouo, ipse quoq; ibi, religionẽ professus, uitã peregit.

Henrichouiense monasterium extruit, & patrimonio suo illi tributo, monachus fit.

DE SVENTOPELCI AMBITIOSA perfidia, & Lesco ab ipso interempto. Caput VIII.

Suentopelcus, Dux nomen Ducis Pomeraniæ non impetrat.

SVentopelcus Pomeranorum præfectus, quum opibus magnis & facultatibus, terra mariq; partis, & gratia populari tumeret, insolentiorq; factus, à Lesco Principe magnopere cõtendit, ut se Ducis Pomeraniæ nomine dignaretur, & sempiternum id sibi posteris que suis esse iuberet: ut ij tamen summo Polonorum Principi obtemperarent. Refutauit postulata Suentopelci Lescus: qua repulsa ille accensus, ad defectionem spectare cœpit: neq; pensionem annuam, de more, Lesco misit. Indicuntur ergo propterea uniuersæ Poloniæ comitia Gausauam (quę uilla est Tremesnensis monasterij, prope Znenam in maiore Polonia sita) cõuenereq; ad præstitutum diem Proceres: Suentopelcus solus nectebat moras: missisq; subinde per speciem excusandæ suæ moræ hominibus, statum omnem comitiorum cognoscebat, & occasionem peragendi cogitati facinoris captabat. Quarta dies comitiorum curandis corporibus data erat: ad balneum se & Lescus & Henricus Barbatus Vuratislauienſium Dux contulêre. Ecce ergo Suentopelcus, cum expedita suorũ manu, ibi adest (propè enim delituerat, & opportunitatem rei peragendæ didicerat) & in diuersoria ac tentoria proxima irrumpens, obuios quosque, rei nouitate attonitos, facilè aut remouet, aut obtruncat. Certior autẽ factus Lescus de hostili aduẽtu

In Lescum in balneo irruit, &

Suento-

Suentopelci, exilit, & equum nactus, cum paucis fugere cœpit: persequitur fugientem Suentopelcus. Vbi uerò effugere Lescus insequẽtium & prementium se manus non potuit, cõuerso equo & reuocatis fugæ comitibus, quũ aliquandiu multis & bene armatis nudus penè cum paucis restitisset, fortiter dimicans apud Marcincouum pagum occubuit. Henricus quoq; ætate grauis, uulneribus debilitatus ac prostratus in balneo, quum esset à Peregrino Veisemburgio, uno de aulico ipsius comitatu, corporis sui obiectu contectus, semianimis relictus est: percursores uerò rati utrumq; exanimem, discessêre, & recolligendi sui spatiũ Henrico concessêre. qui quidem raptim furtimq; lectica Vuratislauiã delatus à suis, haud multo pòst sanitati pristinæ restitutus est. Ex eo igitur tempore Suentopeleus pro Duce ac Domino Pomeraniæ gerere se cœpit: Lesci uerò corpus, Cracouiam elatum, in basilica magna omnium cõploratione sepultum est. Annus quo hæc acta sunt, fuit à Christo nato 1227.

Fugientem.

Persequitur.

Pugnantem occidit.

Henricũ uero, Ducẽ Vratislauiensem semianimem relinquit.

Lesci sepultura.

An. 1227.

DE CRVCIGERIS, CONTRA PRVSSOrum uim aduocatis. Cap. IX.

PEr hoc tempus Prussis Masouiam uehementer uexantibus & uastantibus, inops consilij Conradus Dux, habito conuentu suorum, tandem Christiano Episcopo suggerẽte & suadente, Fratres siue Sodales Theutonicos, & ipsos piam contra Barbaros militiam sub titulo sanctæ Mariæ professos, (qui paulo antè à Saracenis è Syria electi fuerant) Roma acciuit: Culmensemq; tractum, & quicquid terræ est inter Vistulam & Mocram, atque Deruanciam flumina, eis tradidit, his legibus: ut contra Prussos sedulò & summis uiribus bellum gererent: ubi uerò eos domuissent, Chelmensem

Contra uim Prussorũ Conradus Dux Masouiæ.

Fratres Crucigeros

Euocat Roma certis conditionibus.

quidem ditionem redderent, cætera uerò, quæcunque de Barbaris cepissent, arbitrio bonorum uirorum ex æquo secum seu cum posteris suis partirentur: Polonis ne quam uim aut iniuriam facerent, ne ue hostes eorum receptarent, aut ullo fauore prosequerētur: contra Barbaros autem & à Religione Christiana alienos ut ipsis, quum opus fuerit, præstò essent. Hęc ita inter Conradum & fratres Crucigeros cōuenêre, & à Gregorio nono Pontifice Maximo approbata & confirmata sunt. Atque hæc ferè anno Christi 1228 acciderunt. Sic ergo Crucigeri, Masouiorū & Polonorū defendendorum, ac Prussiæ Barbaris eripiendæ, prouinciam suscepêre: breuiq; tempore, Masouijs adiuuantibus, & uoluntarijs multis undiq; pietatis ergò accurrentibus, Barbarorū excursiones repressêre: & paruo tempore magna, in illis oris, incremēta fecêre: arcesq; & urbes non ignobiles paucis annis muniêre.

An. 1228. *Beneq; ea res procedit.*

LIBER VII.

DE PRINCIPATV BOLESLAI Pudici, Henrico Barbato, S. Heduigi uxore eius, atq; Miecislao Cossisco.

Caput I.

Boleslaus Pudicus à Cōrado patruo in monasterium cū matre sua detrusus.

BOleslaus Pudicus, Lesci filius, post patris mortem & multas de Principatu turbas excitatas à Conrado, qui Principatum ambiebat, Duce Masouiorū patruo suo cum Grimislaua matre puer captus, ac in Secechouiensi monasterio (quod in tractu Sendomiriensi supra Vistulam situm est) asseruari iussus, Abbatis Nicolai Franci

Franci opera, partim corruptis, partim inebriatis & sopitis custodibus, intempestæ noctis silentio, dispositis clàm equis effugit: Zauichostoq; & Sendomiria potitus, non ausus est tamen in sua ditione usquã consistere (propterea quòd præcipuis arcib. Masouios suos Conradus præfecerat) sed in Silesiam, ad Henricum Barbatum Vuratislauiensium Ducem, profectus est. Venientem ergo Boleslaum humanissimè (ut par erat) Henricus accepit, ac consolatus est: comparabatq; exercitum, quo eum reduceret, Conradum uerò eijceret. Postquam autem cum ualido exercitu, Boleslaum secum ducens, Henricus uenit: decedentibus metu Masouijs, magno omnium ordinum consensu atque alacritate susceptus est, & Cracouiensem, Sendomirienſem atque Lublinensem oram omnem facilè in suam redegit potestatem. & quoniam permagnos sumptus fecerat: Cracouiensem ditionem omnem unà cum Principatu summo, permittente Boleslao, Henricus sibi retinuit: Sendomirienſem uerò atq; Lublinensem ei concessit. Hunc ipsum etiam Henricum Boleslaus Pudicus curatorem sibi, præterito patruo Conrado, delegit: multa' que is utiliter, de consilij sententia, constituit: leges quasdam improbas & pestilentes sustulit: meliores nonnullas sanxit: Ecclesiarum immunitates firmauit: Magistratus bonis & industrijs uiris mandauit: in maleficos & calumniatores seuerè animaduertit: Opatouiam oppidum cum sexdecim pagis, amotis inde Templarijs, in quorum ditione fuerat, Lubussensi Episcopo iure sempiterno adiunxit & addixit, Boleslao assentiente. Hoc eõdem tempore Miecislaus seu Miesco, Conradi Ducis filius (cui, propter capitis intemperiem, Cosisco cognomen fuit) cui pater Cuiauiam concesserat, quum

Ad Henricum Barbatũ confugit.

Eiusq; opera ad Principatũ reducitur.

Concessa eius administratione eidem Henrico.

Henrici cõstitutiones.

Ecclesiarum immunitates.

Opatouia donatur Lubussensi Episcopo.

Miecislaus Cosisco cognomento alienorum.

inopum & pupillorum atque uiduarum bona iniustè diriperet, indeq; quodam tempore conuiuium multis inuitatis præberet, ab ingenti multitudine murium inuasus, & frustra naui fugiens, muribus fugientem etiam per aquas persequentibus, miserabiliter perijsse dicitur: exemplo futurus posteris, ne se rapinis, iniurijs, & sanguine miserorum hominum saginent. Post id uerò tempus Henricus Barbatus, ritè sacris mysterijs procuratus, extremum clausit diem: & in Trebnicensi monasterio ab Henrico filio, cui Pio cognomen datum est, honorificè est sepultus. Nam Heduigis uxor, in illo ipso monasterio degens, neque ægrotum uisere, neque mortui funus deducere, aut obuiam ei prodire uoluit, ne quo rerum humanarum commertio animus eius à Diuinis auocaretur: quinetiam cæteris, uiris iuxtà ac mulieribus plangentibus & lamentantibus, sola moderatè coniunctissimi mariti mortem tulit: impium esse, Diuinæ uoluntati aduersari, dictitans. ac ne uiuentem quidem illum sæpe adijt: nisi fortè, ut egenis & iniuria affectis opitularetur. Communi enim consensu totos ferè triginta annos disiuncti in continentia uixêre: ex quo tempore Henricus barbam promisit, atque inde Barbatus uocitatus est.

In conuiuio à muribus inuaditur et deuoratur.

Hẽricus Barbatus mortuus, à cuius sepultura Abstinet uxor S. Heduigis.

Fortiq; animo mortẽ mariti fert,

Rarò ad eum adiens, &

30 annos continenter cum eo uiuens.

DE BOLESLAI PVDICI CONTINENTIA, Conradiq; in Canonicum scelere & satisfactione. Cap. II.

Boleslaus cũ Kinga uxore An. 1239.

POrrò Boleslaus Princeps Kingam, quæ & Cunegundis dicta est, Belæ quarti Vngarorum Regis filiam, uxorem duxit, anno Christi 1239, puellam moribus & sanctimonia uitæ nobilem: dosq; illi quadraginta millia marcarum fuit. Tali autem coniuge beatus

Boles-

Boleslaus, tamen primis nuptiarum diebus eam non attigit. inde confirmata postea mutuo consensu religione, ambo perpetuò uouêre continentiam: atque hinc Boleslao, Pudico cognomen inditum. Conradus interea Dux Masouiorum Ioannem Ciaplam Iurisperitum Vuladislauiensem & Plocensem Canonicum, filij sui Cazimiri custodem & moderatorem, comprehendit: & quasi coniurationis cuiusdam filio auctorem, causa non cognita, in carcerem coniecit: ac mox quæstionibus subiectum, eodem furore in patibulum egit. cuius cadauer quum Dominicani deposuissent, & Christiano ritu funus deducerēt: Agathia Conradi uxor, mariti furori suffragata, ereptum & in plaustro duobus bobus contumeliæ causa uectum, noua furca ad id ex tempore ad monasterium Dominicanorum ex aduerso basilicæ erecta, iterum appendi iussit: nec tamen deterriti sunt Dominicani, quin iterum id deponerent, atque honorificè sepelirent. Hac autem re Petrus Archiepiscopus Gnesnensis cognita, uniuersæ Plocensi diœcesi Sacris interdixit. quamobrem excanduit quidem primùm Conradus: uerùm pòst ad se reuersus, agnouit culpam: & Lenciciam ad Archiepiscopum, ut ille iusserat, uenit: de admisso scelere, Archiepiscopi arbitratu, satisfecit: Louiciamq; uillam, cum circumiacentibus syluis, Archiepiscopo Gnesnensi sempiterno iure donauit: atque ita Archiepiscopus interdictum suum relaxauit. Id adeò 1240 Christi anno actum est: circa quæ etiam tempora Boleslaus Pudicus, matris precibus adductus, cœnobium Cracouiæ Fratribus D. Francisci, Praga accitis, condidit.

Perpetuò continent.

Pudicus cognominatur.

Conradus Dux, propter Canonicum in patibulo actum.

Ab Archiepiscopo interdictus.

Pro scelere admisso satisfacit, et Louicia donat.

An. 1240. Cœnobium Franciscanorum Cracouiæ.

DE INGENTI CLADE A TARtaris edita, duplicique strage nostrorum. Caput III.

Tartari uastant Russiã, Lublinẽsem oram,

HOc eodem anno Tartari, Ruſsia peruaſtata & maxima ex parte ſubiugata, Lublinenſem oram in Polonia, Ruſsiæ finitimam, magno impetu inuaſerunt: exuſtaq; arce Lublinenſi, omnem illam regionem uſque ad Viſtulam longè latèque depopulati. Zauichoſtum etiam arcem incenderunt: indè que in Ruſſiam reuerſi, depoſita tuto loco præda, quam ingentem abegerant, curriculo in Poloniam hyberno tempore reuerſi ſunt: &, tranſmiſſo Viſtula flumine glacie concreto, Sendomiriam expugnauêre: progreſsiq; longius, nemine prohibente, per Visliciam, Scarbimiriam uſque (quod oppidum ſeptem milliarijs abeſt à Cracouia) peruenêre: inde uerò præda onuſti, ingentem etiam hominum utriuſque ſexus forma & ætate florentium, multitudinem loris aſtrictam in morem pecudum præ ſe agentes reuertebantur. Continebat ſe Boleslaus Princeps Cracouiæ, nunquam auſus tantæ hoſtium multitudini ſeſe opponere: cæterùm Vulodimirus Palatinus Cracouienſis, coacta aliquanta manu, abeuntes inſecutus, & ad Turſcum pagum uno à Polanecia oppido milliario ſtatiua habentes ex improuiſo adortus, magnâ in perturbatis initio ſtragem edidit: uerùm poſtea Tartari, animaduerſa noſtrorũ paucitate, in fugam noſtros uerterunt: pòſt raptim & tumultuariè ſeſe recipiẽtes, & ſaucios ac ægrotos abijcientes, prope Secechouũ in magna ſylua (quę Strenech dicit) aliquot dieb. delituêre: inde poſtea in Ruſsiã rediêre. nec multo pòſt, auctis maiorem in modum copijs, irarum pleni in Poloniam

Zauichoſtũ.

Sendomiriã,

Visliciam.

Scarbimiriã cum quibus

Congreſſus Vulodimiri apud Turſcũ,

Vincitur.

Iterum Tartari,

Poloniam reuertere: & quum apud Sēdomiriam biduo ſtatiua habuiſſent, quò plura populationibus complecterentur, bifariā diuiſi ſunt. ac pars quidem Lencicienſem & Cuiauienſem oram, duce Kaidano, uaſtarūt: cum reliquo uerò exercitu Battus, ſummus eorū Dux & Imperator, Sendomirienſem tractū uerſus Camionam fluuium, & Ilzam arcem cū oppido Epiſcopi Cracouienſis, infeſtauit. At Proceres & Equites Cracouienſes & Sendomirienſes, non ferentes, clariſsimam patriam, ſe inſpectantibus, tam crudeliter uaſtari: parentes, uxores & liberos ſuos dulciſsimos, omni genere contumeliæ afflictos, uel miſerabiliter trucidari, uel in ſeruitutem abduci: Religiones ſanctiſsimas atque templa Dei Opt. Max. cædibus & libidinibus, & ſanguine ſacerdotū, polluí: Chriſti Ieſu Dei & hominis corpus, cœlitibus uenerandum, impijs Barbarorum pedibus cōculcari: hęc, inquam, non ferentes, ſimul autem conflictu Turcenſi animati, facta manu, apud Chmelicum pagum non longè à Sidlouo oppido Tartaris occurrunt. Pugnatum eſt horis aliquot acriter: ad extremum Tartari multis fortibus uiris amiſsis cedentes, ad ſubſidiariam aciem ſeſe recepere, noſtris alacriter inſtantibus & debellatum eſſe credentibus. Ibi uerò denuò inſtauratur prælium. Tartari integri & recentes feſsis noſtris & fauciis ſuccedunt: noſtri, primo proceſſu freti, extremum conatum faciunt, ut aut plena victoria potiantur, aut honeſtè pro patria mortem oppetant: tandem uerò amiſsis ducibus & fortiſsimis quibuſq; militibus, ad paucos redacti, terga dedere. Ceciderunt eo prælio, inter cæteros, maximè nobiles & pręſtantes, Criſtinus Sulcouicius, Albertus Stempotius, Nicolaus Vitouius, Zementa Grambina, & Sulislaus. Factum eſt autem hoc prælium decima octaua

Bifariam diuiſi, uaſtant omnia.

Cum quibus Proceres ac Equites Polonię congreſſi

Apud Chmelicum.

Fortiterq; pugnatur.

Et ipſi pauci à multis uincuntur.

Boleslai in Vngariam fuga.

die Martij. Continebat quidem se per id tempus Boleslaus, cum Grimislaua matre & Kinga uxore, in arce Cracouiensi: sed accepto nuncio de clade suorum, in Vngariam cum familia & supellectili, raptim collectis sarcinis, ad socerum profugit: Principis rursus exemplo plurimi mortales ditiores, partim in Vngariam, partim in Germaniam diffugerunt.

Et cæterorũ.

DE INCENSA AB IISDEM TARTARIS Cracouia, nastata Silesia & Morauia, Henrico Pio & numeroso exercitu eius ad internecionem cæso, & S. Heduigis uirili fortitudine.

Caput IIII.

Tartari.

POrrò Tartari post Chmelnicensem uictoriam ad Cracouiam contendunt, & quum uacuam defensoribus reperissent, flammis in tecta sæuierunt: templum tamen diui Andreæ, quod tum extra oppidum erat, defensum est. Post in Silesiam ingressi, quum disiectos Odræ pontes reperissent, compactis ex tempore ratibus, apud Ratiboriam flumen traiecerunt: mox continuato cursu ad Vuratislauiam festinarunt, quam incensam repererunt. Oppidani namque cognito aduentu Barbarorum, munitioni oppidi diffisi, supellectili sua & commeatu comportato, id reliquerant: milites uerò qui in præsidio arcis erant, ne ciuitas hostibus prædæ uel receptaculo esset, hanc incenderant. Indignati ergo Tartari, arcem obsederunt: sed diuino ostento perterriti, fugientibus similes abierũt. Nam Cieslaus unus de comitibus Iuonis Episcopi Cracouiensis Dominicanus, præerat Conuentui Vuratislauiensi: qui ad primũ Barbarorum tumultum, cum sodalibus in arcem confugerat. Eo igitur iugibus precibus & lachrymis Dei misericordiam & præsentis periculi depulsionem implorante, ecce columna

Incensa Cracouia.

Silesiam ingrediuntur: & Vuratislauiense oppidum atq;

Arcem

Coacti dimittere.

Propter preces Cieslai Dominicani.

lumna ígnea cœlitùs apparens, Barbarosq; perterrefaciens, obsidionem eos soluere coegit. Ab arce ergo Vuratislauiensi Tartari Legniciam, ubi Henricum Ducem cum magnis copijs & auxilijs esse cognouerant, contendunt: Henricus autem procurato sacris mysterijs exercitu, eo quidem erat animo, ut aut uinceret, aut fortiter pro aris atq; focis, & pro populo suo dimicans, occumberet, non modò non deterrente, sed etiam hortante matre Heduigi: quæ futuri præscia, tamen Diuinæ uoluntati repugnare, nefas esse ducebat. Sub Legnicia igitur, ad Nissam amnẽ, in planicie spatiosa, quæ Bonus Campus dicitur, concurrerunt acies: certabaturq; utrinq; totis uiribus pro uictoria: sed Barbari Magicæ artis præsidio usi, uictoria potiti sunt. Erat enim in extremo illo agmine, inter alia signa, uexillum insigne, cuius pictura X literæ figuram prę se ferebat: in cuspide uerò erat imago tetra nigraq; capitis humani barbati. id ergo uexillum quum signifer uehementius quateret, fumum atq; nebulam densissimam & fœdissimam exhalabat: ea uerò nebula non modò aspectum Barbarorũ adimebat, uerùm etiam odore teterrimo nostros enecabat. quæ quidem res totum exercitum nostrorum, nouitate & miraculo rei stupefactum, perturbauit. Henricus itaq; Dux, fortiter pugnans, hoc in prælio occubuit: exercitusq; omnis ad internecionem cæsus. Tantus uerò in eo prælio interfectorum Christianorũ numerus fuit, ut singulis singulæ auriculæ à Tartaris præcisæ, nouem ingentes saccos explerent. inter quos inprimis clari Poloni fuêre, Stephanus Virbenius cum Andrea filio, Clemens Pelcinicius, Thomas Piotricouicius, & Petrus Kuza. Post hanc deinde pugnam Tartari Ratiborensem oram repetita excursione uastarunt: ibiq; octo dies commorati, in

Apud Legnicia Henrici Pij numerosas copias

Magicæ artis præsidio utuntur.

Henricus cũ suis ad internecionem ita cæsus,

Vt auriculæ à singulis singulæ nouem saccos explerent.

Tartari rursus uastant Ratiboriensem oram, &

Morauiam, & Morauiam inuadunt. quam quum, nemine prohibente, & Venceslao Rege in Boemia delitescente, amplius uno mense usque ad Austriæ & Boemiæ fines crudeliter *Vngariam.* diuexauissent, pòst in Vngariam, superatis montibus *S. Heduigis* atq; syluis, peruenerunt. Cæterùm Heduigis, Henrici mater (quæ monasterij Trebnicensis munitioni diffisa, *Crosnæ conseruata.* Crosnam unà cum grege monacharum & Anna nuru Henrici uxore, sub aduētum Barbarorum se receperat) nihil nuncio cladis & interfecti filij commota est: quin monachas & nurum lamentantes comiter consolata, minimè deiecto uultu gratias Deo egit, quòd eius munere talem filium peperisset, cuius ipsa uiuētis pietatem summam in se semper experta esset, quiq; ad extremum pro Religione & populo suo uitam alacer proiecisset.

DE BOLESLAO CALVO ET CONRADO & Boleslao Pudico Principibus, & Cracouia à Tartaris direpta. Caput V.

HEnrico itaq; Pio cæso, Boleslao Pudico nusquam comparente, oppidis, pagis, uicis ad uastitatem redactis, nobilitas Cracouiensis & Sendomiriensis deteriora etiam timēs, quòd sine Principe & Magistratibus *Boleslao Caluo Principe facto,* esset, inito consilio, Boleslao Caluo, Henrici Pij filio natu maximo, Principatū detulit: atq; is Princeps factus, statim Magistratus creauit: Clementem de Ruscia Sulislai filium gente Gryphium Palatinum Cracouiēsem *Conradus contra eum* fecit. quod quum accepisset Conradus, Dux Masouiæ, permolestè tulit, alienum sibi, Cazimiri Principis filio, *A Suentopelco auxilia impetrat: Interim uerò Tartari* Lesci Albi fratri, in Principatu prælatum esse. Itaq; colloquium à Suentopelco Duce petijt: fœdus cum eo percussit: auxiliaq; ab eo contra Boleslaum Caluum impetrauit. Interim autem, dum Conradus in apparatu belli occupa-

occupatus est, Tartari ex Vngaria per Scepusiensem tractum excursione facta in Poloniam, Cracouiam inexpectati aduolarunt. direptaq; urbe, & maiore quàm prius cæde hominum facta, cum ingenti præda in Vngariam per Osuecimense territorium citi reuersi, atq; ibi tres annos commorati sunt. Conradus uerò Dux, omnibus ritè ad bellum comparatis, in Sendomirienſem & in Cracouiensem tractum duxit exercitum: & facilè munitiones omnes, opera Zegotæ gente Toporij eiusq; familiæ & clientum, dedentibus sese ultrò omnibus, in suam redegit potestatem. Cæterùm quum Princeps factus acerbè exactionibus laboribusq; non solùm oppidanos & agrestes, uerùm etiam Sacerdotalem & Equestrem ordinem uexaret: à Clemente Palatino Cracouiensi, Cracouia in suam potestatem redacta, eiectoq; Conradi præsidio, Boleslaus Pudicus reuocatus cum uxore uenit. cui uenienti ingens multitudo hominum omnis ordinis, ætatis atque sexus, exultans & gratulabunda sese offudit: & mox nouum iusiurandum Principi Proceres dicunt. Factus autem certior Conradus de reditu Boleslai, conscripto exercitu, accitis etiam in auxilium Præmislo Posnanienſi & Miecislao Opolienſi Ducibus, Lituanisq; item & Iazygibus siue Iazuingis barbaris (qui, eiusdem cum Lituanis linguæ, Podlassanie: eorumq; regio Polesse siue Podlesse, quasi tu dicas Subsyluana, uocatur) tractum Sendomirienſem populabundus ingreditur: nec Boleslaus committendum sibi existimauit, quin sua defenderet: & ad Suchodolum pagum Conrado occurrens, quamuis esset uiribus longè inferior, tamen pugnandi copiam fecit. Et fauit sanè iustiori causæ Deus, hominumq; preces pro Boleslao passim supplicantium exaudiuit. Commisso enim præ-

Cracouiã diripiunt, &

In Vngariam redeunt.

Conradus.

Per uim prius cepit facta.

Statim rursum sua infelicia principatum perdit: &

Contra Boleslaũ Pudicum reuocatum

Pugnãt cum magno exercitu.

A pauciis uincitur.

lio, numerosus ille Conradi exercitus cum Ducibus suis à Boleslao fusus, & in fugam actus est: uictorq; moderatè uictoria usus, neq; fugientes longius prosequutus est: & saucios benignè recreauit, & captiuos dimisit. cuius quidem moderationis fructus hic mox cõsequutus est. Nam reliqui de nobilitate Sendomirienſi ſtatim in poteſtatem Boleslai uenére. Boleslaus itaq; recuperatis omnibus quæ abſens amiſerat, Cracouiam reuertens ingenti omnium gratulatione excipitur.

Boleslai moderata uictoria

Fructus.

DE BOLESLAO CALVO MAIORIS Poloniæ duce, & S. Heduigis morte ac ſanctitate. Cap. VI.

NEc in maiore Polonia, poſt Tartaricum bellum, quietæ res fuére. Henrico enim Pio à Tartaris interfecto, Boleslaus Caluus filius eius natu maximus (de quo dudum diximus) Dominatum ſuſcepit: qui dum grauis nobilitati & cæteræ multitudini eſſet, Theutonasq; Polonis & quidem infimos optimatibus præferret, malè hæc res Polonorum Proceres habebat. Itaque queſti inter ſe de faſtu Ducis & contemptione ſui, celeriter contra eum, autore Bogumilo Palatino Poſnanienſi & alijs, conſpirarunt: & Conuentu apud Poſnaniam acto, Præmislaum & Boleslaum Vuladislai Sputatoris filios, bonæ indolis iuuenes, accient: abdicatoq; Boleslao Caluo, Duces eos ſibi conſtituunt, ac uenientibus arces & munitiones tradunt. Tulit eam iniuriam non iniquiſsimo animo Boleslaus Caluus, ſuadente auia Heduigi, quæ tunc nepoti, ne iniuſtè iuſtis hæredibus olim ereptum retineret aut repeteret Principatum, perſuaſit: quin is etiam poſteriori tempore affinitatem cum Præmislao contraxit. Porrò Heduigis, anno qui fuit

Principatu Maioris Poloniæ Boleſlaus Caluus.

Dum grauis ſit Polonis.

Exuitur, daturq; ei Præmislaus & Boleslaus.

Boleslaus Caluus aquo id fert animo, à ſancta Heduige perſuaſus.

fuit à Christo nato 1243. mortua est, & sepulta Trebniciæ cuius corpus, quod croceum, dum uixit (propter rationem uictus duram atque tenuem, assiduaq; ieiunia) fuerat, post mortem insolito splendore corruscasse fertur, Deo perhibente testimonium sanctimoniæ & pietati eius: quanquam tertio demum & uicesimo anno post, à Clemente Pontifice Maximo in numerum Sanctorum, examinato bene ac diligenter negocio, relata est. Ann. 1243. *S. Hedwigis sanctitas.* *Inter Diuos relata.*

DE CONRADI IRRITIS CONATIbus, ac morte & filijs. Boleslai Pudici imperio laudabili, & relaxato Polonis XL. *ieiunio.* *Cap. VII.*

COnradus autem Dux Masouiorum, renouata aduersus Boleslaum Pudicum expeditione, dum illũ Cracouię obsidet: uno à Cracouia milliario supra Vistulam, nouam arcem munit in eo colle, in quo monasteriũ Tinecense situm est: aliam item apud Lelouiam oppidũ, decimo à Cracouia milliario: sed quum nihil obsidione proficeret, Lelouiensi arce Miecislao genero cõmenda ta, Tinecensi suo præsidio bene munita, in Masouiam reuertit. quæ omnia iterum in Boleslai Pudici uenere potestatem, ita ut paruo negotio omnes Conradi conatus, labores atq; sumptus, in irritum tunc ceciderint. Nec ita multò pòst is extremũ uitæ clausit diem, relictis tribus filijs superstitibus, Boleslao, Cazimiro & Zemouito, anno Christi nati 1247. Quum autem Boleslaus filius paucis diebus patrem secutus esset, Cazimirus non acquiescens in Lenciciẽsi & Cuiauiensi Dominatu (quem ipsi uiuens pater attribuerat) Siradiam, Spicimirum & Rospram arces inuasit, & fratrem Zemouitum, cum *Conradus iterum cõtra Boleslaum belligerat.* *Et arcem nouam munit.* *Frustra* *Paulò pòst moritur.* An. 1247. *Extribus filijs eius Boleslao mortuo, Cazimirus fratrem* *Zemouitũ in uincula conii-*

Boleslaus uerò Pudicus magna cum laude præst.

uxore Gertrudi captum, in uincula coniecit: Boleslaus uerò Pudicus, à morte Conradi pacem nactus, collapsa & uastata bello restaurare, deprauataq; corrigere instituit: magnamq; mansuetudinis & probitatis laudem, etiam apud exteros, adeptus est. qui status rerum eius oræ hoc fuit admirabilior, quòd non modò cætera Polonia, uerùm etiam tota penè Europa, bellis ardebat. Venerat his temporibus Iacobus Leodiensis Archidiaconus, legatus ab Innocentio Pontifice maximo, cùm ad res Polonicas componendas, tum ut Pontifici, à Friderico Imperatore uehementer exagitato & afflicto, aliquid subsidij corrogaret: itaque conuocata Vuratislauiam Episcoporum synodo, impetrauit, ut quinta pars reditnum Ecclesiasticorū ex tota Polonia in triennium ei decerneretur. Relaxauit autem tunc Polonis partem ieiunij eius, quod est solenne cunctis Christianis, ante Pascha. Nam, quum id totis nouem hebdomadis ueteri Pontificum instituto uulgò seruarent, indulsit, ut esset deinceps hebdomadarum sex & dimidiæ.

Bella Europæ.

Legato à Pontif. misso Contra uim Friderici datur subsidiū, Synodo Vuratislauiæ coacta:

Legatus uerò relaxat nobis X L. ieiuniū.

DE SALINIS BOCHNENSIBVS INVENTIS, & S. Stanislao in Diuos relato.

Caput VIII.

Ann. 1251. Sal Bochnense repertum.

ANno Christi Domini 1252. salis metalla apud Bochnam pagum (quod iam oppidum est) quinto à Cracouia milliario, inuenta sunt: unde uberes Boleslao Pudico reditus accessêre. Kingæ uerò uxoris eius pietati & sanctimoniæ beneficiū id, nō modò Polonis, uerùm etiā finitimis populis perutile, acceptum refertur. quo etiam tempore alius simul thesaurus ingens & incomparabilis extitit Cracouiæ. Nam diuus Stanislaus martyr Christi, & Episcopus quondā Cracouiensis, uerum sanè sal mundi, satagente Boleslao Principe & Episcopo Craco-

S. Stanislaus.

Cracouienſi Prendota, ab Innocentio quarto Pontifice, de Ampliſsimi Collegij ſententia, re diligentiſsimè iterum atq; iterum examinata, in numerū Sanctorum relatus eſt, centeſimo demū & quinto ac ſeptuageſimo anno poſt mortem, qui fuit poſt Chriſti Natalem 1253. In qua re perficienda quum non minima difficultas eſſet, propter tantam temporum intercapedinem & uetuſtatem, uno atq; altero miraculo diuinitùs edito ſublata eſt omnis dubitatio. Primùm enim Reginaldus Hoſtiēſis Epiſcopus, uir grauiſsimus, qui maximè huic negotio aduerſabatur, ſubito grauiſsimoq; morbo correptus & aliquot dies afflictus, diuo Stanislao in ægrotatione illa ſibi apparente, & ſe clementer ab eo quòd unus maximè ipſi aduerſaretur obiurgante, curatus eſt. eoq; tam euidenti miraculo permotus Pontifex Innocētius, rem tam diu comperendinatam tandem ad ſextum Idus Septembris, Aſiſij in baſilica D. Franciſci memoriæ dicata, ſolēni ceremonia peragere ſtatuit. qua die illuceſcente, quum ipſemet Sacris operaretur, ecce in baſilicam infertur adoleſcens nuper mortuus. Ibi Pontifex, humi proſtratus, Deum orat, ut iuuene illo ad uitam reuocando, ſanctitatem ſui Martyris Stanislai luculentius declararet. Vix pauca elocutus erat, quum uiuus atque ſanus exſurrexit, qui erat mortuus. Sacris autem atq; cerimonijs ritè peractis, ipſe Pontifex è ſuperiore loco pro concione grauem & luculentum ſermonem habuit de uita ac meritis S. Stanislai: eiusq; memoriæ diem anniuerſarium ad octauum Idus Maij, quo die cæſus eſt, dicauit. Anno deinde ſequenti, Prendota Epiſcopus Cracouienſis ſacri corporis eius reliquias ſolenni pompa de ſepulchro leuauit, & hominum uenerationi expoſuit. Adfuit uerò huic celebritati, præter Epiſcopos & Clerum, Boleſlaum

In numerum Sanctorū refertur poſt An. 1253.

Miraculum I.

II. eiusq;

Dies feſtus, et

Reliquiæ leuatæ.

In hominum frequentia

leslaum & alios Principes ac Equites, tanta multitudo, non modò ex Polonia, sed etiam ex Silesia, Morauia, Boemia, & Vngaria, ut urbs nõ exigua eã non caperet, sed in campis ea sub diuo gregatim diuersari cogeretur.

Incredibili.

DE PRAEMISLI DVCIS POSNAniensis pietate insigni, & S. Iacincti morte.

Caput IX.

An. 1257. Præmislus Dux Posnaniensis moritur.

ANno Christi 1257, Præmislus triginta sex annos natus, pridie Nonas Iunij immatura morte extinctus, & Posnaniæ sepultus est. Mitissimus hic erat sui temporis Princeps, & supra ætatem prudens: iustitia autem, & animi moderatione in iudicando tanta, ut eius iudicium victus atque victor ex æquo probarent. Ebrium, aut iratum, eum nemo uidit. usqueadeò uerò addictus fuit Religioni & cultui diuino, ut per tempus Quadragenarij ieiunij, cilicina ueste super nudum corpus, & uino diluto admodum, aut insipidiore ceruisia uteretur. Nocturnis temporibus, quum dormire putabatur, prolixæ precationi uacabat. Porrò qua die Cœnam Christi ultimam anniuersario ritu recolimus & repræsentamus, duodecim pauperum pedes reuerenter abluere, extersosq; deosculari, & pauperes ipsos uestire, quotannis solitus fuit. Ouensense monasterium Cisterciensis ordinis puellis ad Vartam fluuium condidit: Srodecense uerò Dominicanorũ Posnaniam transtulit: Gnesnense etiam ptochodochium Sepulchri Christi militibus contulit, & commendauit, & Præpositio Mechouiensi subiecit. Præter multas autem pias largitiones, Gnesnensi quidem Ecclesiæ Cirnelinum pagum, Posnaniensi uerò Bucum oppidum donauit, non sine inuidia & offensione Procerum. Reliquit autem quatuor filias, ex Elizabetha uxore susceptas, & filium

Præmisli liberi.

Bucum oppidum.

Cirnelinus pagus.

Monasterium Ouensense, ac Dominicanorũ Posnaniense, et Ptochodochium Gnesnense.

Dies Cœnæ Christi.

XL Ieiunium.

Inuidia.

lium posthumum post quartum mensem natum, cui paternum nomen inditum est. Eodem tempore Iacicus siue Iacinctus, diui Dominici institutum uitæ professus, post exhaustos multos labores in Polonia & Russia pro Religione Christiana, de exilio huius uitæ in cœlestem domum commigrauit, ad decimum octauum Calendas Septembris. *S. Iacincti mori.*

DE TERRAEMOTV, CIVILIBVS MOTIBVS, & Polonia iterum miserè à Russis atq; Tartaris uastata. Caput X.

ANno sequenti terræmotus uehemens Poloniã concussit: & animos hominũ, propter raritatẽ rei, non metu tantùm, uerùm etiam religione impleuit, uelut magnorum malorũ, quæ mox consecuta sunt, prodigium. Nam & ciuiles motus, inter propinquos, cognatos, fratres, parentes, atq; liberos, extiterunt: & dum hi bellum inter se gerunt, Tartarorũ ingẽs uis, Nogaio & Celebuga Ducibus, in Poloniã sese per Russiam mẽse Decembri effudit, Russis ipsis adiutoribus atq; ductorib. Flumina iam tũc glacie concreta erant: itaq; summa celeritate usi, & Lublinensem oram (quam à Lituanis uastatam superiori tempore Daniel Russorũ Rex, arce Lublinẽsi intercepta, ac turri rotunda præsidioq; firmata, usurparat) prætergressi, in Sendomiriensem impetũ faciunt, & plurimos mortales incautos opprimunt: monasterium Zauichostense (quod Boleslaus Pudicus nuper cõdiderat, & uiginti quinq; pagis dotatũ, Deo dicatis uirginibus attribuerat) diripiunt, itemq; id quod in Lyssecio siue Caluo Monte situm est: Sendomiriense oppidum incendunt: arcem die nocte'que oppugnant, uerùm nullo operæ pretio. Nam à multis ea gnauiter defendebatur, Ibi Russorum Duces Leo & Romanus Danielis

An. 1258. Terræmotus ingens.

In ciuilibus motibus Tartari,

Mense Decembri Russis ductorib.

Sendomiriensem oram &

Monasteria uastãt ac diripiunt:

Incẽsaq; Sendomiria.

Arcem dolosa perfidia Russorum,

filij, & Basiliscus frater, qui in castris Tartarorum erant, primùm per internuncios, deinde per se ipsi cum Petro de Crempa Præfecto arcis agunt, ut si se arcemq; seruatum iri uelit, ad Tartarorum Duces in castra ueniat: paruo se, arcemq; & omnem multitudinem redimat. fidem dant, nihil in ea re fore periculi. Credidit Præfectus, Russos Christiani sanguinis misericordia cõmotos (quemadmodum præ se ferebant) illa suadere & recipere: itaq; cum Sbigneo fratre & Primoribus ex Nobilitate ad castra hostium, quemadmodum cõuenerat, proficiscitur: Duces Barbarorum, ut erat edoctus à Russis, adorat: de salute sua & arcis, supplex agit. Barbari autem, ut sunt fallacissimi fideiq; expertes, in supplices impetum faciunt: spoliatos & uerberatos immaniter obtruncant: & confestim sublato clamore, effuso cursu in arcem, nihil tunc exspectantibus defensoribus, inuehuntur, in cædeq; hominum grassantur: defessi autem cædendo, reliquũ uulgus hominum gregatim in Vistulam impellunt. Tanta uerò cædes in arce tunc facta esse dicitur, ut sanguis cæsorum ad Vistulam usq; deflueret. Incensa arce Barbari nulla mora interiecta uersus Cracouiã, Russis Ducibus itineris, cõtendunt: & urbem, defensoribus uacuã (nam Boleslaus cum uxore in Vngariam profectus erat) incendunt: pòst cædibus & incendijs usq; ad Bythoniam in Opolienſem tractum impunè prouecti, post alterum siue adeò tertium mensem præda onusti in Russiam reuerterunt. Annus autem quo hæc gesta sunt, fuit post Christũ natum 1260. Huius stragis memoria in hodiernum usq; diem, quasi martyrum Christi, anniuersaria celebritate postridie Calendas Iunij Sendomiriæ magno populi concursu recolitur, magna Alexãdri quarti Pontificis maximi indulgentia cumulata ac dedicata.

Miseri necatis Primoribus Nobilium.

Capiunt.

Cædunt.

Incendunt Cracouiam quoq;

Incensa, & Opolienſi tractu uastato, in Russiã redeunt cũ præda.

An. 1260.

Stragis illius Sendomiriæ anniuersaria celebritas.

DE

DE DANIELE RVSSORVM DVCE, *Lituanis Iazygis Christianis factis, Comete, & Crucigeris afflictis. Cap. XI.*

PEr hæc tempora Daniel Romani Ducis filius, aduersæ factionis Ducibus uel domitis uel in suā sententiam adductis, magnam sibi potentiam & ferè Monarchiam in Russis Australibus usurpabat: & quò maiorem sibi auctoritatem compararet, Legatione ad Opissonem Legatum Apostolicū in Poloniam missa (quum promitteret, se cū uniuersa gente sua ad Catholicæ Ecclesiæ societatē accessurum: ac Christianas regiones aduersus Tartaros, qui iam ingentem formidinē omnibus Christianis Principibus incusserant, defensurū) nomen ac diadema Regium sibi ac posteris suis impetrauit. uerùm consecutus id quod concupierat, fidē & iurisiurandi religionem uiolauit: & in pristinū errorem relapsus, non modò non defendit à Barbaris Christianos, uerùm etiā cum Barbaris infestauit. Nam eodem ferè anno totam penè Masouiā Russi uastarunt, & Cuiauiæ magnā partem depopulati sunt. Aestate etiā sequēti Lituani in Masouiā excurrunt: & non respondente eorū cupiditati præda, longius progressi Louicense territoriū ferro & incēdijs uastarūt. Non putauit autē Boleslaus Pudicus prætermittendā sibi esse illam occasionē, quin Iazygas finitimos & infestos regionibus suis ulcisceretur: itaque duxit in eos exercitū. qui fortiter dimicātes, & Conatho etiā Duce amisso pedē non referentes, ad internecionē usq; cæsi sunt, adeò ut ex eo tempore nomē quoq; Iazygum penè deletum sit. Regione autem eorū Boleslaus potitus, exiguas gētis reliquias Christianā Religionem suscipere, capitali pœna in cōtumaces sancita, coegit &, ne regio uasta maneret, colonias eò deduxit: ab Vrbano

Daniel potentissimus apud Russos quasi Monarcha.

Ementita à Legato Pontificis

Dignitate Regia.

Masouiam uastat & Cuiauiam.

Lituanos Iazygas uastantes Masouiā.

Boleslaus Princeps ulciscitur &

Religionem Christianam suscipere cogit.

Impetrata ab Episcopo Lucensi. autem quarto Pont. Max. impetrauit mandatum ad Archiepiscopum Gnesnensem, ut nouum genti præficeret Episcopum. Atq; is, ni fallor, Lucensis siue Luceorien-
An. 1264. sis est Episcopus, cuius est ea etiam nunc diœcesis, tunc uel aliquanto pòst à Pontifice creatus. Annus hic fuit
Cometes. post Christum natum 1264, quo post cometæ apparitio-
Pestis. nem, pestis acerba in pecora & pecudes in Polonia graf-
Crucigeri affliti. sata est: in Prussia uerò Crucigeri, aduersa fortuna usi, penè deleti sunt à Barbaris.

DE RVSSIS DIVINO PRAESIDIO VICTIS, & Salomeæ sanctitate. Cap. XII.

Russi inuadentes Sendomir. tracti reprossi. INsequenti anno Russi Duce Suarnone, magna ui in Sendomirienſem oram populabundi inuasere: sed à Proceribus Sendomirienſibus præter opinionē occurrentibus insigni clade profligati, in turpem fugam acti sunt. Irritatus autē uehemētius quàm solebat Boleslaus excursionibus Russorum, expeditionē in Russiam suis indicit: ad Ropciciam oppidum conuenire omnes iussi:
A Petro Palatino, summa rerū & administratio belli Petro, Palatino Cracouiensi, cōmissa. Nam Boleslaus ipse ad eam expeditionem profectus nō est: uerùm, precationibus & supplica-
Boleslaus cum Kinga precationibus iuuatur. tionibus cum Kinga uxore uacans, exercitus sui curā & protectionem Deo cōmendabat. Petrus itaq; suscepto exercitu hostilem regionē ingressus, prudenter & accuratè omnia agere cœpit: non multumq; in hosticū progressis Polonis, ad Pietam (hoc loco nomē est) Suarno Dux Russorū cum Tartarorū copijs occurrit. Sequēti
Lib. 6. ca. 5. die, q erat decimus nonus Iunij, quod eo prosperè cōtra eosdē Russos apud Zauichostū ante cōplures annos dimicatum erat, educit suos in aciem Petrus: nec detrectauit pugnā Suarno. Eminus quidē primùm, Poloni balistis, hostes arcubus pugnabant: sed quoniā eo pugnan-

di ge-

di genere meliore loco erat res hostiũ, magno mox impetu Poloni in hostiles acies inuehũtur, & cominus hastis atque gladijs rem gerunt. Nec mora, superiore loco rursum nostrorũ res esse cœpit: referunt pedem hostes, instant nostri: uniuersa acies hostium cõuertitur, & mutuò sese impellit & impedit: cædunt nostri terga fugientium, & plurimos abiectis armis uiuos capiunt, & plena potiuntur uictoria. Ea uerò clade animi Russorũ ita fracti, ut permultis deinceps annis nihil hostile contra Polonos molirẽtur. Porrò Boleslaus abundè cõtentus repressisse ea uictoria hostes, ipse quoque quieuit, benignus & mitis Princeps: cuius cũ uxore precibus à Deo impetrata illa uictoria existimata est magis, quàm humanis uiribus parta, de tanta scilicet multitudine, ut quadruplo ea nostros excederet. quin & illud memoratur, orãti Kingæ adstitisse duos candidatos, & futurum belli euentũ prædixisse: atq; ij Gerualius & Protalius, quorũ memoriæ dicata erat dies illa qua pugnatum est, creditisunt. Sub id tempus Solomea Halicziẽsis Regina, Bolesłai Pudici soror, quũ post mortẽ Colomãni uiri integra in Zauichostensi monasterio, deinde in Scalensi, sanctè pieq; uitam exegisset: natu iam grandior defuncta est, & funus Cracouiam ad D. Francisci ædem illatum. Fertur autem, Corpus eius multis diebus post mortem seruatum suauem odorẽ spirasse, & oleum sudasse, quo inuncti ægroti conualuerunt.

Victoria ac cæd.

Nihil hostile postea molientes.

Victoria autem hæc

Precibus pietum Principum & castorũ tribuẽda.

Confirmante id uisione.

Salomea uidua, et in monasterio sanctè uiuentis.

Pia mors, &

Confirmata miraculis sanctitas.

DE 36. PVERIS VNO PARTV, VITVLO mirabili, & historia horribili. Cap. XIII.

POrrò anno, qui fuit à Christo nato 1269, multa portenta & prodigia in Polonia extiterunt. In Cracouiensi quidem regione honesta quædã matrona Margarita, Virboslai Comitis uxor, triginta sex pueros uiuos

An. 1269.

36 pueri uno partu edati.

uno partu edidit, uicesima die mensis Ianuarij: Calissij uerò, intra octauam Natalis Christi, natus est uitulus cum duobus caninis capitibus atq; dentibus, & septem pedibus uitulinis. Capitum autem, maius quidē in suo loco: minus uerò, ad caudam situm erat. ab eius cadauere canes atq; uolucres abhorruêre. Non libet autē etiam hoc miraculum silentio præterire, quod illo tempore, multis testibus, accidit. Homo quidam splēdidus Equestris ordinis, sed uiolentus & rapax, & suis iuxtà ac alienis grauis, quum grauiter ægrotaret, admonitus crebrò à religiosis quibusdam uiris, ut ad Dei clementiam confugiens, animæ suæ saluti consuleret: negauit sibi ueniæ locum relictum esse. Iam enim Diuino iudicio traditum se esse Dæmonum potestati, aiebat. Nec mora, audiūtur à circumstantibus uehementiū uerberum & percussionum strepitus: apparent in corpore ægroti fœdi liuores atq; uibices, ita ut omnes obstupescerent. Inter hæc ille infelix ter infelicem animam exhalauit, hic orsus suppli cia, quæ deinde apud Inferos æternùm expenderet: ut
» esset exemplo ijs, qui ex aliorum incommodis studen
» sua commoda parare.

Vitulus duo capita & 7. pedes habēs.

Horribilis historia de uiolento et rapace Equite.

DE CONIVRATIONE A' BOLESLAO extincta, & Lituanorum excursione.

Caput XIIII.

An. 1273. *Coniuratio in Boleslaum causa I.*

ANno Christi 1273, coniuratio à subditis in Boleslaum Pudicum oritur, prætexētibus causam offensionis, quòd is, se insciis nec de Conuentus sententia, Lescum Nigrum, Ducem Siradiensem, propinquum suum, hæredē nuncupasset. Erāt & aliæ quædam causæ, quæ bonos etiā uiros nō paucos infensiores Boleslao
II. reddiderant: nimirū quòd is, indulgentia aut negligētia quadā, calūnias in iudicijs regnare patiebatur: quibus impli-

implicati simpliciores, multi graues mulctas expendere cogebātur, multi patrimonijs exuebātur. Adhæc onerosus erat nobilitati, propter crebras uenationes: eò quòd & canes Principis alere, & equos atq; subuectiones ipsi præbere, omnibus passim, quacūq; iter faciebat, necesse erat. His igitur de causis plures infensi erant Boleslao: sperabantq; mutatione Principis defunctum se iri illis malis. Itaq; conuenticulo habito, ad Vuladislaū Ducem Oppoliensem mittunt, Principatumq; ei deferunt. Non refutat ille oblatum Principatum: sed tamen Conuentum illum omnem Oppoliam ad se uenire iubet, ut ibi ea res iureiurando & literarum monumentis confirmaretur: faciuntq; illi iussa, Oppoliam frequentes proficiscuntur. Nihil autem horum Boleslaum latebat: itaq; festinus ad sedanda mala domestica, Opauia reuertitur, & proficiscentes Oppoliam aduersarios incompositos & inopinantes, cum aulico suo Procerumq; comitatu, apud Bogucinum pagum, altera die mensis Iunij, adoritur. Nec illis animus, ad defendendum sese, defuit: committiturq; atrox pugna, nemine referēte pedem: sed Boleslao ad extremum cessit uictoria. Oppressa autem coniuratione, siue adeò bello ciuili, paucis diebus Lituani in Lublinensem oram excursionem fecêre, magnamq; prædam auexêre, nemine prohibēte: Boleslaus uerò Pudicus, iratus Vuladislao Oppoliensi Duci (quòd suis, nouas res molientibus, fauisset) exercitu conscripto, Oppoliensem & Ratiboriensem oram omnem infesto exercitu depopulatus est, ita ut suburbana quoq; primorum oppidorum exureret: uerùm posthac, Boleslai Calissiensis Ducis opera, in gratiam rediere.

III

Vuladislao Duci Oppoliensi dum Principatus defertur.

Boleslaus factam cōtra se

Coniurationē opprimit. Lituani excurrunt in Lublinensem oram, & Boleslaus, Ducem Oppolien. ultus.

Redit cum eo in gratiam.

DE PVERIS DVOBVS MIRACVLOSIS, Lituanorum cum Prussis excursione, Boleslai morte & moribus, & pietate Kingæ.

Cap. XV.

NIhil autem, illo & proximo deinde anno, memorabile usquam in Polonia gestum est, prêterquam quòd duo portenta in Cracouiensi territorio extitisse memorantur. Nam puer quispiam dentatus, eodem quo natus est die, distinctè & articulatè locutus est, donec Religioni Christianæ initiatus, & dentes & sermonis usum amisit: alius uerò semestris in urbe Cracouiensi, prolocutus Tartaros aduenturos & Polonorum capita præcisuros, prædixit: quod post duodecimum annum euenit. Eodem anno, qui fuit 1276. Lituani cum Prussis peruastata Masouia Culmensiq; & Cuiauiensi tractu, Lencicienſem quoq; crudeliter depopulati, ingentem prædam abegerunt: in qua quadraginta millia hominũ fuisse memorantur. Tunc quoque prodigium circa Cracouiam apparuit. Etenim nocte media, in qua initium noui anni est, cœlum clara & non iniucunda luce ad breue tempus resplenduit, Principis mortem (quod re postea comprobatum est) portẽdens. Nam sub finem eiusdem anni, qui fuit à Christo nato 1279. ad quartum Idus Decembris Boleslaus Pudicus mortuus, & Cracouiæ apud D. Franciſci (quod monasterium ipse condiderat) sepultus est: benignus & religiosus Princeps, & in egẽtes cultumq; Dei ac ministros eius munificus. Cunctos enim sacri Ordinis homines, eorũq; adscriptitios, omni prorsus onere seruitutis atq; pensionis Duci debitæ, etiam telonij, liberauit, & ab omni suorum iudicum & magistratuum, suaq; ipsius iurisdictione exemit: Episcopum autem Cracouiẽsem, omnino Ducali iure in bonis suis esse

Puer dentatus statim locutus baptisatur.

Alter semestris prædicit Tartarorum aduentum.

An. 1276. *Lituani cum Prussis crudeliter multa vastant.*

Prodigium.

Mortem Boleslai portendens.

An. 1279. *Boleslai mors, & Sepultura, & Pietas.*

Immunitas Ecclesiasticorum, & Iurisdictio.

Episcopus Cracouiensis Ducalis iuris.

esse iussit. Cōdidit etiam ac dotauit Crisanouicense monasterium, supra Nidam amnem, Præmonstratensibus uirginibus: Cracouiæ itē apud S. Marci, Ordinis Mendicantium: qui uocatur, de Pœnitentia beatorum Martyrum. Regnauit Boleslaus hic, seu uixit potius post mortem patris, quinquaginta duos annos. Mortem uerò eius Kinga uxor, uirgo etiam tum, moderatè tulit: quin gratias egit Deo, quòd se coniugij uinculo tandem liberasset: ac mox cum sorore Iolēta (quæ, post mortem mariti Boleslai Calisiensis Ducis, ad eam se contulerat) distractis & in usus egenorū distributis facultatibus suis, diui Francisci religioni & instituto uitæ sese addixit: & ueterem Sandeciam, nequicquam refragantibus & renitentibus Proceribus, commigrauit: ibiq; reliquum tempus uitę in monasterio, à se & uiro suo condito, peregit.

Monasteriū Crisanouicense, & S. Marci Cracouiæ.

Kinga uirilis animus, &

Vita cum sorore Iolenta

Monastica.

LIBER VIII.

DE LESCO NIGRO, BELLO CVM LEONE Duce Russorum, & Henrico Duce Vratislauiensi.

Caput I.

BOLESLAO Pudico in Principatu Cracouiensi & Sendomiriensi Lescus Niger, ex fratre ipsius patruele ortus, successit: nec tum sanè quispiam ipsi aduersatus est, bello à Russis ingruente, cuius metus locum atq; spatium nouandis rebus non dabat. Nam Leo princeps in Russorū Ducibus, Danielis filius, post Boleslai mortem media hyeme in Lublinensem oram cum ingenti Russorum, Tartarorum, & Lituanorum exercitu inuaserat: eaq; peruastata, Sendomiriensem quoq; tractum

Lescus Niger Princeps.

Leo Princeps Russorum uastat Lublinensem oram.

Sed reprimitur ac

ferro & igne infestabat: sed eum Varsius Cracouiensis Castellanus, & Palatini duo, nempe Petrus Cracouiēsis, & Ioannes Sendomirienſis, apud Goslice pagum, cum parua manu, temerè quidem, sed tamen euentu prospero, represserunt ac in fugam egerunt. Cæsa feruntur eo prælio hostium ad octo millia, capta duo. Nec cōtentus ea uictoria Lescus, in Russiam duxit exercitū, Leonem ulturus: qui nondum resumpto è superiori clade animo, in penitiora Russiæ sese receperat: quocirca impunè Lescus hostilem regionem ad Leopolim usq; (quę arx cum oppido ab isto ipso Leone condita esse, & nomen sumpsisse uidetur) peruagatus, ingētem prædam abegit. Sequenti deinde anno, qui fuit 1281. Vuratislauiensem Ducem Hēricum quartum (quòd Præmislum Maioris Poloniæ, & Henricū Legnicensem Boleslai Calui, & Henricum Glogouiensem Conradi filium, Duces ad conuentum & colloquium euocatos, ac nihil hostile timentes, ceperat) bello ultus est.

Vincitur.

Ipse Lescus Russiam

Ad Leopolim usq; uastante.

An. 1281. Henrici Vuratislauiens. Ducis à Lescо Principe

Perfidia uindicata.

DE BELLIS LITVANICIS, ET EXTINctis reliquijs Iazygum. Caput II.

Lituani cum Iazygibus Lublinensem regionem depopulati, à Lescо Principe

INsequenti anno Lituani cum Iazygum reliquijs subita excursione Lublinensem regionem tripartito agmine crudeliter depopulati sunt. Iura tunc, de more, Lescus reddebat Cracouiæ, quum de Barbarorum excursione certior factus est: quos mox insecutus, quū abijsse præda onustos accepit, angebatur animo: tandem labore itineris fatigatum sopor inuasit: expergefactusq; postero die lætus, ab Archangelo Dei Michaele in somnis confirmatum se, & sponsione certæ uictoriæ persequi Barbaros iussum esse, pro cōcione exposuit. quo sermone animatis militibus, recentibus abeuntium uestigijs

Post uisum.

insistens.

inſiſtens, inter Naruam & Nemenem flumina eos conſequitur una & ſimplici acie: quòd & locus ſyluis cinctus, anguſtus, & exiguæ copiæ, diducere manum in plures acies non ſinebant. Nec ſegniter & Barbari primos noſtrorum impetus excepêre: ſed in pugnam intentis Barbaris, captiui ſigna ſuorum conſpicati, fortuitò oblatis telis à tergo adoriuntur: inermes quoq; & fœminæ clamore ſublato ſuos animabant, & hoſtibus terrorem incutiebant. Itaque hoc ancipiti malo perturbati Barbari, effuſa fuga proximas ſyluas petunt: inſtat fugientibus Leſcus: inſtant & captiui, mutuò ſeſe cohortantes: nox tandem perſequendi finem fecit. In eo prælio reliquiæ Iazygum, qui pertinacius noſtris reſtiterant, & à ſuſcepta Religione defecerant, penitus extinctæ ſunt: de Lituanis quoque, qui quatuordecim millia bellatorum expleuiſſe dicebantur, non multi ſanè euaſerunt: de noſtris (quod mirum cuique, ac Diuini numinis opus uideri debet) ne unus quidem deſideratus eſt. Leſcus, recuperata omni præda, & cumulata etiam hoſtium cæſorum ſpolijs, uictor in Poloniam reuerſus, Lublini templum monimentum uictoriæ ſuæ condidit, ac diui Michaelis, quem in ſomnis uictoriam ſibi pollicentem uiderat, memoriæ dedicauit. Anno rurſus 1283, mẽſe Octobri, Lituani per Lucouiẽſe territorium in Sendomirienſem tractum improuiſi excurrerũt, & magnis incõmodis illum affecerunt. Exercebat & tunc Leſcus ludicia Cracouiæ. quamprimùm uerò de Barbarorũ excurſione cognouit, correptis celeriter armis concurrente ad ſe nobilitate hos inſequitur: ubi uerò haud longè ſe ab hoſtibus abeſſe ſenſit, ſuos, quò meliore ſpe & fiducia Diuini auxilij, Dei contemptorem hoſtem adorirentur, Confeſsione peccata expiare, & ſacroſancta Eu-

Captiui aduenientibus.

Vincuntur.

Iazygibus deletis.

Lituanis pauci elapſi.

Noſtrorum occubuit nemo quidẽ. ideoq;

Lublini templum S. Michaelis conſtructum.

Ann. 1283.

Lituani rurſus excurrentes in Sendomirienſem tractum.

A Leſco

Poſt ſumptã Euchariſtiã

s chariſtia

chariſtia ſe communire iubet. atque ipſe Princeps ſanè perquàm religiosè hoc fecit. Perſenſere aduentum Polonorum Barbari: & anni ſuperioris fortunam reformidantes, in proximas ſyluas ſe ſubducunt, ibiq; de ſalute ſua conſultant: pòſt, magno impetu, & incondito clamore, in noſtros feruntur. Perturbauit nonnihil noſtros primus eorum aſpectus, propterea quòd præter omnem exſpectationem ad ſe contendere eos uidebãt, quos fugere crediderant: ſed tamen, cohortante Duce, citò animos reſumpſêre. Nec diu Barbarorum impetus uiguit: ſed uirtute noſtrorum, quaſi firmo muro obiecto, fractus & in fugam actus eſt.

Victi.

DE HENRICO DVCE VVRATISLAuienſi, & Epiſcopo mirabiliter victore. Caput III.

Henricus Dux Vratislauien. Epiſcopum pulſum.

INſequenti anno Dux Vuratislauienſium Henricus, uir ita ad dolos factus, ut ne à ſacris quidem rebus & ſacerdotibus manus abſtineret, Thomam Epiſcopum Vuratislauienſem Epiſcopatu expulit, omniaq; & ipſius Epiſcopi & ſacri Ordinis bona inuaſit, nec reddere ea ullo pacto uoluit: quin & ab Archiepiſcopo Gneſnenſi anathemate perculſus, & Epiſcopum & ſacerdotes omnes ditione ſua eiecit. Epiſcopus mœrens Ratiboriam ſe contulit, ubi à Cazimiro Duce, Vuladislai filio, perbenignè & honorificè acceptus atq; habitus eſt: Henricus uerò cum Cazimiro literis & legationibus ex poſtulauit, quòd inimico ſuo receptum præberet: minasq; ei adiecit, ni eum pelleret. quæ quum ab eo contemnerentur: coegit exercitum, & Ratiboriam obſidione cinxit. Quum autem aliquot dies duraret obſidio: murmurare contra Epiſcopum, & cæteros ſacerdotes exules,

Neglecta excommunicatione.

Perſequitur exulem bellicè.

exules, plebs à uictu imparata cœpit. quare cognita Episcopus, collocutus cum suis, Indignum esse ait, ut sua & paucorum exulum causa, bene merita de se ciuitas periculum subeat, aut ullo afficiatur incommodo. induit deinde sacras & Pontificales uestes: nonnullosq; de sacerdotibus, quemadmodum ad Sacra peragenda solent, indui iubet. Ita ille spectabilis cum uenerando illo cœtu urbe egressus, ad hostilia castra profectus est. Venientes igitur à longè conspicatus Henricus, attonitus & quasi numine afflatus de papilione exilijt, ad pedes Episcopi sese abiecit, & culpam supplex deprecatus est, augustius quiddam humana specie in uultu Episcopi contemplatus: Episcopus uerò benignè eum humo attollit, amplexatur & exosculatur, non sine lachrymis: & ueniam, si eum factorum pœniteat, pollicetur. In proximã deinde ædiculam, diuo Nicolao dedicatam, ingrediuntur: ibi semotis arbitris inter se in gratiam redeũt, quum Henricus redderet, quæcunque Episcopo, Ecclesijs, & uniuerso Ordini sacro ademerat.

Sed cum Episcopus.

Vestes Pontificias induens.

Mirabiliter mutat.

DE OPPRESSIS A LESCO CONTRA se Procerum motibus. Cap. IIII.

POrrò in minori Polonia cõtra Lescum rursus Proceres insurgunt: turbante maximè Paulo Episcopo Cracouiensi, & omnium odia in Lescum Ducem inflammãte, propterea quòd sub Boleslai Pudici Principatu à quibusdam Equestris ordinis iuuenibus captus, Siradiæ à Lesco (inhonesta tamen custodia) mensem unum seruatus esset. Accersitur itaque Conradus Cirnensium Masouiorum Dux, ad suscipiendũ Principatum. cui cum exercitu uenienti Varsius Castellanus & Zegota Palatinus, & Cristinus Castellanus cum Paulo Episcopo, &

Coniuratione contra Lescũ facta, &

Conrado accersito.

maxima Nobilitatis multitudo, ad Sĕdomiriam obuiam progressi, in uerba eius iurarũt. Itaq; nullo negotio Cracouiensi & Sendomiriensi Dominatu omni tunc potitus est: sola restabat Cracouia, in qua se Lescus cum uxore continebat. Desertus autem ab omnibus, ad Cracouiensis ciuitatis misericordiam confugit: cuius fidei atq; tutelæ Cracouiensem arcem commendauit: ipse in Vngariam ad Ladislaum Regem profugit. Suscipiunt arcis defensionem Cracouienses ciues: & quia ciuitas non bene instructa propugnaculis erat, & multitudo distracta imbecillior futura erat ad sustinendam uim aduersariorum, urbe commigrant in arcem, cum uxoribus, liberis, & facultatibus suis. Cognita Cracouiensium ciuium uoluntate, Proceres mittunt ad eos, ut cœpto desistant, & Conrado sese & arcem dedant: sin recusent, minas adiiciunt. Respondent Legationi Procerum: Non licere sibi fidem & iusiurandum, Lesco semel datum, uiolare: » scirent, omnia charissima & uitam ipsam prius amitte- » re, quàm fidem frangere, decreuisse. Hoc responso irritati, & multum frementes, cum Conrado ad Cracouiam castra admouent: quumq; perdifficilem sibi eius expugnationem scirent, urbem uacuam incendunt, ut sic ciuium pertinaciam priuatorum malorum aspectu frangerent. Impetrauerat Lescus à Ladislao Rege non contemnenda Vngarorum & Cumanorum auxilia, & cum ijs aduentabat, ut arci Cracouiensi subueniret: occurrit ergo ei cum exercitu Conradus, & collatis signis, apud Bogucice pagum ad Rabam flumen uincitur, ac in Masouiam usq; profugit. Sic euentus tunc ostendit, uter iustius arma sumpsisset. Lescus autẽ moderata usus uictoria, captiuos omnes dimisit: Proceribus deprecantibus uenią dedit: Cracouiensibus ciuibus gratias egit: urbem fortius

Lescus in Vngariam profugit:

Et dum ciues Cracouienses fidem ei seruant,

Ipseq; cum impetrato Vngarorum auxilio

Conradum uincit,

Moderataq; usus uictoria

fortius muniuit, eiusq; regimen proprium Theutonibus solis, qui fidem ipsi præclarè seruassent, deinceps attribuit. Hęc anno post Christum natum 1285 gesta sunt. *Vrbem Cracouiensem munitam Theutonibus commendat.*

DE VERMIBVS PRVSSICIS, LESCI fortuna mutata & morte, atq; miserabili Tartarorum & Russorum clade. Caput V.

PRussiam hoc anno, nouo uermium genere per æstatem infestatam ferunt: qui caudis cancrorum prædicti, quoscunq; aculeo pupugissent, intra tertiũ diem extinguebant. Sequenti anno Masouiam longè lateq; depopulatus est Lescus, astu usus, quum se iniurias fratris ulcisci uelle super Lituanis, qui Dobrinensem tractum (qui in ditione Zemouiti erat) uastarũt, simulasset. Atque ex eo tempore prior illa fortuna ab eo recessit, & secundæ res aduersis commutatæ sunt: ne impunè ferret, Deum & homines fefelliſſe, & prætextu pietatis iræ suæ impensius indulsisse. Itaq; & tunc complures, in traiectu fluminum, de suis amisit: & Tartari cum Russis & per Russos in Lublinensem oram & Masouiam atq; omnes Lesci ditiones delati, locustarum in modum eas regiones, cædibus & incendijs nusquam abstinentes, depopulati sunt: & Lescus ipse in Vngariam fuga sibi consulere, coactus est. Tantam autem hominum prædam tũc abegisse dicuntur è Polonia, ut, quum eam ad Vuladimiriam recognoscerent & partirentur inter se, unum & uiginti millia innuptarum puellarum censa esse dicantur: prouectiores autem tum uiros tum mulieres, & pueros immaniter trucidant. Ne Russi quidem, quamuis socij ac tributarij, expertes malorum à Barbaris fuêre. Nam excessuri è Russia aquas omnes infecerunt, exsectis captiuorum

Prussia uenenosis uermibus infestata.

Lescus Masouiã astu depopulatus.

Ex fortunato fit infelix.

Tartari crudeliter Poloniam uastantes cum Russis coniunctis.

Ingentem hominũ prædã abigunt.

Et aquas omnes Russorum, tametsi

sociorũ & tributariorum, inficiunt. ptiuorum cæsorum cordibus, & præsentissimo ueneno imbutis, & uerubus subter aquas defixis: unde plurimi mortales miserabiliter extincti sunt. Lescus autem, aduersis rebus & sugillationibus hominum afflictus, ex mœrore & angore animi in morbum incidit: quo sensim tabescens, ultima demum die mensis Septembris anni sequentis, qui fuit post Christum natum 1289, uitam cum morte commutauit, & in templo S. Trinitatis apud Fratres Dominicanos honorificè sepultus est, bonus & modestus Princeps, & felix, si extrema cum primis contexuisset.

Lesci mors.

DE BOLESLAO PRIMVM, HENRICO deinde, Vuladislao Loctico postea, & Henrico rursus post Lescum mortuum Principibus. Cap. VI.

LEsco Nigro sine liberis defuncto, Cracouiensis & Sendomiriensis atque Siradiensis Dominatus in medio erant: quos alius iure agnationis, alius gratia populari, alius ui & potentia usurpabat. Primùm omnium Vuladislaus Locticus, Lesci mortui frater, eodem patre, sed alia matre prognatus, Siradiensem Dominatum ultrò se ipsi subdentem occupauit: uerùm Cracouiensis & Sendomiriensis Conuentus Boleslaum Ducem Plocensem, Conradi fratrem, Principem creauêre, posthabito Conrado, cui se bis antea, uiuente Lesco, subiecerãt. Accitus igitur Boleslaus possessionem Principatus adit, Cracouiam'que solenni pompa deducitur. Nec multo pòst Henricus Dux Vuratislauiensis, à Cracouiensibus ciuibus clàm accersitus, cum iusto exercitu aduenit: uenienti ciues portas urbis aperuêre. Ibi Boleslaus, noua & inopinata re perculsus, ex arce Cracouiensi

Vuladislaum Locticũ Siradiensis,

Cracouien. uerò & Sendomiriensis Boleslaum Ducẽ Plocensem, Principem creant.

Henricus Dux Vuratislauiensis Boleslaum Principatu exuit:

uienſi ſe proripuit: & nequicquam renitentibus Proceribus (qui copias ad eiiciendum Henricum cogebant) iratus in Maſouiam redijt, dictitans, Se non ad bellum, ſed ad pacatum Principatum ſuſcipiendum, accerſitum uenisſe. poſt cuius diſceſſum arx quoq; Henrico dedita eſt: nec tamen diuturna ei ea Principatus poſſeſsio fuit. Vuladislaus enim Locticus, iam Siradienſis Dux (indignum ducens alienum fratri ſuo Leſco ſucceſſorem in Principatu quæſitum eſſe) exercitum cogit: Cracouiam primo Vere contendit, ad deiiciendum Henrici præſidium. Nam redierat Henricus in Sileſiam, relicto Cracouiæ præſidio. Factus autem certior de conſilio & apparatu bellico Vuladislai, quum ipſe ægrotaret, Henricum Legnicenſem Ducem cum expeditis copijs Cracouiam mittit. Occurrit his Vuladislaus ad Seueriam oppidum: & commiſſo prælio, multis utrinq; cadentibus, ad extremum Vuladislao ceſsit uictoria. Cracouiã itaq; uictor profectus, apertis portis receptus, omnium conſenſu & acclamatione Princeps renunciatus eſt. Sed hic item non diu poſſeſsionem Principatus obtinuit. Henricus enim non deiectus clade priori, rurſus nouũ exercitum Cracouiam mittit: qui quũ nocte intempeſta Cracouiã acceſsiſſet, in urbem ab ijs qui Henrico fauebant, recipitur. Clamore igitur ſublato à Sileſijs, tumultuatur tota ciuitas: Locticus, proditionem metuens, ad Fratres Franciſcanos ſe recepit: ubi uerò, ſuos paſsim per uicos & plateas cædi, & ſe quæri, didicit, ſumpto monachi habitu, de muro à Franciſcanis demiſſus euaſit: pòſt uerò, cæſorum malis adacti cæteri, certatim omnes in poteſtatem Henrici redierunt. qui conſequuto Principatu, paulo pòſt mortuus eſt, anno Domini 1290.

Henricũ uerò Vuladislaus Locticus,

Et contrà.

Henrici mors.
An. 1290.

DE MORTE S. KINGAE, ET A' PAVCIS Lituanis magno damno. Cap. VII.

An. 1292. *Kingæ mors, &*

POrrò annus 1292, insignis fuit morte Kingæ siue Kunegundis, uxoris Boleslai Pudici, sanctæ & religiosæ fœminæ. quæ quũ in perpetua uirginitate, etiam uiuo marito, uixisset: post mortem mariti in Sandecensi monasterio, plus duodecim annis, duram exegit uitam. Sanctimonia uerò eius multis stupendis miraculis, cùm ab ea uiuente, tum post mortem ad sepulchrum eius editis, Diuinitùs comprobata fuisse memoratur. Anno sequenti, qui fuit 1293, Lituani impetum in Cracouiam fecêre: tantamq; hominum prædam abduxêre, ut uiginti capita singulis cederent. Numerus uerò Barbarorum exercitus mille & octingenti fuisse perhibetur.

Sanctitas Diuinitùs comprobata.

An. 1293. *Lituani pauci quàm multam prædam abducunt.*

LIBER IX.

DE PRAEMISLO REGE. Caput I.

An. 1295. *Præmislus Maioris Poloniæ Princeps*

INtermisso apud Polonos 215 annis Regno, anno Christi 1295 indictis Gnesnam comitijs, Præmislus totius maioris Poloniæ Princeps, uir acer & ad res magnas gerendas factus, tricesimum octauum annum agens, Rex creatur: ac mox solenni ritu inunctus, diadema Regium à Iacobo Suinca Archiepiscopo Gnesnẽsi accipit. Suscepto autem Regno, mox cogitationes suas omnes eò cœpit intendere, ut Poloniam uniuersam pacaret, & in concordiã unumq; corpus redigeret: uerùm tam præclaros conatus eius mors immatura præcidit, dum septimo uel octauo Regni suscepti mense, à Marchionibus

Rex creatur.

Dum de Regno uniendo cogitat.

chionibus Brandeburgensibus per insidias interfectus est. Corpus porrò eius Posnaniam relatum, in basilica cum maioribus eius conditũ est. Condidit ipse ptochodochium in suburbano Calissiensi: Posnaniæ uerò, cœnobium puellis instituti S. Dominici.

Interficitur:

Ptochodochium Calissiense.

Cœnobiũ Virginum Posn.

DE VVLADISLAO LOCTICO, REGE electo & repudiato. Cap. II.

AD nonum Calendas Maij, qui dies diui Adalberti memoriæ apud Polonos dicatus est, Proceres cũ Nobilitate & Pomeranis de nouo Rege creando frequentes Posnaniam conuenerunt. Iniecta quidem fuit à nonnullis Rixæ, filiæ Præmisli, mentio: sed metus belli, quod à Marchionibus atq; etiam à Crucigeris impendebat, uiro forti potius & potenti, quàm puellæ, Regnum mãdare suadebat. Vuladislaus ergo Locticus inter Duces Polonos potissimùm idoneus ad eam rem uisus est: quare magno cõsensu eum Regẽ creant: & in uerba noui Regis omnes iurãt. distulit tamen is coronationis ritum: nec Regis, sed Hæredis Regni Polonię nomẽ usurpauit. In Maiorem Poloniã primùm ac Pomeraniã, deinde anno sequenti in Minorẽ profectus, Boemorũ præsidia fautoresq; uexauit: Silesiam longè lateq; depopulatus, luculentã prædam, nemine prohibente, auexit. Post hanc uerò Silesitanam expeditionẽ, in Maiorem Poloniam cum copijs uenit: quieti se & otio uoluptatibusq; dedit. quæ res ei perniciosa fuit non immeritò. Milites enim in bello rapto uiuere assueti, ne in pace quidem à uexationibus tenuiorum, & Ecclesiasticorũ bonorum direptionibus, ingenuarumq; matronarum et uirginum stupris, sibi temperabant: eam licentiam ille non modò non coercebat, sed indulgentia magis etiam alebat. qui-

Rixa Præmisli filia.

Vuladislaus Rex electus,

A Regis tamen nomine abstinens,

Boemos uexat, & Silesiam uastat:

Sed postquã dedit se otio ac uoluptatibus, &

Militum licentiam non cohiberet,

Negligentijs Posnaniensis Episcopi admonitione & interdictum, Regno exuitur.

bus de rebus quū frustra admonitus & reprehēsus esset aliquoties ab Andrea Posnanensi Episcopo, toti diœcesi suæ Sacris interdixit Episcopus: deinde Conuentu apud Posnaniam habito, cōsensu omnium Regnum ipsi, in minorem Poloniam tunc forte profecto, abrogatum est, ad Venceslaum'que Boemorum Regem delatum. Id autem anno Christi nati 1300 factum est. quo etiam anno Ottomanus quispiam, obscuro loco natus, apud Turcas Dominatum arripuit, & rebus magnis gestis, posteris suis Regnum atq; nomen reliquit.

An. 1300.

DE VENCESLAO POLONORVM ATque Boemorum Rege, & Russis exarce Lublinensi depulsis. Cap. III.

Venceslaus Rex factus,

ACcitus splendida Legatione Venceslaus, adfuit sine mora: Gnesnæq; à Iacobo Archiepiscopo de more inunctus, ac Regio diademate cinctus est. Duxit uerò uxorem, Procerum suasu, Rixam (quæ & Elizabetha dicta est) Præmisli Regis defuncti filiam: quò magis eius coniugio Regnum suum apud Polonos stabiliret. Dum autē omnia alienata à Regno in ditionē suam redigit, Russi magnis copijs Sendomirienſem tractū infestarūt, raptimq; cum ingēti præda se receperunt, prius ferè quàm ad Venceslaum Regem de corū excursione nuncius perferretur. Constitutis uerò rebus suis in Polonia, relictisq; præfectis Boemis, penes quos rerū summa esset (in Minore quidē Polonia Nicolao Duce Opauiense, in Maiore uerò Fricio Silesio) in Boemiā redijt, nec post id tempus Poloniam unquam aspexit. Fuerunt aūt, Venceslao regnāte, quietæ res in tota Polonia: præter, quòd minores Poloni, cùm uetusta Lublini creptione,

Rixa uxore ducta,

Post subitam à Russis ora Sendomirienſi infestationem,

Boemi præsidet utriq; Poloniæ.

Poloni minores cōtra Russos bellum gerentes

ne, tum noua in Sendomirienſem oram excurſione irritati, expeditionem aduerſus Ruſſos ſuſceperunt. cuius non ignari Ruſsi, magnum & ipſi exercitum coegerũt, Lituanorum ac Tartarorum auxilia ſibi adiunxerũt, & apud Lublinum noſtris aduenientibus occurrentes, pugnandi copiã fecerunt, freti multitudine ſua: nec noſtri, quamuis longè impares, pugnam detrectarunt, & ſumma ope adnixi, uictos hoſtes in fugam egerunt præcipites. Magna tunc ea ſtrages Ruſſorum atq; Barbarorum fuit: fuiſſetq; maior, ni propinqua arx Lublinenſis recepta eis præbuiſſet. tametſi ne munitio quidẽ ſatis eos tutata eſt. Nam obſeſsi à noſtris, fame inualeſcente, dedi tionem fecẽre. Ita Lublinenſis arx, poſt ſeptimũ & quinquageſimum fortaſsis annum, poſteaquam à Ruſsis capta erat, à noſtris recuperata eſt.

Apud Lublinum.

Pauci multos uicerunt.

Et arcem Lublinenſem

Recuperant.

DE VVLADISLAO LOCTICO ITERVM Rege, Venceslai Regis morte, & Baſilica Cracouienſi. Cap. IIII.

COepit deinde noua ſpes recuperandi Regni Vuladislao Loctico affulgere, quum Polonis iam eſſe odioſa inciperet Boemorũ ſuperbia & auaritia, & Venceslaus Vngarico bello implicatus eſſet. quare in Poloniam cum aliquanta Vngarorum manu contendit: aduenienſque arcem Pelciſcam, Viſliciæ imminentem, occupat: ac Boemorum præſidium Viſlicia, fauentibus ciuibus, deturbat: tandẽ uerò & Lelouiam arcem in ſuam poteſtatem redigit: unde uicinia omnis, ui & metu adacta, ad eum deficiebat. Adiuuit autem & Fortuna hunc conatum eius. Nam Venceslaus morbo correptus, Pragæ lenta tabe abſumptus eſt, nono Calend. Iunij, anno Chriſti Ieſu 1305. Res igitur Vuladislai aliquan-

Arrepta occaſione Vuladislaus Loctico.

Dum arces quaſdam occupat, &

Venceslaus Rex moritur. An. 1305.

A Cracouiensibus & aliquanto meliore loco esse cœperunt: cui etiam uenienti cum exercitu Cracouienses ciues, Alberto Aduocato auctore, portas urbis aperuêre. Nec mora, arcem quoque Boemi dedidêre: hinc etiam Primores cum Nobilitate ei se coniunxerunt. Itaque comitijs Cracouiæ indictis, magno omnium conuentuum consensu Vuladislaus Locticus Rex iterum creatur: Posnanienses modò & Calisienses aberant (quòd abhorrerêt ab Imperio Vuladislai, pristinorum flagitiorum & iniuriarum memores: & ueriti, ne is grauius in se animaduerteret, quòd eum prius eiecissent:) Posnanienses igitur atque Calisienses à cætera Polonia sese segregarunt, & Henrico Duci Glogouiensi, Conradi filio, quòd è sorore Præmisli natus erat, se subdiderunt. Fecit autem bellum Henrico Vuladislaus: uerùm illo nusquam in dimicationem prodeunte, uastatis per æstatem aduersariorum agris, in Pomeraniam descendit, & Gdania ab uniuerso Pomeranorum Conuentu iusiurandum accepit, quòd in potestate eius semper futuri essent. Eodem anno, qui fuit 1306, octaua die Maij, basilica Cracouiensis & arx tota, quæ lignea erat, conflagrauit: quæ, dirutis ueteribus muris, in eam quam nunc obtinet formã & amplitudinem, post quartumdecimum annum reædificata est à Nauclero Episcopo, nobili Silesio, gente Oxio, conferente in eam rem pecuniam non modò Collegio & Episcopo, uerùm etiam uniuerso Ordine Ecclesiastico in diœcesi Cracouiensi: ad hæc semestribus fructibus omnium Sacerdotiorum, quæcunque per illud tempus uacare contigit, in eum usum conuersis.

Proceribus atq; Nobilitate

In comitijs Rex iterum creatur: Posnanienses uerò & Calisienses

Henrico Duci Glogouiensi adhærent,

Et Pomerani Vuladislaum suscipiunt.

An. 1306. *Ecclesia Cathedralis Cracouiensis cum arce conflagrat, et reædificatur.*

DE

DE GDANO Á MARCHIONIBVS ACCEPTO, & Crucigeris malè in auxilium accitis.

Caput V.

NOn diu uerò pacatam Pomeraniam tenuit Vuladislaus. auctor enim nouorum motuū fuit Petrus Cancellarius Pomeraniæ, Palatini Gdanensis filius: sed proditis re nondum matura consilijs, aduolat Vuladislaus, captumq; Petrum Cracouiam secū abduxit. quem tamen non multo pòst, à fratribus eius exoratus, dimisit, quum ij se obsides pro fratre fore obtulissent: atque ij quoq;, quum negligentius obseruarentur, breui euaserunt. Acciti itaq; ab ijs Ioānes & Voldemarus Marchiones, cum exercitu Pomeraniam ingressi sunt: nec mora, munitiones pleraſq; accepêre. Ad Gdanum deinde castra admota sunt: & oppidani, quum magna iam ex parte Theutones essent, Saxonibus portas urbis aperuerunt. Arcem tenebat Bogusſa Iudex cum Nobilitate Pomeranica, quæ se perfidia Petri non contaminârat: is ueritus, ne obsessi extrema pati cogerentur, cum Nemira honestissimo Equite maximis itineribus ad Vuladislaum, commendata alijs arce, excurrit: repertumq; Sendomiriæ, de statu rerum Pomeraniæ, ac de periculo Gdanensis arcis, edocet, opemq; eius implorat. Pollicetur Vuladislaus: sed quia tardius id fore iudicabat Bogusſa, suggerit Vuladislao, ut Crucigerorum Prussienſium opera ad defendendam arcem uteretur. Itaq; approbat consilium Bogusſæ Vuladislaus: extemploq; ipse cum Regijs mandatis ad Magistrum Crucigerorum proficiscitur. Prolixè illi omnia polliciti, constituerunt cum Bogusſa, ut dimidiam arcem ipsi tenerent, ac annum unum suis sumptibus defenderēt: deinceps uerò post exactum annum, quæcumq; impendia facerent, ut ea Vuladislao

Petro Cancellario Pomeraniæ auctore.

Ioannes & Voldemarus Marchiones cum exercitu Gdanum accipiunt: sed

Arx quam tenebat Bogusſa.

Per Crucigeros Prussienſes,

Certis conditionibus in auxilium aduocatos.

expensa referrent: nec prius arce decederēt, quàm exsoluta illa sibi essent. His igitur conditionibus in arcem recepti, magnam uim commeatus secum importarunt: ac munera cum Pomeranis (quemadmodum conuenerāt) partiti, non habebant satis defendere munitionem, uerùm crebris etiam eruptionibus hostem lacessebant, ita ut is in oppidum se recipere cogeretur, & ad extremum instante hyeme obsidionem solueret, relictoq; in oppidulo aliquanto præsidio discederet. Et iam non opus erat defensione Crucigerorum, sed tamen, quum se superiores Pomeranis animaduerterent, ferocius se gerere, ac cum illis rixari cœperunt: ad extremum arcem sibi totam uendicarunt, & Primores Nobilitatis Pomeraniæ, ipsumq; Præfectum arcis Boguslam, in carcerē compegerunt. qua necessitate adactus Bogusla, hæc pacta cum ipsis iniuit: nimirum, totam arcem ipsis concessit: ita tamē, ut eam Vuladislao, ad primam eius postulationem, redderent, quum is impensas belli ipsis exsoluisset. Hac autem re ad Vuladislaū Cracouiam perlata, cœpit eum pœnitere consilij de acciendis contra Saxonas Crucigeris (uidebat enim lupis se, quod dicitur, oues commendasse: & non sublatum, sed duplicatum sibi esse bellum: duosq; se, pro uno, hostes cepisse) existimabat tamen, si ipse in colloquium cum illis ueniret, facilè auctoritate sua ad æquas conditiones rem perduci posse. itaq; constituto loco & tēpore conueniunt Rex & Magister Crucigerorū Henricus, ad pagum Craiouice in tractu Cuiauiensi, cum Primoribus utercq; suis. Ibi Vuladislaus exorsus, longa oratione cum Magistro de iniuria occupatę arcis expostulabat: qui paratum se esse eam reddere, si impendia illi persoluerentur, respondit. Aequum eum postulare Vuladislaus affirmat, & edere impendiorum summam

Est defensa.

Pulsō autem hoste.

Crucigeri ferocius gerunt omnia, & Suam rem agunt:

Vuladislaus pœnitens consilij,

Cum eorum Magistro expostulat

ſummam iubet: tum ille conceptum animo dolum dete- *Fruſtra.*
gens, centies mille marcas latorum groſſorum (genus eſt Boemici numiſmatis, quarta parte noſtratem groſſum excedens) poſcit. Negare Vuladislaus, iuſtam eſſe eam æſtimationem, bonorumq; uirorum arbitrio in ea ſtare uelle: recuſare autem id Magiſter, & quantum ediſſet, poſcere. Ingens tunc ea ſumma fuit, in magna annonæ uilitate: itaque re infecta & irritatis magis animis diſceditur.

DE CRVCIGERORVM PRVSSIENSIVM ET Liuonienſium iniquitate, Poloniaq; Maiori recuperata, & Templarijs deletis. Caput VI.

CRucigeri omnem iam Pomeraniam animo comple- *Ann. 1310. Crucigeri Pruſſienſes,*
xi, anno Chriſti 1310, magnas è Germanis ſuis co- *facile fœdere cum Marchionibus Brandemburgenſibus.*
pias conducunt: cum Marchionibus Brandemburgenſibus fœdus iciunt, ea lege, ut ij retinerent, quidquid ſuperiore bello in Polonia occupaſſent: Gdanū uerò, Derſauiam & Suece, munitiones in ripa Viſtulæ ſitas, ſibi bello quærendas concederent. Et ſanè facile eſt de alieno eſſe munificum. Deinde uerò Crucigeri ad Gdanenſe oppidum caſtra admouent, eo potiſsimùm tempore, quo plurima hominum multitudo undique ad anniuerſarias nundinas confluxerat. Defendebatur quidem ciuitas ſtrenuè, plurimumq; negotij in expugnanda ea habituri uidebantur Crucigeri, ni proditio interueniſſet. Etenim nocte quadam, à ciuibus quibuſdam Theutonici generis aperta porta, hoſtes intromiſsi oppidum ceperunt, ingentemq; cædem hominum omnis generis ediderunt, ita ut, nulla expugnatione plus Polonici ſanguinis effuſum eſſe, dicatur. Gdano autem potiti, Derſauia quoq; dolo potiuntur: Suece uerò arcem, diu obſeſſam, per deditionem capiunt. Hoc eodem anno Polonia *In Gdanum* *Proditione captum* *Senciunt.* *Derſauia quoq; & Suece capta.*

Polonia Maior recuperata. Maior in fidem Vuladislai uenit: ex qua præsidia Silesiorũ, opera Dobrogosti Samotuli, Thomislai Posnaniensis Palatini filij, strenuè eiecta sunt. Suscepit eodem anno Vuladislaus Cazimirum filium ex Heduigi uxore: *Cazimirus natus.* Magister uerò Crucigerorum (quum à Rege Polonorum, certis conditionibus, Pomeraniæ Dominatum iure sempiterno obtinere non posset: ut aliquem tamen, duntaxat in speciem, iustum titulum sceleri suo prætexeret) *Magister Crucigerorũ* à Marchionibus Brandemburgensibus Ioanne, & patruo tutoreq; eius Voldemaro, decies mille Marcis latorum grossorum eandem Pomeraniam, de cuius inuasione eos depulerat, emit: eamq; emptionem ab Henrico Cæsare sibi & Ordini suo confirmari, curauit. Nec *Dolo malo Pomeraniã emit.* dissimili scelere Liuonienses quoq; Crucigeri, eodem fere tempore, Rigam urbem atq; territorium Rigensi Archiepiscopo per summam iniuriam eripuêre. qua de re quum Romæ lis plus octoginta annis ducta esset, tandẽ Bonifacius nonus Rigam Ordini Crucigerorum, quindecim millibus aureorum acceptis, addixit. Per idem fere tempus Templariorum Ordo, potens & ipse ac locuples, ob nefanda quædam scelera & opiniones prauas de Religione, per uniuersum orbem Christianum, quasi dato à Pontifice signo è Viennensi Cõcilio, deletus est,

Liuonienses quoq; Crucigerorũ scelus.

Templarij deleti.

DE CRACOVIA PRODITA DVCI OPOliensi, & acerba fame diraq; peste. Cap. VII.

QVòminus autem Prussienses Crucigeros Vuladislaus ulciscereturs, suaq; ab eis erepta recuperaret, motibus quibusdam ciuilibus, & Cracouiensis ciuitatis defectione, impeditus est. Hæc enim, Alberto Aduocato auctore, Boleslao Opoliensium Duci se subiecerat, accitumq; in urbem receperat: arx uerò quum defende-

Albertus Aduocatus prodit Cracouiã Boleslao Duci Opoliensi, arce ex domo sua facta.

fenderetur, nec expugnari posset, Aduocati domum, in ipsis mœnibus urbis (prope portam, quæ à Diuo Nicolao nomen habet) eminentem, pro arce Boleslaus cum suis occupauerat. qua de re certior factus Vuladislaus, Legatos ad Boleslaum præmisit, qui eum monerent, ut sua sponte excederet, quàm arma sua experiri, mallet. Paruit monitis Vuladislai Boleslaus, deductoq; domo Aduocati præsidio, urbe excessit: quem auctores defectionis secuti, in Silesia & in Boemia exulauerunt. Profugorum itaq; bona Vuladislaus in fiscum suum redegit: Aduocatiæ reditus peramplos ademit: primarios quosdam ciues diris supplicijs affecit, partim equis discerptos, partim rotis implicatos: ciuitati ius omne creandi Senatus abstulit, & in Palatinum transtulit. Insimulatus est etiam Ioannes Muscata Episcopus Cracouiensis, conscius fuisse illius defectionis: quod eò facilius creditum est, quòd esset Silesius: ac propterea Biecense territorium ademit illi Vuladislaus, ex eoq; tempore id in Regum potestate mansit. Anno Christi 1315, fames tam acerba Poloniam omnem annis aliquot afflixit, ut nullo quamuis fœdo edulij genere, ac ne cadaueribus quidem humanis, uulgò abstineretur: & ut Dlugossus prodidit, parentes in liberos, & hi uicissim in illos sæuirent. quam famem, ut parerat, dira pestis consecuta est.

Vuladislaus uerò Boleslao repulso,

In noxios animaduertit, &

Episcopo Cracouien. Biecensia bona adimit.

An. 1315. Fames grauissima, &

Post eam dira pestis.

DE VVLADISLAI ET VXORIS EIVS coronatione, pace, cum Lituanis per affinitatem facta. Caput VIII.

MIssus est autem postea ad Pontificem Maximum Legatus, qui Vuladislao diadema & nomen Regium impetraret. Existimabant enim, inauspicatò id sibi Præmislum iniussu Pontificis assumpsisse: quòd non

Vuladislaus impetrato à Pontifice diademate Regio,

ignorarent, interdictum esse ea re nomini Polono post cædem diui Stanislai. Concedente uerò Pontifice, comitijs Cracouiam indictis, Vuladislaus cum uxore Hedui gi in basilica Cracouiensi ab Archiepiscopo & cæteris Episcopis ritu solenni coronatur, anno Christi 1320. atque ex eo tempore Ius coronandi Reges atq; ipsa Insignia Regni Gnesna Cracouiam, propter amplitudinem splendoremq; urbis, & maximas commoditates, translata sunt. Nec multo pòst Vuladislaus Elizabetham filiam Carolo Vngarorum Regi, bis uiduo, in matrimonium collocauit, & Budam ad sponsum cum splendido comitatu misit. Quum uerò assiduis excursionibus Lituani oras Poloniæ uexarent, per illud etiã tempus Pultuscum, Episcopi Plocensis oppidum, ac centum triginta pagos in Masouia diripuerunt & incenderunt. non facilè autem tum illi domari poterant, quum neq; foris dimicandi copiã facerent, sed rapta præda fugerent: & domi, fluminum obiectu, syluarumq; & paludum latebris, ita tuti essent, ut si quis eis bellum inferret, ei non magis cum hoste fugaci & insidioso, quàm cum uiarum difficultatibus, conflictandum esset. Itaq; quod erat reliquum, placuit tentare, si fortè eos mitigare ulla ratione, & in societatem pertrahere posset Vuladislaus. quam sententiam quum frequens Senatus comprobasset, mittuntur ad Gediminum, Principem gentis siue Magnum Ducem, Legati, qui fœdus cum illo ferìant, & filiam eius Casimiro Regis filio uxorem petant: nec dotem aliam ab egeno Principe, quàm captiuorũ omnium Polonici generis missionẽ, postulent. Non grauatè Gediminus Legatorum postulatis annuit: initaq; cum Polonis societate, sine longa procrastinatione sponsam cũ eis misit, quę ingentibus omnis cõditionis sexusq; & ætatis captiuorum

Cum Hedui gi coronatur Cracouiæ.

An. 1320.

Elizabet Vuladislai nubit Carolo Regi Vngariæ.

Lituani assidue Poloniam demexãtibus, & Pultusco diripto,

Filiam eorũ Ducis Gedemini Casimiro uxorem accipit:

Captiuorum multitudine comitantẽ,

rum cateruis comitata, aduecta Cracouiam, Religionē Christianam à Nauclero Episcopo edocta, & sacro Lauacro initiata. Annæ nomen accepit, & ritu solenni Cazimiro sextum decimū annum agenti nupsit, anno Christi 1325. Atq; ex eo tempore Polonia, magna ex parte uastata & inculta superioribus bellis, populosior & cultior esse cœpit, dimissis ac deductis quoquouersus agricolis, qui ex captiuitate redierant.

Annam uocatam & baptizatā, unde

An. 1325. Polonia facta est populosior.

DE MASOVIA ET MARCHIA BRANDEburgensi & Culmensi tractu uastatis, Crucigerisq; cum Masouijs uictis, & forti facinore monachæ. Caput IX.

PAce & societate cum Lituanis constituta, maiore iam fiducia studioq; in Crucifericum bellum Vuladislaus Rex cœpit incumbere: primumq; Masouios & Saxonas Brandeburgenses, qui utriq; fœderati erant Crucigeris, aggreditur: Masouiam ferro & igni longè lateq; uastauit: sequenti autem anno, per se ipse in Marchiam Brandeburgensem expeditionem fecit, magna Lituanorum ac Russorum auxilia secum habens: & ad Francofordiam usque cum infesto exercitu progressus, magnum captiuorū numerum & cæteram prædam ingentem abegit. Crudelius se in eo bello gessere Barbari, & magnam hostium cædem fecerunt. Memoratur autem forte & pręclarum monachę cuiusdam facinus: quę capta à Lituano quopiam, quū ad stuprum traheretur, rogauit eum, ne sibi uim faceret: mercedis autē loco promisit, se eum edocturam esse, quî corpus eius uulnerari nullo unquam ferro posset. quod quum discere ille percuperet, iugulū ei fortis puella præbuit (ut in se eius rei periculū faceret) ille uerò credulus stricto gladio caput

Vuladislaus uastat Masouiam &

Marchiam Brandeburg. habens Lituanorum & Russorum auxilia.

Barbarorum crudelitas: &

Monachæ singularis actus.

eius amputauit. Sic itaq; illa barbari libidinẽ ſtuprumq; turpe honeſta morte euaſit. Crucigeri uerò ſequenti anno, cum Venceslao Maſouiorum Duce facto impetu in Cuiauiam, Couale arcem ceperunt & incenderunt: non putauitq; ſibi diutius differendum eſſe bellum in Crucigeros Vuladislaus: uerùm & à Carolo Rege Vngarorũ genero ſuo, & à Lituanis item atq; Ruſsis finitimis non contemnẽda auxilia impetrat: cum quibus omnibus copijs hoſtium fines ingreſſus, Culmenſem tractum omnem, uſque ad Oſſam amnem, flammis, cædibus, & populationibus peruaſtauit. Excurrerunt uiciſsim nõ multo pòſt Crucigeri cum Maſouijs in Cuiauiam: quò quũ properè noſtri accurriſſent, collatis ſignis, funduntur hoſtes. & Maſouij quidem, cum Duce ſuo Venceslao, diffugerũt: Crucigeri uerò fortiter dimicantes, ad internecionem unà cum Cõmendatore Torunenſi cęſi ſunt.

Crucigeri cũ Maſouijs facto impetu in Cuiauiã, Couale capiunt:

Contra quos cum Vngaris & Lituanis & Ruſsis Bellum progreſſus.

Et Culmenſem tractum depopulatus.

In Cuiauia eos uicit.

Fugientes & cæſos.

DE IOANNE REGE BOEMORVM CVM Crucigeris coniuncto, Crucigerorumq; crudelitate & repulſione, Pruſsia uaſtata & inducijs.

Caput X.

INſequenti anno Ioãnes Rex Boemorum, à Crucigeris in auxilium uocatus, cum grandi exercitu Vere ineunte in Pruſsiam aduenit: arcem Dobrinenſem per deditionem cepit, ac Cechocinenſe territorium, quod in ditione Epiſcopi erat, abſtulit. Erat autem tunc Epiſcopus Vuladislauienſis Mathias Golanceuius, gente Toporus: de cuius prodigioſo ortu illud memoratur, matrẽ eius duodecim filios uno partu edidiſſe, uerùm hunc unum ex ijs uixiſſe, reliquis mox, ut nati erant, mortuis. Maſouiam deinde Crucigeri ac Boemi ingreſsi, eò adegere gentis Ducem Venceslaum, ut ſe Ioanni, quaſi iuſto Po-

Ioannes Rex Boemorum Crucigeros adiuuant,

Epiſcopo tũc Vuladisl. Golanceuio miraculoſè nato,

Venceslaum Ducem Maſou. ſibi ſubiecit: &

sto Polonorum Regi, subijceret: acdeinde Crucigeri, ne iniustè Pomeraniam usurpasse dicerentur, perfecerunt apud eundem Ioannem Boemorum Regem, ut sibi Pomeraniam iure sempiterno donaret. Aestate sequenti conuenit rursus magnus Germanorum & Boemorum militum mercenariorum numerus ad Crucigeros: cum quibus copijs facto impetu in oras finitimas Poloniæ, Vissegradum Cuiauiense & Naclum arces ui, sed nō sine magna strage suorū, cepêre et exussêre: apud Racianzum, Episcopi Vuladislauiensis arcem, diutius morati sunt (quòd ea nauiter à multis defendebatur:) ad extremum tamen ea quoq; potiti sunt, puteo adempto, qui solus aquam suppeditabat: magnamq; ibi in omne genus hominum exercuêre crudelitatem. Tandem ubi aduentare Vuladislaum Regem, cum magnis copijs, & Vngarorum Austriorum atq; Lituanorum auxilijs, Crucigeri accepêre: omissa oppugnatione alienorum, ad sua defendenda redierunt: nec pugnandi tamen copiam nostris fecerunt. Ibi nostri effusè agros pagosq; hostiles uastarunt: ne ullum crudelitatis genus ab iratis omissum est. Prussia ultra Ossam, quæ iam Crucigeris parebat, erat reliqua: quam quum nostri intactam dimissuri non esse uidebātur, tum demum Magister cum Primoribus Crucigerorum, qui Grudenti siue Gruzanzi erant, de pace uel induciis cum Vuladislao Rege agere cœperūt.

Crucigeri Pomeraniam, quam nō habet, donat.

Crucigeri, auctu aut exercitus ex Germanis et Boemis numero, in Vissegradum & Naclū & Racianzum

Sæuiunt:

Sed à Vuladislao repulsi.

Post uastatā ab ipso Prussiam

Inducię igitur in annum factæ, ea conditione, ut Dobrinensem arcem atq; tractum, & Bydgostiam, Crucigeri Vuladislao mox redderent.

Inducias anni unius impetrant. Dobrinensi arce & Bydgostia redditis.

DE POLONIA A CRVCIGERIS AVCTORE Vincentio Samotulio grauissimè uexata, ijsq; rursus opera eiusdem proditis & casis, atq; de Vicino malo. Caput XI.

Crucigeris pacem negligentibus.

REduxit ergo Vuladislaus exercitum: Crucigeri uerò minus pacem iam cupere, & paruo deinde momento (ut fit) ad renouãdum bellum in sequentem annum, qui fuit 1331, impulsi sunt. Comitia Vuladislaus Rex, ætatis initio, apud Chencinos habuit: atq; ibi, ex consilij amplissimi sententia, ætatem suam ingraueſcentem & uires magnis laboribus & aduersis rebus attritas considerans, Cazimirum filium, unum & uiginti annos natum, Maiori Poloniæ toti præfecit, remoto ab ea Vincentio Samotulio, ut fama eius nominis non tam facilè se Boemi & Saxones commouerent: adhæc, ut in tuto is esset, si quid aduersi in Prussico bello accideret. Grauiter tulit Vincentius Samotulius Palatinus Posnanensis, gente Nalencius, Præfecturam illam sibi adeptam esse, ignominiæ loco id ducens: itaque ira & metu pessimis consultoribus usus, clàm ad Magistrum Crucigerorum Margeburgum profectus est. Expositis autem aduentus sui causis, facilè persuasit molienti sua sponte bellum aduersus Polonos, ut in Maiorem Poloniam expeditas copias mitteret. Pysdros itaque statim contendunt, in quo oppido Cazimirum esse didicerant: magnoque impetu adorti oppidum non munitum, facilè eo potiuntur. sed euentus eorum spei non respondit. Cazimirus enim, paulo antè de aduentu hostium certior factus, cum paucis comitibus oppido se eiecerat, & in proximam syluam receperat: quamobrem irati Crucigeri, ac dolore amissæ prædæ, omni crudelitate in oppidanos desæuierunt, & uiciniam

An. 1331. Dum Vuladislaus

Cazimirum filium Maiori Poloniæ præfecit.

Vincentius Samotulius

Crucigeris fit auctor

Vastande Poloniæ Maiori:

uiciniam omnem cis & trans Vartam ferro & igni depopulati sunt, atque inde cum ingenti præda retrò abiere. Quum autem maior militum numerus ex Inferiori Germania, & è Liuonia, ad eos confluxisset: per Cuiauiam in Lenciciensem tractum insultum faciunt, arcem ui capiunt & incendunt. Deinde in Calissiensem oram iter flectunt: eaq; omni peruastata, oppido tamen potiti non sunt, non sine cæde inde reiecti. ubi quinque dies commorati, progressi longius populando, Gnesnam, Znenam, Naclum, Srodam, Pobediscos, Cleccum, Costrinum oppida diripuerunt, & pagos exusserũt: ne templis quidem & monasterijs, sacrisq; rebus, sacrilegas manus abstinentes. Reliquias tamen diui Adalberti cupidè quæsitas, sed occultatas à ministris tẽpli, non inuenêre. Siradiensi etiam tractu uastato, ad Calissium deinde expugnandum reuertêre: sed amissis nonnullis militibus, post paucos dies re infecta discessêre. Est enim permunitum id oppidum situ & natura loci: nempe à Prosna flumine latius, ut in magna planicie, restagnante ambitum. Porrò Vuladislaus cum non contemnendis suorum copijs aderat: sed nusquam certo loco pedem figebat, nec audebat rem prælio cõmittere. quum autem animum in omnes partes uersasset, neque opem ullam rebus suis tam calamitosis afferre potuisset: una tandem uia rei expediendæ ipsi se ostendit, nimirum, ut Vincentium sibi reconciliaret. Itaque per internuncios eum hortatur, ut afflictæ ac penè perditæ patriæ misereatur, impunitatem admissi sceleris pollicens. nec malè ipsi hoc consilium cecidit. Subijt enim animum Vincentij patrati sceleris pœnitentia, quum reputaret secum diligentius, quantam infamiæ sempiternæ notam nomini suo familiæ que ad posteros esset

Confluẽte autẽ maiore ex Germanis exercitu, et tractu Lenciciensi atq; Calissiensi &

Siradiensi uastatis, Calissio tamẽ intacto.

Vuladislaus inops consilij.

Per illum ipsum Vincentium Sanctulcum

transmissurus. Quamobrem defectionis memoriã obliterare, & recenti beneficio priorem iniuriam obscurare cupiens, nocte quadam per speciem exploratoris castris egressus, ad Regem uenit: ueniam supplex petijt, & impetrauit: deinde Regem, ad conserendas cum hoste manus, animat: docet, in tanta multitudine plurimam esse fæcem hominum inermium & imbellium: sibi uerò eas partes sumit, ut hostem, ab omni suspicione prælij auersum, fallat: ac deinde intentum in pugnam, à tergo cum suis adortus, noua re perturbet. His ita constitutis, in castra Crucigerorum reuertitur: nihil periculi à Polonis, ipsis renunciat: Regem pauidum non diutius exercitũ tenere statuisse. quod ubi accepêre Crucigeri, sublata spe prælij, reuerti in Prussiam incipiunt. Iam extremum agmen ad Blerum siue Plouuce pagum, prope Radeouiam peruenerat: ubi latè patens est planicies, ita ut opportunior is locus ad prelium esset nostris, equitatu maximè ualentibus, quàm hosti: ibiq; subitò illucescente die ij qui extremas seruabant excubias, renunciant in castra, Polonorũ exercitum adesse. Non creditum est narrantibus, Vincentio maximè omnia sibi exploratiora affirmante: donec strepitus aduentantium & hinnitus equorum exaudiri cœptus est. Non credebant etiam hostes, nostros rem uniuersæ dimicationi cõmissuros, sed tantùm abeuntium iter impedituros: ubi uerò aciem ad dimicandum instructam sensere, tum demũ tumultuari, & ad arma conclamare cœperunt. Perturbata autem re noua multitudo, nec spatium armãdi habebat: instructis tamen utcunq; primis ordinibus, in aciem prodeũt: catenisq; per balteos primorum militum immissis, ordines & phalangem colligant, ne perrumpi & perturbari ab equitibus nostris possit, Rex etiam graui oratione

Crucigeros

Reuertẽtes ac securos

Subitò inuadit, &

milites

milites ad pugnam excitauit. Prima igitur de quinque Aulicorum acies, quæ erat firmissima, magno impetu & infestis animis in hostem inuehitur: pugnatur utrinque summa contentione: neque quisquam pedem referebat, sed magis quisque ferire hostem, quàm ictum declinare, studebat. Adest omnibus locis Vuladislaus, suos animans, & fessis integros submittens, ipse indefessus, quamuis effœto & senili corpore. Ibi Vincentius à tergo hostium, sublato clamore, cum suis impetum in extremos auersos (quemadmodum conuenerat) fecit. turbari illi, noua re perculsi: primi quoque exaudito post se clamore ac tumultu, respicere, ac sciscitari inter se, quid'nam esset: instant nostri acrius inspectantibus, & remissius pugnantibus. Nec mora, cæsis Ducibus, acies ancipiti prælio perterrefactas conuertunt: fit longè maior fugientium strages, quàm quæ dudum pugnantium fuerat: nec multi euadere potuêre, graui armatura equis pariter & militibus defatigatis, alioqui etiam laboris impatientibus. Cæsa feruntur hostium supra uiginti millia (tametsi Dlugossus quadraginta millia refert:) de nostris quingenti, uel (ut alij uolunt) triginta tantùm de promiscua multitudine, ac duodecim de Nobilioribus, cecidêre. Tam paruo tam insignis victoria nostris constitit. Castra hostium opulenta capta ac direpta sunt: cæsorum numerus recognitus, & spolia lecta sunt. Ibi Rex obequitans fortè conspicatus est unũ de suis hominem Equestris Ordinis, multis uulneribus debilitatum, resupinato corpore iacentem, & ilia per uulnus effluentia manibus cohibentem: conuersusq; ad comites, Quàm magnus hic est, inquit, huius uiri cruciatus. Respondit ille, Maiorem esse eius, qui in eodem pago malum Vicinum habeat: qualem ipse expertus sit.

Strenuè pugnatur.

Acriter cæditur.

Vicinus malus.

Rex contrà: Bono, inquit, animo es: isthoc ego te malo liberabo, si uixeris. & sublatus curatusq́, totum pagum, amoto malo Vicino, Regia munificentia adeptus est: insuper præclarum uirtutis testimonium consecutus, ad posteros trãsmisit: ut stemma eius familiæ, quæ tres Hastæ transuersæ sunt, lelitorum, hoc est, Ilium nomine appelletur: quum prius Kozlerogi, ab Hirci cornibus, diceretur. Fuit autem is Florianus, cognomento Sari.

Vincentius Vincentius quoque Palatinus, ob nauatam bene operam, non modò impunitate donatus, uerùm etiam abrogata infamia, pristino honori restitutus est: hic tamen insequenti anno, conspiratione nõnullorum Equitum, quos ira & dolor amissarum rerum charissimarũ in eum stimulabat, interfectus est.

Pristino honori restitutus

Interficitur.

DE BELLO ITERVM CVM CRVCIGERIS ac Silesijs, Cazimiri fortitudine, & Vuladislai morte. Cap. XII.

Pace frustra tentata, TEntata est deinde pax inter Vuladislaum & Crucigeros, Carolo Vngarorum, & Ioanne Boemorum Regibus arbitris: quæ tamen non conuenit, Crucigeris Pomeraniam non reddentibus. Et paulo pòst ij, quum è Germania nouis copijs aucti essent, Cuiauiam populabundi infestarunt, & ignobiliora oppida facilè in potestatem suam redegerũt: Pacossum autem arcem Albertus Coscelecius (quæ clara familia est) Palatinus Brestensis, egregiè tutatus est, & non paruis incommodis hostes affecit. Postea & Vuladislaus per Masouiam in Culmensem ttactum infestum duxit exercitum, & uastare eorum regionem longè latè que cœpit. quo exciti Crucigeri, annuas inducias à Rege impetrarũt: quibus constitutis, Rex, ut Silesios (qui superiore anno Poloniæ

Crucigeri Cuiauiam populantur,

Pacossum Coscelecio defendente:

Vuladislaus quoq; uastat illos, &

Datis annuis induciis,

niæ arma intentarant) ulcisceretur, in Silesiam copias duxit: ac nemine pugnandi copiam faciente, quinquaginta & amplius munitiones hostium cepit & incendit: Costenum quoq; oppidum cum arce, inter stagna & paludes situm, quod ualido hostium præsidio tenebatur, obsidione cinxit. Irridebant nostrorum obsidionem ij qui erant in præsidio, fisi uiribus suis & situ arcis: motusq; hac indignitate Cazimirus Regis filius, audacius cum ea manu, quam circum se habebat, ad mœnia progressus, ui expugnare munitionē adortus est: quod conspicatus reliquus exercitus, Ducem sequutus, non prius oppugnare arcem destitit, quàm ea per uim potitus est. quo facto, mox oppidani se dedidere. Extremū id operum Vuladislai fuit. Nam reuersus ab eo bello Cracouiam, ad sextum Idus Martias, sacris Christi mysterijs ritu Christiano perceptis, mortuus est, & in basilica Cracouiensi ad leuam aræ maximæ sepultus, anno Christi 1333. Fertur corpus eius, pluribus post mortem diebus, dum solennes exequiæ parantur, insepultum, nihil putredinis ac tetri odoris contraxisse. Regnauit autem ab eo tempore, quo diademate cinctus est, annis tredecim & paulo amplius: Princeps singulari patientia & mansuetudine animi præstans, & adeuntibus perfacilis: statura perbreui: cæterùm manu promptus. uirtute uerò tanta & animi magnitudine usq; ad decrepitam ætatem uaria fortuna exercita, ut cū maximis Regibus rectè comparari possit: ac eò quidem magis, quò turbulentius & mutilatius Regnum accepit.

Silesiorum

Munitiones cepit unà cū Costeno.

Cazimiri fortitudo.

Vuladislai mors & sepultura.

An. 1333.

Sanctitatis eius signum.

Quandiu regnârit, &

Qualis fuerit.

LIBER X.

DE CAZIMIRO SECVNDO Magno, & nine ac locustis.

Caput I.

Cazimirus una cum uxore sua.

CAzimirus omnium Procerum & Equitum uoluntate, patri in Regnum sufficitur: de uxore uerò noui Regis scrupulus iniectus est. Negabat enim Heduigis Cazimiri mater, se Regina superstite eam coronari debere: tamen exorata à filio, cessit: atque, ut iniectum scrupulum prorsus demeret, Sandeciam antiquam secedens, diui Francisci institutum uitæ professa est. Itaque Cazimirus una cum uxore Anna in basilica Cracouien si ab Ianislao Archiepiscopo solenni ritu inunctus, diadema accepit. Datus est autem illi iuuenilium consiliorum moderator Iascus siue Ioannes Melstinius, Castellanus Cracouiensis, uir grauis & prudēs, & amans Reipub. neque quidquam memorabile, eo & sequenti anno, in Polonia gestum est: nisi quòd uicesima tertia die Aprilis, intra annum à coronatione Regis, ingens nix decidit: quæ quum quinq; dies duraſſet, prēter omnium exspectationem singularem fertilitatē agris attulit. Insequenti uerò anno, qui fuit 1335, tanta uis locustarum peruagata est, ut uolantes Solis aspectum hominibus adimerent: humi uerò stratæ, equorum ungulas crassitudine superarent. quę depastæ matureſcentes segetes, angustiorem annonam fecêre.

Heduigis mater cedente et in monasterii secedente.

Coronatur.

Additurq; ei Magister.

Nix ingens agros reddit fertiles.

An. 1335.

Locustarum uis magna.

DE

DE PACE CVM CRVCIGERIS FACTA, & eius conditionibus ab ipsis non seruatis.

Caput II.

NOuembri uerò mense eiusdem anni pax inter Cazimirum & Crucigeros, arbitrio Caroli & Ioānis Regum Vissegradi in Vngaria facta est, iniquior Cazimiro quàm Crucigeris: accepit tamen eam pacem Cazimirus, plus quàm dignum erat, quietis & otij cupidus. Fuit autem in conditionibus, ut Crucigeri Pomeraniā, concedente Rege, retinerent, atq; etiam Nessouiensem arcem in Cuiauia supra Vistulam: Regi uerò Dobrinensem, & Cuiauiam relinquerent (nec ea quidem portione excusa, quæ ad Cazimirum Ducem, Zemouiti filiū, pertinebat) ac decem millia florenorum pro damnis datis annumerarent: non steterunt tamen his pactis Crucigeri. Non enim reddebāt, ex Decreto, Cuiauiam & Dobrinum Cazimiro. quod quum ille ad Senatum & Comitia retulisset, omnibus indigna res uisa, post tam iniquum arbitrium nouas res durioresq; eos moliri: itaque bellum malle, quàm tam iniquam & ignominiosam pacem. Placuit tamen, non inferre bellum: sed, si inferatur, propulsare: ad Pontificem uerò Max. Benedictum, eius nominis duodecimum, de ui & iniurijs Crucigerorum, propter Religionem ad eius iurisdictionem pertinentium, missus est Legatus Ioannes Grotus Slupecius Episcopus Cracouiensis: qui diligentia sua perfecit, ut is Galardum Titulensem Præpositum, & Petrum Gerua-sium Anicien sem Canonicum, Legatos & Iudices ea de re in Poloniam & Prussiam mitteret: qui, Polono Regi Cuiauiam & Dobrinum reddi, & decem millia florenorum adiudicata numerari à Crucigeris curarent. Crucigeri uerò (ut prætextum aliquem iniuriæ, & neque arbi-

Pax per arbitros inter Cazimirum & Crucigeros facta.

Eius conditionibus non satisfaciunt Crucigeri.

Etiam ipsum Pontificem

Ac Legatos eius.

trorum decreto neq; Pontificis mandatis parendi, habe rent) perfecerunt apud Ludouicum Cæsarem, ut is Magistro Theodorico Aldemburgio & uniuerso Ordini, grauissima pœna adiecta, interdiceret, ne cuiusquã precepto quidquam de ijs terris cuiquam concedant, præter assensum suum. Quum autem Iudices, à Pontifice delegati, Varsauiæ cognoscendæ causæ aliquãdiu operam dedissent: refutata friuola detrectatione & prouocatione, anno Christi nati 1339 adiudicarunt Cazimiro & Polonis Pomeraniam, Cuiauiam, Dobrinensem, Culmensem, & Michalouiensem ditionem: Crucigeros autem ad centũ nonaginta quatuor millia, & quingentas marcas Polonicas, pro damnis datis, itemq; ad mille sexcentas marcas impensarum nomine, condemnarũt: ad hæc, ut templa & monasteria, superiori bello in Polonia diruta & exusta, instaurarent. quumq; iudicata non facerent, anathemate deuoti sunt.

Cæsarem causæ iniquæ patronum quærentes,

An. 1339.

Obstinatè nolentes audire.

DE SVCCESSORE REGNI DESIGNATO, & Russis in formam Prouinciæ redactis. Caput III.

Cazimirus carens liberis,

Successorem Regni constituit:

Cum Vngaris fœdera & pacta confirmat.

Danielis Russi progenie deficiente,

QVum uerò Cazimirus nullos ex Anna uxore mares liberos susciperet, ac de successore in comitijs Cracouiæ habitis consultaretur, omniũ sententiæ in Carolum Regem Vngarorum, sororis Cazimiri uirum, & filios eius inclinauerũt. qua re confecta ex animi sententia, Cõuentuq; dimisso, mox Vissegradum ad Carolum se contulit Cazimirus cum splendido comitatu: ibi fœdera inter uicinos populos duos renouata & confirmata sunt, & pacta cum Rege & Regijs filijs de sententia totius Conuentus Polonici inita. Sequenti anno quum in Russia Meridionali mascula progenies Danielis Regis libero-

liberorum, quorum ſumma erat in Ruſsis auctoritas & potentia, defeciſſet: Cazimirus Rex (ratus ueniſſe tempus, quo Ruſsiam, Maiorum ſuorum negligentia amiſſam, facilè in poteſtatem ſuam poſſet redigere) ſubitario exercitu de aulico ſuo Procerumq; comitatu coadunato ſtipatus, menſe Aprili magnis itineribus in Ruſsiam contendit, Leopolimq;, caput gentis, circunſedit. Nec longum tempus interceſsit, quum ſeſe, arcemq; ſuperiorem & inferiorem, atque oppidum, Ruſsi dedidere, illud unum pacti, ut retinere ſibi ueteris Religionis ritus liceret. Ingens ius auri & argenti, uetuſta Ruſſorum Ducum gaza, in ijs arcibus reperta eſt: in qua inſignes erant duæ cruces aureæ, plurimis & pretioſis gemmis diſtinctæ: quarum altera portionem ligni, in quo Chriſtus Ieſus pependit, incluſam habuit, quæ extat etiamnum in baſilica Cracouienſi. Nec multo interiecto tempore indicta expeditione uniuerſali Cazimirus, ad ſubigendam reliquam Ruſsiam reuertitur: nulloq; negotio, Præmiſlia, Sanoco, Halicia, Trebouula, Lubaſſouia, cæteriſq; omnibus munitionibus potitus eſt, ita ut ad Cameneciam uſq; arma circumferret. Atque his ita geſtis, Rex Conuentu Ruſſorum habito, in formam Prouinciæ Ruſsiam à ſe ſubactam redegit: Palatinos, Caſtellanos, Præfectos, Iudices, & alios Magiſtratus, Polonorum more, inſtituit, Ruſſosq; eodem cum Polonis iure eſſe iuſsit.

Cazimirus Ruſsiam recuperat:

Leopolim caput, cum

Magnis theſauris &

Duabus crucibus:

Ruſsiamq; ſubactam

In formam Prouinciæ redigit.

DE ALTERA VXORE AC LIBIDINIBVS Cazimiri, bello cum Tartaris ac Boemis.

Caput IIII.

REuerſus à Ruſsico bello Cazimirus, Anna uxore amiſſa, alteram duxit Adleidam ſiue Heduigim, Hẽrici Heſſorum Landgrauij filiam, cum dote duũm milliũm

Anna uxore mortua, Altera fit uxor Cazimiri Adleidis.

lium sexagenarum Pragensium. quæ quum esset deformior, mox eam despicatui habere cœpit: & segregatam à se, in Zarnouecensem arcem relegauit, quò maiore licentia libidinibus indulgeret. Nam hæ sic animum eius emollierunt, atq; dementarunt, ut iniquas pacis conditiones à Crucigeris acciperet potius, quàm erepta ab his bello repeteret: facileq; concessit petentibus, ut Iure omni, quodcunq; à Maioribus suis haberet, in Pomerania, Culmensi, & Michalouiensi ditione, sese posterosq; suos, iureiurando interposito & literarum monumentis consignatis, abdicaret. quod Diploma Rex & primariæ ciuitates consignarunt: Episcopi uerò, neq; ut signarẽt, neque ut approbarent, adduci ulla ratione potuêre. Annus quo hæc acta sunt, fuit 1343. Quo quidem anno ingentes Tartarorum copiæ in Russiam & Poloniam inundauêre: de quorum aduentu quum tempori Cazimirus à suis è Russia certior factus esset, coacto celeriter exercitu, in Sendomirienſem tractum obuiam eis profectus, positis in ripa Vistulæ statiuis, transitu fluminis arcere eos satis habuit, non ausus cum longè maioribus copijs manus conserere. Eminus modò, hinc balistis, illinc arcubus, uelitatum est: in eaq; uelitatione Albertus Palatinus Sendomirienſis, gente Habdancus, sagitta ictus cecidit: Tartari uerò frustra tentato in multis locis transitu Vistulæ, ferro atq; igni obuia quæq; uastantes, per Lublinẽsem tractum retrò abiêre. Anno deinde, qui fuit post Christum natum 1345, Ioãnes Boemorum Rex Polonis bellum intulit: & tanto quidem ardore animi, ut (quamuis senio laboribusq; confectus esset ac alterũ quoq; oculum iam amisisset) tum deniq; se moriturum affirmaret, quum Cracouię muros manu uictrice palpasset. sed fortuna uotis suis non respõdente, turpiter à nostris

Eaq; Cazimirus Zarnouiũ relegata, libidinibus indulget.

Cum magno Regni malo.

Episcopi repugnantibus.

An. 1343.

Tartari Cazimiro obuiam profecto,

Vistula transitu eos arcet:

Cæsq; Palatinus Sendomirienſis.

Tartari domũ redeunt.

An. 1345. Ioannes Boemorum Rex, magna minatus Cracouiæ,

Turpiter fugit:

ſtris fuſus & in fugã actus eſt. Palma rei tunc bene geſtæ Prendotæ Galcæ, gente Odrouanzo, data: itaq; magnis præmijs & militari baltheo à Cazimiro is ornatus eſt.

Galca Odrouanzo, propter rem bene geſtam, honorato.

DE LEGIBVS VISLICENSIBVS, TEMPLO Corporis Chriſti & Cazimiria, Ioanneq; Epiſcopo Cracouienſi. Caput V.

LEges, in comitijs Vislicenſibus, hoc eodem anno ſcriptæ ſunt: quibus Palatinorum & Iudicum infinita poteſtas certis cancellis coercita eſt, ut ne ex moribus aut libidine ſua, ſed è ſcripto Iure deinceps iudicarent. Nec hoc ſilentio prætereundum eſt, quod apud Cracouiam per eadem tempora accidit. Nam quum ſcelerati quidam homines, ſacrilega cupiditate adducti, ſanctiſsimum Corpus Chriſti cum ferculo, è templo omnium Sanctorum memoriæ dicato, ſuffurati eſſent: atq; id ferculum, non aureum (ut crediderunt) ſed æreum inauratum eſſe comperiſſent, apud Bubalum ſiue Bauolum pagum ſuburbanum, qui erat in ditione Collegij baſilicæ Cracouienſis, in cœnoſam paludem id impiè & irreuerenter abiecerunt: moxq; locus crebris ignibus atq; faculis, dies noctesq; aliquot perpetes, colluſtratus eſt. Id miraculum poſteaquam ad Epiſcopum perlatum eſſet, neq; cauſa tamen eius pateret, poſt indictum triduanum ieiunium Epiſcopus eò cum ſolẽni pompa ſacerdotum & ſupplicationibus profectus eſt: repertumq; ſanctiſsimum Corpus, ingenti cum ueneratione illò, unde ſublatum erat, retulit: in eo uerò loco, ubi id repertum eſt, Cazimirus inſequẽti anno auguſtum templum titulo Corporis Chriſti de coctis lateribus ædificauit: ſucceſſuq; temporis peramplum ſpatium muro cõplexus, nouum oppidum cõdidit, & Cazimiriam de ſuo nomine appellauit,

Leges in comitijs Vislicenſibus.

Corpus Chriſti ex omniũ S. templo ablatum.

Et in paludẽ proiectum mirabiliter.

Repertum refertur reuerenter, Condiditq; ibi Cazimirus templum Corporis Chriſti, & Cazimiriam cum monaſterio.

lauit.in quo oppido monaſterium etiam aliud excitauit Ordini monachorum, ſiue eremitarũ, Auguſtinẽſium.

An.1347. *Mors Ioannis Grothi Epiſcopi Cracouienſis magnanimi.*

Porrò anno poſt Chriſtum natum 1347. Ioãnes Grothus Epiſcopus Cracouienſis mortuus eſt. Fuit autem hic excelſi & conſtantis animi, ita ut Cazimirum Regem, nouum oppidum Socolnicos prope Scarbimiriam cõdentem, auctoritate Eccleſiaſtica (quemadmodũ Dlugoſſus memorat) deſiſtere à cœpto cogeret: propterea quòd futurum erat, ut eo oppido condito, Scarbimiria (quæ eſt in ditione Præpoſiti Scarbimirienſis) deſereretur.

DE RVSSIA RELIQVA SVBACTA, REGNI ſucceſſore deſignato, libidinibus Cazimiri incorrigibilibus, & graui peſtilentia. Cap. VI.

An.1349. *Cazimirus reliquam Ruſſiam ſibi ſubigit.*

ANno deinde 1349. fecit Cazimirus Rex expeditionem in Ruſsiam: ac magna felicitate uſus, una æſtate expugnatis arcibus, Luſco, Vuladimiria, Breſte & Chelmo, ac cęteris in deditionem acceptis, Voliniam omnem, Belſenſemq; & Breſtenſem tractum, in poteſtatem ſuam redegit: Ruſſos Duces, deditionem facientes, retinere ſua iuſsit: primarijs modò munitionibus Polonos præfecit. Vngarorum quoq; Regem Ludouicũ, Succeſſorem in Regno deſignauit, ſi ipſe ſine maſculis liberis decederet. Miſit autem tunc Ludouicus matrẽ ſuam in Poloniam, ut ſuo nomine iuſiurandum à Polonis exigeret. Reuerſus à Ruſsica expeditione Cazimirus, ſecũdis rebus laudibusq; hominũ inſoleſcens, de libidinibus nihil omnino remiſit: ſed palàm cõcubinas, Opocini & Creſſouiæ, alebat: & quum à Bozenta Epiſcopo Cracouienſi officij admoneretur, non modò non reſipuit, ſed etiam ſubiectos illi homines in territorio Sendomiriẽſi, per Ottonem Pilecium, gente Toporum, Palatinum & Præfe-

Polonis munitionibus præficit, & Ludouicum Vngarorum Regem ſucceſſorem ſibi deſignat.

Cazimirus libidinum ſeruus.

Bozentam Epiſcopum ſe admonentem perſequitur.

Præfectum eius loci, indebitis tributis & laboribus uexauit. Porrò quum his de rebus Episcopi Polonici Pontifici Maximo indicassent, isq; moneri eum suo nomine uellet: Martinus cognomento Barisca, unus de Vicarijs basilicę Cracouiēsis, qui solus id facere ausus est, in profluentem Vistulæ demergi ab eo iussus est: uerùm id sceleus non diu Diuina Maiestas inultum esse siuit. Nam & Rex diris deuotus est à Bozenta Episcopo: & pestis acerba duobus illis annis Poloniam omnem peruasit, tanta ui grassata, ut pagos atque oppida hominibus uacua redderet. Increbruere tunc per uniuersum ferè Christianum orbem greges uirorum pariter & mulierum, nudis umbilico tenus corporibus obambulantiū & flagellantium sese, Diuinam clementiam miserabilibus uocibus implorantium, uexillis præeuntibus: itaq; in Poloniam quoq; ij tunc uenêre ex Vngaria: sed quum ea religio, siue superstitio, à flagitijs & prauis dogmatibus non penitus immunis esse deprehenderetur, pœnis coercita & extincta est.

Monitus autem à Pontifice, Vicarium Cracouiēsem necat,

Excommunicatus, & Peste afflictus.

Greges uirorum ac mulierum,

Sub Pietatis prætextu

Impij,

Pœnis coercentur.

DE LITVANORVM PER PRODITORES Polonos excursionibus, Podolia à Tartaris uastata, & Cazimiri Pœnitentia. Caput VII.

INfestarunt deinde & uastarunt Lituani crebris excursionibus Sendomiriēsem tractum penè omnem: nec deerant de nostris, qui Barbaris duces se ad uastandam patriam præberent: qui locorum & rerum periti, clàm excursiones Lituanorum dirigebant. Fortè autem accidit, ut Petrus quidam gente laninus à Barbaris, in interiorem Poloniam excurrere destinantibus, ad explorandа Vistulæ uada præmitteretur: inuentumq; uadum, infixis in alueo fluuij prælongis stipitibus, notauit, & quū

Lituani Sendomiriensem tractum uastant, Polonis ducibus

Petrusq; laninus,

Dum imprudens

renunciasset Lituanis, redijt: paulò uerò pòst quum piscatores, ad eum locum nauiculis aduecti, animaduertissent, id quod erat suspicati, euulsos stipites non longè in profundiori & uerticoso flumine infixerunt. Nocte ergo intempesta Lituani, quò facilius nostros fallerent, monstrante Petro transire incipiunt: & non pauci, qui in flumen primi se præcipitarant, eius altitudine absorpti, unà cum equis perierunt. quod ubi Duces animaduerterunt, dolum subesse rati, Petrum proditorem in ripa capite plexerunt: maioresq; insidias ueriti, interdiu latitantes, nocturnis itineribus recesserũt. Fertur autem postea Iagello, quum esset Rex factus, Petri bona propter proditionem illam confiscasse. Tartari quoq; per idem tempus Russiam inferiorem, quæ Podolia dicitur, quæ & ipsa iam in Cazimiri Regis ditione erat, depopulati sunt. His itaq; tot tantisq; calamitatibus admonitus Cazimirus, tandem admissum in sacerdote necando scelus lachrymis & austeriore uita expiare instituit: missoq; Albrico siue Alberto Cancellario Dobrinensi, absolutus à Clemente sexto Pontifice Maximo, Societati Ecclesiasticæ recõciliatus est: condiditq; complura templa, Sendomiriense, Vislicense, Sidlouiense, Stobnicense, Sagoscense, & Gargouiense: ac multa præterea ad placandam Diuini Numinis iram, pia & præclara opera tunc edidit.

Lituanos in periculũ præcipitat.

Capite plexus.

Bonis insuper priuatur.

Podoliam uastãt Tartari.

Cazimirus agit pœnitentiam, &

Absolutus à Pont. Max. Templa confirmat.

DE NIVE FERTILI, MASOVIA REGNO adiuncta, Theutonibus & Iure Saxonico. Caput VIII.

An. 1353. *Post calores æstiuos nix delapsa*

ANno Christi 1353, quum Martius, Aprilis & Maius, ultra medium, uerno ac penè æstiuo calore, ad calamos & aristas segetes perduxissent: coorto derepẽtè acri frigore

frigore & gelu, nix duos cubitos alta terram operuit, & in sextum usq; diem durauit: qua soluta postea, quũ corruptas esse segetes omnes existimarent, tanta præter spem ubertas frugum, quãta uix unquam aliàs, fuit. Accessit eodem anno Masouia ad societatem cæteræ Poloniæ, Zemouito Duce ijs pactis in Regni Regisq; potestatem se submittente: ut totius quidem Masouiæ Dominatum ipse obtineret: uerùm nõ hæreditario iure, sed Regia munificentia, & in Feudum (ut uocant) se eum habere. Regisq; maiestatem se cum posteris suis comiter conseruaturum, & contra quos uis hostes, Barbaros iuxtà atq; Christianos, auxilio semper Polonis affuturum, neq; cum quodam fœdus ullum inconsulto Rege sanciturum, solenni ritu & iureiurando profiteretur. Acta sunt hæc Calissij, ad V I. Calendas Ianuarij, anno Christi 1355. His autem peractis, Cazimirus, quum Poloniam atq; Russiam, partim bellis superioribus & excursionibus Barbarorum, partim pestilentia exinanitam, minus cultã minusq; populosam esse cerneret: Teutonici generis hominib. siue accitis, siue ultrò uenientibus, agros attribuit (quorum non exiguæ reliquiæ in Submontana & Vngaris finitima regione, & Russia, in hodiernum usq; restant diem) eorumq; cura & opera, frequentior Polonia & cultior esse pagis & oppidis cœpit. Sunt enim frugales & diligentiores in re parãda ac tuenda, quàm Poloni, & lautius habitant. Fuit in eos Teutonas, in cæterosq; oppidanos & agrestes, propensior & indulgentior Cazimirus, ita ut uulgò Rusticorum siue Plebeiorũ Rex uocaretur. Non solùm autem eos Teutonas iure suo Saxonico seu Magdeburgensi uti permisit, sed suis quoq; Polonis id indulsit. Quoniam uerò ab ijs iudicijs ad Magdeburgense tribunal prouocabatur,

Frugum ubertate attulit.

Masouia Zemouito Duce ad Regni societatem accedit.

An. 1355. *In Poloniam & Russiam exinanitam*

Teutones inducti: &

A Cazimiro ipso Rege Plebeio.

Iure Saxonico uti permisit.

In arce Cracouiensi supremo Iudicio constituto.

non sine infamia Polonorum ac sumptu: in arce Cracouiensi supremum & prouinciale Iudicium Teutonicum constituit, ad quod Prouocationes omnes ab inferioribus Iudicibus ex tota Polonia fierent: eiq; Iudicio presidet eius Iuris Aduocatus cum septem Scabinis, quos Magnus Procurator arcis legit.

DE TERTIIS CAZIMIRI NVPTIIS. Valachica expeditione infelici, peste graui, & Leopoliensi Ecclesia Metropolitana. Caput IX.

Heduigis altera uxor Regis à patre reducta

HEduigis secunda (ut dictum est) Cazimiri uxor, quum quindecim annis in Zarnouecio castello quasi relegata, honestè tamen & lautè habita, uixisset, ad extremum à patre, nemine prohibente, domum reducta est, & paulo pòst è uiuis excessit. Nec diu cunctatus Cazimirus, tertiam duxit uxorem Heduigim, Henrici Glogouiensium Ducis filiam: post cuius nuptias, anno 1359, ignominiosam fecit expeditionem in Valachiam, huiusmodi de causa. Mortuo Stephano Voieuoda Valachorum, duo filij eius Stephanus & Petrus de Principatu contendebant: Petro'que, quamuis natu minori, tamen propter liberalem indolem & morũ suauitatem plures fauebant. & acceperat is etiam ab Vngaris auxilia: itaq; nullo negotio Dominatum occupauit. Exclusus itaq; Dominatu Stephanus, in Poloniam cum nõnullis suæ factionis Valachis ad Cazimirum Regem profugit: & quum se in potestate & clientela eius fore polliceretur, facilè ab eo impetrauit, ut se ad paternum Dominatum ui & armis reduceret. Igitur Cazimirus conscriptum è Minore Polonia & Russia exercitum initio mensis Iulij in Valachiam cum Legatis & Stephano misit:

Moritur: Et tertiam, Heduigim quoq; Cazimirus ducit.

An. 1359. *In Valachica expeditione*

Propter Stephanum Stephani Voieuodæ filium facta,

misit: Petrus autem ubi se imparem esse animaduertit Polonis, ad dolum se conuertit, & quò facilius incautos falleret, cum exulibus redit in gratiam. Superanda erat Polonis, interiorem Valachiam ingressuris, sylua densa & impedita, quæ Ploniny à soli sterilitate uocatur: eam Petrus cum suis insedit, & quà nostri iter facturi erant, arbores succidit, ita ut truncis tamen utcunque hærerent. Vbi ergo nostri indaginem illam ingressi sunt, ibi coorti ex insidijs Valachi arbores succisas ui impellunt, ab extremis ita orsi, ut cæteræ mutuò sese impellerent. qua quidem ruina nostri sic obruti sunt, ut qui obtriti & extincti non sunt, uiui tamen, ferè debilitatis & collisis membris, in hostium potestatem uenerunt. Cazimirus autem clade hac ad se perlata mœstus, ac de proditione exulum questus, de redimendis captiuis ad hostem misit, & facilè impetrauit. Hanc cladem Valachicam alia non minor domestica, post unum annum, consecuta est è pestilentia: quæ quum latè per Poloniam sex mensibus serperet, in oppidis atque pagis dimidiam fermè partem hominum absumpsit. Cracouiæ quidem uiginti millia mortuorum censa sunt: magis tamen ea in locupletes & nobiles, quàm in uulgus grassata est. Anno sequẽti, qui fuit 1361. Cazimirus Rex, missis ad Vrbanum quintum Pontificem Max. Oratoribus, impetrauit, ut in Russia Cathedra Metropolitica Leopoli instituereturque primus Cristinus, homo Equestris Ordinis, à Gnesnensi Archiepiscopo, præsente Rege, consecratus est.

Per dolum

In sylua Ploniny

Omnes Polonos absumpsit.

Cazimirus autem captiuos redimit.

An. 1360. *Pestilentia sex mensium grauissima.*

An. 1361.

Leopolensis Ecclesia Metropolitana.

DE FAME GRAVI, NVPTIIS SPLENdidè à Cazimiro celebratis, Iure ſuccedendi remiſſo, & metallis Bythomienſibus. Caput X.

An. 1362. *Fames grauis, Regis beneficentia mitigata: inde ſi-*

INſequens annus annonæ penuria & fame inſignis fuit: quæ tamen Regis beneficentia mitigata eſt. Nam in eius prædijs erat ingens uis frumenti, è ſuperiorum annorum ubertate reliqua: idq; frumentum ditioribus quidem iuſto pretio uendi iuſsit: plebs uerò egena partim commutatione rerum frumentum accipiebat, partim opus faciendo merebat. quo quidem tempore com-

Opera multa facta.

plures arces & oppida muris, uallis atque foſsis munita ſunt: piſcinæ, aggeres, & aquæductus, multis in locis facti. Redegit autem & pecuniam non modicam Cazimirus è frumento uendito: quæ ſplendori eius, ſequenti anno, non minimum ſuffragata eſt. Carolus etenim Imperator Elizabetham neptim Cazimiri Regis, Boguslai Ducis Scecinenſium filiam, uxorem ducere inſtituit, Ioanne quodam Franciſcano id procurante: qui ab Vrbano Pont. Max. ad componendas inter Carolum Imperatorem & Ludouicum Vngariæ Regem inimicitias, atque adeò maximum iam utrinque oriens bellum ſopiendum, miſſus fuerat. Et iam Ludouicus cum Ruſſorum ac Tartarorum auxilijs Cazimirum, & per eum Sigiſmundum Danorum Regem, Boguslai propinquum, in ſocietatē belli pertraxerat: Carolus uerò Boemiam, Morauiam & Germaniam omnem ad arma concitabat: ſed Ioannis Franciſcani prudentia (qui impigrè iam ad Carolum, iam ad Ludouicum & Cazimirum recurrebat) non modò pacem inter inimicos Reges, uerùm etiam affinitatem confecit. Nuptijs igitur dictus locus Cracouiæ,

An. 1363. *Caroli Imperat. nuptiæ.*

Et pecunia magna collecta.

Cracouiæ ma

uiæ, ad Liberalia, quod Carniſpriuium uulgò uocant: quò conuenêre inuitati à Cazimiro Reges, Ludouicus Vngarorum, Sigiſmundus Gottorum ſiue Danorum, & Petrus Cypriorum, Ponto & aduerſo Iſtro in Valachiam, & inde terreſtri itinere per Ruſsiam, Cracouiam aduectus: Duces præterea Otto Bauarorum, Zemouitus Maſouiorum, Boleslaus Suidnicenſium Bernardi defuncti frater, Vuladislaus Oppolienſium, & Boguslaus cum ſponſa filia: ad extremum autem uenit Carolus cum ſplendido comitatu: ei'que uenienti omnes Principes atque Reges cum Cazimiro Cracouia ad unum milliarium obuiam profecti, & non modicum ſpatium pedibus progreſsi (quòd idem facere Imperatorem cognouerant) amicè inter ſe conſultarunt. Quum autem urbi appropinquaret Carolus, ſponſam cum patre & magna puellarum ac matronarum caterua obuiam habuit: deductus'que cum ingenti pompa Cracouiam, in arcem, Cazimiro rogante, diuertit. Omnes liberaliter ac magnificentiſsimè habiti ſunt, durantibus uſque in uiceſimum diem nuptijs & conuiuijs. & quum omnia ad nutum abundè ſuppeditarentur hoſpitibus, Regiorum Procuratorum atque Diſpenſatorum prouidentia: tamen ne quid magnificentiæ deſideraretur, magna dolia in foro ſeu circo urbis collocata ſunt, alia uini, alia auenæ plena, unde ſumerent, quantum quiſque uellet. Præerat autem Procuratoribus Verincus Germanus, Conſul Cracouienſis. qui quum eſſet ditiſsimus, non habuit ſatis, nuptias illas Regio nomine quàm ſplendidiſsimè adminiſtrare: ſed ut ſua quoque magnificentia Poloniæ ſplendorem adderet, Imperatori, Regibus, Ducibus, & Proceribus eorum, domi ſuæ conuiuium magnifico appa-

quo cũ ſplendore à Cazimiro

Celebratæ

Verincus Conſule Cracouienſi multum quoq; ſplendoris eis addidit.

ratu dedit, & ampla munera omnibus largitus est, inprimis autem Regi suo Cazimiro, ita ut, quæ ei donauit, plus centum millibus florenorum æstimata esse dicantur. Nuptijs ritè peractis, & fœdere sempiterno inter Reges icto, Cazimirus sororis filiæ centum millia florenorum dedit. Quoniam uerò habebat is uxorem, & ex ea iam filiam unam atq; alteram susceperat: remisit ei Ludouicus Ius succedendi, ea conditione, si quem is filium post se relinqueret. Per hoc tempus metalla Bythomiensia, plumbi cum argento intermixto feracia, euanuerũt, post interfectos ab oppidanis publico cõsilio duos sacerdotes, Petrum, Paræcum oppidi: & Nicolaum, qui ipsi erat à sacris concionibus.

Cazimiri munus sponsa datum.

Cazimiri filia, & Ius succedẽdi remissum.

Metalla Bythomiensia euanuerũt, propter interfectos sacerdotes.

DE CAZIMIRI MORTE ET REGNO ac uita, & Iudæorum prærogatiuis. Caput XI.

An. 1370. *Cazimirus die Natiuitatis Mariæ Venatum profectus.*

POrrò anno 1370. Cazimirũ in Siradiensi tractu grauis casus afflixit. Fortè enim ad VI. Idus Septemb. (qui dies, Mariæ matris Dei natalis, anniuersario & solenni ritu à Christianis celebratur) uenatũ in proximas syluas frustra dissuadentibus nonnullis pijs hominibus, profectus erat: ubi quum cupidius ceruum fugientem, impedito loco & inter uepres, persequitur, labente magno cum impetu equo, quo uehebatur, uehementer homo senex & carnosus conquassatus est, ita ut febre exagitaretur. Cracouiam deinde aductus, & magis ac magis languens Medicos rogat, ut uere ac libere sibi dicerent, an de uita sua desperarent: sed ijs (ut fit) bonã spem ostentãtibus, nihilominus (quum destitui se uiribus animaduerteret) accito Episcopo Cracouiensi Floriano, ac non-

Cũ equo corruit, &

nonnullis alijs de cœtu sacro basilicæ Cracouiensis, ad hæc & aulicis ministris suis, in Christiana Religione, uti Christianũ decet, se mori professus, quædam Gnesnensi & Posnanensi basilicis, Cracouiensi uerò Crucẽ illam insignem, quam Leopoli deportarat, cum inclusa portione ligni Crucis Christi, donauit: tandemq; sacris mysterijs de more procuratus, Nonis Nouembris ui- *Moritur, sepultus Cracouiæ.*
tam cum morte commutauit: ac tertia die pòst, in basili-
ca Cracouiensi ad dexteram aræ maximæ honorificè se-
pultus est: ubi extat eius adhuc monumentum cum ima
gine sculpta in marmore. Regnauit autem Cazimirus *Regnum eius quale:*
annos triginta septem, uixit sexaginta, pacis quàm belli
artibus & operibus clarior: inde etiam Magni cogno- *Cur Magnus dictus.*
mentum solus hic inter Polonorum Principes, non tam
uirtute bellica & uictorijs meruisse uidetur, quàm ope-
ribus magnificis, & plurimarum arcium ac oppidorum
munitione: & quòd omnium, summorum pariter & in-
firmorum hominũ erga se beneuolentiam, ijsdem qui-
bus collegerat uirtutibus (hoc est, iustitia, facilitate, hu-
manitate, elegantia, & clementia) ad extremum reti-
nuit. Etenim ad gloriam quidẽ plus ualent bellicæ uir- ‹‹
tutes, præsens uerò hominum beneuolentia lenioribus ‹‹
his uirtutibus facilius comparatur: magis illas ferè ho- ‹‹
mines admirãtur, sed has gratiore memoria prosequun ‹‹
tur. tametsi bellicæ quoq; gloriæ non expers fuit, cùm ‹‹
alibi, tum in Russia maximè: quam à Maioribus suis a-
missam, maiore facilitate, quàm sudore, recuperauit.
Arcium & oppidorum in Polonia plerorumque om- *Opera ab ipso facta.*
nium munitiones, ac templa latericia, eius sunt ope-
ra: & monasteria itidem aliqua: quibus omnibus am-
plam & luculentam supellectilem, ad Cultum Diui-
num accommodatam, attribuit. Cæterùm domestica *Vita eius quales:*

uita impurior fuit, in cibo potu'que intemperans, in libidines proiectus, ita ut etiam Iudææ cuiusdam Hester consuetudine uteretur. cuius opera gens Iudaica magnas prærogatiuas in Polonia à Rege adepta est, cùm nouas, tum quas ipsis olim Boleslaus, Dux Calisiensis, in sua ditione concesserat. Cazimiro etiam regnante (ut ne pios homines suis laudibus defraudemus) Mathias Golanceuius, gente Toporus, Episcopus Vuladislauiensis, basilicam Vuladislauiensem nouam condidit in oppido, quum prius sub arce fuisset: aliud item templum, S. Vitalis martyris memoriæ dicatum, in eodem oppido extruxit: arces Vuladislauiensem & Racianzum cocto latere muniuit. Iaroslaus quoque Scotnicius, gente Bogorius, Archiepiscopus Gnesnensis, permulta præclara monumenta reliquit.

Iudæorũ prærogatiua.

Ecclesiæ Vuladisl. ædita, &

S. Vitalis templum, & Vuladisl. atq; Racianzum arces.

Iaroslaus Scotnicius.

LIBER XI.

PROOEMIVM.

Per nongentos aliquanto plures annos semper Polonia, ad Cazimirum usq; Regem, sui generis Reges atq; Principes habuit, Venceslao Boemo, de quo Libro IX. & Cap. III. egimus, excepto: deinceps uerò à Cazimiro exteri apud Polonos regnarunt, quorum posteritas ad hunc usque diem durat atque feliciter regnat.

Principes atq; Reges nostri, &

Exteri.

DE

DE PORTIONE LIGNI CRVCIS Á Lituanis restituta, & Ludouico Vngarorum atq; Polonorum Rege. Caput I.

POst uulgatam Regis Cazimiri mortem, Lituani in Lublinensem ac Sendomirien sem tractum excursionem fecêre, atq; inter cætera Calui Montis monasterium diripuêre: unde quum, inter aliam prædã, portionem Crucis Christi auro inclusam asportarent, & ad fines Poloniæ peruenissent, memorabilis res accidit. Plaustrum enim, quo Crux cum cætera præda uehebatur, nulla ui, neq; iumentorum neq; hominum, loco moueri potuit, quin subitò concíderent exanimati homines, equi & boues, quicunque id plaustrum attigerant. Cognita autem ex Russo quodam miraculi & cladis suæ causa, Barbari mox Crucem, cum Chorabala quodam Nobili captiuo libertate donato, ad locum suum remiserunt. Cæterùm Ludouicus Rex Vngarorum, quem Cazimirus multo antè successorem sibi designarat, licet mox de morte auunculi certior factus esset: tamen continuit se domi, & quorsum Polonorum consilia uergerent, exspectabat. nec ita multo pòst uenerunt ad eum Visslegradum è comitijs Polonorum Oratores, Florianus Episcopus Cracouiensis, & Ioannes Strelcius Cancellarius Poloniæ, rogantes, ut primo quoq; tempore in Poloniam ueniret, Regnumq; destinatum susciperet. Audita illa Legatione, aliquandiu, quid faceret, deliberauit: cunctanti uerò quum & nostri orando, & Vngari Proceres suadendo instarent, tandem respõdit: Non satis intelligere, neque hos, quid suadeant: neque illos, quid petant. E` neutrorum enim id re fore: sicuti ne duobus quidem gregi-

Lituani post res multas direptas.

Crucis Christi portionem.

Miraculo cessit.

Per Chorabalam remittunt.

Ludouicus Rex Vngarorum, à Cazimiro successor designatus.

Post longam deliberationem.

bus expediat, unum habere pastorem. Sed tamen, uictus precibus Oratorum annuit. Venientem Proceres Poloni, cum frequenti Nobilitate ad Sādeciam obuiam progressi, excepêre, & Cracouiā deduxere. De coronatione dein noui Regis, ab Archiepiscopo & Maioribus Polonis scrupulus iniectus: quòd ij contendebant, ut ea Gnesnę more ueteri fieret: sed Ludouicus, proximorum Regum, Vuladislai aui, & Cazimiri auunculi, exemplū in ea re sequuturū se esse, dixit. quo responso sedatis Maioribus Polonis, ab Iaroslao Archiepiscopo Gnesnensi in basilica Cracouiensi Diadema solenni ritu accepit.

Rex fit Poloniæ.

Et coronatur

Cracouiæ.

DE CAZIMIRI DESIDERIO AC EXEquijs, & modo gubernati à Ludouico Regni.

Caput II.

Cazimiri desiderium.

NEc tamen desiderium Cazimiri, defuncti Regis, ex animis hominum Rex nouus euulsit, imò plus etiam accēdit: quum non modò dissimilis esset Cazimiri, sed ne aditi quidem à nostris sine interprete posset. quin res quoq; Polonicas negligere ac parui facere uidebatur: ac non modò non intenderet animum ad recuperanda ea quæ auulsa à Polonia erant, uerùm etiam anormem donationem adijceret: qua Vuladislao Duci Oppolienſium, Vngarię Palatino, Ostresouiensem & Velunensem tractum omnem, itemq; Olstinense, Crepicēse, & Bobolicense territoria in tractu Cracouiensi, ad hæc Bresnicense in Siradiensi ditione, donauit. Exequias deinde magnificentissimas & sumptuosissimas auunculo mortuo apparauit: ubi permultum argenti facti basilicę Cracouiensi oblatum atq; donatum est, & infinita pene hominum multitudo lachrymis, planctu & eiulatu desiderium defuncti Regis testata est: præsertim quòd cū eo successionem Regum uetustissimam, à Piasto usq; propagatam,

Ludouicus Rex qualis & quantus

Quas ditiones Vuladislao Duci Oppolien. donarit.

Exequiæ Cazimiri

Lachrymabiles: &

pagatam, extinctam esse cerneret: Regnumq; ad externum Regem peruenisse, qui lōgè abfuturus esset. quod quum Ludouicus animaduertisset, ueritus, ne quam filię Cazimiri nouandarum rerum occasionem Polonis darent, ablegauit eas in Vngariā. Vt uerò postulatis Maiorum Polonorum satisfaceret, in Maiorem Poloniam post paucos dies profectus est: & biduum Gnesnæ commoratus, paratum sibi in Gnesnēsi basilica solium ascendere noluit. Affirmabat enim, neq; sibi neq; Polonis id decorum fore, ut coronationem, Cracouiæ peractam, quasi in dubium reuocaret. Deinde Cracouiam reuersus, mox in Vngariam redijt, omni gubernatione Poloniæ matri Elizabetæ commissa.

Filiæ in Vngariam ablegatæ.

Ludouicus respuit coronari à Maioribus Polonis.

Gubernatrix Poloniæ.

DE ELIZABETAE MVLIEBRI DOMInatu, Iaroslao Archiepiscopo, & filiæ Ludouici promisso Regno. Caput III.

ELizabet, muliebri usa consilio, iuuenes & imperitos homines in Senatum allegit: complures q; graues & bonos uiros Magistratibus mouit, & nihili homines assentatores eis suffecit. Iaroslaus autem, Gnesnensis Archiepiscopus, quum Archiepiscopatu ultrò cessisset, uita Calissij excessit. Permultum hic Archiepiscopatum amplificauit & ornauit. Nam Louicium, Opatouicium, Vneouiam, & Camenū arces, cōdidit: aulas quoque Archiepiscopales, Gnesnæ, Calissij, Curelouiæ, Opatouici, & Vneiouię (ubi & collegium sacerdotum instituit) templa etiam Gnesnæ, Calissij, Curelouiæ, Opatouici, Vneouię & ibidem monasterium Benedictinis, ædificauit. Fuerat is quoq; Bononiensis Academię Rector, ubi de eo, adhuc iuuene, hoc excelsi animi facinus memoratur: quòd auctoritate sua Bononia transtulerat Academiam, propter Anglum quēdam scholasticum, à

Senatus & Magistratus quales.

Iarolai Archiepiscopi mores, & Opera, &

Magiſtratu urbis capite plexũ: nec prius eam reſtituit, donec pro cæde Angli ſatisfactũ eſt. Fertur autem mandaſſe moriens idem Iaroslaus, ut cadauer ſuũ non oſtio, ſed pertuſo pariete, in baſilicam ſepeliẽdum inferretur: quòd non ritè neque ordine Archiepiſcopum ſe factum eſſe, diceret. Porrò Ludouicus Rex quum duas filias duoq; Regna haberet, utriq; uiuens cupiebat proſpicere, ita ut altera apud Vngaros regnaret, apud Polonos altera. cui rei fortuna talem occaſionem obtulit. Poſcebat is Polonos uectigal, quod Regium & Poradlne dicitur, duodenos groſſos latos, & ſingulos modios ſiliginis & auenæ in iugera ſiue laneos, quemadmodum antiquitùs pendi ſolitum erat: negabant Proceres, quòd ab eo Poloniam immunem factam eſſe liberalitate Cazimiri, dicerent: ille uerò promiſſam modò, non etiam datam eſſe à Cazimiro immunitatẽ illam, oſtendebat, quum quoad uixerit, id uectigal ſolutum ſit. tandem eò rem deduxit per internuncios, ut, ſi alterutram de filiabus ſuis regnare deinceps apud ſe Poloni permiſſuros ſe eſſe reciperent, biños tantum groſſos quotannis deinceps in iugera penderent, quibus Regem agnoſcerẽt. Accepére conditionem Poloni: atq; inde in hodiernum uſq; tempus manet uectigal hoc Regi.

Sepultura nõ per oſtium.

Ludouicus habens duas filias.

Duum uectigal Regium duodenorum groſſorum

In binos groſſos cõmutat, alteri ex filiabus conciliat Regnum.

DE VVLADISLAO MONACHO. LITVANORUM excurſione, Elizabetæ uoluptatibus, & Vngarorum uiolentia. Cap. IIII.

MOtus deinde quidam in Polonia extiterũt. Nam Vuladislaus Cazimiri & Vuladislai Regũ agnatus, à Maioribus quibuſdam Polonis ſeditioſis accitus, quum iam monachus & Diaconus fuiſſet, ut erat homo leuis, reiecto habitu, arces quaſdã in Cuiauia cepit, plurimumq;

Vuladislaus agnatus Cazimiri poſt excitatos motus

rimumq; negotij Sēdiuoio Maioris Poloniæ præfecto, dum eius turbulentos conatus reprimit, facessit: uerùm is postea, pœnitentia fortasse ductus, in suum redijt monasterium: ibiq;, resumpto monachi habitu, uitam finiuit. Hæc circa annum 1374, facta sunt. Lituani per eadem tempora cum ualida manu, ducibus Keistuto, Iagellone, Vitoudo, Lubarto, & Georgio, quidquid loci in Sēdomiriensi tractu est inter Sanum & Vistulam flumina, populabundi magna celeritate peruagati sunt: Elizabeta uerò Regina, quamuis à Proceribus de Lituanorum excursione admonita, de lusibus & choreis atq; symphonia, quibus mulier octogenaria indulgebat, nihil utique remittebat, donec eam præsentius aliud malum perculit. Vngari nanq;, qui cum Regina erant, domestica consuetudine fœnum atq; auenam (quum Cracouiam, siue ad mercatum, siue ad priuatum cuiusq; usum, importaretur) passim diripiebāt: id autem Prædborius Brezius, nobilis adolescens, ne ipse quoque pateretur, familiam suam armatam ante domum, quæ ad portam urbis Cazimiriensis sita erat, obseruare iussit: ibiq;, quum Vngari in fœnum quod aduehebatur impetum facerent, Prædborij uerò ministri prohiberent, iurgium atq; prælium inter Vngaros & Polonos ortum est. quod quum concursu, utrinq; suis opem ferentibus, atrocius fieret: missus à Regina ad sedandum tumultum Iascus Kmita Præfectus Cracouiēsis, sagitta Vngarica in turba in collum percussus, ex equo defluxit & expirauit. Hic iam necessarij & familiares eius dolore propè furentes, facto undiq; concursu in Vngaros coorti, magnam cædem fecêre, non eorum tantùm, qui se in tumultu illo obtulerant, sed eorum quoq;, qui in hospitijs & diuersorijs inuenti sunt. Centū sexaginta Vngari eo die trucidati feruntur:

In monasterium redit.

An. 1374.

Lituanis Sendomiriā populātibus.

Elizabeta à suis choreis non abstinet.

Vngariq; dū fœnum & auenam diripere pergunt.

Iasco Kmita in tumultu caso.

160. trucidati.

atq; ij modò salui fuerunt, qui in arcem effugere potuêre. Triduo deinde arx clausa, & ab armatis obsessa fuit.

An. 1376. Elizabet in Vngariam. Annus autem quo hæc acta sunt, fuit post Christum natum 1376. Elizabeta igitur mœsta in Vngariam reuersa est, Petro Kmita, lasci filio, in solatium necis paternæ, Præfecto Lencicienſibus dato.

DE LITVANIS CVM DVCE BELZENsium repressis, & Episcopis in Russia auctis.

Caput V.

Noui in Polonia Præfecti. SEquenti anno Ludouicus nouos Præfectos in Polonia, de sententia matris, instituit: & excursionibus Lituanorum in Poloniam & Belzensium Ducis defectione motus, bellum contra eos parabat, indicta toti Poloniæ expeditione. Omnibus itaq; ad Sendomiriam conuenire iussis, ipse cum non contemnenda Vngarorum manu transmissis Sarmaticis montibus, per Sanocũ rectà Sendomiriã profectus est. ubi Conuentu habito recensitisq; copijs, quum abundaret uiribus & multitudine: partem exercitus cum Sẽdiuoio ad recipiendã Chelmam misit, ipse uerò cum reliquo ad Belzum castra mouit. Sendiuoius intra octauum diem Chelma potitus, alias etiam munitiones cepit. Rex uerò fame præsidiarios ad deditionem cõpellere decreuerat, nisi Keistutus Dux Lituanorum, ad castra Regis ueniens, pacem certis legibus impetrasset. Quibus expletis, Ludouicus, Georgij Ducis blãdicijs & pollicitationibus delinitus, non modò Belzum ei reddidit, sed etiam Lubassouiam, accepto ab eo iureiurando, quòd in fide atq; clientela Polonorum semper futurus esset. Quum autem Regi uber & fertile solum Russiæ placuisset, & frequẽtari eam à Catholicæ Fidei cultoribus animaduertisset: apud Gregoriũ, eius nominis undecimum Pontif. Max. Legatione effecit, ut

Bello contra Lituanos & Ducem Belzensium inſti tuto.

Chelmaq; capta.

Pax Lituanis datur, & Belzum reddatur.

In Russia Episcopales Cathedræ duæ, & Archiepiscopalis.

cit.ut duæ ibi Cathedræ Epiſcopales,nimirū Præmisliæ & Vuladimirię,Haliciæ uerò Archiepiſcopalis inſtitue retur.Ita quidē Dlugoſſus ſcribit: ſed ſi prius Metropolis Leopoli conſtituta fuit(quemadmodū nos ſuperius, ex eiuſdem Dlugoſsi ſententia,prodidimus)Epiſcopalē Haliciæ conſtitutam eſſe oportet. Vna enim Archiepiſcopalis eſt in Ruſsia,& ea quidem Leopoli. Ego initiò Leopoli Epiſcopalem Cathedram, regnante Cazimiro, inſtitutam fuiſſe dixerim:ſed quum Ludouici opera plures Epiſcopi fierent, Metropolim Haliciæ conſtitutam eſſe,quæ poſtea Leopolim translata ſit, Epiſcopatu Camenicium translato.

DE LICENTIA PER REGIS ABSENtiam creſcente,Bombarda inuenta,& Elizabet morte. Caput VI.

Licentia creſcente in Polonia per abſentiam Regis.

REge autem in Vngariam abeunte,latrocinia increbuerant: creuerat audacia perditorum hominum: uis,non ius,ualebat:iudicia uel ſilebant penitus,uel potentiorum iniurię contra tenuiores ſuffragabantur.Creberis itaq; nuncijs & querimonijs multorū cum Rege de his malis publicis actum eſt:commotusq; his malis fuit quidem Ludouicus, uerùm quòd auram Polonā ſe ferre poſſe negaret, Vuladislaū Oppoliēſem Ducē pro ſe gubernatorē miſit. Et erat quidem id non ingratū plebi ac tenuioribus:cæterū Nobilitas cum Proceribus,duobus Conuentibus,altero Viſlicię,altero uerò Gneſnæ actis, negarūt ſe homini externo, quem ipſi ſibi Principē non conſtituiſſent, parituros eſſe, propterea quòd id contra leges & inſtituta Maiorū ſuorum eſſet:atq; cū his mādatis Legati de Primoribus è Comitijs ad Regē miſsi,effecerūt,ut is Vuladislaum reuocaret.Per hoc tēpus(quod certè ſilentio prætereundum non eſt)circa annum 1380,

Qui auram Polonam aduerſam habebat.

Vuladislaus Gubernator datus repudiatur.

Bombarda inuenta. machinam æneam, quam à ſono terribili Bombardam uocant, certiſsimo uitæ & uirtutis humanæ exitio Germanus homo apud Venetos excogitauit: inſequens autem annus Elizabetæ ſenioris Reginæ, matris Ludouici, morte inſignis fuit.

Elizabeta mortua.

DE COMITIIS BVDENSIBVS ET Triumuiratu. Caput VII.

Budam indicit comitia. LVdouicus Rex, matre defuncta, quum aſsiduis Polonorum querelis fatigaretur, ut Reipub. Polonæ conſtituendæ, iudiciorumq; aliquā rationem iniret: Budam eis comitia indixit, ad medium Quadrageſimæ. Erat res noua, multaq; ſecum ferebat incōmoda: frequentes tamen eò Proceres profecti ſunt, frequentiores multò, quos priuatæ iniuriæ factaq; ſpes iudicij Regij excitarat. Multa ibi uariaq; de adminiſtratione Reipub. iactata: ad extremum, de ſententia Regis, ſumma rerū Polonicarum iudiciorumq; tribus (nempe Zauiſſæ Curoſ uantio, gente Roſeo, Epiſcopo Cracouienſi: & Dobeſlao Caſtellano Cracouienſi, Zauiſſæ fratri germano: & Sendiuoio Subinio Palatino Caliſsiēſi, & Præfecto Cracouienſi) mādata. Iudicia ibi nulla exercuit Ludouicus, ſed ad Vicarios illos tres reiecit: ad hæc fecit poteſtatem Zauiſſæ Epiſcopo omnium magiſtratuū & honorum, quicunq; uacaturi eſſent (exceptis Caſtellania & Palatinatu Cracouienſi) in Polonia conferendorum. Ita Conuētus ille ſolutus eſt: & calamitoſi homines, ſpe Iuris ſui obtinendi fruſtrati, mœſti domum reuertēre. Triumuiri uerò illi, in Poloniā reuerſi, audierunt quidem compluribus in locis magno hominū cōcurſu querimonias, ſed nuſquā Ius dixerunt. quare omnis illa querentiū multitudo, maledictis inceſſēs Regē atq; Triūuiros, dilapſa eſt.

Et Triumuiri electi.

Calamitoſi homines fruſtrati ſunt ſua ſpe.

DE

DE SVCCESSORE REGNI FILIA LVDOuici, & morte huius. Cap. VIII.

INsequenti anno, qui fuit 1382. Ludouicus Rex, quum languere se, ac sensim uiribus destitui sentiret, ut uiuens adhuc res filiarum stabiliret, indixit Polonis comitia Zuolenum, siue Zolium (quod oppidum est in Scepusio.) quò quum frequens Senatus conuenisset, successores sibi designat in Regno Polonorum, Mariam filiam natu maiorem, cum Sigismundo sponso eius, Marchione Brandeburgensi, Caroli Imperatoris & Regis Boemorum, ex Elizabeta nepte Cazimiri Regis, filio, quartum decimum annum tunc agente: in quorum uerba Proceres Poloni, iussu Regis, statim iurarunt. Soluto conuentu Zolienſi, profectus est Sigismundus in Poloniam cum Primoribus & non contemnenda Vngarorum manu, ad sedandos intestinos motus, & adeundam uiuente adhuc socero possessionem: interim uerò Ludouicus Rex, tertiadecima die Septembris, Tarnauiæ seu Tirnauiæ, quò Conuentum Vngaris edixerat, uitam finiuit. quo nuncio accepto, Sigismundus Posnaniam se recepit: Ludouici uerò funus Albam Regiam, ubi Regum Vngarorum ferè sepultura est, solenni pompa elatum est. Regnauit autem Ludouicus apud Polonos duodecim annis, apud Vngaros uno & quadraginta, uixit sex & quinquaginta: pietatis autem atque religionis ita fuit obseruans, ut non in postremis duceret, Iudæos & Cunos, falsorum deorum cultores, ad Christianam religionem adducere. quod in Cunis quidem assecutus est: Iudæos autem, quum neque minis neque præmijs propositis illis persuadere posset, omnes proscripsit. Plebis non minorem, quàm Nobilitatis, curam gessit: itaque nonnunquam, dissimulato

Ann. 1382. *Ludouicus laugueus*

Successorem Polonis designat Mariã filiam cũ Sigismundo, et

Moritur.

Qualis Rex fuerit.

habitu, uicos & oppida perlustrauit, ut cognosceret, quid de publicanis & exactoribus, iudicibus & magistratibus suis, ac de se denique, uulgus hominum assentandi nescium sentiret, multaq; ex huiusmodi sermonibus, in se suisq; castigauit.

LIBER XII.

DE VOLINIA AB VNGARIS PRODITA, & Sigismundo Rege repulso.

Caput I.

Per Vngarorũ perfidiam auro corruptorum,

Deiulgata morte Ludouici Regis, Vngari, qui Russiæ pleraſque præfecturas obtinebant, Cremeneciã, Olescum, Grodlum, Lopatinum, & Suatinum arces cum territorijs suis, Lubarto Lucensium Duci, magna ui auri & argenti ab eo accepta, prodidêre, atq; ex eo tempore Lituani Volinensem oram sibi usurpare cœperunt. In Polonia quum Sigismundus Marchio Rex iam esset designatus, non magna re facta est uoluntatum mutatio. Noluit is, Proceribus & Nobilitate postulante, Domaratum à præfectura Maioris Poloniæ amouere: quare Conuentu apud Miloslauiam habito, Maiores Poloni mittunt Legationem ad Minores, ut ij Conuentũ secum pariter, de statu Reipub. ac de nouo Rege apud Radomscum agere uellent. Obsecundatum est: decretumq; in comitijs, ut memores pactorum cum Ludouico initorum & iurisiurandi sui essent, neq; progeniem Ludouici à Regno Poloniæ excluderent: cæterum eum de genere Ludouici Regem crearent, qui in Polonia præsens per seipsum Regnum administraturus esset. Altera deinde comitia Vislicíæ habita: quò uicissim Legati Maiorum Polonorum

Lituani Volinia potiti.

Polonorũ animi à Sigismũdo alienati.

Post comitia Maiorũ Poloniæ Radomscia, &

Minorũ Visliciensia, &

Ionorum uenerunt: uenit & Sigismundus Marchio cum Bozenta Archiepiscopo, & Domarato Præfecto. aduenerunt autē & à Regina Elizabetha Oratores, qui facta dicēdi potestate, gratias egerunt Polonis, ꝙ fidem datam Ludouico, de filiabus eius, seruarent: idemq; deinceps ut facerēt, hortati sunt. Cupidè hæc oratio à Conuentu audita est: placuitq;, alia comitia Siradiam indici, nequicq; deprecāte Sigismundo, qui offenderat iam Polonorum animos, tū propter Domaratū, tum ꝙ eijci Polonos, cùm cibū sumpturus esset, patiebatur, & ꝙ sacerdotiū quoddam in Polonia, repudiatis Procerum precibus, Boemo contulerat. Quocirca repulsam passus, Vislicia discedēs Cracouiā diuertere uoluit: sed eū Dobeslaus Curosuancius, Castellanus Cracouiensis, non intromisit. Ita acceptus ille à Polonis in Vngariam redijt: sumptus tamē illi de publico suppeditati sunt, quoad ꝑ Poloniā iter fecit.

Post audites Oratores Reginæ Elizabetæ,

Indictis iterū Siradiam comitijs, Sigismundus

Cogitur in Vngariā redire.

Sumptu tamen publico.

DE HEDVIGI NATV MINORE LVdouici filia, in Reginam electa. Cap. II.

INstabat uerò tempus præstitutum comitijs: quapropter Elizabeta Regina Vesprimiensem Episcopum, cum alijs duobus Proceribus Vngaris, misit Siradiam, qui Polonos de uoluntate sua certiores facerēt. Reginæ igitur mandato, Proceres atq; Nobilitatē iurisiurādi Religione, quo se Mariæ natu maiori Ludouici filiæ & Sigismundo sponso obstrinxerāt, primū soluerunt: deinde ut Regnū ad Heduigim natu minorē decreto comitiorū deferret, postularūt: sed quū nō contēnēda pars Senatus atq; Nobilitatis ex Maiore Polonia, bello ciuili distēta abesset, rursum Siradiā comitia indicunt. quò posteaq; frequentes Proceres atq; Equites cōuenissent, omniū penè sentētię in Zemouitū Masouiorū Ducē inclinarūt, ut ei cum Heduigis Ludouici regis filię coniugio regnū

In comitijs Siradiensibus,

Iurisiurandi Religione Poloni soluūtur, &

Regnum Heduigi postulatur.

Eodem iterū indictis comitijs,

In Zemouitū animos inclinatos.

mandaretur : cui fauebat & Bozenta Archiepiſcopus: atq; ei roganti, Placerétne Regnum Zemouito mandari, magna acclamatione uniuerſus Conuentus aſſentiebatur: ſed unus homo oratione ſua mox omnium uolun-

Ioannes Tencinius auertit orationē prudentiſſima.

tates conuertit. Iaſcus is fuit, ſiue Ioannes Tencinius, Caſtellanus Voinicenſis, Andreæ (qui fuit Palatinus Cracouienſis) filius: qui, negotium Regis eligendi differendum, graui oratione perſuaſit (periculoſam enim eſſe, in
» re qualibet, inconſultam feſtinationem: & præceps con
» ſilium ferè pœnitentiam ſequi: tum & religionem iuriſ-
» iurandi, ſanctiſsimum ſocietatis humanæ uinculum, ma-
» ximi faciendum eſſe) ac Elizabetæ Oratoribus in eam ſententiam reſpondendum cenſuit: Polonos libenter, in Heduigi minore filia Ludouici, fidem ſeruaturos eſſe: ſed quòd Polonia tamdiu orba Rege in maximo uerſetur diſcrimine, etiam atq; etiam à Regina ſeniore pete-

Heduigis ad Pentecoſten mittenda,

re, ut Heduigim filiam primo quoque tempore, ad Pentecoſtes feſtum ſcilicet, mittat, diadema ritu ſolenni ſuſcepturam, & nupturam uiro ſibi nobiſq; grato: quòd ni ꝯla deſiderio noſtro ſatisfaciat, tū demū teſtari, nō per nos ſtare, quò minus pacta conuēta cum Ludouico ſeruentur. Cunctis ſententia Ioannis placuit: igitur in eam

Et ſecundum arbitrii Polonorum nuptura,

itum, & decretum factum eſt: in quo illud adiectum, ut Heduigis aduenies (ſi Regina eſſe uellet) reciperet ſe de conſilio Procerum nupturam, & in Polonia cum uiro manſuram. Et cum hoc reſponſo Oratores dimiſsi ſunt,

Non mittitur ſed

ſolutusq; conuentus. Regina Oratoribus aſſenſa, inſtante tamē Pentecoſte Heduigim ad conſtitutum tempus non ſiſtit. cuius moram Palatinus Caliſsienſis, cū mandatis ueniens, excuſauit: quòd diceret, eam cupientem uotis ipſorum ſatisfacere, Caſſouiam uſque peruenisſe: inde porrò commodè progredi non potuiſſe, imbrium

ui

uii & inundatione prohibitam: orare autem, quod sine incommodo eorum fiat, ut ipsi Cassouiam ad se ueniant, & melius atq; certius præsentes cum præsente omnibus de rebus constituant. Efficax fuit oratio Palatini: quocirca cætera multitudine domos reuersa, Primores de Senatu (nēpe Dobeslaus Curosuancius Castellanus, Spitco Melstinius Palatinus Cracouiēsis, Iascus Tarnouius Sendomirienſis, Vincentius Kempius Posnaniēsis, Sendiuoius Subinius Calisienſis Palatini, ac Domaratus Castellanus Posnaniēsis & Prefectus Maioris Polonię) Cassouiam profecti sunt. Ibi antiquato quadantenus decreto comitiorum Siradienſium, noua pacta cum Regina inita sunt: nimirum ut ad tertium Idus Nouembris (quæ dies diui Martini Episcopi memoriæ sacra est) Heduigis in Poloniam ueniret, ac de sententia amplissimi Consilij matrimonium iniret: quòd si ea deinde, nullis liberis relictis, decederet, ut Maria soror, cum sua posteritate, ipsi in Regno Polonorum hæres esset: uicissimq; idem ius esset Heduigi, secundum Mariæ mortem, in Vngaria.

Cassouiam euocatur Proceres, &

Pacta noua inuent.

DE LITVANORVM IN MASOVIAM excursione, ac Heduigis aduentu ursus dilato. Cap. III.

DVm hæc ita geruntur, Lituani, Iagellone Olgerdi filio Duce, Masouiam inuasêre: Drohicinum arcem, Melnicum, Camenecíam, Suraſſum, obsidione ualauêre. Annus autem quo hæc acta sunt, fuit à Christo nato 1384. Turbauerat uerò Polonorum mentes Elizabeta Regina, quòd Heduigim filiam ad constitutū tempus non mittebat: itaq; Sendiuoius Subinius Palatinus Calisienſis & Præfectus Cracouienſis, de sententia E-

Lituanorum in Masouiā excursio.

An. 1384.

Heduigis ad tempus constitutum non missa.

Et Sendiuoij Legati postulationib. neglectis,

piscopi aliorū Procerum Cracouiensis Conuētus ad Elizabetā Iaderā usq; Dalmatiæ profectus, statum rerū Polonicarum & postulata Procerum diligenter exposuit: petebat ab ea, ut quamprimū Heduigim, ad breue tempus, in Poloniā mitteret: coronatā mox ipsi remissum iri, pollicebatur, ut cū ipsa esset, donec adolesceret. Quum uerò moras Elizabeta necteret, & aliam ex alia excusationē quæreret: exacerbatus ille, iram non obscurè præ se ferre, uelleq; discedere, cœpit. quod ubi Regina animaduertit (uerita, ne is, in cuius potestate erat Cracouia, reuersus turbas cieret) lascum siue Ioannem Tarnouium, Castellanum Sendomirienſem, ad occupādam arcem Cracouiensem misit: Sendiuoium autem discedere uetuit. Non latebat Sendiuoium Reginæ consilium: itaq; unū de comitibus fidelem curriculo mittit Cracouiā, qui Tarnouij aduentū anteuerteret, curaretq;, ne arx ipsi dederetur: ipse uerò clàm sese Iadera euoluens, ferè intra uiginti quatuor horas sexaginta milliaria bene longa (ut sunt Vngarica) crebrò mutando equos emensus, Cracouiā lassus peruenit, & Proceres de omnibus rebus certiores fecit. Indixerant Lelouiā comitia minores Poloni: sed aduenīente Sendiuoio, Radomscum ea transtulêre, ut Maiores quoq; Poloni ad ea uenirent, & in commune de Repub. consulerent: quum autem sententijs uariaretur, ad extremū tandē placuit, ut Reginæ animum adhuc leniore Legatione pertentarent. Missus est itaq; cum mandatis Prędislaus Vauelius, Equestri familia nō illustri: qui cōmouit Reginam ita, ut Sigismundum generum suū, uiris, equis armisq; instructū, ad gubernandā Poloniā tantisper, dum adolescat Heduigis, mitteret. quod ubi apud Polonos Proceres pererebuit, indignati se ludibrio esse fœminę, eiusq; & Vngarorum arbitratu sibi

Comitia indicuntur Radomscum.

Indeq; iterū ad Reginam

Prædislaus missus, Sigismundus

sibi Præfectos atque adeò Dominos imponi, & Sigismundum peculiariter perosi, exercitum contrahunt: ad Sandeciam cōtendunt: inde Lubouuliam siue Liblium, quæ tunc Vngaricæ ditionis erat, Legationem ad Sigismundum mittunt: monent, ne se inuitis in Poloniam ueniat: si aliter faciat, pro hoste se eum habituros esse. Itaque repressit gradum Sigismundus: sed tamen id precibus effecit, ut Heduigis aduentus usque ad Pentecosten exspectaretur.

Correptis armis

Repulsus.

Heduigis aduentū ad Pentecosten differt.

DE HEDVIGIS CORONATIONE, ET mariti eligendi deliberatione.

Caput IIII.

QVum uerò Heduigis iterū pro tempore illo non ueniret, placuit in commune Proceribus, ut neq; Legationem ad Reginam mitterent, & à creando Rege ad tempus supersederēt: Sendiuoius uerò Subinius, priuatim in Vngariam profectus, perfecit tandem, ut Heduigis in Poloniam ueniret. Comitati sunt eam, Demetrius tituli sanctorum quatuor Coronatorum Presbyter Cardinalis & Archiepiscopus Strigoniensis, & Ioannes Canadiēsis Episcopus, & plures alij Proceres Vngari: ad cuius aduentus famam exciti Polonorum Proceres, cum frequenti nobilitate Cracouiam accurrêre: & qui tempori aduenêre, uenienti usque ad fines Vngariæ obuiam profecti sunt. Deducta igitur Cracouiam honorificè cum perampla ac splendida aurea atque argentea, & stragulæ uestis supellectili, Idibus Octobris (qui dies memoria diuæ Heduigis Legniciensis, apud Polonos festus est) Regina Poloniæ renunciata, & à Bozenta Archiepiscopo solenni ritu inuncta & coronata est, magna omnium lætitia & fausta acclamatione: Regni que amplissimi administratio teneræ

Heduigi adhuc non ueniente,

Sendiuoius priuatim profectus bene rē conficit: & deducta honorificè.

Susceptaq; hilarè ac reuerenter.

Die S. Heduigis

Coronatur magna cum omnium lætitia.

puellæ commissa. Lenitum erat in animis Polonorum
Heduigis mores & Forma. Regis desiderio, propter suaues & liberales mores Heduigis Reginæ, cum uerecundia, modestia, prudentia, decentiq; suauitate coniunctos: quarum uirtutum non uulgare condimentum erat, forma corporis eximia: neque grauatim uiri muliebri imperio parituri esse uidebantur, nisi ad domesticas Procerum dissensiones sedandas, & externorum bellorum impendentium motus, parum auctoritatis & præsidij fore in puella iudicassent. Itaq; noua cura Procerum animos incessit, de adiungendo nouæ Reginæ marito, qui Regiam dignitatem, molemq; rerum maximarum, rectè sustinere posset. Destinarat quidem Ludouicus Rex adhuc uiuens generum
De Vilelmo Duce Austriorum sibi & successorem in Vngaria, siue in Polonia, Vilelmum Austriorum Ducem, promisso ei Heduigis filiæ matrimonio: sed nō magnopere Polonis placebat eum habere Regem, qui propter paternum Principatū longo & interiecto terrarum spatio à Polonia distantē, longius aliquanto à Regno abfuturus esset: nec multū opis
Deliberantibus Polonis. Princeps tenui fortuna, & potentia domestica, Poloniæ in rebus dubijs afferre posset. Dum autem diutius de re
Iagelle Magni Ducis Lituanorum in coniugiū Heduigim expetit: tanta consultatur: commodùm aduenerūt Oratores ab Iagellone, Magno Duce Lituanorum: per ampla munera Heduigi Reginæ attulerunt: coniugium eius Regnumq; dotale Principi suo petiuerunt: multa magnaq; pollicentes, quæ ad amplitudinem Reipub. Polonæ, & ad incrementum Religionis Christianæ pertinere uidebantur. Non surdis auribus oratio illa à Proceribus Polonis audita fuit: cæterùm Heduigis abhorrebat à Barbari matrimonio. Propositæ erant Oratoribus causæ, quamobrem non impetrarent, quibus de rebus uenissent: nimirū quòd Christianæ cum Barbaro nuptæ esse
Dumq; conditiones sibi proponuntur non

non liceret: & quòd pacta iam quædam cum Vilelmo Austriorum Duce de matrimonio prius interceſsiſſent, adiecta ducentorum millium florenorum pactione, ni pactis conuentis ſtatum eſſet. ad quas Oratores ita reſponderunt: Quod ad Religionem Chriſtianam attineret, Iagellonem cum cæteris fratribus Chriſtiana matre natum, iam inde ab ineunte ætate Chriſtiana Religione imbutum, non alienum ab ea gerere animum, quamuis eius myſterijs de more initiatus non ſit: illa uerò ducenta millia ipſum præſtaturum ac exſoluturum eſſe, theſauros ſuos omnes & Maiorum ſuorum in Poloniã comportaturum, & Lituaniam Poloniæ adiuncturum, ut eodem deinceps cum ea Imperio cenſeatur. Permouebant hæc magnoperè Polonorum animos: magna uidebatur fore ad amplitudinem Regni acceſsio: perutile, non modò pacem, uerùm etiam auxilium ſibi eius gentis adiungere, cuius hoſtiles excurſiones perdifficulter cohiberentur: præclarum & glorioſum nomini Polono, ſi eius opera Lituani Religionem Chriſtianam ſuſciperẽt: ueruntamen nihil præter ſenioris Reginæ ſententiam ijs de rebus ſtatuendum eſſe. uiſum eſt. Itaq; miſsi ad Elizabetam Oratores in Vngariam, optatum reſponſum retulère. Reſpondit enim eis Elizabeta: Si id Poloni ex re ſua publica fore exiſtimarent, non remoraturam ſe eſſe eorum cõmoda, neq; Religionis Chriſtianæ incrementa præciſuram. Hoc reſponſum Elizabetæ quum in Poloniam relatum eſſet: de uniuerſi Conuentus ſententia, Lituani Oratores dimiſsi. & Vulodicus atq; Criſtinus, itemq; Petrus Safranccius, & Hincia Roſtouicius, Legati ad Iagellonem cum eis miſsi ſunt, ut eum ad coniugium Heduigis & Regnum Polonorum uocarent, ſi ſuprà memoratas conditiones iureiurando ſuo ſtabiliſſet,

Suſcipit.

Aſſentiente Elizabeta Regina.

Voti compos effectus.

una insuper adiecta, de recuperandis ijs quæ in eũ diem à iurisdictione Polonorum Regum quomodocunque exciderant.

DE VILELMI CRACOVIAM ADVENTV, & Iagellonis Vuladislai baptizati atq; coronati nuptijs. Caput V.

Vilelmus Austrius nutu Reginæ à Gneuosio admonetus,

DVm hæc ita fiunt, interim Vilelmus Austrius certior factus de statu rerum Polonicarum, ac de propensa Reginæ erga se uoluntate, eius ipsius nutu (ut creditũ est) à Gneuosio Daleuicio gente Stregomio Succamerario Cracouiensi (cui se illa concredebat) admonitus, ne ipse sibi deesset, cum splendido comitatu & apparatu, magnisq; diuitijs, Cracouiam inopinatus aduenit: sed arcis ingressu Dobeslai Curosuancij Castellani Cracouiensis auctoritate prohibitus, in urbe diuertit: conuenitq; cum eo identidem Heduigis Regina in cœnobio diui Francisci luce clara, aulico suo uirorum ac puellarum comitatu stipata, & choreis indulsit: & in urbe optatis nuptijs cum eo defungi tentasset, nisi Demetrius Goraius Thesaurarius Regni ei dissuasisset. Intelligens autem Vilelmus, aperte sibi Polonos Proceres aduersari, clàm se euoluit Cracouia, depositis apud Gneuosium thesauris, quos secum apportarat: unde Gneuosius postea multas amplasq; possessiones sibi comparasse existimatus est, sed quæ tamen à liberis eius deinde turpiter distractæ & dilapidatæ sunt. Aduẽtabat iam cum fratribus Iagello, & cum magno comitatu Lituanorũ obuiam ei pauci Proceres profecti sunt, in quibus principẽ locum Spitco Melstinius obtinebat (qua re magnam is apud Iagellonem gratiam inijt:) plures eum Cracouiæ exspectabant. Aduenit autẽ Cracouiam duode-

Cracouiam aduenit:

Et cum Regina choreis indulgens,

Dum Polonos à se auersos uidet, Thesauros reliquit Gneuosio.

Iagello cum suis susceptus,

duodecima die Februarij, anno Christi 1386, habens in comitatu Duces & Proceres Lituanos atq; Russos, tum Borissum & Suitrigellonem fratres germanos, & Vitoudum patruelem: adueniens in thalamo Heduigim Reginam, magna cum admiratione eximiæ formæ eius, salutauit: postridie uerò perampla ei dona, cum Vitoudo, Borisso, & Suitrigellone misit. Priusquam autem cum Heduigi matrimonium iniret, unà cum fratribus & Proceribus atque uniuerso comitatu suo (exceptis ijs qui iam apud Russos initiati erant) quarta decima die mensis Februarij à Bozenta Archiepiscopo & Ioanne Episcopo Cracouiensi sacro fonte ablutus, & Christiana Religione initiatus, Vuladislai nomen accepit: atq; ita matrimonium mox cum Regina solenni ritu contraxit, Lituaniamq; omnē, cum Samagitia, & ea parte Russiæ quæ in ditione eius erat, Poloniæ Iure sempiterno adiunxit, & in unum corpus redegit, iureiurando interposito. Ad hæc Vitoudus cum Michaele Duce Zaslauiensi, & Lubarto Duce Lucensi, pro ipso his ipsis de rebus Reginæ & Proceribus Polonis fidem suam obstrinxêre, & obsidum loco fuêre: quarto autem die pòst inunctus ab Archiepiscopo, Diadema Regium nouum accepit. Nam uetus in Vngariam à Ludouico asportatum, nondum ad eam diem reportatum erat. Sequenti die in urbem solenni pompa deductus, & in foro posito solio collocatus, iusiurandum à Cracouiensibus & cæteris oppidanis de more accepit: Lituani quoque Duces atque Proceres, qui tunc aderant, in uerba Regis & Reginæ iurarunt: indultumq; est conuiuijs & lusibus complures dies,

An. 1386.

Reginam salutat: &

Baptizatus cum suis,

Contractoq; matrimonio & facto iureiurando,

Datis insuper obsidibus,

Coronatus corona noua,

A Cracouiensibus, &c. iusiurandum accipit,

Et nuptias celebrat.

DE CRVCIGERORVM IN LITVANIAM *inuasione, & Iagellonis in Maiore Polonia gestis.*

Caput VI.

Crucigeri neglectis Regi nuptijs, Lituaniam populantur & occupant.

PEr hos autem dies Magister Crucigerorũ Prussiensium Conradus Celner, spreta inuitatione Regis & Reginæ, qua ad nuptias per Demetrium Goraium inuitatus erat, hostiliter in Lituaniam, uacuam tunc Ducibus & militibus, duplici agmine inuasit: & longè lateq; eam depopulatus, Lucomliam arcem ui cepit, & Andreã Iagellonis fratrem, quo cõcitatore expeditionem illam susceperat, ei præfecit: cui se Polocenses quoq; dediderunt. Hęc ubi accepit Iagello, mox Skirgellonem & Vitoudum cum Lituanis & cum Polonis uolũtarijs in Lituaniam misit: qui Lucomliam, partim trucidato, partim eiecto Andreæ præsidio, receperunt: Mescislauiã quoque, Smolenscum, & Poloscum, recuperarunt: ac de auctoribus defectionis pœnas sumpserunt. Cęterùm Rex ipse Iagello, perfectis ritè solennibus Regni mandati cerimonijs, ad pacãdam Maiorem Poloniam animum intendit: Grimaliorum atq; Nalenciorum familias, capitalibus odijs dissidentes, cum Ducibus suis Domarato & Vincentio Palatino, in concordiam redegit: bona Ecclesiastica, à quibuscunq; per uim siue dolum occupata erant, iustis dominis restituit: Bartholomæum Cosminium, prædonicam exercentem, proscripsit: Odalanoviam uerò eius arcem in suam potestatẽ redegit. Quum autem Gnesnam uenisset Vuladislaus, & commeatum siue stationem à Collegio eius basilicæ petisset, nec impetrasset: fertur, more Barbarico pigneraſſe facultates adscriptitiorum Ecclesiæ: uerùm ob id à Nicolao Strosbergo Præposito & Vicario Archiepiscopi, atq; à Regina reprehensus, pignora capta reddi iussit. Ibi Regina suspirans:

Andrea Iagellonis frater auctore sed

Repellunter & deturbantur statem.

Iagellonis gesta in Maiore Polonia. &

Ob denegatam stationem

Indignatio.

ſuſpirans: Pignora quidem reddemus, inquit, agreſtibus, cæterùm lachrymas quis eis reddet? Pium Reginæ dictum, & ſempiterna memoria dignum. Sic itaq; tunc res Maioris Poloniæ perturbatas admodũ placidè Vuladislaus compoſuit.

DE RELIGIONE CHRISTIANA IN LITUANIA propagata, & reliquis ibi Vuladislai actis. Caput VII.

Legato profectus in Lituaniam, &

HYeme ſubſequẽtis anni Vuladislaus, nouus Rex, ingenti Procerum atq; Equitum Polonorum caterua ſtipatus, unà cum Regina in Lituaniam ſe cõtulit: Archiepiſcopum Gneſnenſem, & multos ſacerdotes & pios homines ſecum duxit. Conuentu Vilnę, ad initium quadragenarij ieiunij, habito, de Religione Chriſtiana populariter ſuſcipienda, ac de exterminando cultu falſorum deorum & omni ſuperſtitione diligenter actum, ipſo Rege maximam ei rei nauante operam, non ſolùm hortando & orando & præmijs inuitando, ſed etiam docendo: quum noſtri ſacerdotes linguæ imperiti eſſent, ipſe autem Ruſsicam callens, Polonos loquentes intelligeret. Aegrè gens Barbara maiorum ſuorum Religiones relinquebat: ſed quum iuſſu Regis ſacer ignis extinctus, templum araq; eius diruta, & adytum (unde oracula à ſacerdote edebantur) euerſum Vilnæ eſſet, necatiq; ſerpentes & ſucciſi luci, quos pro dijs colebant, nulla cuiuſq; læſione (quod præter opinionem Barbarorum acciderat:) tum uerò Barbari, uanitate ſua agnita, alacriores ad Principum ſuorum Religionem facti, & aliquot diebus capita Religionis (pio Rege nullum laborẽ ſubterfugiente) edocti. Chriſtianis myſterijs de more initiati ſunt. Quoniam uerò immenſi laboris erat, ſingulos

De Fide Chriſtiana populariter ſuſcipienda ſolicitat.

Extirpata Vilnæ omni idololatria.

sacro Fonte tingere: Nobilioribus tãtùm hic honor habitus: reliquum uerò uulgus turmatim distributum, aqua lustrali siue sacra à sacerdotibus conspersum est, unumq; nomen cuique turmæ, tam uirorum quàm mulierum, inditum. Basilica deinde Vilnæ condita est, & reditibus amplis atq; sacerdotijs locupletata, ac diui Stanislai memoriæ à Bozenta Archiepiscopo consecrata est: septem præterea Parœciæ à Rege constitutæ & dotatæ sunt, quarum templis Regina plurimam supellectilem, ad cultum Diuinum accommodam, largita est. Totum illum annum Vuladislaus in Lituania Religioni propagandæ uacauit: Dobrogostium, Posnanienſem Episcopum, ad Vrbanum Pontificem allegauit, eiq; se dicto audientem fore, solenni Regum Christianorum more promisit. Skirgellonem, Trocẽsium Ducem, fratrem suum, pro se, summæ rerum apud Lituanos præfecit: legem condidit, ne Russis & Catholicis matrimonium inter se contrahere liceret, nisi Russus uel Russa à suis ad nostros transiret: aliam item, qua bona Ecclesiastica omni onere, labore, pensione, & iurisdictione Principis, & profanorum quorumuis, liberauit.

Turmatim plebem baptizat:

Basilicam Vilnensem locupletat,

Septemq; Parochias constituit, Regina adiuuante:

Obedientiam in super Pontifici promittit:

Skirgellonem Lituanis præfecit:

Russos cum Catholicis coniungi uetat. & Ecclesijs libertatem donat.

DE PETRO PALATINO VALACHIAE, Skirgellonis & Vitoudi æmulatione, & delatore Reginæ. Caput VIII.

REuertens autem in Poloniam, per Russiam iter fecit: & Leopoli Petrum Palatinum Moldauiæ siue Valachiæ cum Proceribus ipsius, solenni iureiurando adactos, in fidem & clientelam accepit: quum ij ab Vngaris, sub interregno, defecissent. Nec diu post discessum Regis quietæ res fuerunt in Lituania, propter æmulationem inter Skirgellonem & Vitoudum. Interea quoque

Petrus Palatinus Valachiæ in clientelam Regis Leopoli receptus.

Skirgellonis & Vitoudi æmulatio.

quoque lites & simultates inter Regem & Reginam, suspitionibus quibusdam ac susurronum delationibus excitatæ, eousq; increuerant, ut non lõgè essent à disidio, ni se Primores interposuissent. Conuenit autem, ut delatores utrinq; ederentur. Editus itaque est Gneuosius Daleuicius Succamerarius Cracouiensis: qui sanctissimam fœminam, Heduigim Reginam, clàm apud maritum Regem probri insimularat, quòd diceret, absente illo Guilelmum Austrium Cracouiam secretò uenisse, & aliquot diebus cum Regina consuesse. qua de re satisfecit Regina Regi iureiurãdo: cæterùm in Gneuosium iudicium de infamia, Visliciæ in Conuentu Procerum, institutum est: ibiq; accusatus & damnatus Gneuosius (quum non probasset, quæ dixerat: nec, dixisse se, negare posset) ex decreto iudicij mentitum se esse, clara uoce & latratu subter scamnum edito professus est. Ira sublata omni suspitione, amor coniugalis est inter Regem & Reginam redintegratus.

Regina ad Regẽ delata.

Et delatore Gneuosio edito.

Regina se purgat, &

Delator damnatus

Falsò dicta reuocat.

DE BELLO CONTRA VITOVDVM ET contra Silesios atq; Vngaros, & Regis atq; Reginæ actis. Caput IX.

FEcit deinde Vuladislaus Rex, anno Christi 1390, expeditionem in Lituaniam: ac Grodnum à Vitoudo interceptum recuperauit, hunc q; cum Crucigeris Lituaniam exercitu infestãtem sæpius fudit. Fertur & Regina Heduigis alterum de Polonis exercitum comparasse, & Iaroslauiam, Premisliam, Grodecum, Haliciam, & alias quasdam arces in Russia Meridionali in potestatem suam redegisse, electis Silesijs & Vngaris, quorum fidei arces illæ à Ludouico Rege olim commendatæ erant. Vitoudum autem Henricus, Zemouiti Masouij

An. 1390. Contra Vitoudum rem Vuladislaui gerit profecta, Regina itidẽ contra Silesios & Vngaros in Russia: &

Vitoudus Regi reconciliatus summa rerũ præficitur.

Ducis filius, Plocensis tum Episcopus, Vuladislao postea reconciliauit: summa rerum apud Lituanos atque Russos illi à Vuladislao concessa. Post hæc Rex & Regina studijs pacis occupati, muros arcis Cracouiensis, qui humiles ad eam diem fuerant, altius excitarunt: Præfectis uigilum, quos Burgrabios uocant, stipendia auxerunt, & ut singulos equites sagittarios in prõptu semper haberent, iniunxerunt: Monasterium in suburbano occiduo, titulo sanctæ Mariæ in arena. Carmelitis mendicantibus condiderunt: Psaltarum quoq; siue Psalteristarum collegium, in basilica Cracouiensi, ndem instituêre, attributo eis de Salinis salario.

Regis & Reginæ acta: Muri arcis, Burgrabij.

Monasterium in arena.

Psalteristæ.

DE BELLO CVM DVCE OPOLIENSI, Vitoudi contra Tartaros expeditionibus, atq; Reginæ Heduigis morte. Caput X.

Contra Vuladislaum Ducem Opol. bellum.

CVm Vuladislao deinde Duce Opoliẽsium, quòd is Regias ditiones latrocinantis in modum infesta ret, bellum Rex gessit: hunc omnibus ferè munitionibus in Polonia exuit: in ditionem eius paternam cum exercitu impetum fecit: castella quædam & oppida cepit: agros pagosq; depopulatus est. Circa annum uerò 1396, Vitoudus in Tartaros expeditionem fecit: tribum unam Tartarorum, quam illi Ordam uocant, cum pueris & mulieribus abegit: partem captiuorum Regi & Proceribus Polonis dono misit: reliquos autem in media Lituania supra Vacam amnem, prope Vilnam agris attributis, collocauit: qui manent ibi usque in hodiernum diem. Anno postea 1399, Vitoudus, nec quidquam dissuadentibus Rege & Regina, alteram expeditionem fecit in Tartaros: ad quam permulti de Polonica

An. 1396. *Vitoudus contra Tartaros primùm feliciter pugnat, Non pauci in Lituaniã deducit.*

An. 1399. *Deinde uerò, dũ non audit Regem cum Regina dissuadentem,*

nica & Germanica Nobilitate, gloriæ cupidi, nomina dederunt. Recensitis itaque apud Kiouiam copijs, bonæ spei plenus, Scythiam cum infesto exercitu ingreditur. Imperabat tunc apud Barbaros Tamerlanes, humili quidem loco natus, uerùm scientia rei militaris, & felicitate eò potentiæ prouectus, ut duodecies centena millia hominum haberet in exercitu: ac Turcis profligatis, Imperatoreq; eorum Baiazete capto, & in ferrea cauea feræ in modum secum circumuectante, & Iberia, Albania, Armenia, Persia, Mesopotamia, Asia & Aegypto, incredibili celeritate uastatis, orbem terrarum terrore nominis sui implereret: cum hoc Vitoudus congressus, multitudine Barbarorum obrutus fusus est. Ceciderè de nostris plurimi, nec inulti tamen: in his fratres Regis Andreas & Demetrius Coributus, & alij nouē Duces Lituani & Russi: Vitoudus cum Suitrigellone patruele pernici fuga euasit: Melstinius, quum (seu fuga, seu Ducis hostium indulgentia: cui uirtutem & prudentiam suam, inter colloquendum de pace, probarat) saluus esse posset, inter confertissimos hostes honestè occumbere maluit: quemadmodum ipse optarat, & prædixerat Paulo Sciucouio, timorem ipsi exprobranti. Sub idem ferè tempus, Heduigis Regina filiā Elizabetham Bonifaciam primo partu enixa est: et que, post tertium diem extinctæ, nec ipsa diu superstes fuit, & in læua parte basilicæ Cracouiensis ante aram maximā sepulta est, elata magnificentissimo funere. Fuit autem Heduigis singulari pietate & sanctimonia uitæ prædita, ab omni fastu, leuitate & iracūdia aliena: facultates suas, quas amplissimas è paterna domo secum aduexerat, liberaliter in usus egentium, in Cultum Diuinū, & in publicas utilitates expendebat: moriens uerò, quicquid habuit in

à Tamerlane Imperatore Scytharum potentissimo

Vincitur

Fugit.

Heduigis filia Elizabet: ejusq; Mors, & Pietas, &

ſupellectili, partim egenis dilargiendum, partim ad excitandā Cracouię & conſummandā Academiam, quam Cazimirus Magnus Cazimiriæ inchoauerat, legauit: Quadrageſimam & Aduentum Domini religioſa abſtinentiā & ieiunio ſemper coluit: delicias, pompas, & oſtentationem diuitiarū ita contempſit, ut quum propinqua partui, Regali cultu & magnificentia exornare cubiculum Regis abſentis literis iuberetur, reſpōdiſſe feratur:

" Se pompam omnem & inanem ſplendorē pridem abdi
" caſſe, nec inſciam eſſe, Iæpe mortem partui comitē eſſe.
" Feruntur autem, ob ſanctitatem eius, miracula quędam
ad tumulum eius poſtea fuiſſe edita.

Sanctitas cōprobata.

LIBER XIII.

DE SECVNDIS VVLADISLAI nuptijs Cap. I.

Vuladislaus de Regno ſolicitus.

VStis Reginæ peractis, Vuladislaus Rex mœſtiſsimus, ac de retinendo Regno addubitans, in Ruſsiam ſeceſsit: cogitabatq; ultrò ſe Regno abdicare, & ad paternum Principatum reuerti potius, quàm ut ui & ignominia pelleretur: ſed hæc eam cogitantem Primores Poloni placidè conſolati confirmauerunt, quum ei ſua ſtudia, in poſterum quoq;, detuliſſent: ſuadebantq;, ut Annam Vilelmi Ciliæ Comitis filiam, cuius ſororem iam Sigiſmundus Rex Vngarorū poſt Mariam in matrimonio habebat, ſecundam uxorē duceret. Eam enim iuſtam Regni hæredem eſſe, propterea quòd Cazimiri Regis neptis eſſet. Placuit conſilium Vuladislao: quocirca miſsi Oratores ad Hermannum patruum puellæ, Ioannes

Fauentibus ſibi Polonis.

Annam Vilelmi filiam.

Iuſtā Regni hæredem.

Per legatos impetrat

Ioannes Obychouius Caſtellanus Sremenſis, Hincia Rogouius, & Ioannes Oſtrouicius, optata omnia retulere: ſimulq; ſponſam ad XVI diem Iulij menſis anni ſequentis, Cracouiam adduxere: & quū ea nullius linguæ, præter Germanicam, gnara eſſet, octo menſes cōdiſcendæ linguæ Polonicæ operam dedit, priuſquam nuptiæ celebrarentur. Quum autem Rex à nuptijs, propter deformitatem ſponſæ, abhorreret: Proceribus Polonis interuenientibus, menſe Februario apud Biecium oppidum cum Cilienſibus Proceribus Conuentum habuit: nouisq; pactis initis, Liberalib. diebus nuptias peregit. *Sponſam & Vxorem.*

DE ACADEMIA CRACOVIENSI, TEMPLO Corporis Chriſti Poſnanienſi, Palatinatu Valachiæ, & Regno Vngariæ contempto. Caput II.

PEr hæc fermè tempora, hoc eſt circa annum Chriſti 1401. Academia Cracouienſis ex teſtamento Heduigis Reginæ & cumulatione liberalitate Regis cōdita eſt: duę domus, ſiue Collegia excitata: alterum Philoſophis & Theologis, in platea, quæ Iudæorum tunc fuit, nunc Diuæ Annæ nomine nuncupatur: alterum Iureconſultis & Medicis, quà ex urbe ad arcem itur: acciti Magiſtri & Doctores omnis generis è Pragenſi Academia, cenſuſq; ijs in perpetuum attributi à Rege è ſalinis & telonio, & adiuncta ſacerdotia apud ædē D. Floriano ſacram. Quietæ tunc res erant in Polonia: neque memorabile quidquam geſtum, per hæc tempora, memoratur: præter quòd perduellium quorundam, uias publicas infeſtantiū latrocinia, tunc Rex Vuladislaus coercuit. Per idem tempus (quod ab alijs ad annum Domini 1399. refertur, apud Poſnaniam Corpus Chriſti in ſpe

An. 1401. *Academia Cracouienſis* *Collegia duo, & Profeſſores.* *Latrocinia repreſſa.*

cie panis, ab infelici quadam mulierecula sumptum, Iudæis primò uenditum, deinde uerò in pratis suburbanis eius oppidi abiectum, miraculis quibusdam proditum, est repertũ: itaq; templum in eo loco Vuladislaus Rex condidit, & sanctissimi Corporis Christi titulo dedicauit. Anno sequenti, qui fuit à Christo nato 1403. Valachiæ Palatinus Alexander, & mox Romanus Petrilius, unà cum Consiliarijs, se in potestate Regis atq; Regni fore, iuramento professi sunt. Regnum etiam tunc Vuladislaus, ab Vngaris ultrò oblatum, contempsit: quum Sigismundus Rex Vngarorum, in uinculis ab eisdem detentus, ôpera Sciborij Equitis Poloni liberatus esset.

Templũ Corporis Christi Posnani a An. 1403.

Palatinus Valachiæ subditur Vuladislao.

Vuladislaus contemnit Regnum Vngariæ.

DE LITVANIA A' CRVCIGERIS PERVAstata, Suitrigellonis improbitate, Pace cum Crucigeris, & cum Rege Boemorum congressu. Cap. III.

Lituania à Crucigeris affligitur.

NEc multo pòst Lituania, hinc à Prussiensibus, illinc à Liuonienſibus Crucigeris uehementer peruastata est, multiq; mortales in seruitutem abacti: quos Vitoudus, permutatione captiuorum, liberauit: Vuladislaus uerò Rex, afflictæ patriæ uicem miseratus, Suitrigellonem fratrem exulem, qui Crucigeros cõcitabat, è Prussia reuocauit, magno ære alieno, quod ibi contraxerat, exsoluto ac (ne quod ei cum Vitoudo noui dissidij seminarium relinqueret) Podoliam ei, quinq; millibus marcarum Pragensium à filijs Spiteonis Melstinij redemptam, concessit: itemq; Strium & Zidacouiam, in Russia: Sidlouiam, Stobniciam, atque Drugniam, in Polonia: adhæc mille quadringentas marcas annuas è Salinis adiecit. nec tamen ea Regis liberalitas Suitrigellonis animum sanauit. Conuentũ postea Rex cum Prussicis

Rex miseratus, Suitrigellonẽ fratrem liberalitate sibi deuincire studet:

Sed frustra.

Cũ Crucigeris

ſicis Crucigeris, apud Racianzum Epiſcopi Vuladislauienſis oppidum, ad Pentecoſten anni ſequẽtis habuit: pacem'que fecit. Vuratislauiam deinde, ſplendido plus quàm quinque millium equitatu comitatus, profectus eſt: cum Venceslao Rege Boemorum, illo poſtulante, congreſſurus. Itaque aduenientem perhumanè lauteq; accepit, non ſine admiratione opum eius: ut etiam Sbigneo Brezio cum ſexcentis equitibus antecedenti, Regem in eo comitatu adeſſe ratus, extra urbem prodijſſe dicatur. Octo dies de fœdere, inter Conſiliarios, tractatum eſt: & eò res propemodum perducta erat, ut Boemus Polono Sileſiam omnem redderet, Polonus illi uiciſsim cum quadringentis haſtatis equitibus, quoties opus fuerit, præſtò eſſet: ſed uel indigna res uiſa eſt Polonis Proceribus, Boemis eſſe obnoxios: uel certè Ioannes Smiritius, conſilio & auctoritate pręſtãs inter Boemos, ſuperueniens rem infecit.

rit Conuẽtus, & pax.

Vuratislauiã Rex profectus ſplendidè, cũ Venceſlao Rege Boemorum

Nihil conficit.

DE SVITRIGELLONIS PERFIDIA, ALExandro iterum Valachiæ Palatino, & Vitoudi contra Moſchos expeditione.

Caput IIII.

PRofugerat iterum in Pruſsiam Suitrigello, ſpe totius Lituaniæ per Crucigeros potiundæ: ſed Podoliam nihilominus ſuis præſidijs tenebat: itaque Rex eò profectus, omnem eam cum arcibus in deditionem recepit, orto à Camenecia ciuitate initio: Præfecturãq; eius oræ Petro Saffranecio Polono mandauit: & ab Alexandro Valachorũ Palatino, iã inde à duobus annis ſibi addicto, ab eiusq; Conſiliarijs, ſolenne iuſiurãdum (quòd in fide & in clientela ſua, Reginæ ac filiorum, & Regni Polonici, permanſuri eſſent) ibidem accepit. Vitoudus

Suitrigello perfidus profugit rurſus ad Crucigeros:

Rex uerò ſubijcit ſibi Podoliam, &

Ab Alexandro Valacho iterũ iuſiurandum accipit.

An.1406. uerò pacem nactus à Crucigeris, eodem anno, qui fuit 1406. transmisso Vgra flumine, primā fecit in Moschos expeditionem: quum uerò illi ad pugnam elici non potuerūt, peruastata eorū lōgè lateq; regione, pręda onustus in Lituaniam redijt. Maiore ui postea in id bellum, anno uno intermissum, incubuit, fretus maioribus Polonorum, quibus Sbigneus Brezius Marsalcus præfuit, uiribus: quare usq; ad Occam, fluuium permagnum, populabundus peruenit. quò minus autem fluuium transmitteret, Suitrigellonis, patruelis fratris, armis prohibitus est. Nam is seu leuitate quadam ingenij siue inuidentia stimulatus, Bransco & Starodubo arcibus (quæ in Seueria, Vuladislai Regis beneficio, obtinebat) incensis, ad Basilium hostem Vitoudi transfugerat, bonamq; illi nauabat operam: sed tamen pacem nihilominus à Vitoudo Basilius petijt, & æquis conditionibus impetrauit.

Vitoudi bellum cum Moschis,

Polonis eum adiuuantib.

Et Suitrigellonis improbitas,

Post arces incensas,

Basilio nauans operā.

DE INSIGNI BELLO CVM CRVcigeris gesto. Cap. V.

MVltis uerò pòst iniurijs Vuladislaus Rex à Magistro Crucigerorum Vlrico Iuningo exagitatus, ad pacem tamen, quamuis iniquam, pronior, quàm ad iustum bellum; erat: quare comitia Lenciciæ ad XVII diem Iulij habuit: indeq; (quum omnia prius experiri, quàm ad arma uenire, in commune placuisset) tres Legati ad Magistrum missi, Nicolaus Curouius Archiepiscopus Gnesnensis, Nicolaus Michalouius Sendomiriēsis, Ianussius Tuliscouius Calissiensis Castellani. Postulabant hi à Magistro, ut Conuentu constituto, amicè cum Rege de omnibus iniurijs transigeret: sed excandescere Magister, & moram pati nolle, cōfestimq; arma se Lituaniæ illaturum esse, minari. Ibi Archiepiscopus, non

Vuladis. Rex magnis iniurijs Crucigerorum exagitatus, ad pacem tamen pronior,

Dum tres Legatos ad Magistrū mittit,

Superbè in agēs omnia, & Archiepisc.

non ferens Magistri superbiam: Desinas, inquit, nos bel lo terrere: si arma contra Lituanos ceperis, uicissim arma nostra domi tuæ senties. quibus dictis Magister statim subiecit: Bene se rem habere, quum sentētiam Regis teneat: caput se potius petiturum, quàm pedes: & cultā magis, quàm inculta. Ita tunc Legati impatiētia bellum approperatum est. Nec mora, dictis facta adiecit Magister. Dimissis enim Legatis, ad medium Augusti mensis cum exercitu Dobrinum magna ui oppugnatum cepit & incendit: Polonos qui arcem defendebant, unà cū Prę fecto arcis Iacobo Plominio, capitali pœna affecit: inde Ripinum & Lipnum oppida, primo impetu capta, uastauit: magnaque in oppidanos & agrestes crudelitate debacchatus, ne tenerę quidē ætati & muliebri sexui pepercit: Zlotoria deinde, acriter oppugnata, post octauum diem in deditionem Crucigerorum uenit: sed in Bydgostia oppugnanda quum plusculum laboris senti ret (propterea quòd arx ea munitissima erat) per proditionē, corrupto Præfecti uicario, quē Burgrabiū uocāt, ea potiti sunt. Rex ubi hæc crebris certisq; nuncijs accepit, minimè cessandum sibi ratus, expeditionē & ipse toti Poloniæ, Russiæ & Lituaniæ, cōtra Crucigeros indixit: Minores Poloni cum Russis ad Volboriam, Maiores ad Lenciciam conuenire iussi. quod ubi factū est, recensito apud Radeouū exercitu, ad Bydgostiam sub finem Septēbris castra admouit, arcemq; obsedit: quæ post octauum diem à Polonis expugnata, & mox refecta præsidioq; munita est. Magister uerò ad Suece suos conuenire iusserat. quod ubi Rex cognouit, partem copiarum statim eò misit: pulsi dissipatiq; qui primi de hostibus uenerant, & castris exuti. Interea interuenêre Oratores Regis Boemorum Venceslai, bellumq; inducijs

unus ex Legatis respondēs impatienter.

Mox adest hostis cum exercitu apud Dobrinum.

Ripinum. Lipnum.

Zlotoriā &

Bydgostiam:

Rex etiā generali omnibus expeditionem indixit.

Bydgostiāq; recuperat, &

Apud Suece Crucigeros castris exuit.

Induciæ factæ ad 24 diē Iunij. constitutis (utriusq; partis consensu) usq; ad uicesimam quartam diem Iunij sequentis anni, diremēre: ut interim Venceslaus de tota controuersia inter dissidētes arbitraretur. Venceslaus uerò, quū arbitriū inter dissidētes, ex compromisso ad se delatum, recepisset: ut erat homo nihili & uoluptatibus atq; ebrietati totus immersus, ne cognita quidem causa, de sentētia Iodoci Marchionis Moraviæ ita pronunciauit, ut nullam prorsus neq; iustitiæ, neq; æquitatis, rationē duceret. adhæc ineptissimè, quæ extra controuersiam erant, adiunxit: ut Poloni non, nisi ex occidentalibus oris, Regem sibi deinceps peterent: Dobrinensem autem tractum ut ipse uno anno obtineret, atq; interim deliberaret, utri parti eum adiudicaret.

Arbitrio suo Venceslaus Rex homo nihili &

Iniqua atq; ineptus,

Nihil effecit- quę sententia quum Germanica lingua à scriba recitari inciperet, nostri discessēre, negantes se Germanicæ con-

Posā desperatā igitur pacem, cioni, propter linguę imperitiā, interesse uelle. Desperata igitur æqua pace, Vuladislaus dimissis in omnes partes literis, restibus alligatis, expeditionem cunctæ Polo-

Expeditio cunctæ Poloniæ indicta: niæ edixit: militē mercenariū, cum Ductoribus ordinū

Miles mercenarius accitus: atq; Centurionibus, metandorū castrorum & instruendarum acierū peritis, è Boemis atq; Morauis Silesijsq; (inter quos præcipui Niclasius & Fridrosius de Fulstin Herbortones fuisse perhibentur) de sententia Sbignei

Poloni ex aula Sigismundi Regis, Brezij Marsalci, acciuit. Erant in aula & ministerio Sigismundi Regis Vngarorum complures Poloni Equestris Ordinis: qui, propter præclara merita sua, non contemnendas facultates & possessiones in Vngaria, beneficentia eius Regis adepti erant: qui omnes, ubi Regem suum Vuladislaum ad Prussicum bellum proficisci senserunt, relictis possessionibus, & ingentibus Sigis-

Relicta possessionib. sua et commoda, mūdi pollicitationibus repudiatis, memorabili exēplo

Cū Rege sua communicāt: in Poloniam uenerunt. Nec malè eis postea respondit Vuladis-

Vuladislai gratitudo & liberalitas. Proficiscens itaque Rex ad bellum Prussicum, Nicolaum Curouium Archiepiscopum Gnesnensem Cracouiæ cum Imperio reliquit: & quacunq; iter faciebat, profusa in egenos largitione utebatur. Quum autem Slupia oppidum, sub Lyssecensi monasterio situm, peruenisset: biduo ibi commoratus, diluculo ad ædem sacram in excelso monte positam, & ligno Crucis Christi celebrem, pedes ascendebat: quum totũ diem precationi, flexis genibus, in templo uacasset. Quum primùm uerò cũ exercitu hostium fines attigit, expandit acies in longè patenti planicie: acceptumq; manu sua uexillum maximum, suspirans & lachrymabũdus ita fatur: Deus optime maxime, non modò factorum atq; dictorum, sed & cogitationum omniũ cognitor, tu mihi testis es locupletissimus, me inuitum cum Christianis qualibus qualibus, Christianis tamẽ, ad hoc bellum descẽdere, maximis & intolerabilibus Crucigerorum iniurijs prouocatum, & officio meo adductum, ut populos, abs te curæ & fidei meæ concreditos, de rapacibus & cruentis eorũ manibus & infandis contumelijs uindicem. tu nosti, consilia pacis me nunquam defugisse, & uel iniqua pace bellum iustum redimere cupiuisse: sed quando apud homines, suæ cupiditati insatiabili & irreligiosæ superbiæ modum nullum statuentes, mansuetudine & patientia nihil proficio, tuę iustitię fiducia, iusta piaq; arma sumpsi, tuisq; auspicijs uexillũ hoc nunc explico. tu, quæso, iustiori causæ faueto: & sanguinem Christianorum hominũ, qui immaniter à Crucigeris trucidati sunt, quosq; hoc bellum utrinque absumet, ab illis qui causam dederũt expetito. Hæc Rex, collachrymante omni exercitu. Idem fecêre deinde Vitoudus & Masouij Duces, atq; Proceres Poloni & Lituani:

Archiepiscopus cum Imperio Cracouia relictus:

Eleemosyna fusa:

Pietati in Monte Calno singulariter seruitum:

Deus cum lachrymis inuocatus testis.

Et rogatus adiutor.

Post omnia lachrymas

Bogarodzica cantatum.

Poloni uerò abſterſis lachrymis, Carmen patrium ſiue Pæana, Virgini matri Dei dicatum, Bogarodzica (quod diuus Adalbertus Archiepiſcopus & martyr Polonis tradidit) cecinêre. Quæſitum deinde, cui ſumma adminiſtratio totius belli, ſecundum Regem, committeretur: detrectantibus autem tantum onus, maximo cum periculo coniunctum, cæteris, ad Zindramum Maſcouiciũ, Enſiferum (ut uulgò uocant) Cracouienſem, ortum ex ea familia cuius inſigne eſt Sol, munus id defertur. Erat is quidem ſtatura parua, ſed ingenti ſpiritu, & ingenio ſolertiaq; non uulgari. Huic adiuncti conſiliarij, Vitoudus, Criſtinus Oſtrouius Caſtellanus Cracouienſis, Ioannes Tarnouius Cracouienſis, Sendiuoius Oſtrorogus Poſnanienſis, Nicolaus Michalouius Sendomirienſis Palatini, Nicolaus Tramba Præpoſitus S. Floriani & Procancellarius, Sbigneus Brezius Marſaleus, & Petrus Saffranecius Magiſter cubiculi ſiue Succamerarius (ut uocant) Cracouienſis. His ergo conſtitutis ad Luterbergam hoſtile oppidum, quod iam noſtri incenderant, caſtra mota. quo in loco deteſtanda atq; horrenda res accidit. Nam duo Lituani ſanctiſsimum Chriſti Ieſu Corpus, quod in templo de more apud Chriſtianos aſſeruatur, profanè in terram de argenteo ferculo abiecerant: qua re commotus Rex auctores ſceleris perquiri iuſsit: qui, iuſſu Vitoudi, ipſi ſibi furcam excitarunt, & ſuis uterq; manibus, Barbaro quidem, ſed patrio more, ſeſe ſuſpenderunt: obiurgantes ſeſe mutuò, ne ſua cunctatione iram Principis in ſe accenderent, quaſi is atrocius etiam aliquid in eos poſſet ſtatuere. Nec ferè tale quippiã poſtea deſignatum eſt, territis cunctis duorum ſupplicio. Rex autem quum, non facta re Diuina, præter morem caſtra mouiſſet (propter noctem præcedentem tempeſtatibus

Summa belli adminiſtratio ſecundum Regem.

Zindramo Maſcouitiæ committitur.

Eius adiuncti conſiliarij.

Atq; ita ad Luterbergã caſtris admotis, &c.

Profanatoribus Euchariſtiæ

Seuera pœna.

ſtatibus inquietam, & uentos flãtes, qui Crucigerorum etiam tentoria diſiecerant) apud Gruneualdum pagum erecto tentorio, rei Diuinæ uacauit: interim uerò ei nunciatur ab exploratoribus, alio ſuper alium accurrẽtibus, hoſtes adeſſe: ad extremum ueniens & ipſe Vitoudus nunciat, hoſtes in conſpectu eſſe: ni maturetur, in imparatos impetum daturos: nec tamen auelli Rex ab altaribus, donec Sacra peragerentur, potuit. Poſtea à Zindramo & Vitoudo acies inſtructæ: læuum cornu Poloni, dextrum Lituani tenuêre: quinquaginta fuêre ſigna Polonica, Lituanica quadraginta. Iamq; Rex, peractis Sacris, armatus in aciem prodibat, quũ ex hoſtili acie duo caduceatores progreſsi, quòd mandata ad Regem à Magiſtro ſe ferre ſignificabant, intacti ad Regem deducti ſunt. Hortabantur autem Regem ij Magiſtri nomine, ne tam cunctanter & meticuloſè pugnam iniret: & quò incunctantius id faceret, duos gladios ſtrictos & cruentos Regi & Vitoudo obtulêre, ut uel ijs aduerſus Crucigeros uteretur. Rex placidè & modeſtè caduceatoribus reſpondit: Quamuis armorum ſatis habeat in exercitu, accipere ſe tamen in Dei nomine gladios, ab hoſte contumeliæ cauſa miſſos: atque ita accipere, ut omen uictoriæ, quam ſibi armorum traditio portendebat. Accepti gladij in ærario Regio, in hanc uſq; diem, aſſeruantur. Mox Vuladis[illegible]s, paucis pro tempore milites cohortatus, canere [illegible]a iuſsit, ſimulq; exercitus omnis patrium Pæana cec[illegible]t. Editiore loco Crucigeri conſtiterant: quumq; no[illegible]os, emiſsis duabus bombardis, nullo incommodo aff[illegible]ſſent, per decliue cum infeſtis ſignis decurrerunt. Co[illegible]miſſum utrinq; ſumma ui prælium, ita ut fragor ſonit[illegible]q; armorũ procul exaudiretur. iamq; ad unius ferè hor[illegible]ſpatium pugna durauerat, & neutro

Poſt factam Miſſam

Inſtructa ſunt acies:

A duobus Magiſtri ſuperbi caduceatoribus

Duo ſtricti gladij

Humiliter accepti:

Poſt adhortationem & Bogarodzica noſtrorum,

Bombardas uerò Crucigerorum,

Pugnatum ſumma ui:

Debilius cornu dextrum nostrorum

tamen inclinabat uictoria. Ibi Crucigeri, animaduertentes debilius esse cornu dextrum nostrorum (in quo Lituani, Russi, Tartari instructi erãt) cum aliquot alarum subsidijs maiorem in id impetum dedêre. nec uanus omnino conatus is fuit. Lituanis, Russis atq; Tartaris sensim (dum cataphracti acrius urgent) pedem referentibus, & ad extremum, quum ad unius tamen iugeri spatium utcunq; hostium impetum sustinuissent, in fugam (nec quicquam reuocante Vitoudo) effusis: soli tamen Smolenscij Russi, qui sub tribus signis in eodem cornu constiterant, fœditatem fugæ detestati, eximiæ uirtutis & fortitudinis laudem meruêre: & una turma penitus deleta, duæ reliquæ cum Polonis in leuo cornu sese coniunxêre. Alia iam ibi erat rerum facies. Nostri enim acrimè dimicantes, uexillum Regium (cuius signifer fuit Martinus Vurocimouicius, Vexillifer Cracouiẽsis) ab hostibus deiectũ, summa ui connixi, recuperarunt: ibiq; primùm inclinari cœpit hostilis acies. Interim uerò Lusacius quidam Dipoldus Kikericius, miles strenuus, totum corpus armis tectus, ex hostili acie procurrens, Regem, & ipsum armis insignem, infesta hasta petere uidebatur: in eum & Rex uicissim hastam direxerat: sed Sbigneus Olesnicius inermis, cum semifracta hasta præcurrens, ut uel suo periculo Regium auerteret, à latere uibrata hasta Dipoldum de equo deiecit: quem Regij satellites interfecêre. Præclarũ & memorabile Nobilis adolescentis facinus: quod Rex postea magnis donis & Episcopa Cracouiensi remuneratus est, quum ille, sacris initiari cogitans, balteum militarem abiuisset. Iam nostri totam hostium aciem, ingenti strage fractam, profligârant: fugientiumq; terga prementes, eodem impetu castra, iunctis carris atque curribus munita, ceperunt, &

Dipoldus in Regem incurrens

A Sbigneo Olesnicio occiso.

Hostes fracti.

Castra capta.

Dissipatum.

Russi Smolenscij excepti.

Vexillo à nostris recuperato.

plures

plures ibi mortales contrucidarunt. Cæsa feruntur hostium ea die, quinquaginta millia (in quibus Magister & Cõmendatores, paucis exceptis, fuêre:) capta, ad quadraginta millia: signa militaria relata unum & quinquaginta. nec id mirum cuiquam fieri debet. Nam ad centum quadraginta millia hostium fuisse, auctores sunt. & sanè omnis ferè Germania tunc, auctoribus Crucigeris, in exitium Polonorum conspirauerat: Conradus insuper Albus Olesnicienſium, & Cazimirus Scecinenſium Duces, qui soli ipsi per se affuerant, uiui capti: in castris uerò magna uis tædarum ad incendia Poloniæ, magna catenarum ad uinciendos nostros comparatarum, malo dominorum suorum, reperta. Fertur autem, à multis ex utroq; exercitu, per omne tempus prælij, conspectus esse in aere uenerandus Pontificali habitu uir, dimicantes nostros confirmans, hostibus uerò terrorem incutiens: atq; is D. Stanislaus Episcopus Cracouienſis fuisse, creditur. Et affuit sanè Polonis non obscurè Diuinum auxilium, in eo prælio. Nam de Nobilioribus Polonis pauci cecidêre.

Plurimi cæsi atq;

Capti.

Signa militaria relata.

Germania tunc ferè omnis conspirauerat in Polonos.

Et tædæ cum catenis comparatæ.

Diuinitus hanc datam Polonis victoriam.

S. Stanislaus testatur.

DE ACTIS POST VICTORIAM.
Caput VI.

INsequenti die, Sacris inprimis Deo solenni pompa peragendis hymnisq; iussu Regis, uacatum est: hinc cæsorum funeribus cura impensa. Exhibiti deinde omnes captiui: ac cæteri quidem omnes, sponsione militari à Sbigneo Marsalco obligati, ut se ad diem S. Martini Cracouiæ sisterent, iussu Regis dimissi: dato etiam, pro cuiusq; conditione, uiatico: Cazimirus uerò Scecinenſium & Conradus Olesnicẽsium Duces, ac cæteri in Poloniam missi, per arces asseruãdi distributi sunt: de duobus modò, Marquardo Salisbachio Cõmendatore Brandeburg-

Gratiarum actio Deo facta:

Mortui sepulti:

Captiui alij dimissi.

Alij asseruati:

De duobus tantummodò sumptum supplicium.

deburgenſi,& Sumbergio,necquicquā deprecante Rege,à Vitoudo ſumptum propterea ſupplicium: quòd ij, in Colloquio quodam prope Cauunum,matri eius probrum obiecíſſent,& tunc captiui nihil de faſtu ſuo diminuiſſent. Dimiſſus deinde in Poloniā Veredarius cum nuncio uictoriæ, ad Archiepiſcopū,Epiſcopos,ac Præſides Academiæ,celeriter cunctam Poloniam immenſa lætitia affecit:quamobrem ſolemnes ſupplicationes, apud omnia templa, habitæ : dieſq; tam inſigni uictoria memorabilis,quo Diuiſio Apoſtolorum Chriſti repræſentatur,inter feſtos relatus.

Victoria nuntiata in Poloniam,

Supplicationes ſunt habitæ, & Diuiſio Apoſtol. inter dies feſtos relata.

DE MARIEBVRGI OBSIDIONE, ET Pruſsia Regi ſe ſubijciente. Caput VII.

MOuit deinde caſtra Rex: & quū oppida quædam cum arcibus in deditionem accepiſſet, ſeptimis demum caſtris ad Marieburgum peruenit, & poſtridie oppidum expugnauit:parumq; abſuit, quin eodem impetu arcem quoq; caperet.quæ deinde,diſtributo in terna caſtra exercitu,oblideri à noſtris cœpta: bōbardisq; in omnia diſtributis,undiq; quaſſata ſunt mœnia. Dum hæc ita apud Marieburgū geruntur, pleraq; omnis Nobilitas Pruſsica,Culmenſis,& Pomeranica, cum Epiſcopis quatuor, Culmenſi,Varmienſi,Pomeſaniēſi,& Sambienſi,ultrò in poteſtatem Regis uenit:arces quoque & oppida in deditionem accepta: inprimis Gedanum, Elbinga,Torunum, Chelmum ſiue Culma, Kynixberga, Suece,Gneua,Tyſciouum ſiue Derſauia,ac cætera reliqua. Sed Elbingenſium maximè ſtudium in Polonos enituit, qui Vernerum Tetingerum Commendatorem ſuum ex arce,quò ſe ex prælio Gruneualdenſi turpi fuga receperat, eiecerunt, arcemq; Regi dediderūt:eam uerò Rex

Marieburgo oppida expugnata, Arce uerò obſeſſa,

Nobilitas cū Epiſcopis

Et arces cum oppidis,

Elbinga inſignior. In poteſtatem Regis uenit,

Rex Ioannis Tarnouij, Palatini Cracouiensis, fidei commēdauit. Cæterùm Nobilitatem omnem & oppidanos, quum in uerba sua iurassent, suo sibi iure Rex utrumq; Ordinē uiuere permisit: arcesq; inter Proceres & Equites, ne Boemis quidem præteritis, pro meritis cuiusq; distribuit. Obsidebatur à nostris Marieburgum: iamq; difficilis atq; molesta Boemis mercenarijs, propter frumenti inopiā dysenteria uulgò afflictis, illa obsidio esse cœperat: uerùm Vuladislaus Rex, salutaribus consilijs repudiatis, (quorū auctor præcipuus erat Nicolaus Tramba Procancellarius, non modò uerbis, sed etiam lachrymis suadens, nequaquam ab expugnatione Marieburgi desistendum esse) ad tertium decimum Calendas Octobris incensis statiuis, & mediocri aulicorum comitum præsidio, cum Andrea Brochocio Stumæ, ad infestandam oram Marieburgensem relicto, ab obsidione discessit. Iucūdum id fuit spectaculum obsessis: qui eò inopiæ iam redacti fuerant, ut uix pauculos dies Henricus Plauenius arcis Commendator ab eis impetrauerit, ne sese arcemq; Regi dederent. Quò minus autem lætus discessus ille discedentibus esset, non maxima res effecit: nempe quòd equus Regius, qui dudum alacriter hinniens adstiterat, dum Rex eum abiturus conscendit, subitò exanimatus concidit. quæ res mali ominis uulgò est habita. Discedēs autem Rex, Radinum arcem permunitam (in qua oppugnanda pars exercitus à prælio Gruneualdensi frustra tempus triuerat) in deditionem accepit: quum iam eam milites facto impetu, portaq; effracta, ferè cepissent. Quindecim ibi Crucigeri insignes reperti, in Poloniam captiui abducti sunt: reliqua multitudo nihil aduersi passa.

Suoq; iure utuntur.

Arcibusq; pro meritis cuiusq; distributis.

Dum molesta esse cœpit Marieburgē sibus obsidio.

Rex neglectis salutaribus consilijs

Soluit eam.

Malum omē meritus.

Radinum arx capta.

DE CRVCIGERIS ITERVM AC TERtiò fusis. Caput VIII.

Henricus Plauenius, adiutus à Gdanēsibus, exercitum cōtrahit; sed

NOn cessabat interim Henricus Plauenius, qui iam Magister Crucigerorum factus erat: sed undique contrahebat exercitum, acceptis mutuis in stipendium centum millibus florenorum à ciuitate Gdanensi, quæ iam rursus in fidem eius inclinârat. Nessouiæ tunc Rex erat, quum hæc ad eum perlata sunt: neque expediebat, quomodo suis succurreret, uastationemq; ditionis suæ prohiberet: centum modò uel paulò plures hastatos de aulico suo comitatu precibus promissisq; adduxit, ut cum suis quisq; ministris Tucholiā, pręsidij causa, proficiscerentur: quibus Petrus Mezirocius, gente Staricōnius, præfectus est. Opportunè autem Sendiuoius Ostrouicius Palatinus Posnaniensis, & Dobrogostus Samotulius Castellanus, & Martinus Labissinius Palatinus Brestensis, cum suis cohortibus sese coniunxere. Erant tunc in propinquo satis magnę uires hostium cum Michaele Cochmeistro: atq; ij quidem, ut de aduentu & paucitate nostrorum cognouerunt, raptim tanquam ad certam prædam contenderunt, ut nostros nec opinātes opprimerent. nec Poloni quidem pugnandi moram fecere. Prius uerò quàm signa canerent, Conradus Nemcius Silesius in medium procurrit, aliquē de Polonis ad singulare certamen prouocans: incunctanterq; sese ipsi Ioannes Scicius, gente Doliuius, obtulit: uictus atq; captus à Polono Silesius: confestimq;, sublato utrinq; clamore, signa collata. Committitur atrox præliū: bis quasi ex cōposito, defatigatis utrinq; militibus, pugna intermissa & redintegrata fuit: tertiò uerò, refocillatis uiribus, adeò acriter concursum est, ut obstinatis utrinq; uel ad uincendum, uel ad moriendum animis, pugnarent.

A non multis nostris,

Cum Duce exercitus Michaele Cochmeistro,

Victo prius singulari certamine Nemcio Silesio, à Ioanne Scicio,

Post acre utrinq; certamen,

Ibi

Ibi Ioannes Ostrouicius, cognomento Nassianus, gente Toporus, adacto equo uexilliferum hostilem obtruncat: uexillumq; quo uno totus exercitus utebatur, abripit. quare tandem hostium acies perturbari, ac deteriori loco esse cœpit: tum uerò auersi fugam capessunt, premunt terga fugientium nostri. Cæsa feruntur eo prælio hostium ad octo millia: atq; ea victoria ita uires atq; animi Crucigerorum fracti sunt, ut per multos annos postea nunquam auderent rem uniuersæ dimicationi committere. Porrò nostri motis castris, Inouuladislauiã ad Regem cum longo captiuorum ordine peruenêre: ibiq; omnibus à Rege gratiæ actæ, ac perampla munera data sunt. Captiuos autem recreatos, & benignè consolatos, ac militari sponsione obligatos, ut se ad diem certum sisterent, dimisit: excepto Michaele Cochmeistero Duce exercitus, quem aliquandiu in arce Chencinensi in uinculis habuit. Fusus quoq; deinde Crucigerorũ exercitus fuit, Maioribus Polonis iussu Regis expeditionẽ facientibus. quibus cladibus permotus Plauenius Magister Crucigerorum, non ausus denuò fortunam aduersus Regem tentare, reliquias profligati exercitus ad Stumam arcem duxit, atq; hanc in deditionem accepit. pòst Turonenses quoq; atq; Gdanenses ad Crucigeros defecêre: quibus Magister acceptis, arcem Turonensem nequidquam oppugnauit. Nam ea strenuè à præsidio Regio defensa est.

Ioanne Ostrouicio.

Vexillum auferente.

Vincitur.

Animi Crucigerorum fracti.

Rex, erga suos gratus.

Captiuos dimittit.

Duce excepto.

Iterum Crucigeri fusi.

Stumamq; et Turonũ cum Gdano recipiunt, sed nõ arcem Turonensem.

DE VOTIS Á VLADISLAO PERsolutis. Pomerania uaſtata, exercitu Vngarorum profligato. Liuonibus Crucigeris caſis, pace cum Crucigeris facta, obedientia Pontifici delata, & uexillis ſuſpenſis.

Cap. IX.

Gneſnæ et Poſnaniæ facta uota Rex perſoluit, &

RExpoſtea Gneſnam ad ſepulchrum D. Adalberti, & Poſnaniã ad ædem Corporis Chriſti, uotorum (quæ ante prælium Gruneualdenſe nuncuparat) exſoluendorum cauſa profectus: Equeſtrem ordinem totius illius tractus denuò exciuit, Pomeraniam'que omnem, omiſſa arcium & oppidorum oppugnatione, longè lateq; ferro & igni uaſtauit. Dum autem hæc in Pruſsia aguntur, interea Sigiſmũdus Rex Vngarorum, quò auxilium Crucigeris ferret, promiſsisq; (ob quæ quadraginta millia florenorum à Crucigeris acceperat) ſatisfaceret, Sciborium Tranſyluanienſem Palatinũ cum duodecim Boemorum, Morauorum & Auſtriorum uexillis, ad uaſtandam Poloniam miſit: ſed celeriter noſtri ad primum nuncium Regis concurrentes, hoſtem, præda ex agro Sandecenſi capta grauem, abeuntem perſequuti ſunt, & nõ procul à Barteſa ſiue Bardeouia adepti, magnoq; impetu adorti, profligarunt. Hoc eodem tempore, memorabili rurſus uictoria de Liuonibus potiti ſunt noſtri. Hermanus enim Liuonienſium Crucigerorum Magiſter, ualidum ex Germania & Boemia in Pruſsiam adduxerat exercitum: eoq; apud Golubum relicto, ipſe cum paucis equitibus Marieburgũ ad Bruſsienſes Crucigeros profectus erat. id quũ comperiſſent noſtri, qui Ripini & Bobrouunicis in præſidijs erant, auſi facinus audax, ductore Dobeslao Puchala, gente Vienauio. Ad hoſtem enim uiris armisq; longè ſuperiorem contendẽ re:

Poſnaniã uaſtat.

Sigiſmundus Vng. Rex conductus à Crucigeris

Poloniam uaſtant,

A noſtris

Profligantur.

Hermani Liuonienſium Magiſtri exercitum ualidum, Golubæ relictum,

Pauci noſtri audaciter mouent, Puchala Duce.

&

re: & insidijs apto loco dispositis, pauci per agros palantes sub Goluba sese ostēdēre. Eos igitur hostes auidius persecuti, locum insidiarum incautè præteruecti sunt: quos Puchala à tergo adortus, perterritos usque ad oppidum persecutus est. Oppidani uerò id animaduertentes (ueriti, ne patentibus portis nostri, permixti suis, in oppidum irrumperent) portas clauserunt. Ita exclusi oppido hostes, quum cæderentur passim in medio, proiectis armis, supplices nostris sese dediderunt: & quadruplo maior numerus captiuorum, quàm eorum qui eos ceperant, fuisse proditur. Pace demum cum Crucigeris (instante maximè Vitoudo) certis conditionibus constituta: dimisso q; exercitu, Vuladislaus Rex ad Ioānem Pontificem Max. qui Alexandro quinto successit, Oratores suos cum peramplis donis misit: eiq;, tanquā Christi uicario & diui Petri successori, obedientiā suam detulit. Venit deinde rex Cracouiam, pedibus (Religionis causa) incedens, uexillaq; & signa militaria unum & quinquaginta de Crucigeris capta, in sempiternā tam insignis uictoriæ memoriam, in basilica suspendit: quæ in hunc usq; diem extant.

Persequuntur.

Cæsi capiunt,

Se quadruplo plures,

Pace cū Crucigeris facta,

Rex Pontifici mittit.

Cum donis missis obedientiā defert:

Vexilla in Ecclesia Cracouiensi suspendit.

DE VENETORVM ET TARTARORVM ad Regem Legatione, Sigismundi cum Rege reconciliatione, & Scepusiensi tractu oppignerato.

Cap. X.

SEquentis anni (qui fuit 1412.) initio, aduenit Venetorum Legatio, quingentorū hastatorum stipendium Regi pollicens, si Sigismundo, Vngarorum Regi, bellum facere pergeret) iam enim creatus erat Cæsar Sigismundus, & facessebant ei negotium Veneti in Dalmatia:) quod quum sensisset agi à Venetis Sigismundus,

An. 1412.

Veneti Regē urgent ad faciendum bellū Sigismundo, Cæsari iā creato: sed Sigismūdus

misit & ipse Legatos ad Vuladislaum de renouãdo fœdere, aut certè de Conuentu & Colloquio. Aegrè Conuentu Lubouuliam impetrato, prior Anna Regina Poloniæ eò profecta est, Barbaram sororem, quæ cum Sigismũdo nupta erat, uisum: uenienti autem Vuladislao Sigismundus obuiam prodijt unà cum uxore, usq; ad iugum montis: tandemq; in gratiam Reges, pactis iureiurando mutuo firmatis, redierunt. Budam uerò (Sigismundo petente) Vuladislaus profectus, splendidam Legationem Tartarorum cum muneribus, maxima sibi auxilia (si cubi opus esset) pollicentium, habuit. Honorificentissima hæc ei fuit Legatio, apud exteros. Amplissimis dein muneribus à Sigismundo donatus, per Moraviam in Poloniam reuertit, quinto demũ mense, postea quam in Vngariam ingressus fuerat. Erant autem præcipua dona, quæ à Sigismundo acceperat: Corona, sceptrum, & pomum, aurea, Boleslai Chrobri gladius, & insignia Regni, quæ Elizabeta Ludouici Regis mater in Vngariam asportauerat: ea Rex, Cracouiam ingrediens, publicè sibi præferri iussit. Venerant postea ad eũ Legati à Sigismundo Rege, qui octoginta millia florenorum Pragensium ab eo mutua acceperunt, dato ei in pignus Scepusiensi tractu omni, arce modò excepta. atque ex eo tempore Scepusium in ditione Polonorũ est, usq; in hanc diem.

Habito cum Rege colloquio, præsente Anna Regina.

Redit cum eo in gratiam. Budæ Legatio Tartarorum ad Regi honorifica.

Rex redit in Poloniã cum amplissimis

Muneribus.

Regi oppignoratus à Sigismundo

Scepusienses Vaclaui.

DE LITVANORVM ET POLONORVM fœderibus renouatis, Samagitiaq; ad Religionem conuersa.

Cap. XI.

REuertens ex Vngaria Vuladislaus, suas omnes peragrauit ditiones: & apud Grodlum supra Bugum amnem, Polonorum & Lituanorum Conuentũ habuit. ibi

In Conuentu supra Bugũ, fœdera cum

ibi fœdera inter has duas nationes renouata: cōcessumque ius Nobilitatis Lituanis, ijs duntaxat, qui ritus Ecclesiæ Romanæ & Catholicæ seruarent: ijsdem ut insignibus, ijsdem prærogatiuis, quibus Polona Nobilitas, uterentur: honores uerò & magistratus ne alienis ab Ecclesiæ Romanæ institutis mandarentur. Inde porrò in Samagitiam profectus, gentem eam, quæ nondum falsorum Deorum cultum penitus abdicarat, magno studio magnaq; cura, extinctis sacris ignibus, succisis lucis, necatisq; serpentibus & alijs sacris animalibus, ad Religionem Christianam conuertit, non modò pij Regis, sed etiam Apostoli fungens officio: suggerentibus sacerdotibus nostris, quæ diceret, quæ'ue faceret: quum ipsi Barbaros loquentes non intelligerent, nec ab eis uicissim intelligerentur. Episcopum etiam apud Mednicos, attributis agris & reditibus, & Parœcos duodecim instituit.

Lituanis renouata: & Nobilitati eorum, Romanam fidē profitentium, eadem quæ Polonis cōcessa.

Samagitiam Rex,

Extirpata idololatria,

Christianam facit: &

Episcopum Mednicensem cum 11 Parochijs instituit.

DE NOVA IN CRVCIGEROS EXPEditione, & causa iudicio Concilij Constantiensis submissa. Cap. XII.

INde porrò post anni sequentis initium, qui fuit 1414, propter multas iniurias Regno illatas, expeditionem nouam in Crucigeros, Polonis, Russis, Lituanis, cunctis indixit: quare conuenerunt copiæ ex omni Polonia, Russia, Lituania, & Masouia: erat & mercenariorum militum, ex Boemis & Silesijs, non exiguus numerus: adhæc Silesiorum Duces. Itaque Rex non moratus diutius, in terram hostilem duxit exercitum: oppida & castella multa partim ui expugnata, partim in deditionem accepta. Venit interim Legatus Pontificis Ioannis XXIII, Ioānes Lausanensis Episcopus: qui impetrauit

An. 1414.

Expeditio eorum cōtra Crucigeros indicta.

Dum Rex iā subijcit sibi Prussiam.

Legatus Pontif. ab eo impetrat, ut

Causam suã iudicio Conc. Constã. subiiciat.

facilè à Rege, ut duorum annorum inducijs constitutis, Constantiensis Concilij iudicio causam & controuersiam suam omnem cum Crucigeris permitteret. Itaque Rex dimisso exercitu, de Conilij sententia Legatos ad Concilium misit: inter quos Andream Lascarem, qui decreto Collegij, cum uoluntate Regia coniuncto, Episcopatum Posnaniensem ægrè admodũ suscepit: uir bonus, & non ignarus, quantum onus in se susciperet. cuius quum perpaucos similes nostra ætas habeat, hoc libentius tam rarum integritatis & modestiæ exemplum commemorauimus.

Andreas Lascar Aegre admodum assentitur Episcopus fieri.

DE TVRCIS COHIBITIS, PALATINO Valachiæ, & Constantinopolitanis à Turcis oppressis. Cap. XIII.

Vuladislaus, absente Sigismundo Turcas ab Vngaria

PEr hæc tempora, Vuladislaus Rex erga Sigismundum amici functus officio est. Nam Turcas, illo absente Vngariã infestantes, Bosnamq; (prius à Sigismundo recuperatã) ipsi iterum (fusis profligatisq; Vngaris) eripiẽtes, missa ad eos graui & minaci Legatione, cohibuit: & sex annorũ inducias inter eas gẽtes, captiuis Vngaris Proceribus liberatis, confecit: pacem quoq; perpetuam confecisset, ni Pipo Florẽtinus Themesiensis temerè omnia turbasset. Interea etiã Vuladislaus Rex Lituaniam, Poloniam, Russiam, continentibus ferè itineribus obiuit: & Sniatini quum esset in Russia, ante Pencecosten anni sequentis 1415, uenit ad eum Palatinus Valachorũ, permagna Nobilitatis suę caterua stipatus: adoratoq; publicè Rege, & uexillo ad pedes eius proiecto, & dato cõceptis uerbis iureiurãdo, in fide atq; clientela eius & Polonorũ se fore semper, promisit. Venit & ab Imperatore & Patriarcha Constantinopolitano Legatio, frumentarium subsidium petens. Vehementer enim

Cohibet: & liberatis captiuis, pacẽ confert.

Obeunte Rege Regnum suum.

An. 1415. *Palatinus Valachorũ in clientelã recipitur, & Constãtinopolitanis contra Turcas subsidiũ frumentarium à Rege accipiunt.*

à Tur-

à Turcis infestabantur & premebãtur. Vuladislaus itaque Rex inopia laborantibus Constantinopolitanis liberaliter opitulatus, & in Caeybeio portu maris Ponti, qui in ditione Polonorum tunc erat, frumentum admensus est.

LIBER XIIII.

DE TERTIIS VVLADISLAI NVPTIIS, & Reginæ Elizabetæ coronatione. Caput I.

ANno sequẽti, Annam Reginam mortuam Cracouiæ Rex sepeliuit: nec multo pòst ingẽs uis Tartarorũ, Duce Ediga in Kiouiensem tractum improuisò effusa, ferro igniq; omnia depopulata est: urbemq; ipsam Kiouiam diripuit ac diruit, quæ ex eo tempore splendorem pristinum nũquam recuperauit: Rex uerò pro eo quòd hostes bello persequi debuit, Sanoci nuptias celebrauit, indignas illa ætate, & nomine & dignitate sua: ducta in matrimoniũ Elizabeta Pilecia, Ottonis Palatini quondam Sendomirienſis filia, uidua prouectæ iam ætatis & efficeta. inde Cracouiam indicto Conuentu, Reginam quoque eam ritu solenni fecit, nec quidquam aduersantibus nonnullis Proceribus, & inprimis Sendiuoio Ostrorogo Palatino Posnanienſi. Quoniam uerò ab Archiepiscopo Leopolienſi, Ioanne Rossouio, coronata erat: ueritus Nicolaus Archiepiscopus Gnesnenſis, qui tunc in Concilio Constantienſi erat, ne sibi posterisque suis ea prærogatiua Reges & Reginas coronandi surriperetur, obtinuit apud Concilium, ut Archiepiscopus

An. 1416. *Anna Regina mortua.*

Tartarorũ Kiouiam populantibus.

Rex tertias nuptias celebrat sẽ indignissimas.

Regina Elizabet coronata ab Archiepisc. Leopolienſi.

Archiepisc. Gnesnensis in Comitiis Constant. Primas Regni constituitur.

piscopus Gnesnensis deinceps Primas Poloniæ habere tur. Post eas autem nuptias aliquanto tempore contigit Vuladislaum Posnania Srodam proficisci: ibiq; subitò atris nubibus cœlum obductum, fulmen magno fragore emisit: & quadrigas carpēto quo Rex uehebatur iunctas, duosque stipatores Regios, & equos complures alios, uno ictu interfecit. Rex quum aliquandiu exanimatus iacuisset, tandem respirauit, cætera sospes, præter quòd surdaster paucos dies, & modico manus dextræ dolore affectus fuit. Creditum est uulgò, propter incestus nuptias matrimonium diuinitùs eo terrore correptum fuisse. Nam Elizabetę mater Vuladislaum ipsum de sacro Fonte leuauerat, eiusq; patrina fuit.

Fulmen horrendū in Regem.

Propter incestas nuptias.

DE TVMVLTV PROPTER REGINAM & morte eius, Regnoq; Boemorum repudiato.

Caput II.

In comitijs Lenciciensib.

COmitia Rex postea Lenciciæ celebrauit: in quibus parū abfuit res à pernicioſa seditione & cæde.

Regina infensa Episcopo Cracouiensi.

Infensa erat Elizabeta Regina Alberto Episcopo Cracouiensi, quòd is matrimoniū eius cū Rege inprimis improbabat: tum quòd Ioanni filio eius, quem Vincentio Granouio pepererat, diploma de Comitatu, quo is à Rege contra Leges publicas ornatus erat, non signabat. quare eò Regem perpulerat, ut Episcopo, indicta causa, Cancellarij munus abrogaret. Et mortua quidem est Regina ante diem comitiorum, publica omnium ordinum (præterquā Regis ipsius) lętitia: iudiciū tamen nihilominus in Episcopum institutum est. Non tulerunt id Episcopi fratres, propinqui & clientes, quorum numerosa turba stipatus aduenerat: crescebat iniurijs & conuitijs mutuis tumultus. Rex cum Primoribus in penitius cubiculum se subduxit: & ni mox porta arcis

Ante comitia tamen mortua.

Tumultus exortus

arcis clausa, ponsq; sublatus esset, multum ibi sanguinis effusum fuisset. Postea tamen repressa à Primoribus gliscens seditio, Rexq; reconciliatus est reis. Consultatum deinde est de Repu & inprimis de Boemis, an eos Rex, iterum atq; iterum petentes, in fidem suam reciperet: & re diligentius in aliquot Conuentibus agitata, placuit, ut Rex Regnum, à Boemis delatum, ne reciperet, propter hæreses, quæ uariæ totam Boemiam infecerant. id tamen adiectum: Si illi in uiam rectæ Religionis, & ad societatē uniuersæ Ecclesiæ redire uelint, Reipub. Christianæ causa, si ita Pontifici Max. uideatur, non esse recusaturum, quin id Regnum suscipiat.

Vix est sopitum.

Regnum Vladislao à Boemis delatum,

Propter hæresim non est susceptum, nisi ad Catholicam redirent.

DE HEDVIGIS FILIAE SPONSALIBVS, quartis Vuladislai nuptijs, pecunia Regi ab Ecclesiasticis denegata, & bello cum Crucigeris gesto. Caput III.

DVm hæc ita fiunt, Vuladislaus Rex cum Friderico Marchione Brādeburgensi affinitatem iunxit, desponsa filio eius natu maximo Friderico unica filia sua Heduigi: atq; is, quum impubes etiam tum esset, in aula Regia honestè & liberaliter educatus est. Incōsulto dein Senatu Polonico Vuladislaus quartas nuptias cū Zonca Russa (cui postea Sophiæ nomen fuit) Andreæ Kiouiensium Ducis & sororis Vitoudi filia, celebrauit: id uerò matrimonium sine dote Vitoudus conciliauit. In Poloniam Rex reuersus, poposcerat Ordinem Ecclesiasticum quinq; millia florenorum, quæ ei Pont. Max. exigenda concesserat: uerùm de Synodi sententia, negata sunt, ne quid eiusmodi in consuetudinē ueniret, & quòd nullum tunc bellum Rex aduersus hæreticos Boemos gerebat. Nam in eum usum eam exactionem Pontifex indul-

Heduigi Vuladislai Friderici desponsa.

Quarta uxor Vuladislai Sophia.

Præfectis Ecclesiarum pecuniam à Pontif. concessam Regi denegant.

Propter iustas causas.

Ad Crucigeri Sigismundi literas

indulserat. Bellum deinde Regi cum Crucigeris, præter omnem opinionem, exarsit, Sigismundo etiam Cæsare Crucigeros ad inferendum Polonis bellum, per homines habitu mendicorum ornatos, clàm incitante: sed literæ, inter uestes unius mendici apud Coninum (quod Maioris Poloniæ oppidum est) fortè mortui inuentæ, dolum detexerunt. Intra paucos igitur dies uniuersæ Regis copiæ, è Polonia, Russia & Lituania, quò iussæ sunt, conuenêre: ingressusq; Rex hostilem terram, composito agmine, perinde ac si hostes in conspectu essent, incedebat, & agros eorum longè lateq; populatus est: hostes etiam ipsos aliquot cladibus affecit: pagos & uillas eorum uastauit, & arces aliquot cepit. tum illi inauspicati belli pertæsi, & Nobilitatis oppidanorumq; suorum clamoribus & querimonijs defatigati, pacẽ à Rege certis conditionibus impetrarunt: & Sigismundus ipse Cæsar, interuenientibus Vngaris Proceribus cum Vuladislao congressus, pacem cum eo renouauit.

Apud mendicum Deprehensi,

Intra paucos dies

Prussiam populatur Rex:

Pacẽ; Crucigeris donata,

Cum Sigismundo renouat eandem.

DE CORONATIONE REGINAE Sophiæ, Vuladislao filio nato, clauo Christi, & pestè. Caput IIII.

An. 1424. *Sophiæ Reginæ coronatio celeberrima, &*

ANno deinde 1424, duodecima Februarij, Sophiæ Reginæ diadema solẽni ritu impositum est. quam celebritatem, præter Polonos & Lituanos Proceres, Sigismundus Cæsar cum Barbara uxore, Ericus Rex Danorum, qui tunc fortè Hierosolyma (Religionis ergò) iter habebat, ac multi Germaniæ Duces, cohonestarunt. Natus est demum Vuladislao filius, ingenti patris lætitia: & post quartum demum mensem Religioni Christianæ initiatus, Vuladislai nomen accepit. Adfuerunt autem ei ceremoniæ Pontificis Maximi, Cæsa-

Vuladislai filij ortus.

ris,

tis, Venetorum, & Mediolanensium Ducum, & nonnullorum aliorum Principum à Rege inuitatorum Legati, cum amplis donis, puerperæ allatis: Vitoudus uerò argenteas cunas centum pondo puero misit: remisitq; uicissim Vuladislaus omnibus munera. Aduenit postea Legatus Pontificis, Latinus Vrsinus Cardinalis Episcopus Hostiensis, afferens Regi dono unum de clauis, quibus Christus Iesus, auctor salutis nostræ, cruci affixus est: acceptusq; est summo cum honore, & clauus sacer, uoluntate Regis, in basilicam Cracouiensem illatus. ubi in hanc usque diem asseruatur. Biennio pòst pestis ingens Poloniam & Lituaniam peruagata est, ita ut Rex cum Regina & Vitoudo in syluis degere cogerentur. ubi quum uacaret uenationi, casu equi crus fregit: in quo curando menses aliquot Crasnostaui absumpsit.

Clauus unus crucis Christi donatus Regi.

Pestis grauissima, &

Crus Regis fractum.

DE SVCCESSIONE INFANTIS VVLADISLAI, & Regina adulterij insimulata. Caput V.

ANno uerò 1426, ad Pentecosten comitia Lenciciæ habita sunt: in quibus à Rege res magna tentata, sed non impetrata est, quum is promissa, eam ob rem in superioris anni comitijs Brestensibus facta, non præstaret. Promiserat autem, confirmaturum & aucturum se Nobilitatis libertatem & prærogatiuas, stationes Ecclesijs & monasterijs remissurum, Cuiauienses autem auenæ pensione liberaturum, si filium suum, anno superiore natum, Regem post se designarent: ut ijs de rebus Rex, in proximis futuris comitijs, diplomatis in singulos tractus seu Palatinatus datis, diligenter caueret: uerùm is mutato (suasu Cæsaris) consilio, quum negaret id se

An. 1426.

Rex, dum promissa non præstat,

Filio infanti

Successionem non impetrat

id se facturum esse, consurgens omnis senatus, diploma suum, quo Regi de filio promittebat, à Sbigneo Episcopo (cuius fidei concreditum fuerat) receptū, magno fremitu ac tumultu, Rege inspectāte, concerpsit. Sic, re infecta, Conuentus ille solutus est. alia tamen uia Rex id quod cupiebat, postea perfecit: quum singulos Senatores priuatim (quemadmodum Cæsar monuerat) prensasset, & à singulis chirographa exegisset, itemq; à ciuitatibus & plerisque Conuentibus Nobilitatis, præsertim Russiæ & Podoliæ. Perpauci de Primoribus reperti, qui maiorem Reipublicæ, quàm priuatorum commodorum suorum & gratiæ Regiæ, rationem ducerent. Insequens annus nulla ferè memorabili re, quàm probro Reginæ, memorabilis est. eius uerò auctor Vitoudus fuit, augente suspicionem, in decrepita Regis ætate, tertio (quod instabat) Reginæ puerperio. quare in id facilè credulum hominem, ut in pudicitiam Reginæ inquireret, induxit: captæq; duæ puellæ, pedisequæ Reginę, Catarina & Elizabeta sorores Sciucouiæ, quæ omnium esse consciæ uidebantur, terrore tormentorum adhibito confessæ sunt de libidinibus Reginæ, sed uerène an falsò, incertum est: Regina uerò non audita, plena mœroris ex tam insigni infamia, Cracouiā remissa est. Remittebatur deinde in Lituaniam, asseruanda in custodia: ni Poloni Proceres, & inprimis Ioannes Tarnouius Palatinus Cracouiensis, cuius magna tunc erat auctoritas, dissuasisset. Is enim, quum id à Rege clàm agi, ex apparatu curruum & mox ipsius confessione, cognouisset, percontatus est Regem, Quid pueris, ex ea natis, facturus esset? quumq; Rex, secum eos fore, & in spem Regni educatum iri, respōdisset: Apage, inquit Tarnouius: tūne Reges nobis relinquere uis, quos ipse, dum matrem eorum

In comitijs:

Sed priuatim prensans singulos sibi compa.

Regina à Vitoudo infimulata adulterij.

Facta pedisequarum confessione,

Ipsa uerò non audita.

Ioannis Tarnouij prudentia &

rum probro afficis, pro tuis liberis non agnoscis? Cæterùm Senatus frequens eò rem perduxit, ut Regina se, suo ipsius & septem honestarum ac Nobilium fœminarum iureiurando, purgaret. Tũc autem non multo pòst Regina filium peperit, cui Andreæ Cazimiro nomen fuit: atq; ita Reginæ infamia conquieuit.

Frequentis Senatus iudicio, purgat se iureiurando.

Paritis Andream Cazimirum.

DE VITOVDI AMBITIONE, ET SBIGNEI Episcopi atq; Ioannis Tarnouij integritate. Caput VI.

SIgismundus Cæsar maleuolentia quadam ductus, ut Vuladislao Regi incommodaret, Vitoudum illi infensum reddere constituit: quare societatem cum Vitoudo iniit, ac diadema ipsi Regium pollicitus est, ut eum cum Vuladislao & Polonis committeret. Non recusabat quidem id Vitoudus, homo ambitiosus & ingentis spiritus: sed negabat sibi, inuito Vuladislao, accipere licere. Itaq; ad Vuladislaum callidè & blandè affectata à Cæsare & uxore eius uia, perfectum est, ut is, cohonestandæ patriæ gratia, non abnueret, si Senatus Polonicus assentiretur. Ad Senatum uerò relatum, in comitijs, Lusci quum esset: princeps Albertus Iastrembecius Archiepiscopus Gnesnensis, longis uerborum ambagibus usus, nihil tamen certi statuebat. Post hunc Sbigneus Olesnicius, Cracouiensis Episcopus, grauissimis uerbis, Vitoudi præsens consilium reprehendit: pactorum conuentorum, quæ Rex quæq; ipse cum Polonis sanctissimo iureiurando interposito olim firmassent, & quibus Lituaniam Poloniæ adiunxissent, admonuit: turpem esse prudenti seni, & saturo gloriæ Principi, intempestiuam illam ambitionem: cogitaret, uenenatam esse illam offam & exitiale munus, quod sibi à communi ho-

A Sigismundo Cæsare Vitoudus

Diadema Regium promissum habens,

Regem in suã facile sententiam inducit:

Sed Senatus Polonicus,

Sbigneo Episcopo auctore præcipuo &

ſte Cæſare offerretur: non hoc illum agere, ut honorem ipſi habeat, ſed ut diſſidium inter eum & Vuladislaum faciat: &, quos coniunctos nullo incommodo poſsit afficere, diſiunctis ac diſſidentibus omne malorum genus inuehat. Hæc & multa alia elocutum Sbigneum excepit Ioannes Tarnouius, Palatinus Cracouienſis, graui oratione & ipſe rem illam & conatum Vitoudi exaggerauit: hos frequens Senatus magno conſenſu ſecutus eſt. Itaq; repulſam paſſus Vitoudus, iratus fremēsq; è Senatu ſe proripuit. Nec mora, Proceres Luſco frequentes diſcedunt: quos Rex proxima nocte ſecutus eſt. Miſit autem poſtea Vitoudus Gaſtoudum Palatinum Vilnenſem, & Rombudum Marſalcum, Oratores ad Regem, & ad Primores Polonos, qui frequentes ad Regem Corcinum conuenerant: fuitq; hæc Oratorum extrema oratio, Vitoudum, ſiue uolentibus ſiue nolentibus Polonis, Regem fore. Decreta eſt itaq; Legatio ad Vitoudum, cuius Principes fuere, Sbigneus Epiſcopus, & Ioannes Tarnouius Palatinus Cracouiēſis: hisq; datum in mandatis, ut ſi aliter animum Vitoudi à propoſito deflectere nequeant, Polonorum Regnum, concedente Rege, ad eum deferrent: ut, quando tam appetens eſſet Regni, ab amicis id potius, quàm ab inimicis, accipiat. Vuladislaus quidem, non tam altos ſpiritus nactus, & priſtinum ingenij uigorem magis ac magis indies hebeſcentem, uiresq; ſuas exhauſtas ſentiens, non grauatè Vitoudo, longè uegetiori, Regnum concedebat, cuius iam ipſe ſatur erat: & filios paruos habebat, Regno adminiſtrando inutiles: ad quos tamen id, Vitoudo nullos relinquente liberos, rediturum eſſe haud multo poſt, intelligebat. Iam enim & Vitoudus octogeſimum annum exceſſerat. Reſpondit Vitoudus Legatis:

Ioanne Tarnouio.

Nullo modo aſſentiri uult.

Poſt alteram Vitoudi obſtinatam petitionem.

Legati ad eum miſſi

...am Regno potius Polonis offerūdi,

Vitoudo id reſpuente.

tis: Nolle se esse tam impudentem & impium, ut Vuladislaum Regno priuaret: cæterùm cœpto per omnium Gentium ac Principum ora uulgato desistere, turpe sibi & indecorum uideri: nihil se aduersus Regem & Polonos moliri: sed, si quod bellum sibi ab eis inferatur, omni conatu propulsaturum. Liberius sanè tum cum Vitoudo egit Sbigneus: itaque expostulauit cum eo Vitoudus, quòd solus desiderio suo aduersaretur, Tarnouio collega non adeò aduersante. at Sbigneus, perspectam habens fidem & integritatem Tarnouij, respondit incunctanter: Se quoque ipsi assensurum esse, si Tarnouius assentiretur. Ita Vitoudum refellit uir excelsi animi, & raræ integritatis: nec tamen ille cœpto destitit.

Rem geruet grauissimè & constantissimè.

DE SVCCESSORE REGNI ALTERO VVladislai filio, & Vitoudi Cæsarisq́; conatibus strenuò impeditis. Caput VII.

INtelligens autem Vuladislaus, quorsum Cæsaris & Vitoudi conatus ac molimina, & noua cum Crucigeris fœdera spectarent, anno sequenti (qui fuit 1430,) comitijs Iedlnam (pagus hic est in tractu Radomensi) indictis (ut Polonorum uoluntates beneficijs suis sibi liberisq́; suis obstringeret, Regniq́; successionem alteri de filijs stabiliret) ueteres priorum Regum ac Principum donationes & immunitates confirmauit, permultaq́; Equestri ordini, nonnulla Ecclesiastico, pauca oppidanæ rusticanæq́; plebi, de pensionibus & oneribus remisit (quod Priuilegium eius Iedlnæ datum, abundè testatur.) receptum Regi uicissim, de alterutro filio, uter aptior administrando Regno fore uideretur, Rege creando: &, quum adoleuerit, & prærogatiuas atq́; be-

Rex, scopum Cæsaris & Vitoudi consiliorum uidens,

An. 1430.

In comitijs Iedlnensib.

Libertates multas dat Polonis, &

Filio suo successionem impetrat.

neficia ſuperiorum Regum, cunctis Ordinibus publicè data, confirmauerit, coronando. Rex ubi nulla ratione Vitoudum de ſententia deduci poſſe animaduertit, ſimulq; maturari coronationem ad XVI Calendas Septembris didicit (neſcit enim ambitio modum, ſi ſemel ei habenas laxaueris:) negotiũ dat Ioanni Czarncouio, Succamerario Poſnanienſi, nobili & impigro homini, ut ad confinia Poloniæ & Saxoniæ obſeruaret, atq; internuncios Cæſaris & Vitoudi, per Pruſsiam ultrò citróque commeantes, interciperet. Nec malè ſucceſsit Czarncouio negotium. Etenim Baptiſtam Cigallam Iureconſultum Genuenſem, & Sigiſmundum Rothum Sileſium, à Cæſare ad Vitoudum proficiſcentes cepit, ſcripturasq; ad Regem, ab eis ablatas, attulit. Miſsi autem ij erant, ut Vitoudo dubitationem omnem eximerent (qui dubitabat, an Rex Romanorum, qui Imperatorium diadema nondum adeptus eſt, poteſtatem habeat noui Regni inſtituendi:) ſimulq; ut diplomata Cæſarea, quibus in Lituania Regnum conſtituebatur, & Vitoudus Rex creabatur, ipſi afferrent: ac diadema ad tempus allatum iri ab alijs Legatis, promitterẽt. Quum uerò Czarncouius, ſplendidè pro meritis à Rege remuneratus, propter aduerſam ualetudinem ei cuſtodiæ diutius uacare non poſſet: Nobilitas omnis Maioris Poloniæ, Sendiuoio Oſtrorogo Palatino & Præfecto, Dobrogoſto Samotulio Caſtellano Poſnanienſi, & Iarando Bruzeuio Palatino Vuladislauienſi ducibus, nemine iubente, quaſi ſublato ſigno armata, uias & ſyluas omnes inſedit, dimiſsis quoquò uerſus exploratoribus: ut, quocunq; opus eſſet, etiam ad extremum Oceanum Germanicum, cuncta accurreret, uel cum longè maioribus copijs pro patriæ tranquillitate & honore decertare parata,

Vitoudo in ſententia per ſistente.

Iamq; die coronationi eius dicta, Ioannes Czarncouius

Internuncios Cæſaris & Vitoudi intercipit.

Reg. forte ægro.

Tota Maioris Poloniæ Nobilitas

Vltrò uias omnes inſedit.

parata. Iam Francofordiã, quæ ſupra Odram eſt, Legati Cæſarei prætergreſſi erant, quum obſideri uias omnes à Polonis, acceperunt: & quum duos menſes fruſtra exſpectaſſent, ad Cæſarem reuerſi ſunt. nõ omiſere tamen Poloni longiorem cuſtodiam. *Et Legatos à Cæſare euntes arcet.*

DE VVLADISLAO IN LITVANIAM arte Vitoudi euocato, Sbignei integritate inuicta, & Vitoudi morte. Cap. VIII.

QVum ergo Vitoudus, inuitis Vuladislao & Polonis, uoti ſe compotem fieri poſſe deſperaret, arte ſibi tentandum eſſe duxit, quod aperta ui peragere non poterat. Sciebat, Vuladislaum nõ malum hominẽ haud difficulter exorari à ſe poſſe, ſi eum in Lituaniam, cuius uiſendæ deſiderio teneri eum nouerat, extraxiſſet: itaq; miſſo ad Vuladislaum Legato, præterita excuſat, iam ſe omnem de Regno cogitationem depoſuiſſe oſtentat, in Lituaniam Regem ad uenatio[illegible] inuitat. Cupiebat quidem Rex ire in Lituaniam: ſed ſuſpecta erat Proceribus Vitoudi inuitatio: quare mittuntur cum Rege, cùm alij Proceres quidam, tum Sbigneus Epiſcopus, cuius neq; prudentia facilè circumſcribi, neq; integritas corrumpi poſſit. Non ignorabat hęc Vitoudus: ideoq; quũ Regẽ & cæteros omnes, qui cum eo ueniebant, ab extremis finibus Lituaniæ comiter & liberaliter acciperet, unum Sbigneum negligebat. ubi uerò Vilnam peruentum eſt, inſtabat Regi Vitoudus orãdo, ne ſibi Regium diadema inuideret. Negabat ille id ſibi licere cõcedere, Polonis reclamantibus: Sbigneum prehenſandum eſſe, & quoquo modo expugnandum. Quare allegat Vitoudus ad Sbigneum, qui eum orent ſuo nomine, & ingen- *Vitoudus, Arte uſus.* *Euocatoq; in Lituaniam Rex.* *Cui cum alijs adiunctus eſt Sbigneus.* *Regnum parat ſibi petere.* *Et Sbigneo*

tibus promissis onerēt, ne solus honori suo aduersetur: quòd si pertinacior fieret, & manibus & pedibus adnixurum Vitoudum, ut de Episcopatu deijciatur. Immotus ad hæc Sbigneus, renūciari Vitoudo iussit: Dignissimum ipsum sibi uideri Regio diademate, & summis quibusq; honoribus: uerùm saluis fœderibus & iurisiurandi religione, assequi id eum non posse. ne erret: non honoris eius gratia id ei suadere Cæsarem & Crucigeros, deuotos & sempiternos nō magis Polonorū quàm Lituanorum hostes: sed, ut duos coniunctissimos populos disiunctos commissosq; inter se, intestinis atq; ciuilibus propemodum bellis debilitent atq; deleant. Ponēret ergo Vitoudus seniculus, capulo iam proximus, nullos habens liberos, modum inconsideratæ & intempestiuæ ambitioni. se quidem neq; precibus emolliri, neq; largitione corrumpi, neq; minis deterreri posse, quò minus in hoc cupiditati eius aduersetur: pluris apud se esse fidem, uirtutem, & amorem Patriæ, quàm fauorem, gratiam, & omnes thesauros Vitoudi: paratum se esse, non honoris modò, uerùm etiam uitæ discrimen adire pro Patria, quæ tantam illam rem suæ fidei credidisset: neq; falsurum esse unquam eius exspectationem. Atque ita quidem Sbigneus, & multò plura in eam sententiā, non sine magna ipsius Vitoudi admiratione. Inualescebat interim Vitoudi morbus, quem paulo antè (siue ex angore animi, siue alia ex causa) cōtraxerat, ita ut ipse, desperatione uitæ suæ, cogitationem omnem de Regno abijceret. Rex ubi animaduertit, uiuere eum diutius nō posse, Sbigneum & cæteros Polonos in Poloniā amandauit: quòd intelligebat, ijs præsentibus Suitrigellonem fratrem se Lituanis Ducem (quemadmodum destinabat) præficere non posse. Discedens autem Sbigneus, quum

Responsum prudentissimum, eiusq;

Constantissimam

Integritatē,

Admiratur. Vitoudo letaliter ægrotante,

Sbigneum cū Proceribus Rex in Poloniam remittit:

Et Sbigneo

quum rogaretur ab Iuliana Vitoudi uxore, ut supellectilem suam gazamq; inde asportaret, & (si quid humanitùs acciderit) ad Cultum Diuinum conuerteret, assensus non est. Vitoudus uerò, quum se uiribus destitui sentiret, ritu Christiano Sacris procuratus, & uerè Christianum se mori testatus, ueniam superiorum admissorum à Vuladislao petiuit: nec multo pòst apud Trocos spiritum exhalauit, quum aliquanto octogesimum annum excessisset: Princeps impiger, & uegeto ingenio, abstemius in omni uita, nihil præter aquam bibere solitus, in uictu temperans, temporis ita perparcus, ut supra mensam iudicaret, & responsa legatis daret.

uxorē Vitoudi gaz. negligente.

Vitoudus ritu Christiano moritur.

Sane singularis Princeps.

DE ARROGANTI SVITRIGELLONIS IN Lituania Principatu. Podolia callidè illi intercepta, & Rege ex Lituania magnanimiter liberato. Cap. IX.

POst mortem Vitoudi, Lituani & Russorum Proceres suspensi animis herebant, quidnam secum fieret. Supererat Coributus, Vitoudi frater: sed aberat, Boemorum furori Ducem se præbens. Rex uerò ad Suitrigellonem fratrem summam rei deferre uolebat. quod dum præsenserunt Lituani, certatim ad eum omnes concurrêre, studiaq; ei sua probare uelle offerebant. Venit deinde Vilnam ad exequias Vitoudi Suitrigello, ingenti hominum turba stipatus: elatusq; fauore hominum, Vilnensem, Trocensem, & alias quasdam primarias arces, occupauit: & pro Duce se gerere, absq; auctoritate Regis, cœpit: Regem cõtumeliosius tractare: Polonos, qui cum Rege erant, asperius appellare: internuncios, qui à Rege in Poloniam, qui ue ex Polonia ad Regem mittebantur, excutere, epistolasq; refringere. Rex uerò

Coributo pretento, Suitrigello fit Dux Lituanie.

Superbus & elatus.

Regem & Polones contemnit asperiusq; tractat.

plus eius amentia atque temeritate, quàm suo periculo, commouebatur: &, quantum poterat, furorem eius lenitate & comitate sua mitigabat. Placatus is iam esse uidebatur, quum res noua oblata denuò furorem eius accendit. Podolij namq; Primores, nimirũ Paulus Episcopus Camenecensis, uir humili quidẽ loco natus, uerùm generosi spiritus, cum alijs quibusdam, cognita celeriter Vitoudi morte, Doigertum Palatinum Vilnensem, qui Podoliam Vitoudi nomine administrabat, rerum omnium adhuc ignarum, euocatum ad colloquium ceperant: arcemq; Cameneciam, Smotriciam, Scalam, & Ceruonigrodum occuparant, & omnem Podoliam facilè in potestatem suam redegerant, ut Regi eam & Polonis restituerent, ne deinceps in ditione Lituanorum ea esset. id ubi factum resciuit Suitrigello, homo uiolentus & impotens, fremere, & maledictis Polonos Regemq; incessere, & palàm uincula aut necem præsentibus intentare cœpit. Non deerat Polonis, quãuis paucis, animus, non solùm ad defendendum sese atq; Regem, uerùm etiam ad inuadendum & trucidandum Suitrigellonem: sed Rex, inconsultis omnibus, assensus est de Podolia recuperanda Suitrigelloni, recipienti unà cum Proceribus Lituanis, Regi se eam bona fide redditurũ esse, si de ea inter Polonos & Lituanos non conuenerit: eaque de re Zaclicam Tarlonem in Podoliam cum literis & mandatis misit, qui eam Michaeli Babæ Russo, Suitrigellonis nomine recipiendam & obtinendam traderet. Aegerrimè id ferebat iuuentus Polona, in comitatu Regis existens, & in primis duo iuuenes nobiles, Andreas Tencinius, & Nicolaus Dreuicius Custos Sendomiriensis, cui Rex annulum suum signatorium, Cancellario & Procancellario absentibus, credebat, itaq; hi duo, ducti amore

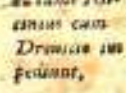

Podolia uero sibi præropia

Furens ac fremens,

Donet Rex, Polonis suis magnanimis inconsultis,

Podoliam ei dari mandaret:

Id tamẽ Tencinius cum Dreuicio impediunt,

cti amore Patriæ, scripsêre Michaeli Bucacio, qui Cameneciam obtinebat: Regem, extrema necessitate adactũ, Podolia Suitrigelloni cedere: quare non modò non paréret mandatis Regijs, uerùm Zaclicam pariter & Babam comprehenderet. Eas literas, quoniam palàm ferri nequibant, Suitrigellone omnes excutiente, conuolutas ceraq; contectas (ut speciem cerei præseferrent) Zaclicæ puero, omnium inscio, ita dederunt, ut is, quũ primùm Cameneciam uenisset, cereum illum Bucacio Præfecto redderet, atque hæc uerba adderet: ut, si errare ille nollet, ex eo cereo unà cum Magistratu urbano lumen quæreret. Bucacius itaq; non de nihilo illa omnia esse suspicatus, refracta cera literas inuenit: Zaclicamq; & Babam in custodia habuit. Dum hæc ita fiunt in Lituanis, cognouêre tandem Poloni, referente Ioanne Olesnicio Marsalco (qui mille ciclos argenti, & alia quædam munera, post reconciliationem à Suitrigellone Regi donate, in thesaurum Polonicum inferre iussus erat) quo in statu Regis sui res essent: quare de illo liberãdo, secluſa omni mora, agendum sibi esse existimarunt. Grassabatur quidem tunc dira pestis in omnem ferè Poloniam: sed nihilo tamen segnius, comitijs ad sextam diem Decembris Vartam indictis, frequentes conuenerunt. Re autem diligẽtius in Consilio agitata, expeditio in Lituaniam decreta fuit: edictumq;, ut ad mediũ Ianuarij apud Kianos pagum supra Veprum amnem, armati omnes præstò essent. tentari tamen prius animum Suitrigellonis per Legationem placuit: ad quam obeundam designati, Sbigneus Cracouiensis, & Ioãnes Vuladislauiensis, Episcopi: Sendiuoius Posnaniensis, & Ioãnes Lichinius Brestensis, Palatini. Suitrigello ut audiuit, quæ in Vartensibus comitijs acta ac decreta essent, liberum ac

Literis prudenter cereo inuolutis.

Poloni cognita tota ex Olesnicio cognita,

De Rege liberando postea tempore,

In comitijs Vartensibus consultant: et Expeditione decreta,

Antequam Legati in Lituaniam mittant,

Rex liber dimissus.

reconciliatum sibi Regem dimisit: quare & Legati domos reuertêre. Eiusdem autē Vartensis Conuentus decreto, cura Regiorū liberorū educandorū ac instituendorum Magistro Vincentio Cotho Dembenio Custodi Gnesnensi, & Petro Ritercio Equiti, mandata est.

Regiorum liberorum curatores.

DE PODOLIA À SVITRIGELLONE uexata, Coributo cum Boemis hæreticis, & Monasterio Cestochouiensi direpto.

Caput X.

POst insequentis anni principium, Rex è Lituania reuersus Sendomiriæ comitia habuit: ibi affertur, Suitrigellonem castella quædam in Podolia intercepisse, Smotricium circumsessum, Trebouuliensem & Leopoliensem oram excursionibus & populationibus diuexari. quare bellum aduersus Suitrigellonem efflagitabant Poloni: sed peruicit Rex, ut Legatio prius ad eum de repetendis rebus mitteretur. Missi itaque Stanislaus Posnaniensis, & Ioannes Chelmensis, Episcopi: Sendiuoius Posnaniensis, & Ioannes Lichinius Brestensis, Palatini, cum his mandatis: ut Suitrigello castella, quæ in Podolia recepisset, redderet: Lusco & Volinia decederet: ad Regem ad certam diem ueniret: ab eoq; Principatum Lituaniæ certis legibus acciperet, quem contra fœdera perperàm inuasisset. Ferocius his responsum est à Suitrigellone. Nihil enim eorū quę postulabātur, faciebat: & asseuerabat, se quidquid egisset, rectè egisse & agere: quin etiam reliquā Podoliam à Rege repetebat. Interea dum hæc fiunt, uenit ad Regē Coributus frater Vitoudi, cum cęteris Boemorū hęreticorū ducibus, qui post mortē Ziscæ cæci Orphanos sese dixêre: qui, quum Lusaciam diuexassent, Silesiam quoq; longè lateq; hostiliter uastabant: in tēpla atq; monasteria, in sacerdotes

Suitrigellone inuadite Podoliam,

Legati ad eum missi

Nihil effecerunt,

Cum Coributo, & cæteris hæreticorum post Ziscæ ducibus,

atq;

atq; monachos, Barbarico furore debacchabātur. Ziscę autem Ducis sui immanitatē sequebantur: qui, quasi uiuens parū insanisset, moriens cutem sibi detrahi, eamq; tympano induci iussit: fore pollicēs, ut ad eius tympani sonum animis conciderent ipsorum aduersarij. Cum his itaq; se coniunxerat Coributus. Actum cū his de Religione: adhibiti Doctores Cracouiēsis Academię, qui errores ipsorū disputando refellerēt. Rex ipse simpliciore oratione usus, quanta rerū perturbatio secuta apud eos ex mutata & perturbata Religione, cōmemorauit: utq; florentissimū quondam Boemorū Regnum ad interitū properaret, sublatis Magistratibus sacris atq; profanis, direptis ac dirutis tēplis, abrogatis sanctissimis cerimonijs, sacrosancta Religione cōtaminata, ac tā uarijs portentosisq; & abominādis opinionibus discerpta. hæc & alia grauissimè pręfatus: surdis tamē auribus Boemi hęc accepêre. Neq; enim facile est, cum impetu semel in pręceps ruentes in uiam reuocare. Quoad autē ij substitêre Cracouię, cessatū est à Sacris, interdicto Sbignei Episcopi: itaq;, propter solēnes Paschę dies, Cazimiriā Boemi cum Coributo à Rege eiecti sunt, frementes in Episcopum. Hoc eodem tempore Cestochouiense monasterium (quod, propter peculiarem Virginis Matris cultum, & frequentissimas non modò Polonorū, sed etiam uicinorum peregrinationes, magnis diuitijs refertum esse credebatur) Poloni quidam, qui iam à Boemis latrocinari didicerant, diripuêre: atque, ut patrati sceleris suspicionem à se in hæreticos Boemos auerterent, imagini Virginis Matris uulnus inflixêre: sed minorem opinione prædam reperêre, meritasq; sacrilegij pœnas intra illum ipsum annum expendêre,

De Religione actum

Frustra.

Itq; interdicto subiecti, In Sbigneum fremunt.

Monasteriū Cestochouiense

Direptum.

DE BELLO CVM SVITRIGELLONE GESTO, Regisq; donationibus à Sbigneo Episcopo reprehensis. Cap. XI.

Suitrigello, Legatum insuper Regiũ uiolant,

DImissis Boemis cum Coributo, bellum Rex cum Suitrigellone gessit, necquidquam Rege eum ad meliorem mentem reuocante: quum is etiam Legatum Regium, Ioannem Brezium, contra Ius Gentium uiolauit. Certatum est leuibus aliquot prælijs cum hoste: in quibus omnibus nostri, uel nullo, uel paruo incõmodo

Victus

Fugit: &

accepto, superiores erant. Suitrigello itaque, ubi se imparem Regis exercitui uidisset, fugã iniit. Ducem suum secutæ copiæ, diuersæ & ipsæ dilapsæ sunt: sed multi mortales ex his in fuga à Polonis cæsi capti; Rathnum interim arx Regia, prodentibus eam Russis defensoribus, à Suitrigellone capta & exusta est. Chelmensisq; ora diuexata sed eos Ciolcus, Præfecti Chelmensis Vicarius siue Burgrabius (ut uocant) cum centum triginta non amplius hominibus, facto in securos animose impetu, ultus est, ita ut trecentos ex ijs interficeret, quadraginta uiuos caperet. Per hæc tempora quoq;, in gratiam Suitrigellonis, Valachi clientes Polonorum Podoliam & Russiam finitimam infestarunt: quos, ingenti præda è Snatinẽsi, Halicensi, & Camenecensi agro capta reuertentes, Russi Regij, Buczacijs fratrib. ducibus, è castris Regijs curriculo profecti & consecuti, magna strage fuderunt, prædamq; excusserunt. Leopolim deinde Rex profectus est: quo quum ingens Cuiauiensium ac Dobrinensium Equitum multitudo confluueret, opem & subsidium Regis, afflictis & perditis Cruciferico bello rebus suis atq; suorum implorans, magna in eunctos ac profusa liberalitate usus est: quumq; immensis donationibus sese & ærariũ suum exhausisset, Ecclesiastica illis bona

Rathnum capitur, atq; ora Chelmensi diuexata,

Ciolcus cum paucis multos uincit.

Valachi Podoliã & Russiam infestant

Præda excutitur. Leopoli Rex,

Postq; profusa liberalitate ad Ecclesiast. ea bona se conuertit: &

bona dilargiri cœpit, ut per hyemem duntaxat eorum usufructu sustentari entur. Pernicioſi exempli ea res uisa Antistitibus. Et Archiepiscopus quidē submissius frustra orabat Regē: Sbigneus uerò, maioris animi & constantiæ uir, grauius in eum inuectus est, cùm præterita eius peccata cōmemorans, tum iniustas illas alienorum bonorum donationes reprehendens, & ni cœpto desisteret, grauiore se in eum censura & animaduersione ulturum esse minitans: excusantiq; Regi necessitatem, & piam calamitosorum hominum commiserationem, adiecit: Nihil ea commiseratione & misericordia opus futurum fuisse, nisi ipse calamitatem illam tam multis inuexisset. Non enim esse ipsum culpæ expertē, propterea quòd iustum aduersus sceleratum fratrem bellum, quod paruo negotio debellari potuerat, peruersa quadam sua indulgentia duxisset. Ita tunc Sbigneus (quanquam nihil cuiquam Rex in eius diœcesi donarat) nō tam suam, quàm publicam Ecclesiastici ordinis causam agens.

A Sbigneo reprehenditur

Grauissimè

Causam Ecclesiæ agente.

DE VVLADISLAO FILIO REGE DESIgnato, & Sbigneo Regi se propter Boemos hæreticos opponente. Caput XII.

POrrò Rex, de statu Reip. ac de impendentibus undiq; periculis anxius, ad XXIII diem Aprilis Siradiæ Comitia habuit: ibi Vuladislaus, maior natu Regis filius, Regni successor à patre designatus, totiusq; Conuentus suffragijs approbatus est. Reuertentem in minorem Poloniam Legati Boemorum hæreticorum conuenerunt, auxilia contra Crucigeros pollicentes, & Conibuto Regem reconciliantes. Grata fuit ea Legatio Regi & Proceribus, bellum in Crucigeros molientibus: quare comiter & lautè Legati habiti sunt: & assentienti-

In comitijs Siradiensib.

Vuladislaus successor Regni designatus.

Boemorum hæreticorum Legati, à Rege & Proceribus lautè habiti, &

Ad sacra admissus.

bus Archiepiscopo & Episcopis, qui tunc aderãt, ad Sacrorum communionem admissi. Perfuncti Legatione, quum reuerterentur, & Cracouiam contra præceptum

Sbigneus à sacris arcet, &c

Regis diuertissent, cessatum est à Sacris, mandato Episcopi licet absentis. Contumelioſum id usum Boemis,

Indignantis cum plerisq; Regi

Regi uerò & cæteris Episcopis permolestũ fuit, q; Sbigneus unus omniũ acta & decreta irrita faceret. Accendebant etiã magis iram Regis, Ioannes Mezicus, Dambrouius Palatinus Russiæ, & Petrus Corsbocus: qui Boemos, honoris causa, iussu Regis deduxerant. itaque excanduit is in Episcopum, & uenienti ad se Visliciam dextram, beneuolentiæ symbolum, non porrexit: quin asperioribus etiam eum uerbis increpuit, & ne Episcopatu amoueatur comminatus est. At ille imperterritus

Liberè & grauiter suo more respondet, atq;

respondit: Fauorem se, non offensam Regis meritum, arbitrari, quòd solus & salutis & existimationis eius curam haberet, prouideretq; omni ratione, ne Rex meritò

NB

» pro fautore hæreticorum traducatur: & quum de Reli-
» gione agitur, neq; Regis, neq; cuiusquam omnino uul-
» tum atq; minas se formidare, quin id faciat, quod rectũ
» esse intelligat: auctoritate Archiepiscopi ac cæterorum Episcoporum nihil se hac in parte moueri, habẽrem adstipulatores Diuini humaniq; iuris professores: Episcopatus amissione se non terreri, paratum pro Religione exiliũ etiam atq; mortem subire. Quum autem Rex subiiceret, se quoque Diuini & humani iuris peritos diuersæ sentẽtiæ auctores habere: acciti Primores Academiæ

Refutat,

Cracouiẽsis, & cum his commissi Ioannes Sassanecius Vuladislauiensis, Ioannes Theologus Chelmensis Episcopi, & Vuladislaus Oporouius Pontificij iuris peritus Procancellarius Regis (qui postea Vuladislauiensis Episcopus fuit) haud difficulter refutati sunt: nec tamen

ira

ira Regis in Sbigneum resedit: admonitusq; is à Ioanne Tarnouio, Palatino Cracouiensi, ut sibi diligenter caueret: subornatos enim esse à Rege, qui eum de medio tollerent. Et egit quidem gratias Palatino Sbigneus: sed tamen nihil ea nocte, in quam sibi periculum comparatum esse acceperat, de consuetudine sua remisit. in eodem cubiculo, eodem lecto cubuit: nullam sibi custodiam adhibuit: nocteq; intempesta, cum uno sacerdote & puero lumen præferente, ad matutinas precationes templum adijt: nec q aduersi quidquam ei accidit: nec multo post sacerdotem hæreticum, qui ad Regem uenerat, idem Sbigneus eiecit, uir excelsi animi, & sempiterna posteritatis memoria dignissimus.

Contra mortem intrepidus.

Sacerdotem hæreticum à Rege ejecit.

DE CYPRIORVM REGIS LEGATIONE ad Vuladislaum, & Sigismundo Lituaniæ Principe. Caput XIII.

VEnit autem eodem ad Regem illustris Legatio Iani, Cypriorum & Hierosolymorum & Armeniorum Regis: eius Legationis princeps Balduinus de Noris Marsaleus Cypri, donis Regi & Reginæ oblatis, connubium Heduigis Regiæ filiæ Regis sui filio, ac ducenta millia aureorum numum ab ipso Rege mutua petebat, bassemq;, hoc est, duas tertias partes Cypriorū Regni, hypothecæ nomine offerebat: sed nihil impetratū, quod & Heduigis iam obierat, & pecuniam Rex se habere, assiduis bellis exhaustus, negauit. Postea Sigismundus Vitoudi frater, Starodubēsium Dux, Rege consentiente, Suitrigellone eiecto, Lituaniam omnem in potestatem suam redegit: & ad Regem Oratores misit, tuberet se Principem esse Lituaniæ. Missi ergo in Lituaniam septem de Primoribus Polonorum, conditiones Sigis-

Legatus Cypriorum Regis.

Quod petierat.

Non impetrauit.

Sigismundus Vitoudi frater.

Susceptis conditionibus.

mundo tulerunt: ut iureiurando interposito reciperet. se in fide & clientela Regis & Polonorum semper futurum: eosdem amicos hostesq; habiturum: Olescū, Grodlum, Rathnum, Lopatinum, & omnem Podoliam, in ditione Polonorum esse passurum: neminem, nisi Regem & liberos eius, in Principatu successorem relicturum: Voliniam, quoad uiueret sibi concessam & adiunctam, quemadmodum & Vitoudo concessa fuerat, se mortuo in ius ac ditionem Polonorum reuersuram esse. Hæc igitur Sigismundi & ipsius filij Michaelis, Senatusq; Lituanici & uniuersæ Nobilitatis consensu approbata, atque monumentis literarum consignata sunt: rijsq; ritè peractis, Sbigneus Episcopus, princeps Legationis Regiæ, gladium, Principatus insigne, Sigismundo Regis nomine publicè tradidit. qui quidem Principatu potitus, apud Osmianos Suitrigellonis exercitum, è Russis, Tartaris & Liuoniēsibus collectum, fudit: de quo ad decem millia cæsa, quatuor capta sunt: Sigismundus autem monimētum uictoriæ, templum & collegium sacerdotum apud Osmianos instituit. Præcesserat autem hanc insignis etiam alia de Russis victoria. Nam Theodoretus siue Fetco Ostrorogius, Dux Russorum, partium Suitrigellonis, uir strenuus & bellicosus, longè maiorē nostris habens exercitum, nusquam aperto Marte cum nostris in Podoliæ munitionibus occupatis rem gerebat: sed rei bene gerendæ occasionem nactus, quum iam nostri ex Podolia reuerterentur, & Moraquam limosum & latè restagnantem amnem angusto tramite transirēt, subitò magno cum impetu, clamore, ac dissono tubarū tympanorumq; strepitu, nec opinantes nostros adoritur: quum tamen deploratę penè rei nostrorū Diuinum adfuisset auxilium, cæsi sunt hostes, & ad mediam ferè noctem

Princeps fit Lituaniæ: &

Suitrigellone victo,

Ecclesiam cel legiatam construit.

Et Fetco Dux Russorum,

Arte nostros circumuenire volens,

Diuino uincitur auxilio:

noctem (quæ tunc subluſtris erat) fugati. Magna in hoſte ſtrages edita, & duodecim ſigna capta ſunt. Abeſt autem locus ille prælij à Leopoli, non minus quadraginta milliaribus bene longis: & tamen, quo die hæc geſta ſunt (hoc eſt, ultimo Nouembris) quum Rex in templo (ubi tunc totos dies tranſigebat) Diuinam opem ſedulus imploraret (non ignarus, cum quàm grauibus & inſidioſis hoſtibus exercitui ſuo res eſſet) rumor de victoria ſparſus totam urbem impleuit: nec auctor eius rumoris inueniri potuit, ita ut uana exultaſſe lætitia homines uiderentur. Sed quum poſtero die res omnis cognita eſſet, gratijs Deo actis Rex lætus Cracouiam uenit: & ouans pedibus urbem ingreſſus, apud complura templa feſtas ſupplicationes obiuit, priuſquam arcem aſcenderet.

Victoria à publicata mirabiliter.

Rex poſt orationem

Agit Deo gratias.

DE CRVCIGERORVM DITIONE CVM auxilio Boemorum uaſtata, honoreq; matronis & puellis habito. Caput XIIII.

COmitia demum ad diem S. Ioannis Baptiſtæ indicta: & Boemorum auxilijs utendum eſſe (quamuis refragantibus Epiſcopis) contra Crucigeros, decretum ſanctumq; eſt, & ut Rex in Polonia ſubſiſteret: exercitui uerò uniuerſo & ſummæ rerum præfectus eſt Nicolaus Michalouius, gente Roſeus, Caſtellanus & Præfectus Cracouienſis. Huic itaq; Rex dedit in mandatis, ut hoſtiles regiones longè lateq; uaſtaret, munitionum uerò oppugnationibus abſtineret: ſed non diu mandatorum Regiorum memor Michalouius, facilè ſibi perſuaderi ab Oſtrorogo paſſus eſt, ut Choiniciam obſideret. Erat oppidum bene munitum, commeatu, præſidio, & omni apparatu belli inſtructiſsimum: tētatis tamen cuniculis

Boemorum auxilijs contra Crucigeros admiſſis.

Michalouius exercitui Præfecto.

Rex mādat, ab obſidionibus abſtineret.

Fruſtrà in obſidēdo Choiniciam.

niculis atq; ui, quum eis nō procederet, serò Regiorum mandatorum recordatus, quum totos duos menses in obsidione Choiniciæ casso labore consumpsisset, ea soluta, castra mouerunt, & in interiora Pomeraniæ populabundi progressi sunt. Matronis & puellis iustus honor habitus est, adhibitaq; publicè custodia, ne quid contumeliosè in eas fieret, aut ne qua priuatim à quopiam occuleretur: omnes autem ad Vistulam deductæ, traiectæq; nauibus, liberæ dimissæ sunt. Perhonorificum id fuit nostris apud ipsos etiam hostes: omnes eis omnia bona precari: suis uerò, qui longè fuissent in populanda Polonia dissimiles, mala imprecari. Peruastata autem satis etiam ad mare, Pomerania, mirum est, tum demum Crucigeros de pace & inducijs quàm diligentissimè egisse, quum soli quatuordecim pagi inter lacus & paludes, intacti à nostris relinquerentur. Peractis igitur inducijs, exercitus omnis accepta à Michalouio missione, suam quisque domum dilapsus est: sed Boemorum Primores Pysdros ad Regem (ut erat ab eo præceptū) profecti, honorificè ab eo accepti & remunerati sunt. Neq; uerò labis quidquam nostri tunc ex eorum consuetudine contraxère, quin odisse magis eorum fœditatem & impietatem cognitam cœpère.

Et ad populandum omnia reuersus, Matronis & puellis iustum honorem habet.

Datæ inducijs.

Exercitum dimittit.

Boemis à Rege remunerantur.

Sine labe nostrorum.

DE MORTE REGIS AB ASTROLOGO per Boemum sacerdotem prædicta, & Stephano atq; Helia Palatini Valachiæ filijs.

Caput XV.

BOemis dimissis, Rex in Sendomirienſem tractum se recepit, declinans pestem, quæ Maiorem Poloniam inuaserat. qua quidem Ioannes Safranecius Episcopus Vuladislauiensis absumptus, Vuladislaum Porouium Procancellarium Regni successorem accepit.

Pestem Rex declinat.

Quo Episcopus Vuladisl. absumptus est.

pit. Tum autem Prisouiæ uenit ad Regem quispiam Boemus sacerdos hæreticus, à Christiano Astrologo nuncians, ut mortem, sibi propè imminentem, caueret. Id quum ille semotis arbitris ageret, Sbigneus Episcopus Cracouiensis (ueritus, ne quid de Religione hæreticus ille Regi suaderet) grauiter obiurgauit Regem, quòd neminem Consiliarium ad audientiam Boemi adhibuisset. Et satisfecit quidem Rex Sbigneo: sed tamen coactus est eum Rex primo quoque tempore, instante Sbigneo, dimittere. Non multo autem pòst, Cometes non obscurus, plus quàm unum mensem pernox, Regiæ mortis (ut tum creditum uulgò est, postea euentus comprobauit) prænuncius apparuit. Nepolomiciæ iam Rex erat, quò Comitia, ad diem D. Martini Episcopi memoriæ dicatum, indixerat: eò uenit Helias, Alexandri Palatini Valachiæ defuncti filius, à minore fratre Stephano Dominatu eiectus. Regis opem implorans, & in fide clientelaq; Regis ac Polonorum se fore semper solenni iureiurando recipiens: consecuta est eum & Stephani fratris Legatio, Lenciciam usque Regem sequens, & postulans, ut ipsi magis, quàm fratri omnibus inuiso, Rex faueret: fore & ipsum perpetuò in fide & clientela Polonorum. Habebat quidem Helias in matrimonio sororem germanam Sophiæ Reginæ: sed tamen, re in consultationem posita, placuit, ut Stephanus, in quem studia gentis inclinassent, dato iureiurando in uerba Regis & Regni Polonici, retineret Valachiam: tractumq; Sepinensem, cum Chocimo, Cecuno, & Chmelouia, munitionibus, à Rege Iure sempiterno reciperet. Heliæ uerò, quò magis Stephanus eius metu in officio contineretur, luculentæ possessiones à Rege in Polonia datæ sunt, Stephanus, sicut conuenerat

Sacerdos Boemus Regi

Mortem prænunciatur.

Sbigneo instante

Statim dimittitur.

Cometes apparet.

Helias à fratre Stephano Palatinatu Valachiæ eiectus.

Stephanus in clientelam suscipit.

Heliæ uerò possessiones in Polonia datæ.

uenerat, Socauiæ ſolenne iuſiurandum Legatis dedit: & (ut gratiam referret Regi) non ita multo pòſt Tartaros, ditiones Polonicas inuadentes, repreſsit: Bratislauiamq́, quæ Suitrigellonis præſidio tenebatur, interceptam Regi reſtituit.

Stephanus de Rege bene meretur.

DE LEGATIS AD CONCILIVM BASIlienſe, & peccatis Regijs à Sbigneo reprehenſis. Caput XVI.

An. 1434. In Comitijs Corcinenſibus ad Concilium Baſil. deſignãtur Legati:

ANno demum 1434 in noua ciuitate Corcinum dicta, Rex tempore quadragenarij ieiunij Comitia habuit: in quibus Legati ad Concilium Baſilienſe deſignati ſunt, ad obtrectationes Sigiſmundi Imperatoris & Crucigerorum refellendas. Fuerunt autem principes eius Legationis, Sbigneus Cracouienſis, Stanislaus Poſnanienſis, Epiſcopi: Ioannes Coneſpolius Cancellarius Regni, & Nicolaus Laſſocius Decanus Cracouienſis. Non putauit autem Sbigneus ſibi prætermittendam occaſionem caſtigandi Regis, priuſquam peregrè proficiſceretur. Verebatur enim, ut eum reuertens è Concilio ſuperſtitem reperiat: quippe qui tam grandis natu eſſet, & profligatis iam uiribus. Itaque in illo ipſo conſeſſu, grauiſsimis id uerbis egit: Multas in eo, dignas bono Principe, uirtutes elucere: ſed nõ carere eum uitijs, quibus uirtutes illæ obſcurarentur: qualia ſunt, quòd ipſo uel iubente uel permittente, multis per iniuriam, aut ſummo iure & nimis exacta & acerba interpretatione iuris, bona adimantur: quòd calamitoſorum cauſæ non audiantur, neq; decidantur: monetæ cudendæ poteſtatem fœminis eum feciſſe, eam uerò perleuem cudi cum magno Reipub. detrimento: ſuperſtitiones quãſdam, ex priſco dæmonũ cultu, retinuiſſe. egiſſe

Vanitij ex eis Sbigneus,

Salutis Regis animæ ſtudioſus,

Peccata Regis arguit more ſuo,

ſe his

se his de rebus plerisq; omnibus, primùm semotis arbitris, deinde paucos etiã arbitros adhibuisse: uerũ, quando nihil profecisset, in amplissimi Consilij cõsessu id sibi facere necesse fuisse, ut quem Dei timor in officio nõ contineret, pudor hominum duntaxat emendaret. licere quidem sibi, non minus quàm alijs, dissimulando uel etiam assentando gratiam aucupari: sed memorẽ se esse officij sui, & nullo neq; metu, neq; gratia, deserturũ esse stationem, in qua se Deus & Rex ipse & Senatorem & Episcopum constituisset. pluris se facere incolumitatem Patriæ, quàm omnia quæ uulgò concupiscantur: &, pro magnis in se Regijs beneficijs antiquiorẽ sibi esse eius salutem, quàm præsentem & assentando quæsitam gratiam: quæ tamẽ stabilis & certa esse non soleat. Non poterat se diutius Rex tenere, quin sermonem eius interrumperet. itaq; fremens atq; lachrymans respondit: Intemperanter eum & arroganter facere, qui, cunctis alijs Senatoribus cum Archiepiscopo Primate tacentibus, unus tam acerbè in se inuehatur. Ibi ergo assurgens cunctus Senatus, eandem omnium esse sententiam, & illam Cracouiensis Episcopi orationem suam esse, professus est. quo audito, Rex accensus magis è Cõsilio sese proripuit, multa Sbigneo minitans: uerùm citò ad se reuersus, impensius Sbigneum postea coluit, & corrigere ea quæ ille reprehenderat, studuit. Albertus uerò Archiepiscopus etiam gratias egit Sbigneo, quòd maiore fiducia, quemadmodum diui Stanislai successore dignum erat, Regis peccata corrigere aggressus esset.

Rege post grauem indignationem.

Citò ad se reuerso, &

Archiepiscopo agente gratias.

DE REGIS MORTE ET MORIBUS. Cap. XVII.

Regis ad mortem præparatio.

VBi autem Rex uitæ ſuæ finem adeſſe ſenſit, ſacris myſterijs procurari ſe iuſsit: offenſas omnes remiſit, ſibiq; uiciſsim ab omnibus remitti petiuit: teſtamentum condidit: ſi quid cuiquam per iniuriam abſtuliſſet, reddi iuſsit: Sbigneo Epiſcopo annulum nuptialem ab Heduigi Regina, quo nihil charius in omni uita ſua habuerat, dono miſit, ueniam ſuperiorū omnium admiſſorum ab eo petens, & animam ſuam liberosq; ſuperſtites ei commendans. Deinde pridie Calendas Iunias animam exhalauit, quum regnaſſet annos duodequinquaginta, & tres ferè menſes. Tanta autem fuit liberalitate, ut nō modò fiſcum exhauriret, ſed interdum ſingulis hominibus territoria donaret. quam quidē ob cauſam Martinus quintus Pontifex Max. prodigalitatem eius inhibens, quodam tempore dederat ad Archiepiſcopum Leopolienſem mandatū, ut donationes eius reſcinderet. Baſilicas Chelmenſem atque Kiouienſem in Ruſsia inſtituit, & Epiſcopis attribuit: in peregrinos hoſpitalis & munificus. Nullum, quamuis exiguum, munus aſpernabatur: nec eos qui donarunt, irremuneratos dimittebat. Aliquid petentibus à ſe, ferè dimidium eius quod petebant largiebatur: offenſarum immemor: ad ſupplicia de ſontibus ſumenda lentus: Cultui Diuino apprimè deditus. Ieiuniorum diebus panē & aqua ferè utebatur: abſtemius in omni uita ſua, nec, niſi aquæ potu, uſus. Cæterùm cibi appetentiſsimus fuit, itemq; balnei, cultu corporis neglecto: neque alijs, quàm agnellinis pellibus & laneis ferè ueſtibus, uſus. A malis ita abhorruit, ut ne odorem quidem eorū ferret. Corpus eius magna pompa Cracouiam delatum, & intra menſem in baſilica

Sbignei amor, &

Mors. &

Mores.

Episcopa Chelmensis et Kiouiensis.

Mores iterū. &

Funus. &

basilica Cracouiensi, magno Procerū atq; Nobilitatis concursu, funus celebratū est. Extat eius sepulchrum in media ferè basilica ad dextrum latus, à Sigismundo Rege nepote eius paulò ante nostram memoriā magnificè instauratum. Ac de Iagellone quidē hactenus: deinceps de Vuladislao eius filio prosequemur. *Sepulchrum.*

LIBER XV.

DE VVLADISLAO TERTIO Rege. Caput I.

IAm Sbigneus cæteriq; Legati, ad Concilium missi, Posnaniam peruenerant, quum de morte Regis nunciatum esset: itaq; conueniunt frequentes Proceres Posnaniam, Nobilitas q; Maioris Poloniæ, atq; ex Consilij sententia Vuladislao natu maiori defuncti Regis filio Regnum deferunt: & ad Sigismundum, Magnum Ducem Lituanorum, Oratores mittunt, ut ad inaugurandum solenni ritu Regem, ad tertium Calendas Iulij uel ipse adsit, uel Legatos mittat. Molestè hoc Maiorū Polonorū prę iudiciū Minores Poloni tulêre: sed tamen quia Sbigneus Episcopus Cracouiensis, homo suarum partium, auctor eius fuerat, & quòd ex Republica maximè esse uidebatur, ne qua dissensio fieret, in eandem & ipsi sententiā Decretum fecerunt: dies modò, ad octauum Calendas Augusti, prorogata est. Erant tunc in Equestri ordine duo Nobiles factiosi ac turbulēti, Spitco Melstinius ac Derslaus Rituanius: qui quum res nouare cuperent, & uterq; magnas post se iuuentutis cateruas traheret, Opatoui ad tertium Idus Iulias, communicato

Legatis ex Concilio reuersis, Posnaniæ ad Vuladislaum filium Regū defertur.

Re significata Sigismūdo Duci Lituaniæ:

Idemq; Polonis mandat, Propter Sbigneū ibi præsentem, approbant:

Spitco tamen Melstinius & Derslaus Rituanus.

Conuenticula Opatouiæ instituto, id infectum esse studenti:

cato cum suis consilio, Conuenticulũ instituêre. ibi una erat omnium sentẽtia, Malè tantũ Regnum puero committi, cuius ætate & Regina mater superba mulier, & Primores, ad Dominatum abusuri essent. Confirmabat autem id in primis Gouorcus Chrobranius, homo senex, multa ex ueteri memoria ad rem facientia cõmemorãs.

Sed repressus est conatus eorum à Sbigneo &

Quod quum percrebuisset, impetrauit à Sbigneo Cracouiensi Episcopo Sophia Regina, non ignara consilio rum Spitconis atq; Derslai, ut ipse Opatouiam profisciscereturturbulentaq; iuuenũ consilia dissiparet. Nõ fuit gratus aduentus eius illis, qui illuc conuenerant: sed tamen ipse, multa patientia usus, graui & prudenti oratione plurimis persuasit, ut abiecto nouandarum rerum studio, decreto Brestensium Comitiorum starent: quo cautum est, ut Vuladislaus, defuncti Regis filius, Rex post mortem patris designaretur. Ita Conuentus ille re infecta, necquicquam frementibus seditionis auctoribus, solutus est: nec tamen ij quieuerũt, nacti plures sententiæ suæ adstipulatores. Nam quum undiq; frequentes Proceres ac Equites Cracouiam ad præstitutã diem conuenissent, iniectus est ab istis scrupulus, nouum & inusitatum esse impuberi Diadema imponi, à quo non

Ante coronationem, &

rectè iusiurandum dari potest: uerùm hic quoque scrupulus à maioribus natu exemptus est, producto à Sbigneo codice è basilica Cracouiensi, in quo effigies Cazimiri Magni Regis, dum coronaretur, impubes depicta erat. De iureiurando autem Regis, reiecta res ad pubertatem eius: interim autem placuit, ut Sophia mater, & Primores, sacri pariter & profani Ordinis, pro eo fideiuberent: nec eum prius ad gubernacula Regni admitterent, quàm iusiurandum ritè præstitisset. Conquieturi

In coronatione ipsa.

iam turbatores illi uidebantur, quum in ipso coronationis

tionis articulo nouas conciuerunt turbas, uociferantes, ne sibi inuitis, paucorum conspiratione, Rex imponere tur: eo'que ipso tempus altercando extrahere uolebant. quod ubi animaduersum est à Primoribus, Ioannes Olesnicius, cognomento Glouacius, Marsalcus, è Senatus consulto pronunciauit ad Nobilitatem: ut, quibus placeret Vuladislaum coronari, in dextram descenderent: qui aliter sentirent, in læuam. Id autem postquã factum est, una uoce omnes Vuladislaum Regem esse iusserũt. Nec mora, coronatio Regis in basilica ritu solenni peracta est, Sole ad uesperum declinãte. Postridie in urbem descensum, ad recipiendum ab oppidanis & plebe iusiurandum. nec tamen ascendit tunc Rex in præparatũ sibi in foro solium, contentione orta inter Episcopos & Duces Masouiorum, quòd proximum Regi locum sibi utrique uendicarent.

Coronatio Vuladislai, et

Contentio de loco.

DE RATIONE ADMINISTRANDAE REIpublica, & exæquata Nobilitate Rußica ac Podolica cum Polonica. Cap. II.

SVbsequentibus deinde diebus consultatũ est à Proceribus de ratione administrandæ Reipub. tandem placuit, in singulis tractibus singulos constitui Prouisores, in Cracouiensi uerò, propter monetariã officinam, duo ex ijs qui summis in Repub. honorib. fungerentur, qui Quæstores Regiorum reddituum essent, & intra suos quisq; fines negotia publica Regio nomine administraret: sed ne quid tamen noui in Repub. nisi ex amplissimi Consilij Decreto, statuerent. his quinquagenæ marcæ annuæ in sumptus constitutæ. Ibi etiam Rußica & Podolica Nobilitas cum Polonica omni iure exæquata est à nouo Rege, non sine multorum murmure: uerùm illud maximè permouit Regem, quòd à patre suo illam

Rex Vuladislaus impubere.

Prouisores constituti cum.

Salaria.

Nobilitas Rußica & Podolica cũ Polonica exæquata.

K exæqua-

Difficultates Reipub. exæquationem promissam eis cõstabat. Incessit deinde cura Consiliarijs cõstituendæ Reipub. atq; pacis: multę undiq; difficultates impendebãt, cum Crucigeris, cum Sigismundo Imperatore, cum Suitrigellone: nec domi quietæ res erãt, nouatoribus illis Nobilitatem aduersus Ecclesiasticum Ordinem, ob repressos conatus suos, concitantibus: sed pedetentim turba illa omnis cõquieuit, compluribus ex ijs, qui signiferi erant illarum turbarum, iusto Dei iudicio intra breue tempus extinctis, cæteris Religione & metu interdicti Ecclesiastici perculsis. Hæc autem circa annum 1435 acciderunt. *An. 1435.*

DE SVITRIGELLONE ET CRVCIGERIS Liuoniensibus profligatis, paceq; cum Vngaris atq; inter Heliam & Stephanum Valachos facta. Cap. III.

Helias motus ciet in Valachia. PEr hoc tempus Helias Valachus è custodia euasit, & miscere Valachiã ciuili bello adortus est. In Autumno uerò eiusdem anni, Suitrigellonis exercitus cum auxiliaribus Crucigeris Liuoniensibus insigni strage à Polonis, Duce Iacobo Cobilanio, in auxiliũ Sigismũdo Duci à Rege misso, ad Vilcomiriã profligatus est: multi mortales capti, multi cæsi: ibi'que robur omne Liuoniensium, cum Magistro & Marsalco, concidit (quò minus postea negotij fuit cum Crucigeris in conficienda pace perpetua, quum ij, fracti animis, duriores etiã conditiones acciperẽt.) Ex eo itaq; tempore, Smolenscum, Orsa, Poloscum, Vitepstum, & Russia ferè omnis, uictoris fidem secuta est. Insequenti anno ad Pentecosten, Proceres Polonorum & Vngarorũ apud Kesmarcum conuenerunt: sublatisq; dissidiorum causis, pacem inter Reges suos fecerunt: qua confecta, misit Vuladislaus Rex Legationem ad Imperatorem, cõiugium neptium eius

Suitrigello cũ Crucigeris

Profligatus grauiter, &

Smolẽscũ, etc. nostra fiunt.

Pax inter Polonos & Vngaros facta: &

Post neptes petitas

eius sibi fratriq; suo postulãs. nec ille abnuit: sed in aliud tempus, quo esset bellicis curis solutior, eam rem reiecit: interim uerò mortuus est. Inter dissidẽtes autem fratres Valachos Rex per Legatos tunc composuit pacem, partitus inter eos Dominatum, ita ut inferior & maritima ora (quam Bessarabiam uocant, in qua Bialogrodum arx est, & Kilia) Stephano, superior uerò (hoc est Occidentalis & Russis uicinior, cum Socauia Metropoli) Heliæ cederet. qui quidem Helias incunctanter Leopolim ueniens, in uerba Regis præsentis cum Proceribus suæ partis iurauit: & in fide ac clientela eius, & omnium deinceps Regum Polonię, semper se fore professus est. quo facto, Rex eum subleuatum exosculatus est: Proceribus uerò Valachis dextram dedit: tributumq; centum equorum, totidem fere (ut uolunt alij) quadringentarum purpurarum, quadringentorum boum, ac ducentorum curruum Vsonis (piscis id prægrãdis nomen est, cuius ferax est Danubius) in singulos annos imposuit. Post quartum autem annum, & ipse Stephanus & Helias iterũ frater, cum uniuerso Senatu, in uerba eiusdem Regis iurarunt.

Sigismundus Cæsar mortuus.

Pax inter Heliã & Stephanum, partita inter eos Valachia.

Helias iurat Regi.

Tributa constituta.

Simulq; & Stephanus.

DE FOEDERE CVM CRVCIGERIS FACTO, domesticis iterũ Spitconis Melstinij, & Derslai Rituanij turbis, Russisq; ac Podolijs magna strage à Tartaris profligatis. Cap. IIII.

SVb finem anni huius, fœdus cũ Crucigeris Prussiensibus & Liuonicẽsibus Breste Cuiauicẽsi ictũ est à Rege: cuius capita extant in Priuilegio eiusdem Vuladislai, abundè in Statutis descripta. Anno uerò 1438, non usqueadeò res fuêre domi forisq; quietæ. Etenim Spitco Melstinius bona Sbignei Episcopi Vsseuensia, Melstino arci propinqua, armata manu inuasit atq; diripuit:

Fœdus cum Crucigeris factum.

An. 1438.

Spitco Melstinius Sbignei bona inuadens,

partim inueterato in Episcopũ odio (quòd conatibus suis, ad nouandas res intentis, obstitisset) partim etiam nouo (quòd de hæresi Boemica exagitaretur) inflammatus. Citatus à Rege uelut publicæ pacis turbator, in gratiam cum Sbigneo redijt: eiq; , communium amicorum arbitrio, satisfecit. Vix dum hoc malum conquieuerat, quum subitò aliud exortum est. Derslaus namq; Rituanius, opibus & animo (ex direptis propatrui sui Alberti Archiepiscopi, superiori anno mortui, facultatibus) auctus, ualidam peditum equitumq; manum coegit: accitusq; ad Regem, negauit se quidquã contra Rempub. moliri: dimissus autem, nocte quadam ad Zatoriam coactum illum exercitũ duxit, & scalis admotis oppidum id cepit, oppidanis nil eiusmodi suspicãtibus: deinde Osuencimẽsem tractũ omnẽ in ditionem suã redigere adortus est. Molestũ Regi Senatuiq; fuit, eam Oram, quæ promptuarium quoddam est Cracouiæ, à suis uexari: nec tamen reuocari se à cœpto Derslaus passus est, donec, dum incautius statiua habet, fusus fugatus'que à Silesijs, Regi Zatoriam tradidit: Rex uerò non prius eam Venceslao Osuencimensium Duci, Cazimiri filio, reddidit, donec is in fide & clientela Regis Polonorum se deinceps fore, solenni iureiurando spopondit: & Berualdum castellum, infame latrocinijs, ipsi concessit. Russi & Podolij cladem domesticam insignem, eius æstatis initio, à Tartaris acceperunt. Excurrerant Tartari populabundi in Podoliam, ingentemq; prædam abigebant: recedentes eos Podolij ualida manu persequebantur: limosoq; loco impediti, magna strage à Tartaris profligati sunt: qui neminem uiuum seruarunt. Ibi pleraq; Nobilitas omnis & firmamentum Russiæ, cum Michaele Bucacio, Pręfecto Podolię, cõcidit, ita ut crebris deinceps

Citatus Conquiescit.

Derslaus Rituanius,

Valida manu coacta:

Zatoriam capit, &

Osuencimensem tractum uexat,

Cum Regis et Senatus molestia:

Fugatus autem à Silesijs, Regi Zatoriam tradit, Duci Osuencimensi redditam.

Russorum et Podoliorũ à Tartaris

Cladem insignis: &

deinceps excursionibus sine metu oram illam omnem Tartari peruastarent. qua in clade Ioannes Vulodicus, gente Sulcimeus, egregium fortis & tolerantis uiri exemplum præbuit. Nam multis uulneribus confectus, quum inter cadauera iacens à uictoribus despoliaretur, ita compressit uitalem spiritum, ut, quum Barbarus caligas de pedibus eius non sine uulnere rescinderet, digitumq; cum annulo præcideret, tamē nullam doloris neque sensus significationem edidit, & incredibili patientia uitam seruauit. Vidisse eum se cum illis notis, Dlugossus commemorat. *Ioannis Vuladici mira patientia.*

DE PROVISORIBVS Á REGNI ADMInistratione amotis, pace inter Regem & Cæsarem propter Turcæ uiolentiam tentata, hæreticorumq; Spitconis & Sbanscij motibus repressis.

Caput V.

PEr illud tempus confirmatum est Vuladislao Regnum in Comitijs Petricouiensibus, mense Decembri habitis: amotiq; ab administratione Curatores siue Prouisores, quum Rex iam quintumdecimum attigisset annum. Concilium tunc temporis Basiliense, & Eugenius Pontifex, per Oratores de pace inter Cæsarem Albertum & Regem Polonorū diligenter egerunt: quò commodius, sublato inter hos Principes bello, Græcis atque Vngaris subueniretur. Vtrisque enim grauis erat Turcarum Imperator Amurates, qui Transalpinensem Valachiam iam sibi uectigalem fecerat, ac Rasciam & Serbiam, uectigales Regum Vngarorum ditiones, affligebat. Non abhorrebat igitur à pace Cæsar, nec Poloni quidem: sed quum de pace, propter quorundam praua consilia & maleuolentiam, conuenire non potuit, quadrimestres induciæ, per quas commodius pax cōficere-

Confirmatio Regni facta Vuladislao, amotis Prouisoribus.

Pax tentata inter Cæsarē & Regem.

Propter Amuratē Turcam.

Per maleuolos impeditur.

An. 1439. tur, constitutæ. Atque id anni 1439 principio actum: quo quidem anno, foris pax fuit, domi turbæ quædam excitatæ. Corcinum erant indicta Comitia: iamq; eò ipse etiam Rex uenerat, quum Spitco Melstinius cum armatis suæ factionis hominibus summo mane, quiescentibus adhuc omnibus, in oppidum improuisus irrupit: & impetu facto in diuersoria Vuladislai Vuladislauiensis Episcopi, & Nicolai Lassocij Decani Cracouiensis, ea diripuit: idemq; de monasterio fecit: quum ibi Ioannem Conespolium Cancellarium, & Ioannem Olesnicium Marsalcum, qui illò diuerterãt, non inuenissent. His autem perpetratis, e regione oppidi curribus & fossis castra munire cœpit: sed priusquam ea perficeret, coadunati omnes qui circa Regem erant, impetum in exercitum eius, Hincia Rogouio & Dobeslao Scecocinio ducibus, inermes ferè in armatum fecerũt: commissoq; prælio, quum Spitconem ipsum inter primos pugnam ciens interfecissent, facilè cæteros in fugam egerunt. In Spitconem itaque palpitantem adhuc, iudicium institutum: damnatusq; perduellionis, triduo nudus & inhumatus in publico iacuit. In Sbigneum uerò Episcopum conatus illos suos maximè intenderat, quòd ab eo diris deuotus, & Senatu propter hæresim abstinere iussus fuerat. Sed Sbigneus præmonitus, uim eius, ad Comitia nõ ueniendo, declinauit. Non minores in Polonia Maiore, per idem tempus, motus erãt, Abrahamo Sbanscio eos concitante. Fauebat & hic Boemorum sectę Boemosq; sacerdotes hæreticos domi suæ alebat, per quos uirus in populum spargeret: Orthodoxis uerò sacerdotibus, & Episcopo Posnanienſi Ciolco, ita infestus erat, ut is Cracouiam cõmigrare cogeretur. eo uerò defuncto, & Andrea Bninio successore ei dato, magis insaniebat Abrahamus.

In Comitia Corcinensia Spitco

Improuisus irrumpens,

Et multa diripiens.

Dum castra munire incipit,

In prælio occiditur.

Et damnatur perduellionis.

Sbigneus, in quem hæc præcipue intenderat, absente.

Abrahamus Sbanscius eadem hæresi.

Propter quę Episcopus Ciolcus transmigrat Cracouiam,

hamus. Et perculſt quidē eum anathemate Epiſcopus: ſed quum ea uia nihil proficeret, ui coercere nouatores adortus eſt. Coactos enim nongentos amplius equites, de propinquis & clientibus ſuis, ad Sbanſinum arcem duxit, dediq; ſibi quinque Boemos ſacerdotes, coegit: quos deinde, inſtaurato Poſnaniæ iudicio, publicè cremauit.

Ab Andrea Buzino excommunicatus Vr coercetur, & Cogitur dede re quinq; Boemos ſacerdotes Poſnaniæ publicè crematos.

DE REGNO VNGARIAE A VVLADISLAO ſuſcepto, & Sbigneo Cardinali facto.

Caput VI.

HOc anno Albertus Cæſar, diſſenteria ex immoderato eſu peponum contracta, uitam finiuit: poſt cuius mortem Vngari perpendentes, in quantis eſſent periculis Turcico bello implicati, cōmunicato cum defuncti Cæſaris & Regis ſui uxore Elizabeta conſilio, ad Vuladislaum Regem Polonorum, unà cum ipſius Elizabetæ coniugio (tametſi prægnans tunc erat Elizabeta) Regnū detulerunt. Miſsi ergo publicè ad acciendum Vuladislaum è Polonia, Ioannes Signienſis Epiſcopus, Matco ſiue Matthias Taloncius Dalmatiæ & Croatiæ Præfectus, Emericus Marcellus Magiſter Curiæ, Ioannes Perenæus maior, & Ladislaus Palocius, cum ſplendido comitatu & Legatis ciuitatum Cracouiam uenerunt, & poſtulata totius Vngariæ Vuladislao expoſuerunt. Re in conſultationem Senatus poſita, uariabāt ſententię Senatorum: diſſuadētibus multis, difficultatemq; duorum ampliſsimorum Regnorum adminiſtrandorū, & Turcici belli magnitudinē exaggerantibus: alijs contrà, rem ſplendoris & gloriæ plenam nequaquam repudiandam eſſe, cenſentibus: neque prodendam Barbaris, cum florentiſsimo Regno, ſalutem & amplitudinē Reipub. Chriſtianæ: quę illo quaſi firmiſsimo propugnaculo ni-

Alberto Cæſare mortuo,

Regnum Vngaricum & coniugium Elizabetæ ad Vuladiſl. defertur: Miſſiq; propterea Legati,

Et conſultatione adhibita,

lo niteretur: tum quòd, illo Regno quasi intermedio pariete sublato, Polonos omnem maximi ac difficilimi belli cum Turcis molẽ sustinere oporteret. Pronior in eam partem erat Vuladislaus, ut Regno suo paterno contentus esset, cùm propter illas, quas modò commemorauimus, causas, tũ quòd adolescens prouectæ mulieris contugium fastidiebat: cessit tamen plurium diuersum suadentium sententiæ, & Vngarorum precibus. Et aderat fortè Amuratis Turcarum Imperatoris Legatio: quæ, uiuente adhuc Alberto Cæsare missa, fœdus & amicitiam Tyranni, pecuniamq; & centum millium armatorum auxilia Vuladislao contra Albertum deferebat. De conditionibus deinde cum Vngaris tractatũ: quæ dum constituuntur, interim aduolat ex Vngaria Veredarius cum literis ad Legatos, quibus scriptum erat, ut re infecta redirent, eò quòd Regina filium peperisset. Abiecerat quidem eo nuncio Rex omnem, de suscipiendo eo Regno, cogitationem: sed tamen uictus est Legatorum perseuerantia, qui diserta mandata se habere asseuerabant, ut, etiamsi Regina marem peperisset, nihilominus Vuladislao Regnum deferrent. Tum demum Turcarum Legationi, quæ aliquot menses exspectarat Cracouiæ, responsum à Rege datum est: Regnum sibi ab Vngaris delatum esse. quòd si Amurates amicitiam suam expeteret, Vngariam ne infestaret: socijs autem Vngarorum Rascijs redderet, quæ ademisset.

Contrarium tunc à Turca Legatis postulantibus.

Vngarorum uero Legatis perseuerantibus.

Regnum suscipitur, & Turca repellitur.

DE VVLADISLAI IN VNGARIAM PROfectione, eoq; ab Vngaris in Regem suum coronato. Caput VII.

Legatis Vngarorum

HIs ita cõfectis, Legati Vngarorum, duobus ad deducendum Regem relictis, cæteri in Vngariam reuer-

reuerterunt: quos Regina è Polonia redeuntes comprehenſos, cum omni comitatu ſuo, in uincula cõiecit. Scinduntur itaq; in duas partes Vngari, dum alij Reginæ, alij Vuladislao ſtudent: nihil tamen hæc Vuladislaum mouebant, ut mutaret ſententiam. quin aliud quoque maius impedimentum illi fortuna obiecit. Nam per eos dies nuncium accepit è Lituania, Sigiſmundum Ducem Lituanorum, auarè & crudeliter dominantem, conſpiratione Iuani Cartorienſis Ducis, & aliorum quorundam Ruſſorum & Lituanorum Procerum, apud Trocos interfectum eſſe: Suitrigellonem uerò Luſcum, Ruſſorum proditione, rurſus in poteſtatem ſuam redegiſſe. Sic autem is Iuanus Sigiſmundum ex inſidijs adortus eſſe fertur. Vrſam habebat Sigiſmundus cicuram, quam admenſam & ad cubiculum familiariter admittebat: eius itaq; unguium ſculptura ad oſtium cubiculi aſsimulata, coniurati intromiſsi Ducem, nihil tale ſuſpicãtem, trucidarunt. Et propterea igitur nihil de profectione in Vngariam Vuladislaus mutabat, ne leuitate quadam, aut metu & anguſtia animi, à cœpto deſtitiſſe uideretur: Cazimiro uerò fratri, recipiendæ, pacandæ & gubernandæ ſuo nomine Lituaniæ, negotium dedit. Cæterùm inſtitutum iter iam adornans, in Minore Polonia & Ruſſia Ioannem Cizouium Caſtellanum Cracouienſem, in Maiore uerò Albertum Malſcium Palatinum Lẽcicienſem, uicarios pro ſe reliquit: Præfectos autem Cracouienſem, Poſnanienſem, & Podolienſem, neſcio qua de cauſa mutauit: Scepuſium inſuper Sbigneo Epiſcopo, ut inde debitum pro argento cælato ſignatoq; ſibi deduceret, commendauit. quibus peractis, cum magnificentiſsimo apparatu, & Comitatu Nobilitatis Polonæ ſplendidiſsimo, & iuſti exercitus ſpeciem prę ſe ferente,

A Regina in uincula conijcitur.

Sigiſmũdoq; Duce Lituanorum eodem tempore necato, &

A Suitrigellone occupato Luſco.

Vuladislaus Lituania Cazimiro commiſſa, Vicariosq; pro ſe Regno conſtituit.

Profectus nihilominus magnificè in Vngariã. &

in Vngariam profectus est: præmissoq; Simone Rosgonio Episcopo Agriensi, Vincentio Samotulio Castellano Medirecensi, Ioanne Sennenio, & Andrea Tencinio, Budam in potestatem suam redegit: Regina uerò certior facta de omnibus, filium suum Ladislaum nondum quadrimestrem, sublato de Alba Regali diademate Diui Stephani, coronari curauit. Posteaquam Budam uenit Vuladislaus, magnaq; Nobilitatis & Procerum multitudo ad eum conuenit: per interpretem ad eos grauí & modesta oratione usus, aliam se rerum faciē, quàm speraret, reperisse dixit: animos illorum diuisos, res domesticas à se omissas, precibus ipsorum se uictum & publicum commodum maius esse secutum, commemorauit: ad extremum uerò ciuilis belli se auctorem & causam esse nolle, testatus est publicè: quare nihil se obstare, quò minus commodis suis, & quieti salutiq; publicæ, prospiciant: sui uerò, qui abundè paterno Regno contentus sit, nullam rationem ducant. Hæc elocuto Rege, secedunt in Consilium Vngari, admirantes Regis modestiam & excelsum animum: deinde Laurentius Hedreuarus Palatinus Vngarię, ex omnium sententia gratias egit Regi, quòd patris clarissimi & optimi Regis uestigijs insistens, Religionem Christianam inprimis defendere studeret, pluriscq; publicam amplitudinem, quàm suam salutem faceret: orauitq; eum, ut susceptum semel, summa omnium cum lætitia & spe optima, Regnum ne repudiaret: paucorum uerò illorum, qui (aut muliebri consilio seducti, aut dominandi, alieno nomine, cupidi) cum Regina sententiam mutarunt, conatibus improbis nihil moueretur. Ne quam uerò ei dubitationem relinquerent, statim cuncti in uerba eius iurarunt, orsi à Dionysio Zecho Cardinali & Archiepiscopo

Buda in potestatem suam redacta.

Dum Reginæ filiũ quadrimestrem coronat.

Regno patrio uolens esse contentus.

Sed ab Vngaris aliud exoratur.

Facta ei iureiurando.

scopo Strigoniensi (nam eum, qui præsentibus alijs quibusdam Proceribus puerum Ladislaum Albę Regię coronauerat, pœnitebat iam facti) sublatumq; de more gētis in humeros Vuladislaum, acclamante populo, Regem renunciarunt. Vissegradum deinde itum est, atque huius arcis Præfectura Samotulio, Medirecensi Castellano, mandata: Regi autē Vuladislao Diadema, de Caluaria S. Stephani detractum (nam illud ipsum, quod Diui Stephani fuisse ferebatur & Vissegradi asseruari solebat, Regina surripuerat) ad XVI Calendas Augusti solenni ritu apud Albam Regiam ab Archiepiscopo Strigoniensi impositum. Accidit per eos dies facinus memorabile: Vngarus quispiam obscuræ sortis indicauit, magnam uim auri ab Elizabeta Regina sibi oblatam esse, ut Vuladislaum Regem ferro uel ueneno de medio tolleret. id siue uerum fuit indicium, siue ementitum, spe maioris muneris: Vuladislaus irremuneratum prætermisit, atque dissimulauit (ne quam Elizabetæ infamiam suscepti sceleris inureret:) Vngari uerò indicem, ignitis forcipibus immaniter dilaniatum, dissecuerunt. Coronatione ritè peracta, Rex Polonos Proceres, qui se in Vngariam deduxerant, dimisit: ex his Sbigneus Episcopus, nouo Cardinalis Presbyteri honore auctus, Cracouiam reuertens magna omnium gratulatione exceptus fuit.

Vissegrado Samotulio commisso.

Alba Regia coronatur.

Regis clementia, &c.

Vngarorum ira in proditorem.

Sbigneus Cardinalis factus.

DE PARTIBVS REGINAE VNGARORVM profligatis, & Ioannis Huniadis celebritate nominis. Caput VIII.

POrrò Minores Poloni bis apud Corcinum Conuentum egerunt, & auxilia quinque millium equitum Regi in Vngariam decreuerunt. Fuit enim necessarium

Regi ex Polonia auxilia missa.

Vngari plerisq; ad partes Reginæ deflexit.

id subsidium, propterea quòd Vngari apertius iam factiones alere cœperant, & partim Regi, partim Reginę, studebant. Nam & Archiepiscopus ipse Strigoniensis, unà cum Ladislao Gara ærarij præfecto, iusiurandum temeraverant: multisq; in Reginę partes potentia & auctoritate sua pertractis, ualidum ipse Ladislaus contraxerat exercitum: contra quem Rex Nicolaum Fristaciũ siue Vlachium, & Ioannem Huniadem, cum comitatu suo aulico misit, & certam sibi uictoriam pollicentem profligauit: Ladislaus tamen ipse fuga euasit. Captiuos autem omnes Rex liberaliter dimisit. qua clemẽtia permagnam apud Vngaros gratiam inijt: Slauoniamq; & Croatiam, misso illuc Nicolao Lasocio Decano Cracouiensi Legato, sine armis recepit. Fristacium uerò & Huniadem amplissimis muneribus affecit: & illum quidem Croatiæ Præfectum (quem illi Banum uocant.) hunc uerò Transyluaniæ Voieuodam siue Palatinum fecit, deinde uerò etiam Themesiensi & Seueriẽsi Præfectura auxit. Inde primùm Ioannis Huniadis, quem & Coruinũ (à uico, in quo natus est) appellauêre quidam, nomen celebre esse cœpit, quum is antè clarus non fuisset, matre Græca, patre autem Valacho natus: nonnulli tamen à Sigismundo Cęsare genitum esse, existimarunt. Ab eo quidem Huniadum arx, in extrema Transyluaniæ ora, condita est, & inde cognomen ipse accepit: deinde uerò, quum is nauiter rem gereret, Turcasq; aliquoties magnis cladibus affeciisset, etiam Magister Vngaricæ militiæ à Vuladislao factus est.

Victisq; fuit illi à Rege.

Slauoniam & Croatiam recipiente, &

Huniades

Celebris esse cœpit.

DE

DE CAZIMIRO GVBERNATORE LItuaniæ, bello Regis cum Reginæ partibus, & Moſchis à Lituanis repreſſis. Cap. IX.

DVm hæc ita fiunt, Cazimirus Regis frater, cum pleriſq; Primoribus minorum Polonorum: et Ducibus Maſouiorum Cazimiro & Boleslao, ſplendido comitatu, accepta de ærario Regio pecunia, pro Gubernatore in Lituaniam profectus: Vilnæq; Dux Magnus à Lituanis renunciatus, necquidquam reclamantibus Polonis, & fœdera Regisq; aduerſam uoluntatem teſtantibus. Petiuit quidē à Rege Vuladislao poſtea diligenter Cazimirus, ut factum Lituanorum, quo ſe Magnum Ducem declararunt, approbaret: ſed non modò non impetrauit, uerùm etiam uehementius eum irritauit. Inſequenti anno, Minorum & Maiorum etiam Polonorum atq; Ruſſorum auxilia, partim ex mercenarijs militibus, partim ex uoluntarijs collecta, ad Regem uenerunt: pugnatumq; eſt à Rege cū illis, qui partes Reginæ ſequebantur, fortuna uaria. quo quidem tempore quum graſſaretur peſtis, ita eam Rex contempſit, ut quāuis in intimum quoq; cubiculum eius contagio morbi peruaderet, nihilo tamen minus uerſaretur in publico, Regiaq; obiret munia. Apud Parſouiam uerò Poloni Proceres cum Lituanis Conuentū egēre: fruſtraq; (Lituanis rem inficiantibus) concordiam, inter Cazimirum Regis fratrem, & Boleslaum Maſouiorū Ducem, & Michaelem Sigiſmundi Ducis filium, tentarunt. Per quod tempus Moſchorum Dux, adiunctis ſibi Tartaris Caſanēſibus, excurſionem fecit in Lituaniam, Veſmēſemq; tractum ferro & igni depopulatus eſt: quē Lituani inſecuti, commiſſo prælio, fuderūt, & uiciſsim regionem eius longè lateq; uaſtarunt.

Cazimirus Gubernator in Lituaniā profectus.

Magnus Dux renunciatur. Citra uoluntatem Regis.

Auxilijs Regi ex Polonia miſſis.

Peſtem Rex contemnit.

Polonorum Conuentus cum Lituanis irritus.

Moſchus cū Tartaris excurſionem facit.

A Lituanis uicti.

DE PACE CVM REGINA FACTA, & Turcis strenuè à Vuladislao & Huniade aliquoties uictis. Cap. X.

Iulianus Legatus Pontificis

AEstatis huius initio, Legatus Eugenij Pontificis Iulianus Cæsarinus Cardinalis, Episcopus Sabinensis, ad Regem uenit: egitq; cum Rege & Vngaris, de pace facienda cum Regina Elizabeta, & de suscipiendo bello contra Turcas. Et pax quidem cum Regina secretis conditionibus composita est, quum ad eam Rex Iaurinum, rogatu Iuliani, uenisset, moresq; & uirtutem suam, ac dignitatem oris, ei probasset: uerùm ea pax, Regina paucis dieb. ex dysenteria ac dolore matricis mortua, rursus infecta est, turbantibus illis, qui cum Regina senserũt, Vngaris. Neq; uerò in persuadendo bello Turcico plus difficultatis sensit Iulianus, quum non tam utilitas inferre bellum Barbaris, quàm necessitas illatum ab ijs depellere & amissa recuperare suaderet. Etenim Amurates non ignarus Vngaricorum dissidiorum ciuilisq; belli, infestabat reliquum Rasciæ atq; Transyluaniam, Bielogradumq; obsederat, & summa ui oppugnarat: & quamuis Vuladislaus Rex, per Dobrogostum Ostrorogum & Lucam Gorcanum Polonos Oratores suos, postulasset ab eo, ut ab obsidione discederet, & pacem fœdusq; dudum ultrò expetitum secum sanciret: ille tamen ferox, amandatis Smiderouiam Oratoribus, continuauit obsidionem in septimum mensem: nec, nisi maxima suorum strage adactus ab eo recessit. Ac ne tũc quidem demisit spiritus: quin dimittens Oratores Regios, ijs demum legibus pacem se daturum respondit, si sibi reliquum Rasciæ & Bielogradum redderetur. Pollicebatur interim Regi & Vngaris Iulianus ingentia, Pontificis & quorundam Principum Christianorum, ad id bel-

Pacem Regi & Reginæ,

Reginæ mox mortua, persuadet:

Itidem & bellum contra Turcas.

Amurates post alia Bielogradũ obsidens,

Etiam repulsus inde

pacem facere recusat: Habens autẽ Rex à Legato Pontif. promissa, &

id bellum auxilia. Ad hæc autem augebantur Vngarorũ ſpes, per ſe ipſæ iam inde ab initio in Vuladislaum erectæ, rebus ad eum diem, aduerſus eundem hoſtem, proſperè geſtis (nam præter quòd Amurates à Bielogradi oppugnatione turpiter re infecta diſcedere coactus eſt, Ioannes quoque Huniades, Regis huius auſpicijs, eoſdem Barbaros tribus inſignibus prælijs per illud ipſum tempus uicerat, & magnis cladibus affecerat: Mezitem Baſſam, Ducem exercitus bellicoſiſsimum, cum filio interfecerat: & Sciabadinum alterum Baſſam, trepidè fugere coegerat) commouebat etiam & Regem & Vngaros Stephani, ſiue Georgij, Deſpotæ Raſciæ & Albaniæ, miſericordia: qui paucis illis annis, utraque ditione exutus, à Turcisq; filijs duobus captis, exſectis & excæcatis orbatus, Regis beneficentia ſeſe in Vngaria ſuſtẽtabat: ſuperba deniq; Amuratis Legatio, quæ tributum à Rege & Vngaris exigebat, aut traditionem Bielogradi contendebat, omnium animos uehementer accendebat: itaq; Procerum animis ad bellum inclinatis, Comitia Budam ad Pentecoſten anni ſequentis, qui fuit à Chriſto nato 1443, à Rege indicuntur: ibiq; bellum, uno omnium conſenſu, decernitur. Mittuntur ergo Oratores ad Fridericum Cæſarem, atq; alios Chriſtianos Principes, & ad Crucigeros Pruſsienſes atq; Liuonienſes, petitum auxilia ad tam piam, ac toti Chriſtianæ Reipublicæ ſalutarem expeditionẽ: ſed nihil uſquã impetratum. Pontifex quidem Eugenius piam Crucis militiam aduerſus Barbaros, per omnes nationes Chriſtianas, pronunciari iuſsit: indeq; aliquantulus uoluntariorum militum numerus, quem Iulianus Legatus (cruce pro uexillo utens) duxit, confectus eſt: Poloni autem non contẽnenda utiq; auxilia Regi ſuo miſẽre, eo quidẽ

Rem gerens proſpere

Per Huniadẽ maximè.

Motuq; miſericordia Deſpotæ Raſciæ.

Atq; ſuperbam Amuratis legationẽ non ferẽs.

In Comitijs Budenſibus decernitur bellum. & An. 1443.

Tametſi non magno cum exercitu.

tempore, quo magnus terræmotus Vngariam, Boemiã & Poloniam, Nonis Iunij afflixit. Viceſima igitur die menſis Iulij, Buda caſtra mota ſunt: tranſmiſſoq; apud Salſum lapidem Danubio, ad hoſtiles terras peruẽtum. Vbi ad Morauam fluuium uentum eſt, quum didiciſſet Rex ab exploratoribus, in propinquo eſſe hoſtium copias, Ioannem Huniadem cum decem millibus expeditorum militum, in quibus & Poloni erãt, contra eos miſit: qui quum intempeſtæ noctis ſilentio improuiſo in ſtatiua eorum impetum feciſſet, magna ſtrage ad internecionem hoſtes profligauit. Cæſa feruntur ad triginta millia Turcarũ, capta quatuor: Bulgaria pleraq; omnis, partim per uim, partim per deditionẽ, ob linguæ & ſtirpis cognationem, in poteſtatem Regis redacta. Ad fines poſt Macedoniæ peruentum eſt: ubi Carambeius propinquus Tyranni, montes ad prohibendum tranſitum noſtris inſederat: quumq; noſtri ad montes appropinquarent, pridie Natalis Chriſti, impetum fecit in Regis exercitum: nec Rex detrectauit pugnam, uictosq; & fuſos Barbaros, Duce ipſo Carambeio capto, in montes compulit: & rupem in qua ſtatiua habebant, uſque ad ueſperum ſumma ui fruſtra oppugnauit, nõ ſine ſuo incommodo, ita ut ipſe quoque, licet armatus, aliquot ſagittas aduerſo pectore exciperet: ibiq; aliquot diebus refecto exercitu, continuato itinere Budam attigit: & nudis pedibus urbem ingreſſus, ſigna hoſtium in æde Virginis Matris nomine dicata affixit.

Turcas tamẽ magna ſtrage profligat: & Bulgariam recipit, &

In finibus ipſis Macedoniæ

Rerũ hoſtes eũ Duce Carambeio capto fudit,

Deo agens gratias.

DE TOTIVS CHRISTIANI ORBIS GRATVlatione, & Turcis petentibus, poſt bellum decretum, pace data. Cap. XI.

Gratulationibus Vuladislaus Rex plenus,

HIs autem in uniuerſum Chriſtianum orbem celeri fama ũulgatis, frequentes à pleriſq; omnibus Principibus

cipibus & Rebuſpublicis Legationes, tam inſignem uictoriam Regi gratulabantur, & auxilia ad proſequendum incœptum bellum pollicebantur: nominatim autem Pontifex Eugenius, cum Venetis, Genuenſibus, & Philippo Duce Burgundiorũ, claſſem ad prohibendum Turcis ex Aſia tranſitum deferebant. At uerò Poloni Proceres, miſsis publicè & priuatim Legatis, uerè & ipſi gratulabantur tam felices Regi ſuo ſucceſſus: cæterùm obteſtabantur eum, ut uno illo periculo defunctus, in Poloniam ueniret, ac benemerentis Patriæ ſaluti & tranquillitati conſuleret. Nam & Tartari crebris excurſionibus Podoliam & Ruſsiam infeſtabant: & Lituani cum ſuo Duce Cazimiro aduerſus Boleslaum Maſouium, ob occupatum (poſt interfectum Sigiſmũdum Ducem Lituanorum) Drohicinẽſem tractum, quem ei Rex in Vngariam proficiſcens addixerat, bellum apparabant: & è Sileſia denique ipſa magna belli moles, conſpiratione Principum, exiſtere uidebatur. Hæc itaque optimi Regis animum in diuerſa diſtrahebãt: hinc dulcedo deguſtatæ gloriæ, aut potius ſalutare ex profligato Chriſtiani nominis hoſte gaudium, & cohortationes maximorum Chriſtiani orbis Principum: illinc Polonorum (quibus quãtum deberet, intelligebat) preces & impendentia pericula, cogitationes eius differebãt: uicit tamẽ cauſa totius Chriſtiani orbis publica, inſtãte maximè Legato. Cęterùm ne Polonos derelictui habere uideretur, pollicetur, ſe in Polonia ad Pentecoſten futurum: Vngaris uerò Budam indixit Comitia. Venerat huc etiã euocatus Ioannes Iſcra Boemus, aduerſę factionis Princeps & Dux belli ſtrenuus, data ſibi à Rege fide (nã Vngari Proceres, poſt Reginæ mortẽ, omnes iam in fide & poteſtate Regis erãt) ibiq; pactis cum Iſcra & factione Ladislai

Ab omnib. ad proſequendum bellum excitatus.

A Polonis uerò reuocatus domum.

Amori patriæ cauſam totius Chriſtianiſmi anteferit.

Pollicitus ſe in Poloniam uenturum.

Sed propter bellū decretū.

dislai pueri inducijs, bellum in Turcas ſummo omnium ordinum cōſenſu decernitur: oppidanis atq; agreſtibus pecunia, in ſumptus belli (quia ærariū Regium nullum erat) imperatur: dantq; ultrò nomina piæ militiæ, & Ioannes Varadienſis, & Simon Agrienſis, Epiſcopi. Peractis Comitijs, Regem, in Poloniā iter adornātem, Vngari Proceres ſummo ſtudio & cōtentione retinuerūt: dumq; id bellum comparatur, de pace à Turcis agi cœptum eſt. quā cupiebat Amurates propterea, quod non ignorabat, quanto conſenſu & quanta mole Chriſtiani Principes contra ſe bellum pararent: & ſatis iam, anno ſuperiore, ſolius Vuladislai uires expertus fuerat: adhęc aliud ei pergraue bellum in Aſia à Carmanorum Principe imminebat, in quod totis uiribus incumbere, pace cum Vuladislao facta, cogitabat. Nec Vuladislaus neq; Vngari ab honeſta pace & gloriæ plena abhorrebāt, ex multo tempore non dare, ſed petere à Turcis pacem ſoliti: & nihildum de claſsibus, & naualibus ſocijs, afferebatur. Segedinū igitur profectus Rex, Oratores Amuratis ampla dona afferentes audiuit: pacem'que petentibus, ſiu[illegible] adeò inducias decem annorum, dedit his legibus, ut cer[illegible] arces, totamq; Raſciam, & eam partē Albaniæ, quæ in ditione Deſpotæ Raſciæ fuiſſet, ac duos filios Deſpotæ captiuos, redderet: ad caq; implenda pauci dies conſtituti.

Ad quod & Epiſcopi ſua nomina dant.

Ab Vngaris detentus.

Amurati pœnitulanti

Cum ſua magna gloria

Dat inducias decennales.

DE BELLO ITERVM CONTRA TVRCAS ſuſcepto, & Vuladislai in media ex Turcis victoria interitu. Cap. XII.

Literæ Præfecti claſſis Apoſtolicæ & Palæologi

INterim allatæ ſunt literę à Franciſco Cardinali Veneto, Præfecto claſsis Pontificiæ, & aliarū ſociarum claſſium Præfectis, itemq; à Ioanne Palęologo, Imperatore Conſtāntinopolitano: quibus inuitabatur Rex, ut maturaret

raret expeditionem: neq; occasionem commodissimam Græciæ liberādæ, & Europæ uindicādæ, elabi sibi è manibus sineret: pollicebantur autē, se præstaturos, ne Turcæ ex Asia (quò Amurates omnes ferè copias suas, ad Carmanicū bellum, traduxerat) in Europā rursus trajicerent: Palæologus uerò terrestres etiā copias, & societatē belli, promittebat. His itaq; permotus Iulianus Cardinalis, qui pacē frustra dudū dissuaserat, tunc uerò ad omissum bellum summa cura atq; diligētia Regem incitare: belli præmia longè ampliora, quàm pacis, in immēsum attollere: necessitate expressam pacē, quæ diuturna futura nō esset, labefactare, ac temporis causa simulatā dicere. Argumento esse, quòd lapso iam tēpore, tamen promissa à Barbaris non implerētur: quòd si maximè nulla per eos mora in tradendo fieret, priora tamen cum Pontifice, Duce Burgundiorum, Venetis, & Genuensibus fœdera, & societatem pij belli initam, magis ualere oportere. Quòd si qua Religione Rex teneretur, ne iusiurandum, Barbaris datum, uiolaret: illo se eum metu, Pontificis Maximi auctoritate, prorsus liberare. Hæc identidem agendo & inculcando, tandem perpulit iuuenem, ut nouo sacramento se cum Proceribus, ad prosequendum bellum Turcicum, obstringeret. Non placebat hoc Regis, de uiolandis pactis, consilium Polonis Proceribus: qui absque eo quoque, Regem illo bello tunc implicari, molestè ferebāt, & pacis nuncio dudum exhilarati erant. itaq; quum primùm hæc acceperunt, Comitia Petricouiæ instituunt, ad XXV. diem Iulij Legationem ad Regem decernunt: sed eos ille anteuertit, misso ad Conuentum Ioāne Crusnicio Custode Cracouiensi, qui indicaret, Regi omnino constitutū esse Turcicum bellum persequi: iuberetq; Polonos auxilio esse

Permotus Legatus Apostolicus.

Vladislaum ad bellum contra Turcas

Impellit.

Boleslao Masouio aduersus Lituanos & Cazimirum, si bellum id æquis conditionibus dirimere non possent.

Profectus contra illos

Post medium autem Septembris, Segedino castra Rex mouit, non satis alacer. Iam enim Turcæ & filios Despotæ, & munitiones promissas reddiderant: & animaduertebat, quàm longè minores copias, quàm pro magnitudine belli, & quàm superiore expeditione duxisset, duceret. Multi enim cùm ex Vngaris, tum ex alijs Christiani orbis nationibus non occurrebant. Directo autem in Bulgariam itinere, tertia die Nouembris Rex cum omni exercitu apud Orsauam Danubium traiecit: ad Nicopolim uerò, quæ Metropolis Bulgariæ est, uicesimo sexto die quum peruenisset: uenit ad eum Vuladus (qui et Dracula) Palatinus Transalpinæ Moldauiæ, ueniam petens, quòd necessariū cum Turcis fœdus superiori tempore fecisset: uisa'que paucitate Regij exercitus, in quo uix quindecim millia equitum, pedites uerò pauciores erant, & ij ferè Cruce signati, quū reditum Regi persuadere nequaquā posset, quatuor millibus suorū hominū, duce filio, exercitū eius auxit: ipse uerò domū reuertens, duos equos perniciss imos, duosq; iuuenes uiarum peritos, in aduersum belli euentū ei dedit. Vbi ad fines Thraciæ peruentum est, proposuit Rex edictum, ut milites à Christianorū templis manus abstinerent: itemq; ut Turcæ liberè & securè, saluis rebus suis, munitionū præsidijs decederent: eiusq; edicti exemplā per Turcas captiuos quoquouersus dimisit. Hinc deditę nonnullæ munitiones: Petressum uerò & Sumenū, quæ Pezechiū & Suniū uocat Bonfinius, quū non dederētur, una die summa ui expugnatæ sunt, ubi præclarum eximiæ uirtutis specimen duo Poloni Equites, Ioannes Tarnouius, et Lescus Bobricius (uel Vngaricorū Annalium testimonio) ediderē:

Cum non magnis copijs.

Et à templis abstinere iubet.

Nonnullis ijā munitionib. & arcibus ui uiliter acceptis.

dêre: dum alter Sumeni portas, duobus uulneribus acceptis, refregit: alter Petresi murum primus ascendit. Interim Amuratem, cum quadraginta, uel (ut Bernardus Vapouius scribit) centum, siue (ut Paulus Iouius) octoginta millibus Turcarũ infra Callipolim paruis nauibus ex Asia traiecisse, allatum est, siue conniuentibus Venetis & Genuensibus, mercede corruptis, siue quum commeatus comparandi causa è custodia decessissent: nec tamen hic nuncius Regem ab incœpto deterruit. Decima die Nouẽbris quum nostri ad Varnam, quam Dionysiopolim dixêre ueteres, oppidum, mox clade sua nobile futurum, quod iam in deditionem suam receperant, castra habebant: post ortum Solis, hostes adesse, ab exploratoribus nunciatum est. Laborare ex apostemate pedis Rex cœperat: itaq; Huniades, militibus prælium poscentibus, exercitum instruxit: beneq; instructa acie, ad duo millia passuum obuiam hostibus itum est: deinde signis defixis (quæ tamen subita tempestas, in tranquillo coorta, concerpsit) ad tres horas hostes exspectati. Apparuerunt ij post, in dextrum cornu nostrorum inuehentes: nec eorum impetum nostri ab ea parte, equis insuetum camelorum aspectum & odorem non ferentibus, Transalpinisq; ilico dissipatis, sustinuerunt: sed fusi fugatiq;, ad decem ferè millia passuum. Meliori uerò fortuna à Rege & Huniade, ab alia parte, collata signa, & ad quatuor millia passuũ submoti, non sine cæde, Barbari: inde ad opem ferendam suis, qui reliqui in dextro cornu cum Iuliano & Francobano erant, Rex reuertens, inde quoq; hostes in fugam egit: ita, ut ij dissipati Thraciam trepidatione implerent, quasi deletis iam omnibus suis copijs. Rex igitur fuso fugatoq; iam omni equitatu Turcico, in Ianizerorum phalangem (in qua Amurates

Cum Amurate congressus.

Victoria uaria.

ipse erat, & in quā se Bassa Asiaticus ex fuga recipiebat) temerè cum paucis ijsq; Polonis inuectus, quū ab Huniade, siue persequente adhuc hostem fugatum (ut Vngari, & Turcæ ipsi) siue fugiente cum media parte exercitus (ut nostri prodidêre) necquidquam reuocaretur, pedem referre turpe & se genereq; suo indignum es
» se duxit (nec enim eius esse, qui bellum inferret, fuge-
» re:) itaque quum magnam, inter confertos hostes pugnans, stragem faceret, atq; Asiaticum Bassam (quem-
Fortiter occumbit. admodum Bonfinius memorat) interfeciſſet, ad extremum sub uesperum iam, equo ab Ianizeris confosso, pe
Turcarum timor post victoriam. rijt, Princeps longiore uita & immortali gloria dignissimus. Nec Barbari tunc, equitatu destituti, persequi fugientes Vngaros atque Transalpinos, ac ne currus quidem & castra usq; ad tertium diem oppugnare, ausi sunt (nox enim, pugnantes adhuc opprimens, incertam eis fecerat uictoriam: & insidias autem timebant) tertio demum die castra, immaniter trucidatis ægrotis & saucijs,
Iuliani & Episcoporum interitus. direpta. Et Iulianus autem Cardinalis, & Varadiensis atque Agriensis Episcopi, fugientes perijsse narrantur: de Polonis etiam duo tantùm ex eo prælio euasêre, Ioannes Ressouius, & Gregorius Sanocius. De omni exer-
Exercitus utriusq; magnitudo, ac desideratorū numerus. citu, qui uiginti millia pugnatorum non excessisse existimatur, uix quintam partem eo prælio desideratam esse, & tamen uix tertiam euasisse, multò pluribus in cœno ac longa fuga absumptis: Turcarum autem ad octoginta millia, ut uult Dlugossus noster: secundum Bonfinium autem, supra triginta millia (quum fuissent sexaginta) perière. Accidit autem clades hæc anno à Christo
An. 1444. *Regnum Vladislai & Aetas, & Forma, &* nato 1444, Regni uerò Vuladislai, in Polonia quidem undecimo, in Vngaria uerò quinto: quum is uicesimum ætatis suæ annum uix dum egressus esset. Fuit autem

Vula-

Vuladislaus hic statura procera, facie fusca, sed honesta ac dignitatis plena, capillis nigris, laboris & inediæ patientissimus, abstemius, lustitiæ & Religionis cultor eximius: probitate, comitate & clementia, etiam in hostes, singulari: liberalitate propemodum nimia: animi uerò magnitudine tanta, ut nihil humile cogitaret, nulla difficultate ab eo quod consultò cõstituerat, auelli se pateretur. denicp summa in eo fuerunt omnia, quæ maximos & optimos Principes decent: rectecp & sanctè occubuisse mihi uidetur, dum pio animo & oculo simplici, pro salute uniuersi Christiani orbis, Legatocp Sedis Apostolicæ obediens, uerùm peccatis nostris eum nobis eripientibus, sæuissimum Tyrannum & implacabilem Christianorum hostem persequitur. Quemadmodum enim non studio laudis humanæ, Regnum Vngariæ susceþit, quod statim, propter pacem & tranquillitatem publicam deponere paratus fuit: ita quoque, Dei gloriam spectasse magis & totius Christianismi commodum, quàm uanæ gloriolæ cupiditate illectum, tantis se exposuisse periculis, credendus est: præsertim quũ tam uiriliter animo, uitam suam pro salute Christiani orbis cum Legato Apostolico & Episcopis negligens, ipsamcp ad extremum profundens, cum Turcarum Imperatore Amurate, cum paucis contra multos, magna confidentia certauerit.

Mores, & Sanctus interitus.

LIBER XVI.

DE REGNO AD CAZIMIRVM DELATO, & post frequentes dilationes atq; dissimulationes suscepto. Caput I.

Post diuulgatum Vuladislai interitum,

POsteaquam de clade Regia percrebuit, ingens mœror atque luctus mentes omnium peruasit: de Rege ipso, uiueretne, an cæsus esset, certum sciri non potuit: missi publicè in Thraciam, Ioannes Ressouius & Aegidius Suchodolius, perquisitum Regem, nihil tamen explorati poterãt referre. Cæterùm ubi cognitum est, Vngaros alium sibi Regem Ladislaum, posthumum Alberti Cæsaris filium nondum quinquennem, creasse: Poloni quoq; Comitia frequentia, de Rege creando, habuêre: atq; ibi in Sbignei Cardinalis sententiam, decretum

Cazimirus Rex electus & Ad comitia inuitatur,

factum est, ut Cazimiro, Vuladislai Regis fratri, Regnum mandaretur. Missi ergo Legati ad Cazimirum in Lituaniam, qui eum, re tota suspensa ad comitia, Petricouiam euocarent, ad consultandum in commune & constituendum de Repub. Polona, Rege orba. Et Polonorum quidem Legatos sine certo responso Cazimirus dimisit, suos uerò Petricouiam cum his mandatis misit:

Dum semel

Debilitatum se ægritudine ex aduerso casu fratris, uenire eò non potuisse: & immaturam sibi eam, de surrogando Rege, consultationem uideri: se quidem, dum adhuc incerta essent omnia, neq; Regnum neq; administrationem ullam suscepturum esse: uideri autem sibi, ut ij summæ rei præessent, quos Vuladislaus, in Vngariam discedens, Vicarios & Gubernatores constituisset. Non acquieuit

quieuit in eo responso Conuentus: itaq; placuit, ut octo Principes Senatus ad Cazimirum mitterentur, ac disertè ad Regnum suscipiendum eum uocarent: si renueret, aut cunctaretur, alium sibi quæsituros esse. Perstabat in sententia Cazimirus, retinentibus eum Lituanis, qui lenis ac lenti Imperij dulcedinem sub Cazimiro degustarant: quare discedebant, re infecta, Legati, suo functi officio, quòd paternũ fraternũq; Regnum Cazimiro detulissent. Regina quoq; Cazimirum filium, ut saniore consilio uteretur, necquidquam obsecrabat: à Legatis tamẽ impetrauit, ut referre illi de re tanta ad Lituanorum & Russorum Conuentum liceret: ad octauum Idus Ianuarij sequentis anni, qui fuit post Christum natum 1446, eum certum responsum Polonis daturum esse. Vbi uerò tempus aduenit, frequens Senatus Nobilitasq; Petricouiam uenit: ueneruntq; sex Legati à Cazimiro & Lituanis, differri adhuc rem postulantes: quod ni fieret, bellum comminantes. Irritati hoc responso Poloni, alium Regem creare sibi statuunt: sed quum in mentem eis ueniret, Crucigeros, orto inter Polonos & Lituanos dissidio, uexaturos & infestaturos esse Poloniam, placuit Cazimiri animum adhuc pertẽtare. Missi itaq; ad id, Prædborius Conespolius Sendomiriensis, & Sciborius Sarleius Inouuladislauiensis Castellani, nihilo æquius responsum retulerunt: ideoq; ad uicesimã octauam diem, quum frequens Senatus Petricouiam conuenisset, cunctusq; (ut sic religiosius Reipub. consuleret) sacris Christi Iesu mysterijs procuratus esset, inita sunt de Rege creando suffragia: ea tamen conditione, ut Cazimiro, etiam tunc, acceptandi Regni locus relinqueretur. Et Episcoporum quidem sententiæ ferè in Fridericum Marchionem Brandeburgensem, qui iam antè gener & suc-

Atq; iterum

An. 1446.

Ac sæpius rem differre non cessat.

Senatus sumpta quisq; Eucharistia.

cessor Iagelloni Regi destinatus fuerat, inclinabant: præter Paulum Coizicium, Plocensem Episcopum, qui ad alterutrum de Ducibus Masouiorum, Vuladislaum uel Boleslaum, Regnum deferebat. Hunc secuti Ioannes Cizouius Castellanus, Ioannes Tencinius Palatinus Cracouiensis, Lucas Gorcanus Palatinus Posnaniensis, & pleraq; Nobilitas, Boleslaum Regem edebant. Itaq; ex senatusconsulto Boleslaus à Vincentio Archiepiscopo Gnesnensi Rex renuntiatus, si Cazimirus ante Pentecosten mutatæ uolūtatis significationem nullam dedisset. Ibi iam Cazimirum (quum de ijs quæ Petricouiæ acta erant, celeriter certior factus esset) pœnitere uehementer consilij sui cœpit: ad matremq; secretò misit, ut erratum suum, si quo modo posset, corrigeret. Nec segniter ea Proceres atq; Nobilitatem pro filio prehensauit: effecitq;, ut Minores Poloni Regem eum renunciarent, missa etiam ad Maiores Polonos Legatione: qui etiam, abrogata Boleslai electione, Legationem nouam ad Cazimirum decernunt, ut Parsouiæ secum, ad penultimam diem Septembris, Conuentum ageret. Conueniunt ergo Proceres ad constitutam diem: Cazimirus autem frustra exspectatus, & admonitus ut ueniret, negauit, ullam se significationē suæ uoluntatis de suscipiendo Regno dedisse: se tamen Breste uenisse: si quid fortè Poloni secum agere uellent, illuc ad se uenirent. Miserunt sex de Primoribus ad eum Breste: qui eam conditionē Legatis tulit, non aliter se suscepturū Regnum, nisi Podolia, Luscum & Olescum, Lituanis redderentur. quam quum nostri non acciperent, & re infecta recedere pararēt: Polonorum desiderijs assensus, ad octauum demum Calendas Iulij sequentis anni in Poloniā ad suscipiendū Regnum uenturum se esse, recepit. Ita tūc discessum est.

Boleslaum Ducem Masouiæ Regem nominat:

Cazimirusq; consilij pœnitens,

Per Reginā matrem prensat Senatum: & Factus uoti compos.

Post adhibitam rursus dissimulationem,

Regnum suscipit.

DE

DE CAZIMIRI CORONATIONE, CREbris incendijs, & Lituanorum poſtulatis.

Caput II.

ANno autem Chriſti 1447 Cazimirus inſigni Lituanorum & Ruſſorum comitatu ſtipatus, Cracouiam uicesima quinta die Iunij uenit: inſequenti, ritu ſolenni coronatus eſt: tertia (Caſtellano Cracouienſi de more coronam, Palatino ſceptrum, Poſnanienſi uerò Palatino pomum, & Sendomirienſi gladium præferentibus) in forum urbis, ad recipiendum ab oppidanis iuramentum, deſcendit. Accidit autem res ominoſa inter ſolennes ceremonias. Nam quum de pagis aliquot Tinecenſi monaſterio ſubiectis pecudes pigneratæ, ob negatam Regi nouo inuſitatam procurationem ſiue ſtationem, eſſent, mulieres ruſticanæ, pecudes ſuas ſecutæ, eiulatibus & lamentis, non ſine moleſtia & fremitu omnium, templum impleuerunt. Monaſterium quoque Mogilenſe, quo die Cazimirus Poloniæ fines attigit, totum fortuito incendio conflagrarat. Nec ſanè fefellit omen: ſenſêre enim preſſuram Eccleſiæ & monaſteria hoc Rege regnante. Peractis uerò ritè cerimonijs, dimiſsisq; & extra portam honoris cauſa deductis Lituanis Proceribus, in Maiorem Poloniam comitante matre, profectus eſt. Vbi Poſnaniam aduenit, tota urbs fortuito incendio conflagrauit: quam calamitatem infelicium ciuium, rapacitas Regij comitatus auxit. ſed Rex in ſontes ſupplicio capitis animaduertit. Lublinum quoque, Snena, Siradia, Bochna, & Xianzum oppida eodem anno arſerunt. Comitia deinde Petricouiæ, ad diem diuo Bartholomæo ſacram, habita: in quibus leges quaſdam Rex condidit, pacta cum Crucigeris approbauit, & in Lituaniam præproperè ſeceſsit.

An. 1447. Cazimiro Regi coronatio, &

Poſt habita comitia in Lituaniam reuerſo.

quo quidem facto, additi sunt animi improbis & scelera-
Furta, latrocinia, & incendia creſcunt. tis hominibus, ut furtis & latrocinijs non modò uias publicas, sed pagos etiam ac domos equestrium hominum, & oppida infestarent: Rege interim in Lituania uenationibus assiduis uacante, & neutiquam curante res Polonicas. itaque impunitate creuit licentia, adeò ut nostri quoque non pauci de Nobilitate latrociniorum societatem cum Silesijs & Vngaris inirent. Multorum tunc mercatorum merces prope Grabouiam direptæ: multi item pagi, in ora Velunēsi, direpti & incensi: Bendinum quoque oppidum dolo captum & exustum. Se-
An. 1448. quenti anno Comitia cum Lituanis, apud Lublinum,
In Comitijs Lublinenſibus, ad poſtulata Lituanorum habita sunt: postularuntq; Lituani, ut sibi æquo iure fœdera cum Polonis essent: utq; caput illud, quo Lituania Poloniæ Vuladislai Iagellonis diplomate adiungitur & inseritur, de fœdere tolleretur: itemq; Podolia, Olescum, Lopatinum, & Grodlum territoria, quæ præter ius sibi adempta asseuerabant, redderentur. ad quæ ut
Poloni reſpõdent, de Lituanis Polonia adiũcta. placidè Poloni responderent, Rex petiuit. Responsum à Polonis est, nullam commodiorem uiam ad retinendam concordiam esse, quàm ut Lituani Russiq; omnes, Polonorum Regno atque nomine, abrogato Principatu suo, censeri se deinceps uellent. quod quum illi abnuerent, tunc demum ad alia sic est eis respõsum: Quod
Fœderum æquitate, & enim attinet ad fœdera, rectè ea à Vuladislao & Vitoudo constituta esse: nec esse, quòd querantur fœderum iniquitatem, quibus libertatem, nobilitatem, & multa
Podolia iure poſſeſſa. præclara sunt adepti. Podoliam uerò, à Cazimiro Magno submotis Tartaris quæsitam, & Camenecia, Chaceno, Cecinis, Bacota, Mesiboso, arcibus, & quibusdam alijs castellis munitam, à Ludouico deinde possessãm. ad Iagellonem quoque, unà cum Regno, peruenisse: ab eo

primùm

primùm Melstinio, deinde Suitrigelloni fratri, ad extremum Vitoudo, ad tempus concessam esse: morte autem Vitoudi ad ius Polonorum redijsse. Ita tunc responsum Lituanis, Conuentusq; solutus est.

DE MOLDAVICIS MOTIBVS, TARtarorum incursione, & Rege iusiurandum non præstante. Cap. III.

REx deinde in Russiam profectus, ad sedandos motus Moldauicos, Stephano & Helia Palatinis uita defunctis. Huic quidem Romanus, illi uerò Petrus, filij, in Principatu successerant: ex ijsq; Petrus, Ioānis Huniadis (qui Vngariā, pro Ladislao Rege, gubernabat) ope fretus, Romanum eiecerat: hunc itaque Cazimirus reducere studebat. in itinere autem certior factus, Romanum ueneno extinctum esse, accelerauit iter: Russosq; Præmislienses, Leopolienses, Belsenses, Chelmenses, & Podolios, arma sumere, & se sequi, iussit. Camenecium quum uenisset, ingenti Podoliorum lætitia & liberalitate exceptus est: inde Legatos ad Petrum Palatinum cum his mandatis misit, ut ille ad se ueniret, atq; in uerba sua iuraret. Ad præstandum iusiurandum uenturum se esse Petrus, accepta à Rege fide, recepit: uerùm Cazimirus, non exspectato Petri aduētu, missis ad eum quatuor Legatis, qui Chocimi promissum iusiurandum ab eo Consiliarijsq; & Nobilitate Moldauica acciperent, ipse properè in Lituaniam (ut tempori ad Comitia Nouogrodecensia adesset) se recepit. Vixautem in Lituaniam Rex uenerat, quum Tartari in Podoliam populabundi se diffuderant, ferro & igni cuncta uastātes: quos tamen Theodoricus Bucacius, Præfectus Podoliæ, non leuibus incommodis affecit, multosq; captiuos liberauit.

Stephano & Helia mortuis,

Et à Petro

Ejecto Romano mox q; necato, Cazimirus

A Petro iusiurandum exigit:

Tartarisq; Podoliam populātes

A Bucacio reprimuntur.

liberauit. Decembri demum menſe Rex ad Comitia Pe
Salutaria ſtatuta neglecta. tricouienſia reuertit. in quibus nonnulla ſalutaria ſtatue
bantur: ſed ea cuncta mox irrita fuêre, quum Rex Pro-
Propter Regem, iuſiurandum præſtare recuſantẽ. ceribus petentibus ſolenne iuſiurandum (quòd ſecun-
dum leges Regnum adminiſtraturus eſſet) dare, & Re-
gum acta & beneficia quæuis publicè & priuatim con-
ceſſa rata habere (ne quid Lituanis ſuis detraheret) re-
cuſaret.

DE IVRISIVRANDI RECVSATI INCOMmodis, Alexandro in Valachiam contra Bogdanum reducto, & Tartarorum populationibus. Cap. IIII.

An. 1450. *De furtis & latrocinijs nõ inquiritur.* SEquenti anno, nempe 1450. Conuentum Rex egit Cracouiæ cum Minoribus Polonis, de inquirendis & cohibendis furtis & latrocinijs. & placebat quidem Primoribus, inquiſitionem uulgò haberi: uerùm Ioannes Tencinius, Palatinus Cracouienſis, eam rem diſſuaſit: non quòd is faueret furibus, ſed quòd agi quidquam
Neq; quidquam fit publicè. & ſtatui publicè cũ Rege nollet, aduerſus uniuerſæ Poloniæ cõſenſum. Conuenerat enim inter Proceres ſuperiorib. Comitijs, ne pro iuſto Rege Cazimirũ haberent,
Donec Rex iuret. quoad is iuſiurandum, quod à ſe petebatur, præſtitiſſet.
Poſt Petri mortem Bogdanus In Valachia Petro Palatino mortuo, Bogdanus quidã,
qui ſe nothum Alexandri Palatini filium præ ſe ferebat,
Alexandrũ Dominatum apud Valachos inuaſit. Supererat quidem
adhuc Heliæ filius Alexãder, cum matre ſua profugus:
Reductum atq; is reductus paulo antè fuerat, iuſſu Regis, à Ioanne
Sennenio, Bogdanus q; eiectus: ſed quum Sennenius co
pias reduxiſſet, Bogdanus, qui in montana ſe abdide-
Rurſus eijcit. rat, Alexandrum rurſus eiecit. Ac deliberatum quidem
Domũ; non placet Polonis Valachiã eſt in Conſilio Regio, an Rex Valachiam omnino ſubi
geret, atque in Prouinciæ formam redigeret, attributis

Ale-

Alexandro puero bonis in Russia: sed res magnæ difficultatis uisa in feroci populo, & externi Dominatus impatiente, & propter Turcarum uicinitatem, qui Bulgariam & ulteriorem Danubij ripam tenebant. Consultius ergo uisum, ut alienis uiribus, & alieno periculo, tam potentem hostem à se arcerent: ideoq; Odrouanzus cum Conespolio, reducere iterum Alexandrũ cum Valachis, Podolijs & Russis, iussi sunt. Bogdanus, imparem se hosti animaduertens, in nemora sese cum suis abdidit: pacemq; postea à nostris impetrauit, ea lege, ut Alexãdri nomine, donec is ad quintumdecimũ annum perueniret, Valachiæ præesset: Regiq; septuaginta millia (quemadmodum Dlugossus scriptũ reliquit) Turcicorum aureorum, equorũ certum numerũ, & pecorum greges, quotannis penderet. Pace autem facta, reuertebantur nostri: & Bogdanus circũductis suis, syluã apud Crasne pagũ insedit, nostrosq; aggreditur: illi uerò honestè potius occumbere, quàm turpi & fugæ simili receptu perfido hosti incruentam uictoriam cõcedere, eligunt. Fortiter itaque resistentes hosti, insperata & cruenta uictoria potiũtur. Multos enim fortes uiros amisêre, atque in ijs Principes, Odrouanzum Palatinũ, & Michaelem Bucacium. pugnatũ uerò est à manè ad uesperam. Non multo pòst Tartari, ubi de strage Nobilitatis Russicæ accepêre, magno impetu in Podoliã atq; Russiã, usq; ad Grodecũ oppidũ, populabũdi excurrerũt: abactaq; ingẽti hominũ, pecudũ & iumentorum pręda, incolumes ad suos se receperunt. Inde mœror atq; luctus, ac metus etiã, geminato malo, nõ modò Podolios atq; Russos, uerũ omnes etiam Polonos afflixit: quũ nemo esset, q (si quid mali rursus ingruisset) succurreret, Rege in Lituania commorãte. Venit tandẽ Rex Cracouiam.

redigere in formam Prouinciæ.

Sed Alexandrum rursus reducunt.

Et pacẽ dant Bogdano.

A Bogdano circumuenti

Cruentã consequuntur uictoriam:

Indeq; Tartari Podoliam & Russiam, Nobilibus uacuam, pro suo prædantur arbitrio.

Rex à Sbigneo corteptus

ubi Sbigneus Episcopus, arrepta occasione, grauiter Regē de criminibus increpuit: testatusq; est, eum fore reum omnium, quæcumque hominibus & ditionibus

Redit in Lituaniam.

ipsius aduersa euenerunt, & euentura essent. Nihil autem ista Regem mouebant: qui in Lituaniam iterum, ad uenationes suas, secessit.

DE LVSCO LITVANIS Á SVITRIGELlone tradito, Rege liberrimè à Sbigneo redarguto, & promissione iurisiurandi extorta.

Caput V.

An. 1452. Suitrigello moriens Luscum tradit Lituanis.

ANno demum, qui fuit 1452, Suitrigello Dux moriens Luscum Lituanis, ad hoc turmatim accurrentibus, tradi mandauit, immemor & illorum maleficij, & Polonorum beneficij: quum illorum opera, arcem illam atq; ditionem amisisset: horum uerò beneficio recuperasset, ac iureiurando sese & Præfectos suos, Nobilitatemq; omnem obstrinxisset, mortuo se, non nisi Polonis parituros. Magni inde motus in Polonia extiterunt: fremebantq; uulgò in Regē, tum ob Luscum, con

Polonii in Regem frementibus propter Luscum & Episcopam Præmislien. sem.

niuente Rege (ut creditum est) interuersum, tum ob Episcopam Præmislienſem Nicolao Blascouicio homini externo, nempe Silesio, delatam: habitaq; sunt nōnulla, eas ob res, à Minorib. Polonis & Russis conuenticula:

Armaq; Lusci mitti uetantibus,

præceptumq; est Thesaurario, & Salinarum Præfecto, ne qua arma Luscum, quamuis mandante Rege, mitterent. Hęcubi Regi nunciata sunt, grauiter in Sbigneum

Rex de Sbigneo & Palatinis Cracouiensi & Sendomiriensi

Cardinalē, & Palatinos Cracouiensem & Sendomirien sem, exarsit: ac questum de ijs ad Maiorum Polonorum

Apud Maiores Polonos

Conuentum misit, quasi illi Regnum sibi abrogarent, & reditibus Polonicis interdicerent: petiuitq;, ut Sendomiriam ad Pentecosten, uindicandæ contumeliæ suæ causa,

causa, uenirẽt. Venêre quidẽ illo Ioãnes Vuladislauiẽsis Episcopus, Lucas Gorcanus Posnaniẽsis, Nicolaus Sarleius Brestẽsis, & Boguslaus Inouuladislauiẽsis, Palatini: nec tamẽ Rex uoti compos factus est, quũ omnibus cõstaret, illos quos Rex accusabat, immeritò ac falsò delatos esse, idq; quod facerent, è Reipub. cõmodo fecisse. Vbi aũt uenit Rex Cracouiã, uenêre & Senatores quos accusabat, quadã die in Consiliũ: & grauiter cum Rege expostularũt, quòd assentatoribus aures accõmodaret, & se pro hostibus traduceret, atq; infamiæ notã sibi studeret inurere: paratos se esse, purgare omni ratione. Sbigneus tũc quoq; pro omnib. uerba fecit, & omniũ peccatorũ grauiter Regẽ admonuit: adiecitq;, se deinceps abstinere uelle Cõsilio Regis (ne eius peccata approbare uideret:) sed nihilo tamen minus Ecclesiarũ, monasteriorũ, Reip. ipsius, pupillorũ & uiduarũ causis, uel cũ periculo uitæ suæ, se defuturũ professus est. Subiecerũt itidem Cracouiẽsis & Sendomiriẽsis Palatini, eandẽ suam esse sentẽtiam: & cum dicto omnes de Cõsilij loco excesserũt, cęteri Cõsiliarij, qui aderãt, tacitè quidẽ eorũ sentẽtiã ferè approbare uidebantur: sed Rege irritato, mutire nõ sunt ausi. Venerãt illo tẽpore ad Regem nõnulli Duces uicini, aderãtq; et aliorũ Legatiões: pudebat aũt Regẽ dare his audientiã, Primorib. Senatus in Consiliũ nõ uenientibus: itaq; actũ cum his est, ut omnia integra ad proxima Comitia penderẽt. Ita ergo illis delinitis, auditæ & dimissę sunt Legationes. Cum Rege deinde in Comitijs Siradiæ habitis, de iureiurando & confirmatione importunius actum: atq; is in angustũ redactus, annum adhuc unũ impetrauit, ut interea Luscum, & primarias munitiones Lituanię, in potestatem suam redigeret, thesaurumq; Lituanicum in Poloniam transferret: utque

Frustra queritur:

Redargutusque grauissimè ab ijsdem.

De Consilij loco excedentibus.

Ad Comitia refert integra omnia.

Et iusiurandum atq; confirmationem facere promittit.

O hæc

hæc rata fierent, syngrapha siue diploma (quod de ea re fidem faceret) ab eo exactum, & Regis ac omnium illorum signis obsignatum, Archiepiscopo asseruandũ concreditum est: atq; ita Conuentus ille solutus.

DE TARTARIS POPVLANTIBVS PROfligatis, Palatino Moldauiæ suscepto, Lituanorum Legatione repulsa, Rege redarguto eiusq; iureiurando. Cap VI.

Tartari, Podoliam populantes, iterũq; reuertentes,

SVb illud tempus Tartari iterum in Podoliam populabundi excurrerunt: & quũ se recedere simulassent, reuersi quater, eos qui è latebris ad messem prodierunt circũuentos in miserã seruitutẽ abegerunt: Rex uerò in Lituaniam, quamuis dira peste afflictam, ad uenationes

A Lituania immissi:

secessit. Compertum est autem, à Lituanis eos immissos fuisse. Mox enim ij Radiuilum Hosticouitium cum amplis muneribus, ad Barbaros remunerandos, miserunt. Iidem Tartari, 1453 anni initio, in Lucensem &

An. 1453. Iidemq; secundo &

Olescensem oram excursionem fecerunt, & ad nouem millia captiuorum, ingentemq; aliam prædam abegerunt: ijdemq; iterũ ad Pascha, aucti numero, Trebouliensem agrum depopulati sunt. quos insecuti Ioannes Lascius Zbicouiensis, Ioannes Nemez Latissouiensis, & Matthias Medibozẽsis, Præfecti, magna strage profligarunt, prædamq; omnem excusserunt: reliquas uerò, fuga dissipatas, Braslauienses exceperunt: easq; partim trucidarunt, partim captiuas Regi miserunt, ita ut ne unus quidem euasisse existimetur. Per hoc tempus

Iterum idem facientes,

Profligati &

Capti atq; deleti.

Palatinus Moldauiæ infida Regis.

Alexander Palatinus Moldauorum, quum paternũ Dominatum, adiuuãtibus Polonis, recuperasset: in fide Regis atq; Polonorũ semper se fore, iureiurando coram Legatis dato, & literis cõsignatis, una cum Proceribus suis professus est: & societatem belli totis uiribus, cõtrà Tartaros,

taros, & alios quoslibet hostes, promisit. Mense Iulio Rex, ad Parsouiã, Polonorũ simul & Lituanorũ Comitia habuit: uerùm ad ea Lituani Proceres nõ adfuerunt: Legationẽ modò misêre, quæ usitatã illam, de corrigendis fœderibus, reddendaq; Podolia & Volinia, cantilenam occineret: sed quum ea iniqua fuisset, uacua dimissa est Legatio. Deinde auditæ Legationes Vuladislai & Boleslai, Masouiorũ Ducum: qui querebãtur, Ticocinũ & Gonanzũ oppida à Lituanis sibi esse intercepta. quibus quũ Rex, inconsulto Senatu, non sine cõminatione respondisset, grauiter à Sbigneo Cardinali obiurgatus est: Non est Regiũ, inquit, asperioribus dictis aut factis quenquã lædere: inter apes quoq; Regem aculeo carere: Masouios Duces honorificè acceptũ oportuisse, quippe qui socij & cõsanguinei Polonorũ, & propinqui Regis ipsius essent: ad hæc causam illã ad uniuersam Poloniam pertinere. Approbarũt Sbignei dicta cęteri Senatores, & gratias ei egerũt: itaq; moderatior Rex deinde in Legatos fuit. Parsouio ad alia Comitia, Petricouiam ad Natalem Ioannis Baptistæ indicta, itum est. ibi prolata est ab Archiepiscopo Regis ꝓmissio, diplomate cõsignata: postulatũq; à Rege, ut ei promissioni tãdẽ satisfaceret. Sumpta ad deliberandũ die, respõdit: Nõ licere sibi aduersum priori iureiurãdo, quod Lituanis dedisset, iusiurandũ dare: daturũ tamen, sed uti Regẽ modò Polonorũ, nõ etiam ut Lituanorũ Principem. Captiosum id iusiurandũ uisum est. Itaq; instare Proceres unà cum Sophia Regina Regis matre, ut captione illa rex abstineret: Lituanos à suo contubernio amoueret: quatuor de Primorib. Senatorũ Polonorũ, publicè designãdos, semper in Consiliũ adhiberet, ac de illorum sententia cũcta ageret: quæ pręter sententiam ipsorum acta uel decreta

Lituanorum Legatio de fœderibus & Podolia reijcitur.

In Duces Masouios de Lituanis querentes Rex acerbior, A Sbigneo corrigitur.

Diplomate Regis prolato,

Iuramentum ab eo tergiuersante

Mira Procerum magnanimitate

forent, ut irrita essent. ni hæc faceret, diutiùs nõ esse exspectaturos, quin sibi Reiq; suæ publicæ aliter prospicerent: dictisq; facta subiecerunt, quum data & accepta fide mutuò sese obstrinxerunt, neutiquam defuturos esse patriæ. His tandem tam importunis postulatis, atque etiã minis motus Cazimirus, iusiurandũ, quale petebatur, dedit. In nonum usq; diem tunc durauere Comitia: quod quidẽ uelut nouũ & inusitatũ, Dlugossus memorat. quomodo is nunc acciperet, quum in tertiũ, interdũ in quartum etiam mensem protrahi illa cernimus?

Extorquetur.

Comitijs tunc ad nonũ diẽ protractis.

DE PRVSSORVM CVM CRVCIGERIS MOtibus, de connubio Regis & Ioanne Capistrano, Prussiaq; in deditionem accepta.

Caput VII.

PEr hæc tẽpora maiores in Prussia motus, à Nobilitate et oppidanis, cõtra Crucigeros extiterũt: q̃ magnitudine iniuriarũ & contumeliarũ permoti, cõspiratione inter se facta, plerasq; munitiones & oppida in potestatẽ suã, exactis Crucigeris, redegerũt: missaq; ad Regẽ splẽdida Legatione, ea omnia, se que, & omnem Prussiam, Pomeraniam, Culmensem, & Michalouiensem terram, ei dederunt. quo tempore nona die Februarij noua nupta Elizabeta, Alberti Cæsaris filia, Cracouiam splendido comitatu aduenit, à Rege ipso, unà cum matre obuiam ei profecto, deducta. Honos eius matrimonij copulandi Ioanni Capistrano delatus est: sed quoniam is neque Germanicam, neque Polonicam linguam calleret, Sbigneus Cardinalis id peregit: Archiepiscopus uerò Sacris operatus, nouam Reginam inunxit ac diademate coronauit. Porrò Capistranus hic Italus non ignobilis fuit, de Ordine Franciscanorum qui se Bernardinos appellant, doctrina & sanctimonia uitæ pollens,

Prutheni iniurijs Crucigerorũ permoti.

Dedunt se Regi.

Rege uxorem ducente.

Sbigneus matrimoniũ copulat, & Archiepiscopus Reginam coronat:

Capistranus autem,

lens, usqueadeò, ut multis miraculis eam comprobaret. Susceperat autem peregrinationem, Boemorum maximè ad rectam Religionem reducendorū gratia: & quum ea in re non multum apud Boemos profeciſſet, à Sbigneo Cardinali accitus, anno superiori Cracouiam, effusa ei obuiam omni penè ciuitate cum sacerdotibus & Episcopo, atque ipso etiam Rege & Regina, aduenerat: & posita in foro, ac deinde hyberno tempore in æde Virginis Matris cathedra, quotidie per interpretem ad populū conciones habebat, & multos ægrotos Diuina uirtute sanabat. Hic auctor fuit Sbigneo, ut cœnobium, omnium primum in Polonia, suis sodalibus sub arce ad Australem portam urbis conderet. Posthęc Prussorum Legati, in Senatum introducti, facta audientia prolixè expoſuerunt, quibus artibus Crucigeri Pomeraniam, & Michalouiensem tractum, Polonis interuertissent, quemadmodū Masouiam in solitudinem redegissent: commemorabant rapinas, stupra & libidines, in uxores liberosq; suos nefariè commissa: libertate omni priuilegijsq; se spoliatos, seruorum aut pecudum in morem tam impotētibus dominis addictos esse, querebantur: orabantq;, ut Rex cum Senatu & se & oram suam, olim partim dolo, partim per uim ac per summam iniuriam à Polonia auulsam, & quæ Polonis etiam à sede Apostolica adiudicata fuisset, in clientelam suam susciperet. His itaq; precibus impulsi Rex atque Proceres Poloni, ne tam luculentam & insperatam occasionem recuperandi ea, quæ Maiores sui olim amiserant, uix unquam posthea redituram, sibi elabi paterentur: deditionem Prussorū accepēre: missiq; extemplò in Prussiam, Andreas Episcopus Posnanensis, Ioannes Conespolius Cancellarius Poloniæ, iusiurandum ab uniuersa Nobi-

A Boemis contemptus.

A Polonis uerò honorifice susceptus.

Concionatur, &

Cœnobium construit.

Prussorum Legatione audita.

Prussi in clientelam recipiuntur.

litate & ciuitatibus, concepta formula in uerba Regis datum, acceperunt: arces uerò, quibus Rex iusserat, traditæ. Ipse etiam Rex in Prussiã deinceps, magna & splendida Procerum caterua comitante, profectus est: ibi Toruni, Elbingæ, & Gdani, iteratum fuit à Proceribus, Nobilitate, & ciuitatibus, solenni ritu iusiurandum, in uerba Cazimiri & successorum eius Regum Polonorum. Episcopi quoq; tres, Culmensis, Pomesanienſis, & Sambiensis, cum suo quisq; sacerdotum collegio in uerba eius iurarunt: quartus Varmiensis apud Crucigeros Marieburgi erat, sed collegium eius iusiurandum dedit. La-

Et Ladislaus Rex Boemiæ.

dislai deinde Regis Legati Boemi uenerunt, expostulantes cum Rege, quòd suo Rege incõsulto deditionem

Post fallam expoliulationem.

Prussorum accepisset, qui & Patronus Crucigerorum esset: & Prussiam nuper omnem, interueniente Alberto Friderici Marchionis Brãdeburgensis fratre germano, à Crucigeris in deditionem accepisset: interim autem, ut Cazimirus ab inferendo Crucigeris bello supersederet, admonebat. Ridiculè superba & arrogans uisa nostris est Legatio, neq; à miti Ladislai ingenio profecta (quod paulo pòst secreto ipsorum Legatorum iudicio compertum est) itaq; ad eam Legationem nihil aliud respõsum est, nisi Cazimirum nunquam recepisse Ladislao, quòd ipso inscio Prussos in deditionem accepturus non esset. Ladislaus uerò quũ è Legatis suis reuertentibus responsum Cazimiri cognouisset, iterum ad eum properè misit, priorem Legationem corrigens: & pollicẽs, non ob-

Fallum Cazimiri approbat.

staturum se esse, quò minus ille omni Prussia potiretur. Grata hæc fuit Legatio Regi: itaque missi in Boemiam, Ioannes Tencinius Palatinus Cracouiẽsis, & Petrus Samotulius Castellanus Posnanienſis, ut uolũtatem illam

Comitia cum Prussis habita, &c

Ladislai confirmarent. At Cazimirus Comitia Prussorum,

rum, apud Grudentum, habuit: ibiq; tributum siue exactio, certa in capita, constituta est, unde emerita stipendia mercenarijs Boemis exsoluerentur: pro Boemis autem aulicum suum comitatum Rex ad obsidionem Marieburgi misit, præfecto ei Ioāne Scecocinio, Lublinensi Capitaneo. Decretum etiam, ut sedecim de Nobilitate & ciuitatibus Prussicis allecti, à Consilijs Regi essent, qui cum eo de Republica Prussica consultarent, summoq; iudicio præsiderent. & cæteræ libertates illis concessæ, quæ priuilegijs, statuto insertis, continentur. *Libertates eorum.*

DE POLONIS A CRVCIGERIS PROfligatis, Sbignei Cardinalis & Boleslai Ducis morte. Caput VIII.

ADuenêre deinceps, Pontificis Maximi, Imperatoris, Principum Electorum, Philippi Burgundiorum & Ludouici Bauarorum Ducis, ac totius Germaniæ nomine, Legati petentes à Rege, ut Crucigeris, si quid deliquissent, data uenia, Prussiam omnem redderet: atq; ad bellum Turcis inferendum, recuperandamq; Constantinopolim, secum arma coniungeret. Rex uero (quò diutius Germanos, bellum contra se molientes, suspensos teneret) nihil aliud respondit, quàm suos se Legatos ad Francofordienſia Comitia, de rebus ijs, missurum esse. Pugnatum est postea cum Crucigeris, ac eorum milite mercenario, ad Choiniciam: imperitiaq; ducum nostrorum, fusi Poloni. Nec uerò tam grauis, quàm ignominiosa ea clades nostris fuit, utpote fletibus sacerdotum, monachorum, uiduarum, pupillorum, & agrestium (quorum facultatibus Maiores Poloni, ad id bellum proficiscentes, crudeles manus adiecerant) expensa. Itaq; Crucigeri Marieburgi & Brodniciæ obsessi, ubi *Post Oratores pro Crucigeris* *Absoluti* *Vincuntur ab eo Poloni.* *Bona sacerdotum, &c. manus adijcientes.* *Crucigeri ex uictoria exultantibus*

de suorum successu certiores facti essent, nimia lætitia, quasi debellatũ iam esset, exultauêre: ac gloriosi uniuersam Germaniam fama uictoriæ suæ, in immensum extollenda, impleuerunt: Prussos uerò, dimissis quoquouersum nuncijs, uenia & impunitate proposita, ut ad se rursus à Rege deficerent, solicitabant. sed surdis hæc auribus canebantur. Rex autem ipse, Præfectis, Culmensi quidem Andreæ Tencinio, Pomeraniæ uerò Petro Samotulio Castellano Posnaniensi, inferiori autem Prussiæ Ioanni Colda Boemo, & omni mercenario milite ijs parêre iusso, in Poloniam discessit: atque inde in Lituaniam profectus, ut Lituani socia cum Polonis arma aduersus Crucigeros coniungerent (quod detrectarant) perfecit. Per hoc tempus Sbigneus Cardinalis & Episcopus Cracouiensis, quum Sendomiriæ Quadragesimam ferè omnem arctiore abstinentia peregisset, ac die Palmarum publicè sacris operatus esset, ibidem uitam cum morte commutauit: quum triginta duos annos Episcopus fuisset, uixisset sex & sexaginta: uir magnus, pupillorum & uiduarum patronus, in egenos liberalis, Ecclesiæ uindex atq; defensor acerrimus, Reipub. studiosissimus, minarum periculorumq; contemptor. Sandeciæ nouæ Collegium sacerdotum cum Prælatis instituit: facultates uerò suas egenis & studiosis, Ecclesijs item & monasterijs, propinquis præteritis, testamento legauit. Sbigneum septem ferè mensibus præcessit Boleslaus Dux Masouiorum, prudens, modestus & religiosus Princeps: qui quatuor filios, Conradum, Cazimirum, Boleslaum, & Ioannem, duasq; filias, Annam & Sophiam, superstites reliquit.

Et Prussos ad se solicitantibus,

Rex

Lituanos Polonorum exercitui adiũgit.

Sbignei mors, &

Mores, &

Testamẽtum.

Boleslai Ducis mors, &

Liberi.

DE

DE MARIEBVRGO, &c. PECVNIA EMptis, & aduersa nostrorum fortuna.

Caput IX.

AT Rex rebus Lituanicis compositis, in Poloniam uenit, atq; cum Proceribus de pecunia ad Prussicum bellum paranda cõsultauit. Quæ quum tanta, quanta opus fuit, ex alijs pensionibus colligi non posset: placuit, ut Rex pariter & Ecclesiasticus & Equestris uniuersus Ordo dimidium annuorũ censuum cõferrent, ne honorum quidem & magistratuum fructibus exceptis: oppidani uerò, mobilium bonorum æstimatione facta, ut binos à marca grossos penderent: agrestes unum grossum, in capita marium & fœminarum: Equestres denicq; homines, qui nullos haberent agricolas & adscriptitios neque census, uicenos quaternos grossos: lectiq; sunt Quęstores, qui eam pecuniam ex Republ. dispensarent. Aurum insuper & argentum sacrum, è Cracouiensi templo importunè flagitatum, constanter ab Episcopo Cracouiensi Thoma Strempinio (qui Sbigneo successerat) negatum est: placatusq; Rex, quinq; millibus florenorum Episcopi & sacri Collegij fide à mercatoribus acceptis, ut Rex ea postea solueret. His peractis, Cazimirus, auctus filio Vuladislao, nec quidquam retinentibus eum Proceribus, in Lituaniam, ad sedandos motus ibi concitatos, profectus est. Flagitantibus autem Prussis atque Polonis, è Lituania iterum in Poloniam ad Petricouiensia Comitia uenit: atque ita ad Colensem Maiorum Polonorum Conuentum profectus, impetrauit à Nobilitate eius oræ, ut, quoniam pecunia deesset in stipendium, ipsa Slochouiam, Suece, ac Tucholiam, arces Pomeraniæ, tuędas susciperet. Deinde in Prussiam Gdanumq; diuertit: ubi exsoluta militibus hostium con-

Pecunia ingenti ad bellũ Prussicum comparata.

Thesauro tamen Ecclesiæ denegato.

Cazimirus filio Vuladislao auctus.

Pecuniam militibus exsoluit. &

uenta pecunia, nempe quater centenis ſeptuaginta ſex millibus florenorum, Marieburgum, Gilauiam, atque Derſauiam, ab eis recepit: maximè uerò ſtudium Vdalrici Ceruoncæ, Præfecti præſidij Marieburgenſis, cuius auctoritate milites fidem non mutarunt, quinquaginta ſex millibus florenorum remuneratus eſt. Marieburgo quoque ipſum præfecit: ipſe uerò Bidgoſtiam ſe recepit. Quum uerò in Pruſsia, maiore ex parte, aduerſa fortuna noſtrorum res gereretur, & Marieburgum oppidum, ab oppidanis quibuſdam, Crucigeris proditum eſſet, arce tamen à Ceruonca defenſa: perfecit apud Maiores Polonos, ut in centenas marcas annui cenſus, ſingulos haſtatos equites mitterent (haſtati autem unius nomine, apud Polonos, tres equites continentur: nempe haſtatus unus grauioris armaturæ, cum duobus baliſtarijs:) ciuitatibus uerò pedites imperat. quorum quidem ſex millia pariter cum equitibus fuere: eaq; Marieburgum, ductore Sciborio Chelmio, Præfecto Maioris Poloniæ, miſſa ſunt. Atque is exercitus unà cum auxilijs Gdanenſium & Elbingenſium ſatis habuit, hoſtes importando in oppidum commeatu prohibere, nec elici ad pugnam ab hoſtibus potuit.

Marieburgum, &c. accepit.

Fide Ceruonæ remunerata.

Noſtris aduerſa fortuna rem gerentibus.

Haſtati equites

Cum peditibus

Parum operæpretij fecerunt.

DE NOSTRORVM Á TARTARIS CLAde, expeditione in Pruſsiam parum utili, fœdere cum Georgio Boemo, & Crucigeris inſigniter uictis.

Caput X.

Tartari Podoliam populanter, noſtros fortiter pugnantes

NEc Podolia, per id tempus, tumultus & incommodi exors fuit. Nam Tartari populabundi improuiſò in eam oram incurſionem fecere: in quos Bartholomæus Præfectus Podoliæ, cum Ioanne Laſcio Succa-

Succamerario, impetum quum feciſſent, primumq; agmen fudiſſent, à multitudine Barbarorum alterius agminis, pauci in orbem circumuecti, ad internecionem (non inulti tamen) profligati ſunt. Expeditio deinde uniuerſo Regno in Pruſsiam, Comitiorum Petricouienſium decreto, indicta: itaque exercitus omnis ad Gneuouiam conuenit: inde, Viſtula nauali ponte tranſmiſſo, ad Papouiam caſtra metata ſunt. Interceperant eam arcem fraude hoſtes: quam noſtri, ſumma ui obſeſſam, expugnarunt, Regeq; iubente diruerunt. Ad Marieburgum poſtea itum eſt: ibiq; noſtri caſtra poſuêre, ac deſides ibi tempus triuêre, ludificantibus eos ſpe pacis Crucigeris: tandem uerò inducię cum hoſtibus uiginti menſium confectæ ſunt, ea conditione, ut intra id tempus octeni utrinque arbitri pacis apud Culmam conuenirent. Dum hæc ita fiunt, uniuerſa Nobilitas, longioris moræ impatiens, iniuſſu Regio domos diſceſsit: Rex etiam diſcedentem exercitum ſequi coactus eſt, necquidquam retinentibus eum Pruſsis, & maximè Gdanenſibus, qui ei in quatuor millia militum ſtipendium, ſi apud Marieburgum manere uellet, pollicebantur. ſed uxoris deſiderium ei fuit antiquius, ut ait Dlugoſſus: quæ quidem, per eos dies, Cazimirum filium Cracouiæ peperit. Factum eſt id anno 1458. Quamobrem eò contendit: ibiq; Legatos Georgij Podebradij, noui Regis Boemorum poſt Ladislaum, audiuit, fœdus petentes, & ingentia auxilia contra Crucigeros, Regniq; ſucceſsionem Cazimiro (quæ, ſecundum Ladislaum, hæreditario iure ad uxorem liberosq; eius pertineret) pollicentes. His reſponſum eſt: Regem fœdus & amicitiam cum Boemis ſemper coluiſſe: cupere uerò, ut mutuum ab eis fieret:

Ad internecionem delit.

Poſt expeditionem generalem in Pruſſiam.

Papouiam diruitam.

Et ad Marieburgum deſidiam.

Inducię factæ.

Nobilitatem abeuntem ſequitur Rex.

Amant eum uxor, Cazimirum parientis.

An. 1458. Georgij Boemorum Regis Legati.

Georgium non malè facere, si Regnum Boemorum legitimis hæredibus relinqueret. Comitia deinde ad medium Ianuarij, sequenti anno, Petricouiæ habita. Ibi decretum est, non ex fide atque dignitate Regis & Polonicæ ditionis fore, Prussos socios deserere. & quamuis bellicas impensas centum millibus redimere, uiginti millium tributum Regi quotannis pendere, duo uexilla auxiliaria ad quoduis bellum Polonis mittere, Crucigeri dicerentur: non consultum tamen uidebatur, sua olim amissa, nuperq; recuperata, rursus prodere aut uendere: neq; diuturnam pacem eo precio redimi, sed perpetuorum hostium uires refici & opes augeri. Missi tamen octo de Proceribus (quemadmodum cum Crucigeris conuenerat) in Prussiam, ad agendum de pace: sed re infecta redierunt. Per hoc autem tempus mercenarij milites, in inferiori Prussia, insignem de Crucigeris reportarunt uictoriam: nec multum abfuit, quin Ludouicus Magister uiuus in potestatem eorum ueniret. Præda uerò ingens reperta, ita ut uiceni aurei in milites diuiderentur. Igitur de pace rursus agi cœptum à Crucigeris, & inducię renouatæ.

Prussi socij ne deserãtur, decretum: &

De pace actũ frustra:

Victrix Crucigeris insignis ter cum Magistro Ludouico,

Pacem petũt.

DE CONTRIBVTIONE AD BELLVM Prussicum non facilè impetrata, & Legatione ad Pontificem. Caput XI.

Cracouiensis tractus Legati, accepta fide publica,

COmitia autem Petricouiæ habita sunt: ad quæ Cracouiensis tractus Legati, siue nuncij, uenire detrectarunt, nisi fides publica à Rege sibi daretur. Acceperant enim, Regem aulicum suum Comitatum in armis esse iussisse. Nam erat is admonitus, consilia ab illis contra se inita esse. Erat res noua, & inaudita: sed tamen, ne qua maior turba exsuscitaretur, datum hoc illis est.

eſt. Principes eius Legationis erant, Ioannes Rithuanius Præfectus Sendomirienſis, Ioannes Tarnouius, & Ioannes Melſtinius, homo magno animo & lingua promptus: iſq; tunc uerba fecit. Cuius quidem orationis eius hæc ferè capita fuêre: Vt Rex, quæ Lituani, eo indulgente, poſſederant, Luſcum ſcilicet ac Ruſsiæ partem, redderet: monetam leuem ne cuderet, adulterinam ſubmoueret: Ius uiduis & pupillis redderet: magiſtratuũ impotẽtiam & petulantiam refrenaret: Regnum omne, pro debito ſuo, furtis & latrocinijs purgaret: Poloniæ commoda & ornamenta ne minoris, quàm Lituaniæ, faceret. Quod ſi faceret, nullos labores, nullos ſumptus graues futuros: ſin repulſam paterentur, nihil extra ordinem rei ab illis exſpectãdum eſſe. Modeſtè ad hæc à Rege, culpã à ſe remouente, reſponſum eſt: ſed tamẽ re infecta, Comitia ſoluta ſunt: Maioribus Polonis ſenũ groſſorum de iugero penſionem nõ abnuentibus: minorum uerò Legatis negantibus, factam ſibi eſſe poteſtatem à Nobilitate, alicuius oneris ſuſcipiendi. Igitur alia Comitia, ad ſextam diem Decembris, eodẽ indicta. ubi quum Regis Senatusq; placito uiginti de Primoribus, qui de Repub. conſultarent ſtatuerentq;, delecti eſſent: & Rex, correcturum ſe eſſe deinceps peccata à Nobilitate ſibi obiecta, recepiſſet: iugeralis duodenũm groſſorum exactio, & telonium omnium mercium omnibus, quicũq; lucrum ſectarentur, in annum impoſita. ab Eccleſiaſtico uerò & Equeſtri Ordine octaua pars cenſuum promiſſa Regi, in ſtipendia militantium in Pruſsia. Inde etiam Iacobus Senenius, Gneſnenſis Præpoſitus, ad Pontificem Pium ſecundum (Aeneas hic Syluius fuit) miſſus eſt, ut ei de more gratularetur, & in poteſtate eius Regem fore profiteretur. Petebat idem de transferendis Cruci-

Regi peccata exprobrant.

Dumq; Rex non impetrat contributionem.

In alijs Comitijs

Id eſt perfectum.

Ad Pontificem Legatus.

geris ex Prussia in Tenedos insulam: uerùm id impetratum non est.

DE CLADE CRVCIGERORVM, IOANNE Alberto & Alexandro natis, Tencinio in tumultu Cracouiensi caeso, & pace cum Boemis firmata. Caput XII.

An. 1459. Crucigeri

SEptembri mense anni 1459. Crucigeri non contemnendam cladem acceperunt, apud Passeneimū oppidum inferioris Prussiae. Nam quum cōtra id quod in indu-

Al defectionem solicitantes,

cijs conuenerat, oppidanos eius oppidi Regias partes secutos, ad defectionem solicitarent: illi re cum Praefecto praesidij Regij Michaele, cognomento Sromothny communicata, mitti sibi praesidium à Crucigeris postularunt. Missi quingenti equites cum ualido pedi-

Per dolum caesi.

tatu: ac cæteri quidem foris manere iussi, trecenti modò equites intromissi, ab armatis nostris facilè concisi sunt. quo dolo animaduerso, reliquum agmen fuga sibi

Nascuntur Alberto nato.

consuluit. Sub finem anni huius, Elizabeta Regina Ioannem Albertum filium peperit. Sequenti anno Mari-

An. 1460. Marienburgū oppidum deditum, &

eburgenses oppidani, quatuor ferè menses à nostris obsessi, oppidū (quod propè iam aberat, ut cuniculis actis caperetur) Ioanni Coscelecio Praefecto arcis dedide-

Quizinum cum Varmia capta.

runt: Quizinum uerò & Varmia oppida, quae Marienuerder & Fraumbergam Germani uocant, noctu intercepta à Polonis sunt: unde tanta praeda miles ditatus

An. 1461. Alexander natus.

est, ut ducenti floreni in capita cederent. Anno demum 1461, Elizabeta Regina quartum filium Alexandrum

Andream Tencinium,

peperit: paucis uerò diebus antè, Andreas Tencinius, uir uetustate & claritate familiae nobilis, Cracouiae

Quod fabrū armorū pertæsserat,

(quòd fabrum armorum, qui arma sibi ad bellum proficiscenti tempori non perfecerat, bis pulsasset) concursu mul-

ſu multitudinis urbanæ in æde diui Franciſci oppugnatus, ac immaniter effractis portis trucidatus eſt, cadauer'que eius in forum contumelioſè tractum, luto oblitum & pugionibus confoſſum, tertia demum die amicis ad ſepulturam datum. Hæc res in caſtra nunciata, quum leuius, quàm pro atrocitate ſui, ferri uideretur, uehementi indignatione animos Nobilitatis commouit: excitatus'que ab omni exercitu Ioannes Amor Tarnouius Caſtellanus Sandecenſis, graui oratione apud Regem atrocitatem cædis Tencinianæ ita exaggerauit, ut & Regi, & Senatui Regio, excuſſerit lachrymas. Rex peracerbũ ſibi illum caſum Tencinij teſtatus, cauſatus'que expeditionem, quò minus tam atrox facinus uindicare poſſet, non inultum fore promiſit: qua re non difficulter multitudinem mitigauit. Iudicium deinde Corcini, in Comitijs, contra Cracouienſes Conſules de cæde Andreæ Tencinij inſtitutum eſt: atque ij citati quum non ſiſterent ſeſe (eò quòd beneficio Cazimiri ſecundi Regis, cautum ſibi eſſe aſſeuerarent, ut non, niſi Cracouiæ, coram Rege cauſam unquam dicerent) abſentes ad capitalem pœnam, & octoginta millia marcarum, damnati ſunt. Ad finem uerò anni huius, qui fuit 1462, Rex Cracouiam profectus eſt: inſtauratum'que in arce, in ciues Cracouienſes, Iudicium Iure Polonico, illis nequidquam ad Saxonicum, quo ciuitates Polonicæ ferè utuntur, prouocantibus: pronunciata ad extremum ſententia, ut quatuor de Senatu urbano, totidem de plebe, cum Magiſtro lictorum capite plecterentur. Sex quidem capitibus plexi ſunt: tres uerò reliqui, à Ioanne Rabſtinio uita donati, in carcere plus quàm totùm annum in arce Rabſtinenſi aſſeruati, donec res cum Tencinijs tranſacta eſt.

Ciues Cracouienſes trucidant & contumelioſè tractant.

Ideoq; post orationem Tarnouij.

In Comitijs Corcinẽſibus damnãtur, et

An. 1462. Cracouiæ, Iure Polonico iudicati, plectuntur.

Sex item millia florenorum Senatus Cracouienſis Ioanni Caſtellano Cracouienſi fratri, & Ioāni Tencinio defuncti filio, exſoluit. Glogouiam deinde Cazimirus ire pergit: quò ei aduenienti Georgius Boemorum Rex, qui prior eò aduenerat cum Vuratislauienſi & Olomucenſi Epiſcopis, & quatuor Ducibus Sileſiorum, ad unum milliariū occurrit: ſalutationeq; mutua ex equis facta, Cazimirus in arcem deductus eſt, Georgius in Curia urbana diuertit. Nouem dies poſtea dati colloquijs: quibus eſt fœdus inter Reges confirmatū, adiectumq;, ut id ad mortem utriuſq; eſſet ſtabile.

Glogouia Rex cum Georgio Boemorum Rege

Fœdus confirmat.

DE CRVCIGERORVM CLADE, BONORVM feudalium ſucceſſione, canonica Epiſcoporum electione labefactata. Cap. XIII.

PAulo pòſt, Petro Dunino & Alberto Gorſcio ducibus, cæſa ſunt Crucigerorū duo millia, & capti ſexcenti: de noſtris centum gregarij milites ceciderunt, de Nobilioribus tantùm Hector Chodoraſius deſideratus eſt. Inſigne tunc factum memoratur Pauli Laſenij, gente Goſdouij, aulici Regij: qui armatus ab latere inter duas acies magno impetu procurrens, haſtas hoſtium in noſtros intentas auertit: eodemq; momento noſtri, inopinata re perturbatos hoſtes ſumma ui adorſi, uictoria potiti ſunt: caſtra ceperunt atq; diruerūt, quindecim bombardis maioribus, ducentis curribus, armis, impedimentis & commeatu referta. Ad Puſcum hoc prælium commiſſum eſt XV. Calendas Octob. Honoratus eſt à Rege uictor exercitus, & uirtutis ergò, militaribus donis inſignibus ornatus. Eodem illo tempore tribus alijs in locis proſperè dimicatum eſt à noſtris: & Golubum oppidū à Ceruonca Boemo, qui partes Regis ſecutus eſt, captum, hoſtili præſidio ſatis ualido partim capto, partim

Crucigeri cæſi & capti:

Pauli Laſenij Laſenū facinus inſigne, &

Victores à Rege ornati.

Ter iterum uicti Crucigeri:

Golubeq; capto.

tim interfecto: his'que ſucceſsibus magna rurſus animorum inclinatio in Regias partes ſecuta eſt. Rex deinde ad Comitia Petricouiam, ad undecimam diem Nouembris edicta, profectus eſt: quò uenêre Conradus Maſouiorum Varſauienſium Dux, Conradus item Niger Oleſnicenſium Dux, Plocenſem & Belſenſem Principatum cognationis iure ſibi uendicantes. Ibi itaque inſtaurato iudicio, legitimæ cognatorum ſucceſsioni locũ non eſſe in dedititijs ſeu feudalibus (ut uocant) bonis (cuiuſmodi eſſet Maſouia) ſed Regem optimo iure ſuccedere debere, defunctis ducibus dediditijs, qui nullos mares liberos reliquiſſent, decretum eſt. Rex diſcedens Petricouia Rauæ & Goſtini poſſeſsionem adijt: Archiepiſcopo autem Gneſnenſi libram ſiue marcam auri, è Louicio Maſouijs Ducibus Sochaſſouiæ quotannis pendi ſolitam, in omne deinceps tempus remiſit. Poſt initium inſequentis anni, Petricouiam iterum ad alia comitia uenit. Vbi contentio & lis quædam de Epiſcopatu Cracouienſi, inter Iacobum Sennenium & Ioannem Gruſcinium dirempta eſt, Rege Gruſcinio fauente, & dicente: Malle ſe Regno excidere, quàm Sennenium pati eſſe Epiſcopum. Atque horum quidem ambitio & Pontificiam auctoritatem in Polonia debilitauit, & electioni liberæ uim attulit, ita ut ex eo tempore, ea ſublata, umbra modò eius quædam penes ſacra Collegia remaneat, non ſine grandi, non modò Eccleſiaſticæ auctoritatis, uerùm etiam Religionis & Reipub. iactura.

Ad Regem deſciſcunt.

In feudalib. bonis locus ſucceſſioni non eſt.

Mare nullo relicto: Ideoq. Rex ill. poſſedit, & Archiepiſcopo libram auri remiſit.

Contentione de Epiſcopatu Cracouienſi orta.

Electio libera peruit.

DE EXPEDITIONE IN PRVSSIAM decreta & remißa, Camenecio munito, Lituanis bello Pruſſico de Podolia cogitantibus, & iniuria à profeſſis piam militiam uindicata.

Cap. XIIII.

Secundo rebus, expeditio decreta.

SEcundæ tunc res noſtris erant in Pruſsia: & Cazimirus Petricouiæ Comitia habuit, in quibus in Pruſſiam uniuerſalis expeditio decreta eſt. Quoniam uerò Turcarum terror, capta ſuperiore anno Caſa, quæ Genuenſium colonia fuit, & olim Theodoſia dicta eſt, animos cunctorum peruaſerat: miſsi in Podoliam Ioannes Tencinius Caſtellanus Cracouienſis, Derslaus Rituanius Sendomirienſis, & Andreas Odrouanzus Ruſsiæ Palatini, ut Camenecium arcem, quę Theodorico Bucacio oppignerata cum toto territorio ab hæredibus eius obtinebatur, pro Rege redimerent & munirent: Podolijs equitibus, in ſumma fiſci inopia, bouem in iugerum ſiue laneum ultrò pollicitis. Comitijs peractis, Rex pera grata Maiore Polonia, ſub finem anni in Lituaniã ſe recepit. Quieuerat gens Lituana per omne tempus belli Pruſsici, nec à Polonis in ſocietatem eius belli pellici poterat: ſed, quorſum id euaſurum eſſet, otioſe exſpectabat: tunc uerò, longioris moræ impatiens, non inconſultum ducebat Podoliam armis repetere, Polonis adhuc Pruſsico bello diſtẽtis: ſed eos motus animorum Rex aduentu ſuo repreſsit. unde iterum reuerſus, Cracouiam uenit: Senatumq; urbis tribus millibus florenorum multauit, propter Iudæos paulo antè iniuria affectos à militibus, piam in Turcas militiam profeſsis. Etenim Pius eius nominis ſecundus Pontifex Max. ſubactarum à Turcis Chriſtianarum gentium miſertus, & à cæteris (quibus idem hoſtis imminebat) periculum propulſare

Caſa à Turcis capta.

Camenecium munitum.

Lituani otio ſſi exitum bel li Pruſſici ex ſpectantes. Et de Podolia cogitate, à Rege repreſſi.

Propter iniuriam Iudæorum à profeſſis piam Crucis militiam.

sare cupiens, Christianos Principes atq; populos ad piũ bellum, Crucis uexillo proposito, cohortabatur, Dux eius belli ipse futurus. Ac de Principib. quidẽ Matthias Rex Vngarorũ, Philippus Burgundiorum, & Christophorus Maurus Venetorũ Dux, eam militiam professi erant. Cazimirus Polonus, ne idẽ faceret, Prussico bello impediebatur: permulti tamẽ è Polonis priuati nomina dedêre, ita ut ij propè duodecim millia conficerent. Ab his igitur Iudæorũ facultates direptæ erãt: ac propterea ciues multati, quòd huic militiæ fauissent. Mox ante finẽ eiusdẽ anni, Rex Corcini minorũ Polonorũ Conuentũ habuit: quibus quum duodenũ grossorũ in iugerũ tributum, ad mercenariũ militem in Prussia, constituissent, expeditio remissa est. quod idem Coli Maiores Poloni fecêre. Nam quum secundæ nostrorum res in Prussia essent, minimè expeditionem requirere uidebantur.

Ciues adiuto rũ multati.

Tributo iugerali dato.

Remissa est expeditio.

DE REBVS FELICITER IN PRVSSIA GEstis, & Russis ab Odrouanzorum iniuria liberatis. Caput XV.

SEquenti anno, qui fuit 1465. Nouũ oppidũ in Prussia diu obsessum Regi deditũ est: & liberè abire permissi, qui uellent, quinquaginta tribus curribus res suas asportarunt: Mons uerò Dobrinẽsis, qui magnã in Nouo oppido nostris existentibus opportunitatẽ incõmodandi habebat, à Nicolao Zalinio præsidio firmatus est, collata publicè in stipendiũ pecunia, quæ res tardius animad uersa, tam malè habuit hostes, ut in rixa, qua alius in aliũ culpam neglectæ cõmoditatis reijciebat, duodecim ex ipsis desiderati esse dicãtur. Vere insequẽti Rex Leopolim cũ paucis excurrit, quòd Russi opẽ eius contra uim & iniurias Andreæ Odrouãzi, Palatini & Præfecti Leopolensis, imploràssent: sed quũ is paulo antè obijsset, &

An. 1465.

Nouum oppidum deditũ, & Mons Dobrinensis præsidio firmatus.

Prussi præterea in se fremẽtibus.

Russi ab iniuria Odrouanzorũ liberati.

Ioannes frater ei hæres esset, illud modò actum est, ut Ioannes Præfecturis omnibus amoueretur, accepta à Rege uiginti millium, ab ipsis Russis numeratorum, pecunia: cuius nomine fratres ipsi Præfecturas illas addictas tenebant. Russicis rebus ita compositis, Rex Corcinum dispositis equis ad Comitia uenit: quò ex Minore Polonia & Russia frequentes Consiliarij conuenerunt, è Maiore uerò Polonia Lucas Gorcanus Posnanienſis, Stanislaus Ostrorogus Calisiēsis, Petrus Oporouius Lenciciēsis Palatini, & Sciborius Chelmius Succamerarius Posnanienſis, Legati cum libera potestate missi sunt. Quindecim diebus in consultando consumptis, placuit, ut Maioris Poloniæ Nobilitas in Prussiam expeditionem statim faceret, Choiniciamq; circūuallaret, donec mercenarij milites conuenirent: eam uerò ob causam illi ipsi Maiores Poloni senos tantùm grossos, cæteri autem duodenos, in emerita ac deinceps emerenda stipendia, ante medium mensem Iulium conferrent. Dum hęc ita fiunt, Paulus Episcopus Varmienſis, quum animaduerteret, res Crucigerorum inclinatas esse, & à pace tamen eos abhorrere, partium Regiarum se deinceps fore professus, arcium & oppidorum suorum adeundorum potestatem fecit Regijs militibus, qui Passeneimi, Nideburgi, & Vormithæ in prę sidijs erant, ut nō solùm ea tuerentur, sed etiam cōmunem iam hostē inde infesta rent: quæ res Magistro peracerba accidit, magisq; seriò is de pace dein cogitare cœpit. Venerunt sub idem tempus Sciborius Gubernator Prussiæ, & Gabriel Palatinus Culmenſis ad Regē, cum Legatis Nobilitatis Prussicæ, & trium Ciuitatum, orātes, ut Rex Marieburgum tandem accederet, ac tam diuturno bello, quo exhausti essent, finem imponeret: fore enim, quum eò accesserit, ac

In Comitijs Corcinenſib.

Expeditio Maioris Poloniæ decreta.

Episcopus Varmiēsis ad Regē desciſcit.

Rex ad Marieburgū inuitatus, sed

ac propius bellum ostentârit, ut ad eum ciuitates deficiant, & Crucigeri ad quasuis pacis conditiones perducantur. Rex quum conuocasset Consilium, omissa profectione Marieburgum, Choiniciam adoriri, necquidquam reclamantibus Prussis, statuit: quò militibus hostium, qui ex Germania & Boemia deducebantur, transitum intercluderet, Poloniamq; Maiorem ne hostilibus excursionibus exponeret. quò quum Rex uenisset, Starigradum ei deditum, ac Slochouia (quæ amplitudine & munitione Marieburgo non multum cedit) à Polonis recuperata est, hoc quidem pacto. Excurrerant eò quadraginta Poloni pedites, ut aliquid fortè è subiectis agris raperent: eos Martinus Sissouicius ex arce conspicatus, omnibus militibus, quos in præsidio habebat, deductis, persequi instituit. Sacerdotes tantùm duo, cum Ludimagistro & aliquot scholasticis adolescentibus, in arce remanserant: qui quamuis Pomerani, tamen benignioribus usi Polonis, permolestè ferebant, eos per dolum arce excidisse. Solitudinem igitur nacti, occasionem referendi gratiam benemeritis nõ negligendam sibi esse rati, portas arcis superioris occlusêre: ostioq; turris effracto, Georgium Dambrouium cum sedecim sociis, cassibus uenatorijs submissis, extraxêre, & cum his pariter clamorem sustulêre. quo consternati Pomerani, quum in arcem se recipere uellent, subeuntesq; saxis supernè deiectis arcerentur, foris uerò à quadraginta illis peditibus, significatione eorum qui in arce erãt animatis, peterentur, celerrimè in Stolpensem ditionem profugerunt: remuneratiq; sunt à Rege sacerdotes & scholastici. Hoc autem exemplo & alia quoq; oppida Regi sese dediderunt.

Choiniciam adoritur.

Starigrado & Slochouia potitur.

Sacerdotibus & scholasticis propter benignitatem Polonorum arcem prodentibus, &

A Rege remunerati.

DE PACE, DIV OPTATA, CVM CRVcigeris confecta. Caput XVI.

Ad pacem Crucigeri tandem inclinato.

DEiecerunt itaq; hæc magnopere Magistri & Crucigerorum animos: propterea q; Conuentu Kinix bergæ habito, Magister Ludouicus primus ipse sententiam dixit, in quam ab omnibus itum est: nimirum, ut pax cum Polono conficeretur, si minus æquis, at tolerabilibus conditionibus. Quamobrem missus euestigiò ad Regem Bernardus Sūbergius, tempus locùm q; colloquio de pace habendo petiuit. Nihilo ferociorem secundæ res Regem fecerant: & iam antè Rex ipse ostenderat Legato Apostolico Rudolpho, non abhorrere se à pace. Conuenit autem, ut ad diem Natalem Virginis Mariæ Rex Toruni, Magister uerò Culmæ esset: illi autem, qui de cōditionibus collocuturi & tractaturi erant, Culmeseæ, medio ferè utrinq; spatio, conuenirent: accitus q; est ad eam rem Rudolphus Lauantinensis Episcopus, Legatus Pōtificius: qui ad uicesimam sextam diem Augusti, paucis post Regem horis, uenit: Crucigeri aliquandiu exspectabantur. Postridie igitur mandata Pontificis Legatus exposuit, Regem q; ad pacem cohortatus est. Responsum est Legato Regem, quamuis iustum bellum satis prospero successu gereret, uictoriam q; penè in manibus haberet, facilem tamen fore ad faciendum pacem, & in æquis conditionibus acquieturum esse. Vbi Magister quoque cum suis aduenit, placuit, apud Mesouiam potius, quàm apud Culmeseam, Conuentum agere sub papilionibus. Sub idem autem tempus Choinicenses, Polonorum oppugnationem ultrà non ferētes, ipsis se dediderunt: & uitam fortunas q; pacti, neq; unquam contra Polonos arma se sumpturos sanctè iurati, omnibus bombardis & apparatu bellico relictis, lachrymantes

Rege uerò nunquam ab ea aliena.

Ad diem paci faciendæ dictam

Legatus Pontificius accitus.

Dum Choinicenses se dedere sunt coacti.

mantes urbe excesserunt: victor autem exercitus, Toruniam ad Regem ueniens, benignè & liberaliter habitus est: Choiniciam uerò Rex impunitate donauit, quamuis cuncti eam solo æquãdam esse suaderent. Hæc ubi Crucigeris nunciata sunt, pronioribus animis ad pacem inclinari cœpêre, ueriti, ne cuncta Prussia à se deficeret. Post multorũ igitur dierum colloquia, tractatusq; cum nostris habitos, Legato Pontificio summa cura, fide studioq; adnitente, & Rege nihil de sua facilitate remittente, tandem decima die mensis Octobris optata diu pax confecta, Legati ac trium tabellionum manibus subscripta, à Rege Magistroq; Toruniam accito & utriusque consiliarijs obsignata, ac solenni iureiurando approbata est, his conditionibus, quæ in priuilegijs statuto insertis habentur. Et quauis auctoritate legati Pontificij confecta & constituta est: nihilominus Rex & Magister Oratores ad Pontificem miserunt, qui, ab ipso approbari & confirmari pacta illa cum omnibus conditionibus, peterent, adiectis in uiolatores pœnis. Hunc ergo tunc exitum bellum Prussicum, tredecim annis uaria fortuna gestum, habuit. Omnibus autem ritè peractis, ad ædẽ Virginis matris nomine nuncupatam itum est: Deo gratiæ actæ, & reliquum diei festis epulis & conuiuijs datum. Rudolphus certè Legatus tam pulchræ pacis confectæ meritam laudem apud omnes tulit, qua ille contentus, amplissima dona à Rege missa refutauit: consiliarij modò Regij titulum honoremq;, tum pensionem ducentorum florenorũ in singulos annos, quoad uiueret, in salinis Bochnẽsibus attributam, accepit, & Vuratislauiam se recepit. Magistro Ludouico, & ijs qui cum eo erãt primarijs uiris, perampla, pro cuiusq; cõditione, ab eodem Rege data munera: quumq; is, egere admodum Magi-

Pax optata confecta.

A Pontifice confirmatur.

Actæ Deo gratiæ.

Rudolphi Legati studium & integritas, Regis in eum gratitudo.

Benignitas Regis in Magistrum.

strum, comperisset, præter priora dona, quindecim millia florenorum ei ultrò dono, in emerita stipendia militum, promisit.

LIBER XVII.

DE SIGISMVNDO NATO. PRVTHENORVM iureiurando & pace confirmata, stipendijs exsolutis, & Regno Boemiæ Polonis oblato.

Caput I.

An. 1467. *Sigismundus Rex natus.*

INsequentis anni initio, qui fuit 1467. ipsis Calendis Ianuarij, natus est Regi apud Cozinicæ Sigismundus filius, pacata Prussia, bono quodam omine conficiendarum reliquiarum belli Prussici: quod Crucigeri, successu temporis, renouarunt. Rex uerò, ad tertiam diem Maij, Petricouiæ Comitia habuit: ibique post obitum Magistri Ludouici, pax reliquorum Procerum, qui Toruni non adfuerunt, solenni iureiurando confirmata est. Consultatum deinde de exsoluēdis stipendijs militum, toto Prussico bello meritis, quorum permagnus numerus cum coniugibus & liberis aduenerat: decisum, cum equitibus quidem octonis florenis in singulos annos, cum peditibus uerò quaternis. quæ summa ad bis centum & septuaginta millia florenorum perueniebat, eaque intra duos annos & semis exsolui promissa. Aegrè autem milites in eo acquiescebant, Vuladislao Damborio Castellano Naclensi, homine turbulento & seditioso, inprimis animos eorum solicitante: qui dudum Slochouiam intercipere adortus, & spe sua frustratus, ex agro arci illi subiecto prædas egerat: milites eius arcis præsi-

Proceres Prutheni iurāt.

Stipendia militum exsolutā.

Damborius homo seditiosus.

præsidiarios, fide data euocatos, perfidè trucidârat: Naclenſi quoq; territorio pecuniam imperârat: Gneſnenſis Eccleſiæ bona populatus erat: & adulterinum numũ cudere inſtituerat: nec in futurum tempus quieturus eſſe uidebatur. Is igitur quamuis clara Topororum familia, patre Inouuladislauienſi Palatino ortus, & ſenator Regius eſſet: tamen ſponſores dare iuſſus de quieſcẽdo, quum non daret, captus, & Petro Samotulio Caſtellano Poſnanienſi & Præfecto Maioris Poloniæ traditus, Calliſsiumq; ductus, capitali ſupplicio affectus eſt. Ita unius ſupplicio latrocinia, quæ iam increbreſcere cœperant, utcunque repreſſa ſunt. Cazimirus Comitijs Petricouiæ peractis, Nepolomiciam diuertit: ibi Oratores ſuos, reſponſum Pontificis Max. afferentes, audiuit: per quos, confirmatio pacis Pruſsicæ, & relaxatio interdicti, in Pruſſos Regiarum partium promulgati, Rudolpho Legato demandata erat. Aduenerant quoque Proceres Boemi, Cazimirum orantes, ut is, ſine longiore comperendinatione, aut ipſe Regnum eorum ſuſciperet: aut aliquem de filijs, cum mille equitibus, Regem ſibi mitteret: ſuis uiribus Regnum ſe ipſi uindicaturos eſſe. Gratiæ actæ Boemis Proceribus: de Regno uerò oblato, quod Cazimiro liberisq; eius iure optimo debetur, reſponſum eſt, Acceptare illud tunc, propter infrequentiam Senatus, cuius cõſilijs & auxilijs uſurus eſſet, rectè non poſſe, differriq; rem ad alia Comitia oportere.

Capite plexus.

Oratores à Pontifice reuerſi cum confirmatione pacis.

Regnum à Boemis oblatum

Differtur.

DE FILIORVM REGIS INSTITVTIONE, Nunciorum Terrarum origine, Stephani Palatini iureiurando, & repulſis atq; profligatis cæſisq; crudeliter Tartaris. Caput II.

SVb id tempus deinde Regina Elizabeta ſextum filium nono partu edidit, cui Friderici nomẽ inditum

Friderici Regis natus.

Dlugoſſus filiorum Regis magiſter.

eſt: filijs autem adultioribus, Ioāni Dlugoſſo cura & inſtitutio mandata erat. Rex Cracouia profectus, Vislicią diuertit, Conuentumq; Minorum Polonorum egit, & ſubſidium ad exſoluenda ſtipēdia poſtulauit: quod non abnuebat quidem Nobilitas, uerùm ſine Maioribus Polonis ſciſcendum ſibi eſſe, non putauit. Quare placuit bi nos, è Satrapijs ſeu Palatinatibus, Legatos ad Comitia Petricouienſia mitti: qui decernendi in commune cum cęteris Regi moderati tributi poteſtatem haberēt. Atq; hoc, tunc primùm fieri cœptum, ſic inoleuit poſterioribus temporibus: ut ſine ijs Legatis, ſeu Nuncijs Terrarum, nulla Comitia legitima haberentur: neq; tributum decerni, ac ne lex quidem ulla ferri poſſe uideatur. Comitijs inſtitutis Petricouiæ, tractatum eſt de ſubſidio in Pruſsica ſtipendia conferēdo. Inſequenti anno Cazimirus Rex, ſub finem Ianuarij Cracouia diſcedens, in Ruſſiam contendit: menſemq; unum & ſemis Leopoli exegit, Stephanum Palatinum Valachiæ exſpectans, ut ab eo fidelitatis iuramentū, ex conſtituto, acciperet: uerùm ille, multa cauſificatus, non uenit: iuſiurandum tamen Ioanni Muziloni Palatino Podoliæ, & Spitconi Iarosla uio Succamerario Præmisliēſi, Legatis Regijs ad ſe miſſis, dedit: recepitq;, poſtea ſe Cameneciam, uel Colomiā, uel Snatinum, ad Regem eſſe uenturum, modò ut duobus menſibus antè de tempore certior fieret. Per eadem tempora Zauolgēſes Tartari (hoc eſt, qui ultra Volga ſiue Rha fluuium habitant) Maniaco Duce, quum Boryſthenem tranſmiſiſſent, tribus agminibus factis, in Li tuaniam, Podoliam, & Valachiam ſeſe infuderunt: Voli niamq; impunè depopulati, ad decem millia hominum abegerunt: in Podolia uerò nihil incommodi acceptum, quum ad Trebouulam iuſtus Polonorum & Ruſſorum exerci-

Nunciorum Terrarum origo, & poteſtas.

De ſtipendijs exſoluendis.

Stephani Palatini Valachiæ iuramentum.

Tartari Zauolgēſes, Maniaco Duce, Volhiniam populantur ſed

Ex Podolia repelluntur, &

exercitus, Raphaele Iaroslauio Leopolienſi, & Paulo Iaſcnio Belſenſi & Chelmenſi, Præfectis ducibus, præſtò eſſet: in Valachia denique à Stephano Palatino ter profligati retroceſſerunt, filio Ducis amiſſo. quem captum, quum à patre minaci Legatione repeteretur, Stephanus præſentibus centum Legatis diſſecari. & mox ipſos quoq; Legatos palis ſuffigi iuſsit, uno excepto, quẽ truncato naſo & auribus, nuncium rei geſtæ ad Maniacum remiſit.

In Valachia profligatus

Diſſecantur & palis ſuffiguntur.

DE IVREIVRANDO MAGISTRI CRVcigerorum, Iurium confirmatione extorta, & Vuladislao Boemorum Rege facto. Caput III.

COmitia deinde Petricouiæ Rex habuit, quę in qua drageſimum diem extracta erant: ſub quorum tempus aduenit Henricus Plauenius, Magiſter Crucigerorum Pruſsicorum recens creatus, cum duobus Cõmendatoribus, ac iuſiurandum fidelitatis Regi ſolenni cerimonia dedit: ac breui poſtea repentina morte extinctus eſt. Primis autem diebus anni ſequentis 1470. Cazimirus hyemis commoditate uſus, Ploſcum, Vitepſcum, & Smolenſcum, (quæ loca totos ſexdecim annos non uiſerat) pleriſq; Lituanis Proceribus comitãtibus, adijt: conſtitutisq; rebus Lituanicis, primo Vere tandem in Poloniam reuertit: deinde Petricouiam ad XXVIII diem Octobris ire perrexit. Ibi quum ſubſidium ad exſoluenda ſtipendia popoſciſſet (quod erat Comitiorum caput) obiecta eſt Maiorum Polonorum infrequẽtia: & quòd ad eam diem iura Regni & prærogatiuas Ordinum, à Maioribus ſuis datas, diplomate ſuo non confirmaſſet (recuſabat enim id Rex, ſeu uerius tergiuerſabatur, in gratiam Lituanorum: ne recuperare ab eis, quæ detracta

In Comitijs quadragesimo dierum.

Magiſter Crucigerorũ iurat.

An. 1470. Rex Ploſcum, &c. hyeme adit.

Tributum in exſoluenda ſtipendia nõ.

Niſi poſt diploma

de Polonorum Regno possidebāt, cogeretur. Eò namq; spectabat diplomatis exactio, & hoc erat eius caput potissimū) uerùm ubi ille diploma, quod poscebatur, consignatum exhibuit, colonis quidem duodecim grossorum in iugera, oppidanis autem in domos pro portione, tributum impositū est. Missi ex ijs Comitijs ad Pontificem Regij Legati, Michael Abbas Lissecensis siue Caluimontanus, & Iacobus Debenius Cancellarius Regni & Præfectus Cracouiensis, ut confirmationem pacis Prussicæ, & Regnum Boemicum Vuladislao Regis filio, peterent: ad Georgium Regem ex itinere diuerterent, eumq; cum suis hortarentur, ut resipisceret ab hæresi, & in potestate Pontificis esse uellet, ac de Regni sui successore staret promissis. Solutis Comitijs, Rex cum Regina Posnaniam, uoti à Regina nuncupati apud ædem Corporis Christi exsoluendi causa, iter fecit: Legati uerò ita, ut iussi erant, in Boemiam primùm ad Georgium diuerterunt: qui breui, dum illi uix ex Boemia egressi fuissent, uitam cum morte commutauit. Post eius uerò mortem Boemi Pragæ Comitia, creandi Regis causa instituerunt: de quibus Cazimirus certior factus, Paulum Balicium, mox Martinum Vurocimouitium, deinde Dobeslaum Curosuantium, Equites, ad Boemos allegauit, Iuris sui promissiq; ipsorū eos admonentes: req; diu agitata, XXV die Maij Vuladislaus, Polonorū Regis filius, Rex à Boemis renunciatur, quamuis reclamantibus Proceribus: qui Matthiæ Vngarorum Regi, Ioannis Huniadis filio, fauebant. Mox itaq; delecti cōplures Legati, de Primoribus, Nobilitate, & Pragensi ciuitate, pręstantes uiri, qui Vuladislaum primo quoq; tempore accirent è Polonia: frustratus uerò sua spe Matthias, nullo crudelitatis genere à Boemis & Morauis abstinebat.

Exhibitum, decernitur.

Legati ad Pontificē, &

Ad Georgium Boemorum Regem.

Rex cum Regina uota reddunt.

Georgio mortuo,

Cazimiroq; uigilante,

Vuladislaus Rex Boemorum,

Matthia neglecto,

Accersitur, &

His

His ergo de cauſis Vuladislaus, maturare profectionē ſuam in Boemiam rogatus, acceptis à patre ſeptem milli bus equitum ac duobus peditum, ductoreq; exercitus Paulo Iaſenio, uiceſima quinta die menſis Iulij Cracouia egreſſus eſt, deductus à patre bidui itinere: iuerūtq; in comitatu eius inſignes, Nicolaus Epiſcopus Camenecenſis, Vincentius Enenſis, & Paulus Laodicenſis (à quibus Pragæ diadema ſolenni ritu accepit) Stanislaus Oſtrorogus Caliſsienſis, Nicolaus Cutenius Lencicien ſis Palatini, & Ioannes Dlugoſſus præceptor. Proficiſcenti uerò ſex Duces Sileſiorū ſe adiunxere: apud Cloſcum autem, obuiam uenientibus Proceribus Boemis & omnium Ordinum permagna multitudine, in leges Boemorum iurauit, pacatamq; Regni poſſeſsionē adijt, Matthia domeſticis incommodis & motibus reuocato.

Mature profectione in Boemiam.

Coronatur

Iurat.

DE CAZIMIRO IVNIORE, Á REGNO Vngarico repulſam paſſo. Caput IIII.

VNgari poſteaquam Vuladislaum Regis filiū, Matthia præterito, Regem à Boemis creatum eſſe acceperūt: miſerunt & ipſi Legatos ad Cazimirū Regem, alterum eius filium Cazimirum propterea Regem ſibi dari petentes, quòd diutius Matthiæ tyrānidem ferre non poſſent: quod ni faciat Cazimirus, uel à Turcis auxilium ſe petituros eſſe: ſumptus autem belli ſe prębituros eſſe, pollicebantur. Non ſpreuit eorum poſtulata Cazimirus Rex: Cazimirum itaq; filium cum non contēnendo exercitu, Petro Dunino duce, in Vngariam miſit: Derſlaum quoq; Rithuanium Palatinum & Præfectum Sendomirienſem, Ioannem Tarnouium Voinicenſem, Stanislaum Vatropcam Sandecenſem, Stanislaum Sidlouecium Zarnouienſium Caſtellanos: & Paulo Iaſenio.

Vngari

Cazimirum filium Regē petunt.

Matthiæ tyrannidē pertæſi.

Miſſus; Cazimirus cum exercitu.

ex Boemia reuertenti, mandauit, ut è Morauia rectà in Vngariam contenderet, & cum Cazimiro copias suas coniungeret. De his Procerum suorum consilijs factus erat certior Matthias: itaq; nihil sibi reliqui fecit ad festinationem, & quascumque habuit in Morauia & Silesia copias, in Vngariam contraxit: Primoresq; partim terrore, partim ingentibus promissis, ad se reuocauit. quos secuti cæteri, fidem mutarunt. Cazimirus autem aduenies, præterita Cassouia siue Cosicia, apud Nitriam, quæ in ditione Strigoniensis Archiepiscopi erat, statiua habuit: neque quisquam Vngarorum Procerum ad eum uenit. Matthias uerò quum sedecim millia hominum in exercitu haberet, apud Budam occurrens aduentanti Cazimiro, trium milliarium spatio ab eo castra metatus est: nec tamen pugnæ copiam faciebat Polonis. Dum sic utrinque tempus teritur, uenit ad Cazimirum Polonorum Regem Tilemannus Slechthus Canonicus Colonienſis, Cubicularius Pontificis Maximi Sixti quarti, hortans eum ad pacem cum Vngaro faciendam: idq; faciebat, ne Matthias à Turcico bello auerteretur. Non difficilem se Cazimirus Pontifici præbuit, & utriusque partis Proceribus pacis arbitrium permisit: Tilemanno autem in Vngariam proficiscenti Ioannem Vatropcam, cum mandatis ad filium & Vngaros Proceres, comitem adiunxit. Interea uerò mercenarij milites, ob non soluta stipendia, dilabi cœpêre è castris Cazimiri iunioris: quorum discessione Primores exercitus persuaserunt Cazimiro, ut in tutum se reciperet. qui quidem recessus effusæ fugæ fuit simillimus. Meritò autem tunc ea ignominia Polonis Diuinitùs accidisse credita est, quòd proficiscentes in Vngariam, soluta prorsus disciplina militari, omnis generis iniurijs & contumelijs

Matthias Rex in suo negotio vigilantiæ.

Et Procerum uoluntatibus mutatis,

Legato insuper Pontif. interueniente,

Militibusq; dilabentibus,

In tutum se recipit.

Cum merita Polonorum ignominia.

melijs ſibi non temperauerunt. Peracerba hæc omnia Cazimiro Regi acciderunt: huc que & illa cura accedebat, quòd non habebat, unde militibus ex Vngaria reuerſis merita ſtipendia exſolueret. Reditus enim Præfecturarum, ad ſumptuoſas illas duorum filiorum in Boemiam & Vngariam expeditiones, ita exhauſerat, ut ne in quotidianum quidem victum ſumptus ei ſuppeterent. quo factum eſt, ut milites quibus non numerabantur ſtipendia, uias publicas latrocinijs infeſtarent. Hanc itaque ob cauſam in Colenſi & Corcinenſi Conuentibus duodenûm groſſorum in iugera tributum conſtitutum fuit: ſacerdotalis uerò Ordo, Gneſnenſis, Cracouienſis, Vuladislauienſis, & Poſnanienſis diœceſeon, haud contemnendo ſubſidio Regem iuuit, omnibus dimidios reditus (ſecundum ueterem æſtimationem) conferentibus: præter Cracouienſem diœceſim, in qua, propter exquiſitiorē æſtimationem, octonideni groſsi in marcas collati ſunt. Miſſus deinde à conſiliarijs Regijs Caſtellanus Sandecenſis ad Vngaros Proceres, de pace ſiue inducijs inter Reges conficiendis: quæ annuæ factæ ſunt.

Ad ſtipendia exſoluenda.

Dum latrocinia ereſcunt,

Tributum eſt conſtitutum.

Inducia cum Vngaris.

DE BELLO CVM VNGARIS ET pace, ſiccitate magna & crebris incendijs. Caput V.

ANno 1473, Cazimirus Comitia Petricouiã edixit: uerùm de Minoribus Polonis nemo ferè Procerũ affuit. Offenſi etenim erant diſtributione bonorum ſuperioribus Comitijs, iniquius (quemadmodum ipſis uidebatur) facta: in qua Ioannes Tarnouius Caſtellanus Voinicienſis, Dobeslaus Cmita Lublinenſis, & Staniſlaus

An. 1473. Minores Poloni ad Comitia non uenerunt, offenſi imqua bonorum diſtributione.

laus Vastropca Sandecensis, immeritò pręteriti esse existimabantur: sed hi tamen postea deliniti sunt à Rege.

Aestus & siccitas in Polonia, &

Hoc etiã anno æstu & ardore usque adeò uexata est Polonia, ut aluei fluminum plerorumq; arescerent: Vistula etiam apud Toruniam esset uadabilis: syluæ saltusq; radicitùs arderent: segetes (uernæ præsertim) squallerent pecudes & iumenta oblitis limo cum herba uorato intestinis interirent: incendia quoq; urbium, oppidorum & uillarum crebra extitêre.

Crebra incendia.

Stradomia quidem ad uicesimam sextam diem Iulij penitus conflagrauit: postridie uerò coorto in cœnobio Virginũ apud sancti Andreæ incendio, tota ea platea, quæ Arcensis dicitur, & proxima Canonicorum arsit: arx ægrè defensa. Conflagrarũt etiam Velisca, Coninum, Balsum, Chelma, Lubomlia: præterea basilica Lenciciensis, cum uicinis domibus Archiepiscopi & sacerdotum: itemq; Mogilnense monasterium.

Matthia populante Submontanos,

Anno uerò sequenti Matthias Rex Vngarorum exercitum sex millium hominum, Duce Thoma Tarcio, in Submontanam Poloniæ oram immisit. Itaq; turmatim Vngari excurrentes, omnia ferro & igni uastabant.

A Cazimiro tardè nimis resistẽte,

Inspectabat ferè hanc Regni sui uastationem Cazimirus Rex, Visliciæ tum Conuentum agens, ac de bello Vngarico depellendo consultans: ubi senum grossorum in iugerum cõtributionem impetrauit: militiamq; siue expeditionẽ bellicam, quæ libera & arbitraria Nobilitati tunc erat, pro modo facultatum siue redituum cuiusq; fieri debere, decreuit.

Nobilitateq; mãdata eius paruipendente,

Apud Opatouecium itaq; conuenire iussa Nobilitas ad bellum Vngaricum depellendum, segnius conueniebat, mandata lenti Regis paruipendens: expectabatq; Rex Opatouecij, & cunctantes crebris nuncijs dimissis, frustra conuocabat. Interim autem Poloni & Vngari proceres, nuntijs ultrò citroq; missis,

missis, pacem inter se fecêre his conditionibus: ut munitiones interceptæ & captiui utrinq; redderentur: damnorum datorum neutrobi mentio fieret: Vngaro cum Polono & Boemo ut triennes induciæ essent: quas si quis Regum uiolare uellet, subditi eius ne ei dicto audientes essent: quisquis uerò cõtrà aliquid tentaret, pro hoste & perduelli haberetur. Hoc uerò facilior fuit Matthias ad æquas conditiones, quòd Transyluanienses à se alienatos uidebat, & ad Cazimirum deficere uelle intelligebat: adhæc Mahometes Turcarum Imperator cum ualido exercitu Bosnam inuaserat, & Iaice arcem acerrimè oppugnabat: sed repulsus cum ignominia, demersis in profluente bombardis, abscessit. nihilo magis tamen Matthias Rex postea quiescebat: sed Comorouium, locupletem inprimis hominem, qui Cazimirum Regis Poloni filium receptauerat, ulcisci instituit: nullo'que negotio septem arces eius, Poloniæ finitimas, in potestatem suam redegit, ultrò dedente eas ipso Comorouio, & in Poloniam excedente cum omni familia, acceptis à Matthia tyranno octo millibus florenorum.

Pax est facta.

Matthias tamen Rex nõ quiescit, & Comorouium persequitur.

DE BELLO CONTRA VNGAROS à Polonis & Boemis infeliciter gesto, Tartarisq; paucis Russiam uastantibus.

Caput VI.

AD medium deinde Iunij, Petricouiæ Rex Comitia habuit. ibi affuerunt Oratores Vuladislai Regis Boemorum, Polonorum opem contra Vngarum, Morauiam & Silesiam infestare non cessantem, implorantes. Itaque missa sunt filio à Rege uiginti quatuor millia aureorum in subsidium belli: contra Silesios uerò, qui & Poloniam subinde uexabant, & Mat-

Vuladislaum contra Vngaros Cazimiro adiuuare incipiente.

thiæ partes sequebantur, placuit rem geri totius Regni expeditione: iussæque omnes copiæ ad medium mensis Augusti, ad Mestouiam conuenire. Rex Conuentu soluto Corcinum diuertit, ad bellum se apparaturus: interim uerò ei nuntiatur, Podoliam atque Russiam à Tartaris, duce Aidoro Ecigeris filio, populabundis peti: nihil tamen rerum utilium prouidit. Itaque factum est, ut à septem millibus Tartarorum, & eorum malè armatorum, omnis tractus circum Cameneciam, Haliciam, Glinianos, Dunaiouiam, & Gologoros, centum ferè milliarium longitudine, latitudine uerò triginta, cædibus & incendijs miserabiliter, nemine resistente, uastaretur, plurimique mortales pecudum in morem, opprimerentur & abigerentur. Dunaiouiam, oppidum suum, Gregorius Archiepiscopus Leopolienſis strenuè tutatus est: Pomorzanos uerò Suinca, uir generosi animi, cum sex modò socijs defendit. Rex ergo ad Silesicum bellum intentus, ad constitutum tempus apud Mestouiam affuit: sed copias, tardius conuenientes, totas sex septimanas exspectauit, ita ut commodum belli gerendi tempus præterlaberetur. Ita tunc soluta erat omnis disciplina militaris. Fuit autem & illa moræ causa, quòd Nobilitas Cracouiensis orę negabat, se ad externam militiam esse profecturam, nisi sibi præscriptum legibus stipendium numeretur: quorum pertinacia ægrè victa, sexta demum & uicesima die Septembris Rex castra mouit, aucto etiam exercitu Tartaris & Lituanis, ita ut ad sexaginta millia armatorum in eo esse crederentur. Ingressus itaque Oppolienſem tractum, Cruciborgũ & Bycinam oppida cepit: transmissoq; Odra, uadabili tunc propter siccitatem, Vratislauiam contendit, ubi à Matthia se exspectari acceperat,

Tartari

Pauci & male armati multa miserabiliter uastant.

Dunaiouo et Pomarzanis strenuè defensa:

Profectioni ad bellum Silesicum,

Soluta disciplina militari.

Magnus Polonorum exercitus

perat. Occurrerunt ei interea Oratores Vngari atque Boemi, inducias postulantes: uerùm in congressum Vuladislai filij res dilata est. nec abhorrebat à pace Cazimirus: sed Matthias, ad omnem rei bene gerendæ occasionem attentus, pacis consilia turbauit. Apud Olauiam Poloni castra habebãt: nec ignorabat Matthias, Polonos spe pacis componendæ securius ac remissius agere: itaque populationi intentos adoritur, & nullo ordine discursantes, partitis copijs, excepit, facileque in fugam uertit. Accurrunt Tartari è propinquo: redit & fugientibus uirtus in præcordia: instauratur prælium. Rex etiam Polonus, re cognita, submittit suis in auxilium Comitatũ suum aulicum cum Paulo Iassenio Thesaurario: ipse uerò cum reliquo exercitu subsequi festinat. Hostes igitur, ubi aspexêre uires Polonorum augeri, non prius constitêre, quàm Vuratislauiam peruenerunt. Ceciderunt eo conflictu de hostium exercitu mille, nobiliores sexaginta capti. Quarta demum & uicesima die Octobris Vuladislaus Rex Boemorum aduenit: uiginti millia pugnatorum habebat is in exercitu, maxima ex parte peditum. Salutatione & gratulatione mutua facta, Vuratislauiam itum est: & in conspectu urbis ambo exercitus, coniunctis castris, assedêre: cæterùm desides ac inertes tempus terere, & nihil in medium consulere. Communierat castra sua Matthias ad urbem, ut è re nata consilium capere posset: inde tacitus speculabatur, quid Reges inceptarent, cum suspirijs & uulsione capillorum dictitans: Facilè se totum Orbem terrarum Imperio suo subiugaturum esse, si tantas talesq; haberet copias. Vastabantur modò pagi, discursantibus quoquouersus Polonis Boemisq; unde tandem duplex malum exercitum inuasit, pestis,

A Matthia ad omnia attento

Fugatur, nostri rursus aduntur.

Postquã autem coiunxit se Vuladislaus cum patre.

Desides atq; inertes tempus tererent, imò

(Matthia uellente sibi capillos)

Duplici in-

commodo exercitum afficerent,

peſtis, & frumenti penuria. Creuerat autem hæc Polonorum licentia & contemptus Imperij Regij & Magiſtratuum, ex quo ſe cum Boemis coniunxerunt. Antè enim aliquid diſciplinæ ſupererat, quum tres homines Equeſtris Ordinis, ob raptam è templo cum uaſe argenteo ſacroſanctam Euchariſtiam, iuſſu Regio, inſpectante uniuerſo exercitu, cremati ſunt: ſed id quoq; iam, deprauantibus noſtros Boemis, pro piaculo haberi deſierat. Quanquam autem ceſſabãt humana tunc iudicia: Diuinitus tamen haud impunita manſêre tam abominanda ſacrilegia. Exortum enim fortuitò incendium non exiguam caſtrorum partem abſumpſit, nec quicquam opem ferente tanto exercitu. quo incendio plurimi mortales & equi, & quingenti currus, hauſti ſunt: repertaq; in ſemiuſtulatis curribus, uaſcula ſanctorum Religionis Chriſtianæ myſteriorum. Matthias quoq;, ubi uidit tantum illum Polonorum & Boemorum torporem ac inſcitiam, deſpicere eos, quos initiò formidarat, cœpit: miſsisq; in Poloniam expeditionibus copijs, Siradienſem oram & Maiorem Poloniam infeſtauit ac uehementer afflixit, nemine repugnante. Arx Medirecia excurſione illa in hoſtium poteſtatẽ uenit, dedente eam Senduoio Burgrabio, nulla neceſsitate ad id adacto. ob quod facinus is, poſt finitum bellum, patrimonio multatus eſt à Rege. Hæc quum ita fierent, & peſtis fameſq; in caſtris Polonorum atque Boemorum inualeſceret, de pace inter Reges agi cœptum eſt: quæ ſatis æquis conditionibus conuenire potuiſſet, niſi Elizabetæ Reginæ Polonæ, faſtus & pertinax odium obſtitiſſet. Nam ea Matthiam, affinitate bellum finire cupientem (quòd neque Regio neque Ducali genere ortus eſſet) generum aſpernabatur, & (quòd patrui fratriſq;

Polonorũ moribus conuerſatione Boemorum corruptis,

Propterea q; et Diuinitus puniti:

Matthias,

Poloniam uastat,

Arcem Medirecia capit,

Pace tamen ad extremũ facta

trisq; sui inimicus esset) auersabatur, ita ut nullis persuasionibus de sentẽtia dimoueri posset (indulgebat autem ei plusculum Cazimirus.) Inducię tamen triginta mensiũ constitutæ inter Reges, & captiui munitionesq; interceptæ utrinq; redditæ. Venerunt postea statim, finito bello, Oratores Ludouici Ducis Bauarorũ, qui petebant Georgio Ducis filio Heduigim, filiam Cazimiri, in matrimonium: nec abnuit Cazimirus generum.

Triginta mensium.

Heduigis despon. a Georgio Duci Bauarorum.

DE STEPHANO VALACHO CVM TVRcis bellum gerente, Capha urbe capta, & Polonorum trepidatione. Caput VII.

PEr idem tempus Mahometes, Turcarum Imperator, quum Radulonem Palatinũ Transalpinæ Moldauiæ contra Stephanum adiuuissẽt, tributariumq; fecisset, missis in Moldauiam copijs ingentibus, Stephanum subigere adortus est: uerùm is à Stephano Palatino, qui uix quadraginta, uel (ut alij uolunt) triginta millia habebat, insigni & omni æuo memorabili clade apud Barladum amnem & Racoueciam paludem profligatus est. Centum uiginti millia in eo exercitu fuisse dicuntur: nec prius fugam stitêre Turcæ, quàm Danubium transmiserunt, persequentibus fugientes Valachis, & usq; ad lassitudinem trucidantibus, uel in paludem ac Danubiũ impellentibus. Itaq; ex tanto numero pauci euasêre: quin & ij qui uiui in potestatem hostium uenerant, Stephano iubente omnes, præter paucos insigniores, interfecti sunt. Bassæ quatuor in eo prælio desiderati: signa militaria capta centum & amplius. nec tamen & Valacho incruenta cessit tanta uictoria. Permagnum autem, cùm ad uictoriam, tum ad maiorem hostium stragem, momentum ipsi attulit, quòd omnem circùmcirca regionem, in

Mahometes subiecto sibi Radulone.

A Stephano insignuter est uictus.

In magna commeatus penuria: Stephanus; gratus Deo.

primo ingressu Turcarum, exusserat: unde factum est, ut in magna commeatus & pabuli penuria, Turcæ iuxtà ac equi ipsorum debilitarentur. Moderatè Stephanus illa sua fortuna usus est, soli Deo uictoriam acceptam referens, ac toto quatriduo deinceps omni, præter panem & aquam, cibo abstinens. Ad Cazimirum uerò cum captiuis & parte manubiarum misit: & quoniam non esse quieturum Mahometem intelligebat, petiuit, ut Rex cũ exercitu propius in Russiam accederet, fidelitatisq; iusiurandum ab eo acciperet. Ad Mahometem etiam cum donis misit questum, ditiones suas à latrunculis è Turcia profectis infestatas esse, eamq; manum à se profligatam: petitumq;, ut reliquos ex eo numero, qui euasissent, ad supplicium sibi dederet: quandoquidem crederet, iniussu eius id factum esse. Quin & ad Pontificem Max. dona misit, opem contra tam potentem Christiani nominis hostem implorans. Non intermisit quoque Stephanus, nuncijs alijs post alios missis, auxilia à Cazimiro petere contra Mahometem, quem Adrianopoli ingentem belli apparatum facere didicerat. Et suadebãt Poloni ac Lituani Proceres, Lublinum ad quintam diem Iulij ad Regem uenientes, ut Valachiam, tãquam propugnaculum terrarum suarum, defenderet: nihil tamen Regem preces Senatus mouebant. ubi Derslaus Rituanius Palatinus Cracouiensis, & Ioãnes Rituanius Castellanus Sendomirienſis & Marsalcus Regni, approbantibus cæteris, grauiter in Regem inuecti sunt, quòd per ipsius, patrisq; & fratris negligentiam & conniuentiam, Polonorum Regnum, quod ipsi florentissimũ accepissent, non solùm ab hostibus, sed etiam ab ingratis socijs, & malè fœderatis Lituanis, quos ipsi in potestate haberent, miserabiliter afflictũ & accisum esset; nihil tamen effectum

Legatos mittit ad Cazimirum &

Turcam ipsum &

Pontificem.

A Cazimiro nulla auxilia impetrant.

est

est aliud, quàm ut mitteretur ad Mahometem Orator Martinus Vurocimouicius Dapifer Cracouiensis, postulatum & monitum pro ueteri amicitia, quæ inter Polonorum ac Turcarum Reges constaret, ne ille Valachiæ, quæ in ditione Regis Poloni esset, bellum facere pergeret: aliter, coactum iri Cazimirum, bellum suis illatum summa ui propulsare: si quid Stephanus peccasset, Cazimirum subditum suum ad satisfaciendum adacturum. Interea Mahometes Capham urbem munitissimam maritimam, Genuensiū ditionis, celeberrimo Imperio nobilem, in potestatem suam redegit, proditione primorum ciuium Italorum, totis quinq; annis instructa: capraq; urbe, Nobilitas cum uxoribus & liberis, & ipsis proditoribus Constantinopolim translata: plebs uerò dimidia parte facultatum multata, in suis sedibus aliquandiu relicta est: postea tamen & ipsa in seruitutem abacta est. una tantùm nauis, quæ centum quinquaginta ephebos Caphensium formosissimos, contumeliæ & libidini Barbari Tyranni destinatos, & luculentam supellectilem, ex præda coactam, uehebat, in Stephani potestatem, dedētibus remigibus, uenit. Capha, & arcibus castellisq; circumiacētibus potitus Turcicus exercitus, ad Moncastrum siue Bialogrodum nauigauit: eamq; urbem, ad ostia Tyræ siue Nestri fluuij in pontū Euxinum sese exonerantis sitam, aut expugnauit, aut potius immi nere ei cœpit. Stephanus autem (cuius iam Legatos & exploratores 160 Mahometes trucidauerat) imparem se esse hostium uiribus sentiens, in montium & syluarum latebris sese continuit: munitiones uerò, quò distineret hostem, præsidijs firmauit. Hæc quum celeri nuncio in Poloniā perlata essent, pauor ingens & trepidatio mentes hominum inuasit, non secus, ac si ipsa iam Podolia

Sed Legatum tantum ad Turcam.

Capha urbe capta Mahometes.

Ad Moncastrum accedit.

Stephanus autem congredi non audet.

Polonia trepidat.

& Ruſsia uaſtaretur: placuit tamen Vurocimouicij aduentum exſpectare.

DE VISTVLAE INVNDATIONE ET LOcuſtis, Heduigis cum Georgio Duce nuptijs, & Turcis Podoliam ex Valachia attingentibus. Caput VIII.

Viſtule inundatio portentoſa.

PEr eos dies quum ingens uis imbriū decidiſſet, tantum inundauit Viſtula, ut Cazimiriam & Stradomum, oppida Cracouiæ contigua, aqua operiret, & ad altaria templorum pertingeret. quod eò portentoſius fuit, quòd toto ſuperiori triennio tanta fuerat ſiccitas, ut non modò apud Ploſcum, ſed etiam apud Torunum, uadabilis eſſet pediti Viſtula. Hoc etiam ferè tempore locuſtarum uis ingens, Lenciciēſem oram atq; Maſouiam peruagata, non modò ſegetes atque prata, uerùm etiam arborum frondes depaſta eſt. Cazimirus Corcino Cracouiam egreſſus cum Regina, Heduigim filiā natu maximam, quam Georgio Duci Bauarorum Ludouici filio deſponderat, Poſnaniam deduxit: & adiunctis ei Caliſsienſi & Lencicienſi Palatinis, ac cæteris claris uiris & matronis, ad ſponſum miſit: doſq; ei triginta duûm millium aureorum fuit. aduenienti autem non modò ſponſus cum amicis, uerùm etiam Fridericus Imperator cum Electoribus & mille equitum comitatu, obuiam profectus eſt. Redierat interea à Turcarum Imperatore Mahomete Vurocimouicius: renūciabatq;, apud Varnam, cum ingentibus copijs in Valachiam contendentem, illum ſe reperiſſe, expoſitisq; mandatis Regijs, hoc ab eo reſponſum accepiſſe: Illum poſtulata Regis facturum fuiſſe, ſi ea apud Adrianopolim in procinctu accepiſſet: Tranſalpinenſium ac Tartarorum, ſibi uectigaliū, querelis &

Locuſtæ horribiles.

Heduigis filia Cazimiri.

Ad ſponſum deducta.

Legato à Turca reuerſo.

relis & precibus deesse non posse. Hæc Vrocimouicius referebat: consequebantur autem eum ipsius Stephani nuncij, alij post alios, auxilium petentes, ac ut de Podolia & Russia Rex esset solicitus, admonentes. Periculum enim esse, ne Turcæ, peruastata Valachia, in eas oras continuata populatione excurrerēt. quod quidem ita accidit. Percursata namq; omni Valachia, Socauia, & Chocimo alijsq; munitionibus frustra tentatis, Podoliæ fines ij attigerunt, & aliquot uicos ignobiles ac pagos exusserunt. His itaq; cognitis, Cazimirus Russiam omnem ac Podoliam & Belsensem tractum arma sumere, & cum lasenio Thesaurario sine mora adesse iubet. Russi autem cum lasenio, quum diutius apud Cameneciam statiua habuissent, neque transgredi sine Rege fines Regni uellent, neque domos iniussu Regio discedere: non minoribus damnis eam oram affecerant, quàm si hostilis exercitus peruasisset. Noui deinde Conuentus, Minorum quidem Polonorum Corcini, Maiorū uerò Coli, instituti. Et Corcini quidem Rege per se postulante, quaternorum grossorum tributum iugerale scitum est: Maiores uerò Poloni labefactationem iuris publici caussificati, quòd Matthias Mosinius Præfecturam Maioris Poloniæ & Palatinatum Calissiensem pariter obtinebat, tributum id renuerunt. Cazimirus Corcino profectus in Russiam, ad Belsum usq; profectus est, ut fama aduentus sui suos recrearet, Turcas uerò reprimeret: nec mora, excesserunt ij Valachia, quòd etiam classem, quæ supplementum militum & machinas ad expugnandas munitiones portabat, tempestate disiectam amiserant.

Stephano autem auxilia frustra urgente.

Podolia etiā fines Turcæ attingunt: & Cazimirus.

Post damna tamen à suis era Cameneciensi facta.

Aduentu suo in Russiā reprimit Turcas.

Classem disiectam amittentes.

T DE

DE REGE BOEMORVM FACTO CLIENte Imperatoris, Ioanne Duce Moschorum magnanimo, & Turcis ab Vngaris insigniter victis.

Caput IX.

Vuladislaus Rex Boemiæ.

PEr hæc tempora Vuladislaus Rex Boemiæ Viennam aduenies, ab Imperatore solenni ceremonia

Cliens Imperatoris.

uexillo accepto, quo se clientem Imperatoris Romani profitebatur, in Boemiam iterum se recepit. Rex autem

Rex adorato Crucis ligno.

Cazimirus, ad monasterium Calui Montis profectus,

In Lituaniã properat.

lignum Crucis Christi de more ueneratus est, ac post aliquod deinde tempus in Lituaniam festinauit. Is enim tunc erat rerum Lituanicarum status, ut Regis præsentiam uehementer requireret. Nam Ioãnes Moschorum

Propter Ioannem Ducem Moschorum.

Dux, subacto Nouogrodo magno, & compluribus arcibus atque castellis finitimæ Russiæ, quæ Alba dicitur, & magno Lituanorum Duci parebat, uehementer reliquæ Russiæ & Lituaniæ imminebat. Amplum quidem is Principatum à Maioribus suis acceperat: uerùm

Post iugum Tartarorum

Tartaris qui trans Rha siue Volgam fluuium incolunt, obnoxium atque tributarium usqueadeò, ut Legatis atque etiam uectigarijs tributum petentibus, uel alia quauis de causa uenientibus, dum equis ueherentur, Dux ipse pedester obuiam prodiret, & lactis equini (qui potus est Tartaris gratissimus) poculum uenerabundus porrigeret: si qua gutta deinde in iubam equi destillasset, eam lamberet: interpreti, legenti literas Imperatoris, selectam uestem sabellinam substerneret: ipse cum Proceribus, eas legi auditurus, genua flecteret: nec ullum Tyranni imperium detrectaret, etiamsi bellum con

Excussum.

tra Christianos fœderatos suscipere iussus esset. Hanc igitur tam diram seruitutem Ioannes, uir magni animi & acer, sumptis armis excusserat: Russorum Principes subiugarat:

iugarat: Nouogrodum magnum, ciuitatem opulentiſſimam & ampliſsimam, ac totius Septentrionis emporio celeberrimam, quæ Alexandri Vitoudi armis adacta, centum millia aureorum numûm Magno Lituanorum Duci pendere erat ſolita, in deditionem acceperat: trecentos ciuium primores interfecerat, eorumq; facultates omnes abſtulerat: reliquis uerò ciuibus tertiã modò facultatum partem reliquerat: denique Archiepiſcopi ærarium, auro, gemmis, & omni genere opum, per multos annos congeſtarum, refertiſsimum ſpoliârat: ſolumq; aurum, argentum, gemmas, uniones, trecentis curribus aſportârat. Nam qui cæteram ſupellectilem portabant, currus fuerant innumerabiles. His igitur malis occurſurus Cazimirus, in Lituaniam profectus, quietis conſilijs cum feroci Moſcho rem compoſuit: quòd eum tanta acceſsione diuitiarum & prouinciarum numeroſis, & bellandi aſsiduitate exercitatis copijs abundare intelligeret. Hæc tunc in Lituania. Per id etiam tempus Vngari, Duce Bathoro, ex Turcis, quorum erant centum millia, inſignem & omni æuo memorabilem victoriam reportarunt.

Nouogrodũ ſibi ſcripſerat.

Vngari Turcas inſigniter uincunt.

DE MORTE IOANNIS DLVGOSSI ET Simonis Franciſcani & Cazimiri filij, latrocinijs punitis, Boemicisq; motibus.

Caput X.

QVum autem Cazimirus Rex iam grãdæuus, cum uxore & liberis in Lituania uenationibus uacans annos aliquot conſumeret: Ioannes Dlugoſſius Canonicus Cracouienſis, non multo antè deſignatus Archiepiſcopus Leopolienſis, uiuere pariter & Annales Polonicos ſcribere deſijt, uir nobilis de gente Vienauia, uir-

An. 1480.

Ioannis Dlugoſſi mors, &

tutè & constantia summa, eruditione & facundia (ut illis temporibus) non uulgari, & industria ac dexteritate in rebus gerēdis singulari præditus. Anno deinde 1482, & sequenti, pestis atrox cunctam Poloniam inuasit: qua etiam absumptus fuit Simon Lipnicien sis, Ecclesiastes disertus Bernardiniani Cracouiæ Ordinis, homo plebeius quidē & obscuro loco natus, sed probitate & sanctimonia uitæ ita clarus, ut ægroti complures ad sepulchrum eius pristinæ sanitati restituti esse memorentur. Quod quidem de Cazimiro quoq; Cazimiri Regis filio, non modò constanti fama, sed etiam certis grauibusq; testimonijs affirmatur: qui Simonem hunc intra uertentem annum cōsecutus est, apud Vilnam tabe consumptus, & in basilica eius urbis à patre solenni pompa sepultus, & ipse sanctitatis opinione clarus. Fertur autem is tam castè & continenter uixisse, ut Medicis concubitum suadentibus, si sanus esse uellet: mortem oppetere, quàm legem pietatis Christianę transgredi, maluerit. Ita ille ad æternam beatitudinem comparandam attentus fuit, uel ex uno bello Vngarico expertus, quàm fallax sit & uana mundi istius felicitas. Creuerat interim in Polonia licētia hominū & audacia, cœperantq; nonnulli Nobiliores rapto uiuere. Nec Boemia interim & Praga, præsertim domesticis motibus, quieta fuit, schismaticis & profligatis sacerdotibus in absentes Episcopos, in Cardinales, in Pontificem Max. in Magistratus, in Regem denique inuehentibus, ita ut Rex de uita sua periclitatus, ad Cuthnos montes secedere coactus esset: Senatus uerò ueteris & nouæ Pragæ à furente multitudine contrucidatus est, & monasteria direpta.

An. 1482.

Simonis Lipnicien sis, & Cazimiri filij.

In licentia hominum rapto uiuitur.

Boemici motus.

Ab hæreticis excitati.

Regi etiam periculosi.

DE

DE STEPHANI PALATINI VALACHORUM iureiurando, & cum Turcis certaminibus. Caput XI.

POrrò Cazimirus Rex in Ruſsiam expeditionem fecit, ut à Stephano Palatino pridem promiſſum fidelitatis iuramẽtum ſolenni ritu acciperet: Ruſsica & Podolica Nobilitas omnis ipſi præſtò fuit: permultiq; , etiam de Polonis & Lituanis, uoluntarij cõfluxêre, equis armisq; bene inſtructi, ita ut uiginti millium equitum, bello aptorum, comitatus ille numerum expleret. Cum hoc autem exercitu Neſtrum ſeu Tyram amnem, apud Haliciam tranſmiſit: & Colomiam, ad conſtitutam cum Stephano diem, ſeſe contulit, ac in latè patenti campo caſtra metatus eſt: nec multo pòſt Stephanus quoque, cum inſigni Procerum equitumq; caterua, affuit. Sublime ſolium in papilione Regis præparatum erat: in eoq; Rex ornatu Regio ſedebat, adſtãtibus Conſiliarijs. Stephanus itaque ubi appropinquauit, ſolus in papilionem receptus, & à Primoribus Regij Conſilij obuiam prodeuntibus ad Regem introductus eſt, uexillum ſigno terræ Valachię manu tenens: & adorato (ut mos eſt gentis) Rege, uexilloq; ad pedes ſedentis abiecto, in genua procidit. Interea ſolutis ex compoſito funiculis qui papilionem ſuſtinebant, quæ fiebant intus, cunctis longè lateq; patuêre. Ibi tunc Stephanus, nihil ea re motus, ſolenni cerimonia conceptis uerbis iuſiurandum dedit: ſe cum uniuerſa Valachia, in fide & clientela Cazimiri & ſucceſſorũ eius Regum Poloniæ, ſemper fore, nec alium quenquam Dominũ, præter ipſum, agniturum eſſe: contra quoſuis hoſtes ipſum ſummis uiribus præſtò futurũ: pacem denique bellumq; cum nemine, iniuſſu Regis, eſſe facturum. Subleuatus deinde à Rege, & ad oſculum admo-

Cazimirus in Ruſsiam

Magno cum comitatu ire fecit,

Apud Colomiam à Stephano

Iuſiurãdum accipit:

Ipſi perhumane acceptus,

admotus, mensæq; adhibitus cum tredecim suæ gentis Primoribus, & perhumanè acceptus, deniq; hospitalibus donis ornatus, in Valachiam se recepit, tribus millibus equitum auxiliariorum, ex omni numero delectorum, à Rege acceptis: quibus Ioannes, cognomento Polacus, præfuit. His autem auxilijs fretus Stephanus, particularibus certaminibus uehementer Turcas exercuit, & sæpe non sine strage fudit fugauitq;.

Ac benignè dimissus, Cum equitibus auxiliarijs

Turcas uexat.

DE TARTARIS À IOANNE ALBERTO fortiter uictis, & cum Turcis icto fœdere.

Caput XII.

CAzimirus Cracouiæ aliquandiu quietus mansit: & Fridericum filium natu minimum, ad Episcopam Cracouiensem, secundum Ioannē Ressouium tunc mortuum, euexit (quod quidem anno Christi 1488. actum est) bellumq; Tartaricum per Ioannem Albertum filium gessit. Infestabāt ij crebris incursionibus, magnisque incommodis afficiebant, Russiam atq; Podoliam, semperq; miserabilem rerum omnium faciem discedentes relinquebant: quibus tandem excitus Cazimirus, quum celeri nuncio didicisset, Podoliæ ac Russiæ Tartaros imminere: Ioannem Albertum filium, anno Christi 1489. cum expeditis copijs cōtra eos misit: cum eoq; se Russica & Podolica Nobilitas coniunxit. Iam Tartari bipartito agmine cum duobus Ducibus reuertebantur: quod dum accepisset Albertus, primum agmen, quod præcedebat & quindecim millibus equitum constabat, magno animo adortus profligauit, prædam & captiuos recuperauit, exuuijsq; hostium cumulauit. ad cæteros deinde, qui insequebantur, contendit, & in inopinatos derepente impetum fecit: atq; in eorum cæde, qui decem millium fuerunt, quasi in pecudum, ad lassitudi-

Fridericus Episcopus Cracouiensis. An. 1488.

Tartaros crebris incursionibus Podoliam & Russiam infestantes,

Ioannes Albertus An. 1489.

In duplici agmine fudit,

nem

nem usque cum suis uersatus est: ubi etiam alter Tartarorum Dux cecidit. Tunc autem Ioannes Albertus, re bene gesta, clarus charusq; cunctis haberi cœptus, militibus & captiuis reducibus, uirtutem, dexteritatem, & prudentiam eius prædicantibus. Per eadem tempora Cazimirus Rex fœdus icit cum Baiazete Turcarum Imperatore, per Oratorem suum Nicolaum Firleium, genre Leopardium, qui postea Castellanus Cracouiensis & Dux exercitus Polonici fuit, hac lege, ne quid alter alterius ditionibus incommodaret.

Magna cum sua laude.

Fœdus cum Turcis.

DE BELLO ET PACE INTER VVLADIslaum & Ioannem Albertum fratres, propter Regnum Vngaricum.

Caput XIII.

MOrtuus est tũ Matthias Vngarorũ Rex: & Vngari orbati Rege, in diuersa studia scissi sunt. Pars namq; ad Ioannẽ Albertũ, Cazimiri filiũ, Regnum detulit: pars ad fratrẽ eius Vuladislaũ, Boemorũ Regem, qui accitus à suis fautoribus, celeriter Budã caput Regni (fauore Beatricis Reginæ, spe noui matrimonij illectæ) occupauit: idq; quũ didicisset Ioãnes Albertus, accepto à patre exercitu, sub lignis in Vngariã ingressus est. Quũ autem is, patris Cazimiri iussu, qui eò ipsum incitabat, & affuturũ se ei cum ualido exercitu promittebat, proxima quæq; populabundus uexaret: Vuladislaus suorum querelis (quorũ agri uastabant̃) motus, octodecim millia pariter peditũ et equitũ coadunauit. Vix quatuor millia bellatorũ Ioannes Albertus habebat: nihil tamẽ territus hostilis aduẽtantis exercitus magnitudine, grauiter ad pugnandũ cohortatus suos, in aciẽ eos eduxit: datoq; utrinq; signo pugnæ, uentũ est ad manus. Strenuè profectò se gerebãt Albertiani, primosq; hostiũ loco moue

Matthia Rege mortuo, Regnum ad duos fratres defertur.

A Vuladislao

Ioannes Albertus

Vincitur: & rant: sed prægrauante multitudine repressi, cessêre tandem. Dux uerò ipse quum frustra aliquandiu restaurare præliũ conatus esset, duobus equis in ardore pugnæ amissis, & tertia grauiter sub uentrem sauciato, uix tandem Aperiassum euasit. Parum autẽ abfuit, quin à duobus Boemis insequentibus caperetur: quum, fracto gladio, quo se tueretur non haberet, ni Crupsius Eques Polonus accurrẽs, suum ipsi gladium porrexisset. quo quidem ille utrumq; hostem trãsfixit. Vuladislaus de euentu pugnæ certior factus, magis de salute fratris lætabatur, quàm de uictoria: itaq; pacem cum eo fecit ijs conditionibus, ut Vngariam deinceps missam faceret, acciperet autem in Silesia certa oppida: quæ omnia ditione teneret unà cum liberis suis maribus, si quos habiturus esset, tantisper, quoad Rex factus non esset: quòd si Vuladislaus, nullis relictis liberis, decederet, Ioãnes Albertus post eum regnaret apud Vngaros. quæ omnia inter fratres cõuenta, conscripta, ac Vuladislai Regis & quindecim Vngarorum signis consignata sunt: hisq; peractis, in Poloniam se Ioannes Albertus recepit.

Post rem gestam fortiter.

Pax inter fratres facta.

DE MVCHA SEDITIOSO, ET morte Regis. Cap. XIIII.

Mucha rusticanus, Cum exercitu infestans Russiam, Conniuente Stephano, Victus &

PEr hæc tempora rusticanus quidam homo, cognomento Mucha, collecto è Valachis & Russis Pocuciensibus decem millium hominum exercitu, Russiam infestabat, si non concitante, conniuente quidem certè Stephano Palatino Moldauio: quem Nicolaus Chodecius, cognomento Zemelca, uir fortis & rei militaris peritus, cum mercenario milite Polonorum fudit, multitudinemq; illam promiscuam dissipauit. Ipse autem Mucha postea captus à Russis Nobilibus, Cracouiã ad Regem

Captus.

gem missus est: ibiq; in carcere uitam finiuit. Vilna postea Rex profectus, quũ Trocos unius diei itinere perueniſſet, morbo correptus, ubi animaduertit ſupremũ uitæ diem ſibi imminere, teſtamentum cõdidit: deinde uerò ſacroſancta Euchariſtia ritè percepta, menſe Iunio animã exhalauit, anno Chriſti 1492. indeq; ſolenni pompa elatus, in baſilica Cracouienſi ſepultus eſt. Nec multo pòſt pars urbis ad occidentem Solem uergens, cum ea domo Academiæ, quam Collegium maius uocant, fortuito incendio conflagrauit: diraq; lues & peſtis pecudum atq; pecorum Poloniam peruaſit. Aliquanto autem ante mortem Regis, poſt medium Decembrẽ, tres Soles in Meridie uiſi ſunt: deinde Cometes poſt occidentem Solem apparuit prodigia, ut creditum eſt, mortis Regiæ: qui regnauit annos quadraginta quinque, uixit ſexaginta quatuor.

Casimiri Regis mors, & uitæ.

An. 1492.

Cracouiæ incendium, & Peſtis.

Signa, & Astra.

LIBER XVIII.

DE IOANNE ALBERTO REGE, PACE cum Turca & Vngaris, Tartarorum excurſione ac victoria, Ducatuq; Plocenſi.

Caput I.

CAzimiro ſepulto, uaria fuêre ſtudia Procerum, in Regis defuncti filios abſentes partita: ſed tamen frequenti Senatu in aulã Regiam Petricouiæ conueniente, & Friderico Epiſcopo Cracouienſi filio Regis in Archiepiſcopi abſentia Comitijs præſidente, 27 die mẽſis Auguſti Ioannes Albertus Rex renunciatus eſt, non magis Procerum ſuffragijs, quàm populi ſoris circum comi-

Ioannes Albertus Rex electus

tium ſtantis clamore adiutus. Cracouiam deinde redi-
Coronatur. tum eſt: ibi que de more nouus rex, à Sbigneo Archiepiſcopo ritu ſolenni inunctus, Diadema ſuſcepit: paulo uerò poſt, Archiepiſcopo aqua intercute mortuo,
Fridericus Epiſcopus & Cardinalis factus, inſuper Archiepiſcopus. Fridericus ab Alexãdo Pontifice Archiepiſcopus Gneſnenſis datus, ita ut idem Epiſcopam Cracouienſem reti-
Legati ad Regem, Venetorum & Turcæ: neret, Cardinalitio quoq; honore cumulatus. Rex paucos dies Cracouiæ cõmoratus, Maiorem Poloniam obiit: quò uenerunt ad eum Legati Venetorum & Baiazetis Turcarum Principis, utriq; Regnum ei gratulantes:
Cum quo inducias trienn. Baiazetes uerò pacẽ petebat: cum quo trium annorum inducias pactus Rex, iureiurando utrinq; interpoſito.
Fœdus cũ Vladislao & Vngaris. Deinde cum Vuladislao fratre Conuentum egit: ubi publicè redintegrata eſt inter Reges fratres germanos beneuolentia, fœdusq; inter Vngaros & Polonos. Sub
Tartari populantes Podoliam & Volyniam. finem Septembris Tartari Tauricani ſiue Precopenſes, in Podoliam & Volyniam populabundi excurrerunt.
Auliciũ Regi comitatũ qua de re certior factus Rex, aulicum ſuum comitatum ad reprimendos eos miſit: qui quum ſe cum mercenario milite, qui tum paucus erat, coniunxiſſet, Tartaroſq; ad Viſnoueciam, caſtellum Volyniæ, aſſecutus eſſet: celerrimè circumuectus, & ſagittis eminus cõfixus,
Vincunt. multis claris & fortibus uiris amiſsis, uictoriã hoſti Barbaro præbuit. Sequẽti anno, qui fuit 1495. Ianuſsius Plo-
An. 1495. Ducatus Plocenſis, mortuo Ianuſsio, Regno adiunctus. cenſium Dux cœlebs in humanis eſſe deſijt: ſecundum quem Ioannes Albertus Rex tractum Plocenſem, Iure Feudi (ut uocant) ad ſe deuolutum, Regno adiunxit.

DE BELLO CONTRA TVRCAS INſtituto, & Valachorum Sofamia fruſtra oppugnata. Cap. II.

Ioannes Albertus contra GLoriæ uerò & Imperij propagandi percupidus Ioannes Albertus, bellum contra Turcas, Chriſtianis

nis omnibus formidabiles hostes, apparabat: idq; siue pio Reipublicæ Christianæ iuuandæ studio, siue ut Vuladislai patrui necem uindicaret. tametsi iactatum est uulgò & creditum, eum Valachiam subigere meditantem, fallendi Stephani Palatini gratia, Turcicum bellum præ se tulisse. Ad hoc igitur bellum Alexandrum fratrem Magnum Ducem Lituanorum, & Ioannem Tisenium Magistrum Crucigerorū Prussiensium, è formula fœderis euocauit: Nobilitatem omnem Regni, Maio mense Leopoli sibi præstò esse iussit: ad Stephanum etiam Palatinum Valachorum Legatos misit, qui ipsum ad societatem pij belli euocarent, tum Kiliæ & Bialogrodi recuperandi spe inuitarent. Creslaus autem Curosuancius, Cancellarius Regni, & Episcopus Vladislauiensis designatus, suo & Friderici Cardinalis nomine, Regem admonebat, ut ab instituto bello desisteret: quem Rex, durius increpitum, abire: & sacerdotem, Sacrorum, non belli, curam gerere, iussit: se uel subuculam suam concrematurum esse, si eam consilij sui conscium esse sciret. Vngari uerò Proceres, quòd Moldauiam bello illo à sua clientela prorsus abstractam iri uidebant, ut Stephanum aduersus Regem Polonum irritarent, per literas & nuncios illum admonuerūt, ut sibi caueret: contra se illum exercitum à Rege Polono duci, ut se amoto, Sigismundum fratrem Moldauiæ præficeret. His ergo monitoribus Stephanus cautius obseruabat, quid consilij Ioannes Albertus caperet. quem ubi comperit, recensitis copijs motisq; à Leopoli, non uersus Cameneciam (quà compendiosior est uia ad Kiliam & Bialogrodum) iter instituere, sed ad Pocuciam oram deflectere: misit ad Regē tres Legatos, uiros gentis suæ primarios, sciscitatū, Amicus ne, an hostis, Valachiam

Turcæ bellū apparat.

Sacerdotibus frustra ipsum à proposito auocantibus.

Stephanus autē præmonitus ab Vngaris.

Et singula obseruans.

Dum mittit Legationem

tem ſuam redegerat, omnes in conſpectu ſuo trucidari iuſsit. Compoſito deinde agmine, noſtri, motis à Bucouina caſtris, progreſsi ſunt: nec ſanè quieuerunt hoſtes, quin opportunis locis carptim noſtros laceſſerent: ſemper tamen plus incommodi accipientes, quàm inferentes, præterquàm quòd ſexcentos equites Maſouios ad internecionem penè deleuerunt. Secundo hoc prælio ferocior factus Stephanus, ripam Pruti fluminis ad Zarnouecium cum omnibus copijs ſuis inſedit, ut noſtros tranſitu prohiberet. quò cùm peruenirent noſtri, commiſſa pugna, dimicatum eſt utrinq; totis uiribus: ſed uirtute Polonorum repulſi, & non parua ſtrage affecti hoſtes, in auia nemora ſeſe abdidere.

Atq; nexatur.

Etiam Pruti tranſitū prohibente Stephano.

DE REGIIS VOLVPTATIBVS, EIVS perſona indignis. Caput IIII.

Rex dimiſſo exercitu, morbo liberatur.

CVm Sniatinum copias Rex reduxiſſet, tranſmiſſo Nepro amne, dimiſit exercitum: ipſe uerò Leopolim lento itinere uectus, tantiſper ibi acquieuit, donec morbo liberatus eſſet. indeq; Cracouiam reuerſus, quaſi rem bene geſsiſſet, conuiuijs & compotationibus & choreis impenſius indulſit. Fertur autem, quodam tempore, cùm noctu (uno aut altero fortaſsis miniſtro comitatus) abſq; lucerna obambularet, & in ebrios iuuenes incognitus incidiſſet, exorto temerè iurgio uulnus accepiſſe, ex quo laborauerit aliquandiu: ut ita, immemor cõditionis & dignitatis ſuæ, plaga illa, non ſine dolore & rubore, officij ſui diuinitùs admoneretur. nihilo tamen magis utilium rerum ſuis quidquam prouidit, negligens acceptæ in Moldauia ignominiæ: nec memor, quòd Stephanum, animoſum & ferocem hoſtem irritaſſet. quæ res grauium incommodorum, & magni luctus, Polonis atq; Ruſsis deinceps cauſſa fuit.

Dat ſe uoluptatibus:

Accepto; uulnere.

Stephani irritati oblatus.

DE

DE PODOLIA ET RVSSIA, CRVDELIter à Valachis & Turcis, atq; Tartaris uastata. Caput V.

STephanus enim acceptam à Ioanne Alberto Rege iniuriam, bellumq; sibi immeritò illatum ulcisci satagens, primo uere insequētis anni, qui fuit 1498, cum expeditis suorū Valachorū Turcarumq; ac Tartarorū copijs, in Podoliā & Russiam inuasit: & prætergressus Leopolim, arcem urbemq; munitam, ad Cancugam oppidum, & Vislocū amnem, longè lateq; populabundus excurrit: nemine ad arcendum hostem neq; parato, neq; animato. unde plurimi mortales utriusq; sexus in miserabilem seruitutem abducti sunt, ita ut Tracia, Macedonia, Scythia, & Asia, Russis mancipijs implerentur. Supra centum millia hominum tunc abacta esse feruntur, cum innumerabili gregum, armentorum, & omnis generis præda: Præmislia, Radimnum, Iaroslauia, Præuorsium, cum innumerabilibus pagis direpta atq; incensa. Neq; uerò hic malorum finis fuit. Nam Tartari, præda apud Tauricam deposita, mense Iulio easdem regiones immani excursione diuexarunt. His itaq; incommodis & conuitijs hominum Rex motus, Nobilitati uniuersæ arma sumere, & apud Sendomiriam sibi præstò esse iussit. dum uerò ægrè moliuntur & conueniunt nostri, hostes præda onusti ad sua se recepêre. quo cognito, nostri quoq; domos dilapsi sunt, cùm nō multò minore, quàm hostes, damno & incōmodo Sendomiriensem tractum affecissent.

Stephanus Valachus.

An. 1498.

Cum Turcis & Tartaris Podoliam & Russiam uastat.

Multis hominibus in seruitutem miserā abductis.

Idemq; & iterum cum fieret à Tartaris,

Rex cū fuit.

Suis addunt damnum.

DE TVRCIS RVSSIAM RVRSVS VAstantibus, Diuinitusq; punitis. Caput VI.

NEc ita multo pòst, sub finem Nouembris, septuaginta millia Turcarum per Valachiā in Russiam

Turca rursus Russiam uastantes.

se effuderunt, omnem eam oram, quæ ad Nestrum, & ad Haliciam, Zidacouiam, Drohobiciam, & Samboriam est, ferro & igni uastantes, & prædas agentes. Neq; progrediendi & uastandi modum Barbari ullum fecissent, nisi cœlitùs, Deo miserante populum suum, repressi atq; adeò oppressi essent. Derepentè enim intensum frigus & gelu extitit, & nix tanta decidit, ut circumsepti undique Turcæ neque progredi, neq; regredi possent. Ita iumentis plerisq; omnibus frigore & fame cõsumptis, hominum quoque supra quadraginta millia alsisse & obriguisse memorantur: multiq; reperti postea, qui interfectis equis, in uteros eorum exenteratos, calentes etiam tum, sese illatebrauerant, sed nullo operæpretio. Reliqui uerò, cùm se utcunq; explicassent, & in Moldauiam euasissent, à Stephano Palatino, Polonorum habitum mentiente, diuexati & cõtrucidati sunt, ita ut uix decem millia Istro transmisso salua euaserint. Hæc acciderunt anno 1499.

Diuina miseratione repressi, &

Reliqui à Stephano cõtrucidati.

An. 1499.

DE SIGISMVNDI PRINCIPATV, PACE cum Valachis & Turcis, Tartarorum excursionibus per Cometem prædictis, & Ioannis Ducis Moschorum cupiditate prorogandi Imperij.

Caput VII.

Sigismundi principatus.

SIgismundo fratri Vuladislaus Rex Vngarorum Glogouiensem & Opauiensem ditiones in Silesia concessit, ijsdem ferè conditionibus, quibus Ioanni Alberto prius concesserat: & Inferiori Superioriq; Silesiæ eum præfecit. ubi præclaram is operam, subiectis & uicinis populis, in extirpandis eius gentis latrocinijs nauauit. Cum Stephano Palatino Valachorum, & filio eius Bogdano, pax etiam tum facta est, fœdusq; ictum à Rege Polono: quo professus est Stephanus, omnem culpam & iniurias,

Pax cum Stephano icta.

iniurias, à Rege ſibi clementer condonatas, ac dominatum Valachiæ relictum eſſe: & cõtra quoſuis hoſtes, totis uiribus, ſemper præſtò ſe ipſi futurum promiſit. Nec multo pòſt, ipſe etiam Turcarum Imperator Baiazetes inſignem Legationem ad Ioannem Albertũ Regem de pace uel inducijs prorogandis miſit, quæ totum annum reſponſum Regis Poloni exſpectauit. Neq; enim explicauit is, quid faceret, propterea quòd ad bellum Turcis inferendum prono erat animo, tum & ab alijs etiam incitabatur: ſed eum domeſticæ difficultates impediebãt, & præſertim inopia ærarij, & quòd gemina Tauricanorum Tartarorum incurſione diſtractus, conſultãdi cum Proceribus ſpatium non habuit. Tartari enim ſub meſſis tempus hybernarũ frugum, magno impetu, per Volyniam, Ruſsiam, & Poloniam, circum Belſum, Craſniſtauiam, Turobinum, Craſnicũ, & Lublinum, ad Viſtulam uſq; immaniter omnia uexabãt. quo cõmotus Rex, obuiam eis contenderat: ſed cum hoſtem raptim abeuntem conſequi non potuiſſet, Cracouiam rediit. Nec ita multo pòſt Tartari, præda depoſita, menſe Septembri reuerſi, non modò eaſdem oras, ſed Ruſsiæ quoq; Auſtralis, & Lituaniæ partem depopulati ſunt: ac circum Laudiſchutam, Lezeiſcum, Zauichoſtum, Opatouiã, & Breſte Lituanicum, prędis actis, nullo accepto incommodo redierunt. Inſigni calamitate & uaſtitate tunc illę Barbarorum excurſiones Ruſsiam & Poloniam affecere. Portenderat autem hæc mala Cometes, decẽ & octo diebus ante primam Tartarorum incurſionem cõſpectus. Nec Lituania eo anno, meliori fortuna uſa eſt. Nam Ioãnes, Magnus Dux Moſchorũ, quamuis Helenam filiam Alexandro Magno Duci Lituanorum in matrimonium collocaſſet, imperij cupidus, Ruſsię totius dominatum. Be-

Baiazeti inducias petiit.

Rex ad bellum Turcis inferendum pronus.

Propter domeſticas difficultates

A Tartaris, &

A Ioanne Duce Moſchorum.

rezina flumine tenus, auito & proauito quodam (ut uideri uolebat) iure à genero repetebat. Coadunato igitur exercitu, cùm alia quædam territoria per deditionē magis, quàm expugnationem, in potestatem suam redegit, tum Smolēscensem oram uastauit. His igitur rebus omnibus ac difficultatibus diligenter expensis, Rex, Comitijs Petricouiæ anno Christi 1501 habitis, quinq; annorum inducias Baiazeti concessit, & Legationem magnificè donatam dimisit.

An. 1501. Quinquennes induciæ.

DE PETRI HELIAE INTERITV, & Regis morte. Caput VIII.

VEnerunt quoq; ad ea comitia Oratores Stephani, Palatini Valachorū, Petrum Heliæ (qui ante Stephanum Palatinus fuit) filium profugum ex fœdere deposcentes, quòd is affectare dominatū diceretur. Quum itaq; de ijs postulatis aliquamdiu consultatum esset, dedere quidem insontem & supplicem, durum & immane uidebatur: seruare autem æmulum infidi socij contra fœdera, quem bello repetiturus esse uidebatur, fuit inutile. Quamobrem deditus non est Petrus, uerùm Legatis inspectātibus capite plexus est. Sic igitur dimissis Stephani Legatis, Rex Toruniā profectus est, à Friderico Magistro Crucigerorum iusiurandum exacturus. Dum autem Magister, à Rege euocatus, cunctatur: Rex interim apoplexi uitam finiuit. cuius corpus Cracouiam reuectum, in basilica arcis honorificè sepultum est. Fuit Ioannes Albertus statura proceriore, literarum & præsertim Historiæ studiosus, liberalitate erga omnes homines, & magnitudine animi non uulgari, aulicum comitatum non infra mille sexcentos alere solitus: regnauitq; annos nouem.

Stephano Petrum sibi tradi poscente.

Petrus capite plectitur.

Regis mors, & Sepultura, & Mores, &

Regnum.

LIBER

LIBER XIX.

DE ALEXANDRO REGE, ET FOEderibus cum Lituanis renouatis.

Caput I.

COmitia creãdi Regis noui gratia, de more, à Friderico Archiepiscopo Gnesnensi indicuntur: habitaq; consultatione, uariantibus aliquandiu Procerum studijs (quæ partim ad Vuladislaum Vngarorum & Boemorũ Regem inclinabant, partim Sigismundo Glogouiensiũ & Opauiensium Duci fauebant) uicit ad extremum eorum sententia, qui Alexandrum Magnum Ducem Lituanorum, Regem edebant. Commodùm autem aduenerant Lituanorum Proceres, Ioannes Tabor Episcopus Vilnensis, Ioannes Zabrezinius Marsalcus, & Nicolaus Radiuilus Pincerna Ducalis, ad eligendum (secundum præscriptum fœderis) Regem, & iurandum in uerba eius, & renouandum hæc antiqua fœdera: Vt ex Polonis atq; Lituanis unus sit populus, sub uno Principe: Rex autem in Polonia creetur, Lituanis etiam Proceribus suis locis in eo Conuentu suffragia ferentibus: Consilium unum sit ambobus populis, & societas, in secundis iuxtà ac aduersis rebus: Moneta quoq; par atq; similis: Fœdera antiquitùs ab utriusq; icta, ita seruentur ab ambobus, quoad alteris non incommodabunt: Magistratus, Senatores, Præfecti, Nobilitas, & alij quiuis Lituani, iurent in uerba Regis, non semel tantùm, sed quoties à Proceribus Polonis admoniti fuerint: Iura & Prærogatiuæ utriusq; populi simul, & eodem contextu

In Comitijs

Alexander Dux Lituanorum.

Renouatio fœderibus cũ Lituanis.

literarum à nouis Regibus confirmẽtur: cæterùm Iudicia more antiquo utrobiq; exerceantur: nulla denique occasio utrinque captetur dirimendæ coniunctionis.

Rex renunciatur:&

His igitur actis & constitutis, Alexander Rex renunciatus est: missiq; ad eum Oratores, Principes Senatus, Andreas Rosa Archiepiscopus Leopolienſis, Ioannes Lubrancius Episcopus Posnanienſis, Andreas Samotulius Posnanienſis, & Ioannes Tarnouius, cognomento Sramus, Lublinenſis Palatini, iusiurandum ab eo, & Proceribus Lituanis, de seruandis pactis conuentis exegerunt: Regnumq; ei detulerunt. Nec longa mora interposita, maturauit is iter Cracouiam, suscipiendi Diadematis gratia, comitatus mille quadringentis equitibus: atq; à Friderico fratre in basilica Cracouiensi, ritu solenni inunctus & coronatus est. Nec multo pòst Sigismundus Alexandri frater, Dux Glogouiensis & Opauiensis, tum Ioannes Badnarius, Venetorum Legatus, gratulaturi Regnum Alexandro, aduenerunt.

Facto statim iureiurando,

Cracouiæ coronatur.

Sigismundus & Venetι gratulantur Regi.

DE REGINA NON CORONATA, FRIderico Gubernatore Regni, Tartaris Podoliam & Russiam uastantibus, inducijsq; cum Turca confirmatis.

Caput II.

An. 1502. *Regina schismatica non coronatur.*

VEnit & Helena Regina, initio sequentis anni, qui fuit 1502. è Lituania: nec tamen Diadema de more Reginarum illi impositum est, proptereà quòd Græcorum schismati dedita, ab instituto Ecclesiæ Catholicæ abhorrebat. In Lituaniam deinde Rex cum ea se recepit, Friderico Cardinale, fratre, Vicario & Gubernatore Regni pro se constituto. Acceperat enim, Moschos contra Lituanos bellum reparare. Per idem tempus,

Rege in Lituaniam profecto, Fridericus fit Gubernator Regni.

Tarta-

Tartari Tauricani, quum Podoliani, Ruſsiam & Sendomirienſem tractum populabūdi peruagati eſſent: Reſſouiam, Iaroslauiam, Radimnū, Belſum, tranſmiſſoq; Viſtula, Opatouiam, Lagouiam, & Cunouiam oppida diripuiſſent & exuſsiſſent: ad Pacianouiam uſq; peruenêre. indeq; cùm Ioannes Vapouius, aliquanta manu ſagittariorum collecta, in aditu eius oppidi ipſis ſe oppoſuiſſet, reuocarunt gradum, pręda omnis generis onuſti. Eo ipſo etiam anno, inducię, quæ uiuente adhuc Ioanne Alberto cum Baiazete Turcarum Imperatore dudum conſtitutæ erant, per Nicolaum Ferleium Dambrouicium, qui tunc Præfectus Lublini erat, confirmatæ ſunt.

Tartari Podolia & Ruſſia uaſtant.

A Ioanne Vapouio repreſſi, cum prada reuerſi.

Inducię cum Turca confirmatæ.

DE MORTE FRIDERICI. CRESLAI Curoſuancij, & Conradi Maſouiorum Ducis. Cap. III.

INſequens annus Friderici Cardinalis morte memorabilis eſt: qui unum illud tantùm nominis ſui monimentum in baſilica Cracouienſi, reliquit, quòd thecam caluæ diui Stanislai martyris auream, & multis pretioſis gemmis diſtinctam, contulit. Huic ſuffectus, in Metropolitana quidem Gneſnenſi ſede Andreas Boriſſouius, cognomēto Roſa, Archiepiſcopus Leopolienſis. Bernardino Vilcico ſucceſſore accepto: in Cracouienſi uerò, Ioannes Conarius. Mortuus eſt etiam per eadem tempora Creslaus Curoſuancius, Vuladislauienſis Epiſcopus, & Cancellarius Regni: qui in Epiſcopa quidem Vincentium Prærembium Epiſcopum Pręmislienſem, in munere autem Cancellariæ Ioannem Laſcium Prępoſitum Scarbimirienſem & Canonicū Cracouienſem ſucceſſorem accepit: Prærembio uerò in Epiſcopa Pręmiſlienſi Matthias Dreuitius ſucceſsit, qui & in Procancel-

Friderici mortui.

Eiuſq; ſucceſſores.

Creslaus mortuus.

Eiuſq; ſucceſſores in Epiſcopa et Cancellaria.

larij munere antè succeſſerat. Sub idem tempus, continuatis propè funeribus, Conradus Maſouiorum Dux è uiuis excesſit, qui Ioannē & Stanislaum filios impuberes, hæredes reliquit: ſed hi in Cirnenſi tantùm ditione ius ſuccedendi patri habebant. cum quibus rex amicè in Comitijs Petricouienſibus rem tranſegit: indulſitq; pueris, ut quibus finibus pater eorum Maſouiā tenuiſſet, ipſi quoque retinerent, & poſteris ſuis, maſculis tantùm, relinquerēt: ubi uerò maſculi hæredes defeciſſent, tum demum Rex Polonorum totam Maſouiam recipere ret. gentemq; ſuis legibus uiuere permitteret: & puellis (ſi quæ ſupereſſent è Ducum genere) pro dignitate dotem donaret.

Conrado duce Maſ. mortuo,

Cum filijs eius Rex amicè rem tranſigit.

DE TARTARORVM INCVRSIONE, & Pocuce à Valachis recuperato, morteq; Stephani. Cap. IIII.

Podolia & Ruſſia à Tartaris uexata,

& A Stephano terra Pocutiſi ſubacta.

HAc æſtate, Tauricani Tartari Podoliam & Ruſſiam hoſtili incurſione uexarunt: Stephanus uerò Valachus, immiſſo in Ruſsiam finitimam exercitu, tractum omnē, inter Neſtrum amnem & Sarmaticos montes, quem Pocuce uocamus, nemine repugnante, ac ne exſpectante quidem quidquam eiuſmodi, ſubegit: ac, ut ipſe dictabat, de ſua ditione detractum, recepit. Rex itaque crebris nunciis, è Lituania excitus, Lublini Comitia Procerum habuit: placuitq; ut milite mercenario res contra Valachos gereretur, & Pocuce repeteretur. In ſtipendium uerò, decreto Comitiorum, imperata eſt oppidanis & agreſtibus pecunia, uſitato more, duodecim groſsi ex laneo. Vere igitur proximo anni 1504, Rex exercitū, ex mercenario milite conſcriptum, in Ruſsiam miſit, à quo Moldauia infeſtata & uexata eſt, ita ut Stephanus è munitionibus Pocucenſibus præſidia deducere

Permilitem mercenariū

An. 1504.

Pocuce recuperatur.

cere coactus sit, præsertim cum ipse grauissimo pedum dolore affligeretur. quo ad extremum confectus, extinctus est, uir magnitudine animi, peritia rei militaris, & rebus contra Turcarum, Polonorum Vngarorumq; Reges, & Tartaros feliciter gestis, omni æuo memorabilis: cui Bogdanus filius luscus in Dominatu successit. *Stephanus moritur. Magnus Princeps. Filio Bogdano relicto.*

DE REGE PROPTER GLINSCIVM *Lituanis offenso, & latrocinijs punitis.* Caput V.

ALexãder Rex, in sequẽtis anni initio, Breste (quò Lituanis conuentum indixerat) contendit, ut eius gentis turbatiores res componeret. Principem gratiæ locum, ex ea gente, apud eum obtinebat Michael Glinscius, Dux Russus, uir elati animi: magnasq; opes in Lituania, & potentiam, atq; clientelas, Russorum præsertim, ille sibi compararat. Aegrè id ferebãt Lituani Proceres: formidabantq; ne per occasionem is, Alexandri orbitate contempta, Lituaniæ Dominatum inuaderet, & ad Russos transferret. quin etiam iactabatur uulgò, eum Alexandro insidias struere. Non latebant hæc Michaelem, qui apertas cum æmulis suis inimicitias gerebat, & in odium Principis eos adducebat: nec defuit ipsi occasio. Forte enim Alexander præfecturam Lidensem, Lituano quodam amoto, Andreę Drosdæ, Michaelis consanguineo, contulerat, & ad Primores Lituanorum absens mandata dederat, ut eum in possessionem eius Præfecturæ mitterent: id q; illi, odio Michaelis, ad aduentum Regium reiecerũt. Hinc igitur arrepta occasione, Michael Lituanorũ Proceres quasi cõtumaces rebellesq; criminari apud Regem cœpit: eoq; ad extremũ Regẽ perpulit, ut is secretis consi- *An. 1505. Rex iratus Lituanis. Propter Michaelem Glinscium.*

liſs de nece ipſorum agitaret. Quum autem in media Lituania nil eiuſmodi, propter magnas eorum clientelas, tutò aggredi poſſe uideretur, Breſte ad Conuentum eos euocauit: ſed ſuaſu Ioannis Laſci Cancellarij Polonici, aliquantiſper mitigatus, aliis quidem Præfecturas ademit, alios uerò Senatus ingreſſu excluſit tantiſper, donec ſe placarent. Habebat Rex iterum Radomiæ Comitia: uenerantq; illò Lituani Proceres, ut opera Polonorum, Regem ſibi reconciliarent: ſed non potuêre tamen ij quidquam aliud impetrare, quàm ut Rex, data ipſis repulſa publicè, ſecretò Polonis polliceretur, ſe illos in gratiam recepturum eſſe, cum ad Lituaniam accederet. Dimiſſis autem Lituanis, reliquum tempus iudicijs & conſultationibus de defenſione Regni, cõtra ſubitarias incurſiones, datum: ac de Equeſtribus quibuſdam, qui latrocinia exercuerant, ſumptum ſupplicium. Ac Oſuchouius quidem, & Miſſouius gladio percuſsi: Ruſsinoua uerò fœmina, cum ocreis, calcaribus, & cultu corporis uirili (ut erat deprehenſa) ſuſpendio necata eſt. ad defenſionem uerò Regni Minores Poloni tributum agrarium, duodenũm groſſorum, in ſtipendium mercenariorum militum ſciuêre: Maiores autem id abnuêre.

Ad Breſtenſem Conuentum eos euocat.

Et mitiùs, quàm ſtatuerat, punit.

Ex latrocinantibus, inter quos et fœmina, ſumptum ſupplicium:

Tributumq; datũ, & denegatum.

DE REGE PARALYTICO, BOGDANO ſororis Regiæ coniugium expetente, & Eliſabet piiſſimæ Reginæ morte.

Caput VI.

Ad Regem paralyticum,

NOn multo uerò pòſt Alexãder, uigore membrorum in una parte ſoluto (quem morbũ paralyſim Græci uocant) Radomia Cracouiam aſportatus eſt: quò ſubſequuta eſt eum Legatio Bogdani, Valachorum Patriarchæ, qua poſtulabat ille coniugium Eliſabetæ ſororis Regiæ:

Bogdani Legatio, de coniugio Eliſabetæ expetito.

Regiæ: & quò facilius id impetraret, Thysmeniciam & Cesibissos territoria Regi reddebat. Ipse ne autem ea post mortē patris Polonis ademerit (ut memorat Vapouius) an à patre adempta (ut uult Mechouiensis) retinuerit: an ucrò, quæ non habuerit quidem in potestate, sed quasi sua repetere posse & uelle uidebatur, donāda sibi esse duxerit, non satis constat: ea certè donabat, quæ ipse retinere non posset. Abnuebat puella & mater Barbaricū fœdi hominis cōnubiū: itaq; pro munere quidē actæ gratiæ, de coniugio autē ambiguum responsum datum.

Paucis pòst dieb. Elisabeta Regina, Cazimiri uxor, Cracouiæ extremum uitæ diem clausit, fœmina lectissima, pietate insigni, & munificentia in cultum diuinū singulari. Eius namque præclara & Regalia donaria extant etiamnum, cùm alibi, tum in basilica Cracouiensi: ubi, honorificentissimo funere, ab Alexandro & Sigismundo filijs elata, in delubro sanctæ Crucis sepulta est. Hoc etiam ipsa uiuens à fundamentis exædificauerat, omniq; apparatu magnificè ornauerat: & censibus ac domo in octo Presbyteros, & nonū ministrum collatis, dotauerat. In diui quoq; Michaelis templo, in eadem arce sito, totidem Presbyteris, qui cantando, & Sacris operando, assiduè cultui Diuino insisterent, census attribuit.

Elisabeta Regina moritur, & pietate insigni.

Pietatis opera.

DE REGIS DECRETO PRO EPISCOPIS, & bello ac fœdere cum Bogdano Valacho.

Caput VII.

ALexander Rex, ope Medicorum, à morbo liberatus, Calendis Octobribus Lublinum profectus est: & anni sequentis initio, qui fuit 1506, Comitia Polonorum habuit. Certatum ibi ac deceptatū inter Proceres profani ordinis & Episcopos, de ordine sedendi in Senatu, ac de expeditionibus bellicis. Contendebant enim

An. 1506.

Proceribus cum Episcopis certantibus de ordine sedendi & ex-

peditionibus bellicis.

enim Proceres, ut Episcopi alterū Regis latus sibi cōcederēt: alterū, uel dextrū sanè, ipsi tenerēt. deinde uerò urgebāt, ut bona Ecclesijs addicta, perinde ac Nobilitatis, publica belli onera sustinerent. Episcopi autē prærogatiuis suis se tuebantur, quòd utriq; lateri Regio assidendi ius ipsi, & militiæ uacationē Ecclesiastica eorū bona, antiquitùs haberent. Post longam igitur altercationē, Rex tandem cōtrouersiam ita diremit, ut Episcopis & Ecclesijs suæ prærogatiuæ saluæ manerent. Constitutū deinde in illis Comitijs, ut usitatum tributum ab agrestibus & oppidanis, in stipendia militum, qui ad fines Russiæ & Podoliæ defendendos ac depellendum Pocucensi territorio Bogdanum mittebantur, cōferretur. Etenim Bogdanus infesto exercitu Pocuce inuaserat, ac paruo negotio in suam potestatem redegerat. Igitur quatuor millia mercenariorum militum, decreto Comitiorum in Russiam missa, Pocuce sub signis ingressa sunt: profligatisq; Valachis præsidiarijs, territorium omne non multò maiore negotio, quàm erat amissum, recuperarunt: Valachiæ fines deinde incursionibus uexarūt. ubi duo Strussi fratres, adolescentes nobiles & bellicosi, decus Russicæ Nobilitatis, cum ala quinquaginta equitum longius processi, à multitudine hostium oppressi sunt. Ac Felix quidem in prælio, fortiter dimicans, cecidit: Georgius uerò, dum fratri laboranti, per medios hostes animosè inuectus, fert opem, suffosso equo ad terrā defluxit: ibiq; captus, & ad Palatinum deductus, cum octo alijs, tyranno inspectante, capite plexus est. sed non inulta mors eorum Valachis mansit. Postridie enim huius diei, nostri hostem uictoria exultantem magna strage ulti sunt: cæsusq; est ibi Præfectus Chocimensis: Copacius uerò, Dux exercitus Valachici, fuga elapsus est. Finitum postea

Rex pro Episcopis decernit.

Tributo decreto

Contra Bogdanum.

Profligatis ex Pocuce Valachis, &c

Post amissos fratres Strussios

Magna strage ulti sunt.

ſtea bellum icto fœdere, quum Bogdanus tres Oratores ad Regem miſiſſet, petitum rurſus Elizabetam in matrimonium, ſororem Regis: atque ita conuenerat, ut Bogdano nuberet his legibus, ut is ad Romanæ & Catholicæ Eccleſiæ ritus, cum aulico ſuo comitatu, accederet: in Valachia ut templa, ſacerdotes, & unus Epiſcopus, Romani ritus, inſtituerentur: Romanus Pontifex, Bogdano poſtulante, matrimonio id approbaret: Bogdanus Regijs ditionibus fœderatus ut eſſet, & cum cæteris Chriſtianis Principibus bellum contra Barbaros ſuſciperet. nec tamen hæc pacta rata fuêre: adactusq; poſtea bello Bogdanus, Sigiſmundo Regi illas Alexandri literas reddidit.

Fœdus cum Bogdano ſactum

Poſt irritum fœd.

DE TARTARORVM EXCVRSIONE, ijſdemq; rurſus à Glinſcio cæſis.

Caput VIII.

PAulo poſt, menſe Maio, quinq; millia expeditorum Tartarorū è Taurica eruperunt: Podoliā, Ruſsiam atq; Lituaniam, longè lateq; crudeliter uaſtarunt: præter aliam prædam ingentem, ad centum millia hominum in Barbaricam ſeruitutem abegerunt: plurimos uicos atq; pagos exuſſerūt, & in imbecilliorē ſenum ac puerorum multitudinē ferro ſæuierunt. Languebat tunc Rex: Proceres uerò Lituani, mutuis odijs certātes, ſuū quiſq; negotium agebant, nec ullam habebant curam Reipublicæ. Tartari autem tam felici ſucceſſu illecti, diſtracta præda quam retulerant, paruo interuallo quieti dato auctis' que uiribus, iterum menſe Auguſto in Lituaniam irruperunt. Scribit Mechouienſis, Regem languidum & iacentem aduentu Tartarorum excitum (quum negarentur Lituani, niſi Rex ipſe loco ſe mouiſſet, ad arma concurſuri eſſe) necquidquam diſſuadentibus

Tartari ex Podolia & Ruſsia ac Lituania prædā ingentē abacta.

Regeq; languente, & Lituanis ſuum negotium agentibus.

Iterum in Lituaniam irruunt: ſed Poſt uirilem Regis animum.

Medicis, ad castra se uehi iussisse, ne uel in extremo ha-
A Glinscio litu suis deesset: sed Michael Glinscius, non plus septem millibus equitum aggregatis, & præsidio trecentorum equitum Polonorū ex aulico Regis comitatu adiutus,
Caduntur. magna strage Barbaros cōcidit, ita ut uiginti millia Barbarorum cæsa, totidem equi capti fuisse, memorētur: magnamq; non solùm egregij Ducis, uerùm etiam strenui militis, laudem reportauit, tribus equis sub eo cōfossis.

DE REGIS MORTE, ET SIGISMVNDO suscepto. Caput IX.

Rex moribundus

IAm Alexander Rex, desperata salute & testamento condito, sumptisq; ritu Christiano sacris mysterijs, animam agebat, quum ei de uictoria suorū nunciatum
Pro victoria tacitus agit Deo gratiasq; eius. est: sublatis igitur in cœlum manibus & oculis lachrymas stillantibus, tacitus, amisso iam usu linguæ, gratias agere Deo uisus est. nec mora, animam exhalauit die 19
Aetas & Regnum. mensis Augusti, quadragesimum sextum annum agens, quum non totos quinque annos regnasset in Polonia.
Prodigia ante mortem. Obitum autem eius, paucis antè diebus ad Septemtriones cōspectus Cometes portēdit: quin & globus igneus clarissimus, quadā nocte, super turrim curiæ senatoriæ
Effigies. Cracouię decidisse uisus est. Fuit Alexander statura mediocri, facie oblōga, capillo subnigro, uiribus corporis
Ingenium ac Mores. atq; lacertis ualidis: uerū ingenio hebetiore, atq; obtuso. Liberalitate fratres omnes superauit: non sine uoluptate sua fortibus uiris ac militaribus, atque aulicis benignè facere solitus: citharœdis atque tibicinibus impendiò delectatus est. Prodigum potius quàm liberalem fuisse multi existimauêre, ita ut in tempore eum decessisse dicerent, priusquam Poloniam & Lituaniam
Sigismundus omnem prodigeret. Porrò dum pompam funeris Alexandri

xandri apparatur, Sigismundus Dux, de morte fratris nuncio accepto, accelerauit iter. Ei autem uenienti primus omnium Procerum Glinscius, cum septingentis equitibus, gratulabundus occurrit: aduenientiq; longius e cubiculo Sigismundus obuiam progressus, comiter & benignè eum accepit, & in suum cubiculum deduxit. ubi ille non ignarus suspectū se esse Principi (nam à Proceribus Lituanis, quasi affectaret Principatum, delatus fuit) luculenta oratione seipsum purgauit, & studium obsequiumq; suum Sigismundo detulit. Frequentes deinde affuêre cæteri Proceres, magnis & splendidis equitum cateruis stipati, Vilnamq; Sigismūdum Principem deduxêre: neque ita multo post funus Regium superba pompa elatum, & in basilicæ delubro, iuxta Cazimiri corpus, sepultum fuit.

Glinscium occurrentem.

Benignè susceptus.

LIBER XX.

PROOEMIVM.

Exemplar laudabilis Regis atq. boni Principis in Sigismundo nostro ut uideas Lector, paulo aliter, atq. in superioribus factum est, eum tibi deliniamus. Vale.

DE SIGISMVNDI REGIS EDVCATIONE. Caput I.

Sigismundus, Iagellonis Cazimiri filius, ab ineunte primùm pueritia, unà cum alijs fratribus, ab honestissima & religiosissima fœmina Elizabeta, Alberti Cæsaris filia, sanctè ac temperanter educatus est: à Præceptoribus

Sigismundus Rex à matre pia sanctè educatus,

Atq; à bonis Magistris institutus,

ptoribus autem uiris eruditis, bonis, grauibus & pijs, ad uirtutem inprimis & pietatem cultumq; diuinum institutus, in literis quoq; non contemnendos progressus ita fecit, ut Latine loquentes & scribentes sine interprete intelligeret, nec incommodè ipse ea lingua uteretur: Germanicam uerò, cuius (propter finitimos, atq; etiam incolas, Germanos) non exiguus est usus apud nos, exactius didicit. Porrò in Diuinis Scripturis ita fuit exercitatus, ut multa inde senior meminisset, ac sæpe eas in ore haberet, ad actiones uitamq; omnem moderandam eis usus: ideoq; timorem Dei, iustitiam, & uirtutes reliquas semper præ oculis habuit. Permultum namq; refert, quibus rebus quis ab ineunte ætate assuefactus fuerit: nec scio an ad uitam sic uel sic degendam longè plus faciat, quo modo quis à puero educatus & institutus, quàm quo modo natus sit. Solent enim plerunq; etiam bonæ & generosæ indoles praua, atq; adeò negligentiore quoque educatione deprauari: uitiosam uerò naturam sæpe bona educatio corrigit.

Linguam tenuit Latinã & Germanicã.

Scripturãq; Sacram, in qua fuit exercitatus.

Ad uitam probe degendam accommodauit.

DE HONORATO SIGISMVNDO APVD Vuladislaum fratrem, & Ducatu eius Silesiensi.

Caput II.

Sic igitur educatus Sigismundus, adolescens singulari indole, modestia, comitate, grauitate, & industria (quæ res maximè illam ætatem commendant) quum ad Vuladislaum fratrem, Vngarorum atq; Boemorum Regem, se contulisset, ea ibi dignatione fuit, ut Vngari & Boemi magis eum propemodum, quàm Regem suum, reuererẽtur: per eum, quæ cuperent, publicè & priuatim à Rege peterent: eius auctoritate & iudicio libenter starent. Vsqueadeò maiorẽ uim habet ad tenendos in officio etiam feroces homines, æquitatis, grauitatis, cõstantiæ, &

Sigismundus adolescens uirtutibus magnis ornatur, & Apud Vuladislaum fratrem summo in honore habitus.

tiæ,& sapientiæ opinio:quàm Regium sceptrum,quàm etiam carcer, bonorum confiscatio, proscriptio, uirgæ deniq; & secures. Itaq; magno omnium fauore, Glogouiensem & Opauiensem Dominatum & summam utriusq; Silesiæ Præfecturam à Vuladislao fratre obtinuit: adeoq; charus ac uenerãdus fuit Silesijs, ut hodie etiam eius Imperium grata & iucũda memoria prosequantur.

Dux fit Silesiæ.

Omnibus uenerandus & charus.

DE REGNIS SIGISMVNDO DELATIS, eius cum Imperatoribus amicitia, Russiaq; & Podolia cultioribus factis.

Caput III.

POst Alexandrum uerò fratrem Rex creatus in Polonia, à Suecijs post eiectum Christiernum Regem, itemq; ab Vngaris & Boemis post miserabilem Ludouici Vuladislai filij interitum, ut illa quoq; Regna susciperet, expetitus est. Tantum enim honorem ei summi Principes habuerũt, ut & Maximilianus Cæsar, non minoris animi quàm prudentiæ Princeps, eius gratia fœdus, cum Basilio Magno Moschorum Duce ictum, respueret: & contra Crucigeros Prussienses, quos defendendos susceperat, auxilia illi suo nepotumq; suorum nomine promitteret. Hoc Rege cultior & populosior Russia & Podolia esse cœpit: quum Tartari, prædis & rapto alioqui uiuere soliti, ad nominis eius celebritatem quietiores facti essent. Turcarum uerò bellicosissimus & felicissimus Imperator Solimannus (quod alijs postulantibus negare, aut ad tempus concedere solebat) cum hoc nostro Rege perpetuum fœdus percussit: & Valachis ac Tartaris suis uectigalibus, ne eius ditiones infestarent, edixit: quin & filio eius Sigismũdo Augusto pacem & amicitiam, in gratiam patris promissa, seruauit. Nimirum admirabantur in eo cuncti uirtutem grauita-

Sigismundus à Suecijs & Vngaris atq; Boemis Rex expetitus, &

Apud Maximilianum Cæsarem honoratus.

Russiam & Podoliam cultiorem & populosiorem facit: Fœdusq; perpetuum cum Solimanno icit.

Summis Rex uirtutibus &

tem, & constantiam singularem: reuerebantur etiã nonnihil eius fœlicitatem. Neq; enim quisquã, tot annorum spatio, in tanta Orbis terrarum perturbatione, felicius eo regnauit: aut tot ac tam difficilia bella, tam secunda fortuna tantaq; celeritate confecit.

Summè felix.

DE VICTORIIS EX TARTARIS.

Caput IIII.

Tartari uicti apud Sluscum, Visnoueciã,

NAm ut à Tartaris, perpetuis nostris hostibus, incipiam, horum quidem non contemnendos tres exercitus, apud Sluscum, tribus prælijs, Duce Constantino Ostrogio, penè cæcidit: deinde apud Visnoueciam uiginti quatuor millia, quũ se per Russiam populabunda diffudissent, sexies fusa leuibus & particularibus prælijs, ad extremum tota acie in abeuntes facto impetu, Nicolao Camenecio Palatino Cracouiensi & eodem Constantino Ducibus, profligauit, quum nostri sex millium equitum numerum non excederent. de quibus uix centum eò prælio desiderati sunt: hostium uerò multò minor pars pernici fuga euasit. Nec illæ quidem ignobiles uictoriæ sunt, quæ apud Voronouiam, Ioanne Camenecio: apud Buscum, Stanislao Lanscoronio: apud Zincouiam arcem, Iacobo Secignouio, atque iterum, Palatino Kiouiensi: in Volinia, Constantino & Ostaphæo ter: apud Ocacouiam hostilem arcem, eodem Ostaphæo & Prædislao Lanscoronio Ducibus, quęsitæ: & quæ in Podolia Trebinij, quæq; apud Cameneciam & Verestatincium pagum, & compluribus alijs in locis Nicolai Senauij uiri fortis & magnanimi Palatini Russiæ, & fratrũ eius Alexandri & Procopij, ac Bernardi Prætificij Silesij opera partæ sunt: & illæ apud Treboulią, Podhaiciam, Medibosum, & multis alijs in locis, leuiores. Tot enim ferè sunt, quot excursiones ea gens rapacissima & famelica,

Voronouiam, Buscum, Zincouiam, In Volinia, Apud Ocacouum, In Podolia, Apud Cameneciam & Verestatincium, & Trebouliam, Podhaiciam, Medibosum, &

lica,& uelè flamma (quod dicitur) cibum petere solita, in ditiones Regis Sigismundi fecit. Apud Caniouiam in Lituania memorabilis illa uictoria est, qua uiginti sex millia Tartarorum, eodem illo Constantino Ostrogio, omnium seculorum memoria dignissimo Duce, parua manu profligauit. *Caniouiam.*

DE VALACHIS PROFLIGATIS.

Caput V.

IN Valachia autem Bogdanum Palatinum Valachiæ fusum, in uerba sua iurare coegit: & amissam Maiorũ suorum culpa Pocuciam ab eo recepit. Petrum Palatinũ rebellantem, Pocuciamq; rursus inuadentem, primùm cum sex millibus Valachorum ad Guosdeciam arcem, ac mox cum uiginti duobus millibus apud Obertinum pagum, uix à quatuor millibus nostrorum, Duce Ioanne Tarnouio, uiro clarissimo & primario bellatore, insigni & inopinata clade profligauit, acceptisq; cum bombardis cætera impedimenta: Palatinus autem ipse saucius uix fuga euasit: quem postea in arce Chocimensi obsessum, & ad extrema redactum, solenne unà cum Proceribus & cuncta Nobilitate sua iusiurandum sibi dare coegit. *Bogdanus Palatinus Valachiæ. Pocuciam reddit: Petrus itidẽ. apud Guosdeciam & Obertinam uictus. In uerba Regis iurare cogitur.*

DE GERMANIS IN PRVSSIA VICTIS.

Caput VI.

CVm Germanis Prussiam sibi uendicantibus nunquam, nisi prosperè, dimicauit: nempe apud Prusmarcum, Seburgum, Gutestadiam, Brunspergam, Reslam, & Rastemburgum, Iacobo Secignouio: apud Pissiam, Stanislao Masouiorum Duce: in sinu Varmiensi, siue Habo lacu nauali prælio à Gdanensibus uicti sunt: bis apud Bartensteinum: sæpius à Prædislao Lanscronio & Ioanne Zaremba Palatino Calisiensi multis in *Germani Prussiam sibi uendicantes, uicti &*

locis: apud Elsbergam ab Alexandro Ilouio: Gdani & Elbingæ (quum eas urbes adorti essent) à ciuibus fusi & profligati: ad extremum tot cladibus & inedia, uigilijs & iugi equitum nostrorum uexatione fracti, & ad paucos redacti, Prussia excessêre.

Profligati

Prussia excedere cogũtur.

DE CELEBERRIMIS EX GENTE MOschorum uictorijs. Caput VII.

Ex Moschis uictoria apud Poloscũ, &c.

IAm uerò Moschi uel præcipuã gloriæ & uictoriarum materiã Sigismũdo Regi præbuêre. Apud Poloscum enim septem millia hostium à Ioanne Boratinio, uiro acri & animoso, interfecta sunt: deinde quum ij Lituaniã non amplius decem & octo milliarijs à Vilna metropoli hyberna excursione depopulati, reuerterentur, mille extremi agminis (quos solos Lituanica Nobilitas, cum aulico Regis comitatu tumultuariè accurrens, assequi potuit) trucidati: alioq; item tempore, magnum suorum numerum, & prædam quam abigebant è Lituania, persequentibus Lituanis amisêre. Apud Starodubum autem, Radogostiam, & Smolenscum, ductu Georgij Radiuili Castellani Vilnẽsis, non sine magnis cladibus profligati sunt. Atq; in expugnatione quidem Starodubẽsi præclara extitit opera Andreæ Herborti: qui sulphureũ puluerem per cuniculos agens, ac artificiosè succẽdens arcis propugnaculum & quæq; firmissima deiecit, fortiterq; pugnans ibidem occubuit: secutus maiorum suorum uestigia: Fridrosij, qui in pugna Socaliẽsi occubuit: ac Seuerinorum duorum, unius quidem in Bucouiensi, alterius in Obertinensi bellis cęsorum. Apud Orsam uerò tunc, quum primùm regnare Sigismundus cœpit, ne exspectare quidem nostros, dum Borysthenẽ tranarent, sustinuere Moschi: & quum ad centum millium numerum accederent, ne adoriri quidẽ ter mille nostros mercenarios

Apud Starodubũ, &c.

Apud Orsam semel, cũ

cenarios milites ausi sunt. Magnis autem incõmodis affecti, Mosirum, Turoniã, & alias quasdam munitiones reddiderũt nostris: ac deinde, Ioanne Tarnouio nostros ducẽte, Homiam & Starodubum arces, à nostris partim ui captas, partim in deditionem acceptas, amisere. Denique Orsensis illa celeberrima & cum omnibus ferè omnium gentium atq; seculorum uictorijs comparanda, uictoria est: qua, Constãtino Ostrogio Principe, & Ioanne Suirzouio Ducibus, octoginta millia Moschorum bellatorum (qui omnem nostrum exercitũ non modò proterere posse uidebantur: uerùm etiam Borysthenem tranare passi, pecudum in modum flagris abigere in Moschouiam destinârant) ingenti strage interfecta sunt, ita ut desideratorum numerus ad quadraginta ferè millia peruenisse, uel certè duo & triginta millia superasse dicatur: Ductores eius exercitus, uiros illustres, omnemq; Senatum gentis, & supra quater mille captiuos, uiuos in potestatem uenisse: direpta castra opulẽtissima: Dux autem ipse Basilius, bellator exercitatus, & contra Tartaros aliosq; finitimos uictoriosus, usq; ad Regiam suam Mosquam profugit: atq; ibi, amplius centum & uiginti milliaribus bene longis à loco conflictus, uix tutò se subsistere posse credidit.

Redditis quibusdam munitionibus.

Apud Orsam iterum summa cum laude & gloria nostrorũ.

Magna uerè clade &

Ignominia Moschorum

Ducũq; Basilij.

DE CLADIBVS QVIBVSDAM NOSTRORVM, & amissa parte Albæ Russiæ. Caput VIII.

Clades accepta.

POrrò has tot ac tantas uictorias, magna imparitate copiarum quæsitas, nihil mirum est (ut est rerum humanarum conditio uaria & instabilis) si quæ clades interpolarunt: una quidem apud Socalum, à Tartaris temeritate Russicæ Nobilitatis accepta: ubi quatuor fortasse millia nostrorum à quadraginta millibus Tartarorũ, loci opportunitate usorum, defatigata uerius quàm

Apud Socalum, &

ſuperata, non incruentam hoſtibus uictoriã conceſſere: noſtriq; mille ducenti deſiderati, & Barbarorum cæſa quatuor millia. altera apud Serethum amnem: ubi tamen non plures ducentis noſtri, à Valachis circumfuſi, oppreſsi ſunt: amiſſa uerò magna pars Albæ Ruſsiæ, Michaelis Glinſcij hominis ambitioſi, & Alexandri Regis gratia inflati proditioni, atque præſidiariorum militum perfidiæ, imputanda eſt.

Apud Serethum:

Et Albæ Ruſsiæ amiſſa pars.

DE SIGISMVNDI, PACIS TEMPORE, claritate. Caput IX.

Sigiſmundum etiam in pace fuiſſe clariſſimum, Opes, Splendor, Et elegantia, Leges, Arces, Templa, Vrbes,

IN pace etiam idem Rex ſemper fuit clariſsimus. Teſtantur id tantæ opes & facultates noſtrorum, tantus ſplendor (ne dicam luxus) tantaq; elegantia, cùm in ædificijs & uictu cultuq; corporis, tum in ſermone & moribus, quanta nũquam, ante hunc Regem, in Polonia fuit: loquuntur leges, diligentius aliquanto conſcriptæ: clamãt tot arces inſtauratæ: tot exornata templa Dei Opt. Max. tam ſplendidè & magnificè exædificata, publicis iuxtà ac priuatis ædificijs, Cracouia, Poſnania, Leopolis, Varſauia, Lublinum, Gdanum, & aliæ quędam urbes atque emporia: probant id denicq; cultæ & habitatę regiones, Ruſsia, Pruſsia, Lituania: quæ antea & ſylueſtres, & incultæ, aut ſuperiorum temporum cõditione, magnam partem, deſertæ iacuerunt. Atq; hoc etiam Rege regnante, Zatorienſis ditio & Maſouia, poſt quadringenteſimum annum, ad corpus & compagem Poloniæ redierunt: Pruſsia recuſatum diu & excuſſum iugum accepit: Pomerani Stolpenſes ad intermiſſam aliquandiu huius Regni ſocietatem & clientelam, iureiurando adacti, uenêre.

Regiones cultæ, Probant:

Idemq; Regno adiunxit Zatoriam & Maſouiam.

Pruſsia inſuper ſubiugata & Pomeranis Stolpenſibus.

DE

DE CONIVGIBVS SIGISMVNDI & liberis. Cap. X.

QVod autem ad coniugia Sigismundi Regis attinet (quæ nō exigua fœlicitatis humanæ pars est) priorē quidem Barbaram, Stephani Comitis Scepusiensis Transyluanienſiū Palatini filiam, duxit uxorem, Ioannis postea Regis Vngarorū sororem, fœminā sanctissimā & pientissimā: quæ maximā illam Orsensem de Moschis uictoriā, assiduis nocturnis ac diurnis precibus, cū lachrymis & profusa in egenos beneficētia asperoq; cultu corporis & ieiunio coniunctis, à Deo impetrasse existimata est: sed hac immaturè intra tertium annum amissa, alterā suasu Maximiliani Cæsaris duxit Bonam Sphortiam, Ioannis Galeatij Sphortiæ Mediolanensium Ducis & Isabellæ Aragoniæ filiam: quæ triginta ferè annos cum Sigismundo nupta, tanti fecit maritum Regem, ut extremis aliquot annis ægrotantem, & uiribus planè destitutum, non coniugali charitate, sed ancillari penè ministerio, sine omni fastidio curaret: quo factum est, ut plurimum ei uicissim Rex amantissimus indulgeret. Quam uerò filiā, Heduigim nomine, ex Barbara susceperat: eam Ioachimo, Marchioni Brandeburgensi & Electori Romani Imperij, matrimonio iunxit: & nepotibus ex ea, uiuens adhuc, auctus est: Bona uerò filias ei quatuor genuit, Isabellam, quæ Ioanni Vngarorum Regi: Sophiam, quæ Duci Brunsficensi: Annam & Catarinam, quæ Regi Sueciæ nuptæ sunt: & unum filium Sigismundum Augustum, qui nunc, post mortem patris, feliciter in Polonia regnat.

Coniux prior Sigismundi Barbara,

Femina sanctissima.

Intra tertiū annum mortua:

Altera uerò Bona Sphortia.

Ferè 30 annos cum ipso egens.

Eius ægro officiosissimè ministrans.

Ex utraque coniuge liberi.

DE REGNO SIGISMVNDI FELICITER & iustè administrato, belloq; non appetito. Cap. XI.

Regnat Sigism. feliciter 41 annos.

REgnauit etiam feliciter Sigismundus supra unũ & quadraginta annos, legum Polonarum in tribuendo cuique iure suo peritissimus, consilio magno præditus: bella autem nunquam appetiuit, nec, nisi necessaria & graui iniuria prouocatus, suscepit. quare quum & Valachos (ob rupta crebrò fœdera) subiugare posset, noluit: ne uel illi, desperatione adducti, Turcis se se dederent: uel redacta in Prouinciæ formam Valachia, & amoto quasi obice, ipse difficilimum cum potentissimis Turcarum tyrannis bellum de finibus gerere cogeretur. non, quòd à pia contra Barbaros, ac deuotos Christiani nominis hostes, expeditione abhorreret: sed quòd suas illorumq; uires iusta lance metiretur. Sic enim iudicabat, neq; suum esse, neq; unius planè cuiusquam Principis, tam ualidum hostem (qui Asiæ, Aphricæ, & Europæ magnam partem ditione teneret: florentissimum Græciæ Imperium euertisset: Caramanos, Cilicas, Syros, Aegyptios, & nescio quas præterea Gentes, una æstate subiugasset: denique latissimè dominanti Persarũ Regi grauis esset) debellare: cõiũgẽda esse Christianis Principibus arma, si hostẽ illũ à ceruicib. suis uellent depellere. Quũ ergo animaduerteret, cæteros Principes feralibus odijs inter se digladiari, ac totũ penè Orbem Christianũ plus quàm ciuilibus bellis ardere, omni honesta ratione semper Turcicum bellum declinauit.

Iustè omnia administrãs. Consilio magno.

Bellum non appetens.

Bellumq; cũ Turcis declinans prudenter.

DE VIRTVTIBVS SIGISMVNDI, ET morte. Cap. XII.

Sigismundi uirtutes.

POrrò æquabilitate animi, in utraque fortuna, tanta fuit, ut neq; secundis rebus diffluere t, neq; aduersis frange-

frangeretur: à ſuperbia & faſtu ſemper alienus, aditu & affatu facilem ſe præbuit. Aeſtus etiam, frigoris, inediæ, & laboris patientiſsimus erat, quippe qui ab ineunte ætate molliciei delicijs'que minimè aſſuefactus eſſet, craſsioribus cibis & pannis, & caprinis pellibus innutritus. Morbos autem, & alia uitæ incommoda, admodum æquo animo ferebat. Publica ſuorum incõmoda depellere, damnaq; uindicare, non libenter neglexit: priuatas uerò ſuas iniurias, obtrectationes, conuitia, & maledicta inſolentiorum hominum ita contempſit, ut nunquam uindicaret, nec eſſet ob id deinceps ad beneficentiam in huiuſmodi homines reſtrictior. Iam uerò temperantia & moderatio tanta in eo ſemper fuit, ut nihil ab eo cupidius, nihil inſolentius, nihil diſſolutius & flagitioſius unquam dictum aut factum fuerit. Sobrietatem præterea idem Rex maximi fecit: ab infantia ad ſenectutem uſque, patris aui'que inſtituto, planè abſtemius & aquæ potor fuit: ingraueſcente uerò ætate, Medicorum ſuaſu, uinum bibere didicit: ſed ita tamen, ut nunquam eum quiſquam ebrium uiderit. Nihil magni ſine conſilio Senatus fecit, aut ſtatuit: ac nonnunquam de ſententia, conſenſu Senatus adductus, deceſsit, ne pertinax uideretur. Iuſtitiam uerò apprimè coluit: & hoſtibus ſupplicibus libentiſsimè ueniam dedit: ideoque Magiſtrum Albertum Marchionem Brandeburgenſem, ſororis ſuæ filium, debellatum retinere ea quæ ante bellum habuerat, & partim iure belli amiſerat, partim amiſſurus eſſe uidebatur, omnia iuſsit: & honore auxit, Magiſtri appellatione in Ducis nomen commutata: hæreditarium'que inſuper ei, fratribus'que eius Cazimiro & Georgio, in mares duntaxat liberos, illum Principatum conſtituit. Pietate denique

Animi Aequabilitas, Humilitas, Affabilitas, Patientia & uoluptatum contemptus.

Aliorũ defenſio, Suarum neglectus iniuriarum.

Temperantia et moderatio.

Sobrietas.

Conſilium.

Iuſtitia, Benignitas, &

Pietas.

erga Deum fuit eximia: Vilnenſemq; baſilicam, & Rupenſe ſiue Scalcenſe fanum apud Cracouiã, & alia multa, delubrumq; pulcherrimũ & ſumptuoſiſsimum baſilicæ Cracouienſis ipſe exædificauit atq; adiunxit, cum inſtituto iugiter & concinnè Deum colentiũ ſacerdotum collegio: eidemq; quoq; baſilicæ Cracouienſi multa donaria ampla cõtulit: religioſeq; Sacris & Cultui Diuino operam dedit, nulla neq; temporis neq; loci incommoditate neq; occupationibus retractus: in precibus aſſiduus: feſtorum dierum ieiuniorumq; obſeruantiſsimus: in egenos ſacerdotes, mendicosq; & religioſos, liberalis & beneficus: moribundus autem ſacra Chriſti myſteria ritu Chriſtiano expetiuit, & uenerabundus accepit, ſeq; totum Deo religioſis uerbis & ſuſpirijs commendauit. Natus anno Domini 1467, prima die Ianuarij: electus 1506, octaua Decembris: coronatus 1507, uigeſima quarta Ianuarij: mortuus prima Aprilis, anno Domini 1548.

Mortuus.

FINIS.

RERVM ET VERBORVM, TOTO HOC OPERE PRAECIPVE memorabilium, INDEX.

Numeri paginarum à 210 usque ad 290. contenis additis corrigendi sunt.

A

DE Abrahami Sbanscij haretici motibus repressis 262
Academia Cracouiensis 207
S. Adalbertus Pragensis episcopus 20
ad D. Adalberti reliquias peregrinatio 66
Adleida Miecislao nubit 83
Adleida Boleslai Crinosti uxor 57
Adleida altera Cazimiri secundi, regis uxor 167
Adleida sterilis Cazimirum parit 63
Adleida Vngariæ Christianissimum persuadet 18
Adleida Cazimiri filia 96
S. Aegidius 46
ad D. Aegidij sepulturam peregrinatio 66
Aeneas Syluius pontifex 301
æstus magnus 320
Affabilitas 367
Albæ Russiæ pars amissa 364
Albertus Cæsar 263
Albertus Aduocatus proditor 152
Albertus Lastrembecius Archiepiscopus Gnesnensis 233
Albertus Coscelecius Palatinus Brestensis 162
Albertus Palatinus Sendomiriensis occumbit 168
Alexander Heliæ filius 286
Alexander Lituanorum dux cum Lituaniæ fœdera renouat 347 rex renunciatur, factoq; iureiurãdo Cracouiæ coronatur 348 cum filijs Conradi ducis Masouiæ defuncti amicè transigit 350 in Lituaniã proficiscens Fridericũ fratrem uicarium & gubernatorem regni constituit 348
Alexandri regis decretum pro episcopis, et bello ac fœdere cum Bogdano Valacho 353 & deinceps
de Alexandri regis morte, & prodigijs hanc antegressis 356 item effigies, ingenium ac mores eiusdem. ibid.
ad Alexandrum regem paralyticum Bogdani legatio, coniugium sororis expetens 352
de Alexandro rege propter Glinscium Lituanis offenso 351
Alexandro rege languente, Tartari iterũ in Lituaniam irruunt 355
Alexander Palatinus Moldauorum susceptus 291
Alexander Palatinus Valachiæ 208
ab Alexandro Valacho Vuladislaus rex iusiurandum accipit 209
Amurates Turcarum Imperator 261 Bielogradum obsidet 270
Amurati Turcarum Imp. induciæ dantur decennales 274

Anastasia Boleslai Crispi uxor 81
Andreas Vngarus exul 28
Andreas rex Belam uincit 37
Andreas Buinius episcopus 262
Andreas Lascar 226
Andreas Tenczinus 140
Andream Tenczinum Cracouienses ciues trucidant 302
Andreouiense monasterium 79
Andreouiensis coenobium 107
animi æquabilitas 367
Anna Vilelmi filia fit uxor Vladislai regis 206
Anna Casimiri, Vladislai Lochici filij, uxor 155
Aquæ infectæ 141
aquarum inundationes prodigio præsignatæ 61
aquilæ Stanislai martyris corpus defendunt 43
ab Astrologo Vladislai regis mors prædicta 251
Ara S. Gerualij & Protasij cõstructa 105
archiepiscopæ & episcopæ, nouem 18
auriculæ præcisæ 119

B

Bagarodzica canticum 214
Bajazetes Imp. Turcarum missis legatis à Polonis inducias petit 345
Balduinus de Noris Marsalcus Cypri 147
baptismi susceptio 17
Barbara Sigismundi regis coniunx 365
barbarorum crudelitas 155
Barisca unus de uicarijs basilicæ Cracouiensis 171
basilica Vilnensis 202
de Basilica Cracouiensi 148
basilicæ Chelmensis & Kiouiensis 254
basilica Vladislauiensis condita 180
Basiliense Concilium 252
Basilius Moschorum dux 363
Basilius Vitoudi hostis 219
Bela Vngarus exul 28 in Vngariam reductus 36 Andreæ regis malido exercitu uincitur 37
Belæ uirtus eiusq; præmium 28 filij in Vngariam reducti 38
bellum Boemicum 48
bellum contra Turcas 270
bellum cum Miecislao gestum 97 Germanorum cum Cæsare Friderico 82 Pruthenicum 95 Germanicum 55 infelix cũ Prussis fidei desertoribus 84 Miecislai cum Russis, Boemis & Pomeranis 27 Pannonicum & Morauicum 7 contra Russos 25 Prussicum 297 cum Halicienſibus & Vngaris gestum 94 cũ Crucigeris & Silesijs 162 insigne cum Crucigeris gestum 210
de Bello contra Vngaros à Polonis & Boemis infeliciter gesto 321 & deinc. contra Turcas suscepto 274 cum Suetrigellone gesto 244 inter Vladislaũ & Ioannem fratres, propter regnum Vngaricum 335
bella Europæ 124 Lituanica 136 Prussica & Pomeranica 46 & deinceps
de Bellis Vngarico & Prussicis 36 & deinceps. Russicis 105
Benedictus eius nominis duodecimus 165
beneficentia Piasti principis 14
benignitas 367
Bialogrodum Pomeranorum oppidum captum & conseruatum 51
Bidgostia 157
Biecense territorium episcopo Cracouiensi admittur 153
Bielogradum à Turcis obsidetur 270

Boemicum bellum 27. 48
Boemici motus ab hæreticis excitati 332
Boemi Poloniam infestant 30 Sigismundum regem expetunt 359 Vuladislao regi Poloniæ regnũ deferunt 229 à Polonis repulsi 36 utrique Poloniæ præficiuntur 146
Boemorum fœdifragus dux 73 hæreticorum legatio 245 contra Vngaros infelix bellum 321 & deinceps
cum Boemorum hæreticorum ducibus de religione agitur 242
Boemos Vuladislaus Lotticus uexat 145
à Boemis Cazimiro Poloniæ regi regnum oblatum 311
Bogdanus 287
Bogdanus Luscus Stephani Valachi F. 351 Pocuciam reddit 361
Bogdani Valachorũ principis legatio pro coniugio Elisabethæ sororis regiæ 352
contra Bogdanum Valachum tributum decernitur 354
cum Bogdano fœdus factum 355
Boguffa Iudex 149
de Boleslao primo 19
Boleslai uitæ finis, & qualiter regnauerit 44 res gestæ in pace 26 successor eius in regno & testamentum ibid.
Boleslaus II 35 Kiouiensibus utitur uoluptatibus 39 crudelitatem summam exercet 40 iustitiam negligit, & publicè fit adulter 41 à Stanislao episcopo arguitur. ibid. anathemate percutitur 43 Præsidium capit 37 Prussos rebellantes arte domat 36 filios Belæ in Vngariã reducit 38 Izaslaum iterũ restituit. ibid. Russos deuincit 39
Boleslai secundi uxor 37
Boleslaus Pudicus 107 Lituanos Iazygas prælio superat, & Christianam fidem suscipere cogit 129 à Cõrado patruo, Masouiorum duce, in monasterium inuoluitur 112
Boleslai Pudici mors prodigio portenditur 134
de Boleslai Pudici laudabili imperio 124
Boleslai Pudici pro suorum salute precatio 150 continentia 114
in Boleslaum Pudicum coniuratio, eiusq; coniurationis causæ 132
contra Boleslaum Pudicum pugnãs Conradus Masouiæ dux à paucis cum magno exercitu uincitur 121
Boleslaus Crispus natus 65 princeps 79
Boleslai Crispi uxor 81 mors 87
contra Boleslaum Caluum principẽ factũ Conradus dux Masouiæ expeditionem facit 120
de Boleslao Caluo Poloniæ duce principatu exuto 122
Boleslaus Crinoustus Boemis bellum infert 59 Prussos & Pomeranos uincit 61 cum Henrico Cæsare affinitatem confirmat 55
Boleslai Crinoustri uirtutes & uxor, bellumq; cum Moranis & Pomeranis gestum 51 & deinceps. nominis celebritas 54 constitutio de partiendo principatu 73
de Boleslai Crinoustri extremis ante mortẽ actis, eiusq; uitæ moribus 71 & deinc. pretiose peregrinationibusq; 65 et inde.
Boleslai Cri. propter Sbigneum fratrem cæsum pœnitentia 65
Boleslaus dux Plocensis 142
Boleslai ducis mors 296
Boleslao duci Opoliensi Cracouia proditur 152

Boleslaus Maſouiæ dux Poloniæ rex ſalutatur 282
Boleslaus Miecislao natus 18
Boleslaus Vladislai F. 48
bombarda inuenta 188
Bona Sphortia Sigiſmundi regis altera coniunx 365
in Bonis feudalibus nullus ſucceſſioni locus 305
Bozenta Cracouienſis epiſcopus 170
Branſcum arx 210
apud Bucouiam ſyluam Poloni cæduntur & rapiuntur 341
Bucum oppidum 126
Buda ab Vladislao tertio in ſuam poteſtatem redacta 166
apud Budam comitia 188
Bugus amnis 214
Bulgaria Turcis erepta 272
Burgabrij arcis muri 204
Bydgoſtia 211
Bythomienſia metalla euaneſcũt, propter interfectos ſacerdotes 178

C

Capha urbs capta 306. 317
Caliſtienſe ptochodochium 145
Caliſtienſis eccleſia collegiata 101
Caninus campus 56
Carambeius Turcarum dux 272
Carmenecium munitum 306
Caroli Imperatoris nuptiæ 176
Carolo Vngariæ Eliſabetha Vladislai Lochici filia in uxorem datur 154
Caſtellanus Cracouienſis 61
Cazimiria 169
Cazimirus Vladislao ex Heduigi uxore natus 152 carens liberis ſucceſſorem regni conſtituit 166 cum Vngaris fœdera & pacta confirmat. ibid. in Poloniam reducitur 32 reip. uulnera curat. ibid. ducis Ruſſorum uxorem ſibi accipit. ibid. Muſlaum cum Slonenſib. & Pruſſis uincit 33 religionem cum rep. curat 34 inſtaurator pacificus cognominatur 35 artium ſtudioſus 30 curæ principis Vladislai cõmendatur 73 Boleslai Criſpi curæ commendatus 79
Cazimiri humilitas 31 erga monachos Cluniacenſes liberalitas 34 liberi 35 mors ibid.
Cazimirus Scecinenſium dux 217
Cazimirus ex Adleida ſterili natus 65
Cazimiri Conradi Maſouiæ ducis F. in fratrem tyrannis 123
Cazimiri principis Crucouſti F. pietas & mors 95 & deuceps
Cazimirus rex 29 in Ruſſiam expeditionem facit 335 aduentu ſuo in Ruſſiã Turcas reprimit 329 à Sbigneo epiſcopo grauiſſimè redarguitur 289 contributionem ad bellum Pruſſicum petens 300 non facilè eam impetrat 301 Lituanos exitum belli Pruſſici & de Podolia cogitantes, reprimit 306 iniuriam à profeſſis piam militiã uindicat 307 cum Crucigeris pacem init 310 ad Marieburgum inuitatur 308 Choiniciam adoritur 309 Sterigrado & Slochouia potitur. ibid. ligneum crucis adorat 330 in Lituaniã properat. ibid. in duces Maſouios acerbior à Sbigneo cardinali obiurgatur 291 filio Vladislao auctus 297 Marieburgum accipit 298 Elizabetham Alberti Cæſaris filiã in uxorẽ ducit 293
de Cazimiri regis morte 337
Cazimiri fœliciter in Pruſſia res geſtæ 307

de

de Cazimiri regis filiorũ institutione 314
Cazimiri regis ad bellum Silesicum profectio 322
Cazimiro regi Prutheni iurãt 312 Boemi regnum offerunt. ibid. Segismundus nascitur 311 Prutheni se dedunt 293
ad Cazimirũ regẽ Crucigeri desciscũt 205
de Cazimiro rege iusiurandum recusante 286 & 287
à Cazimiro rege iusiurandum mira Procerum magnanimitate extortũ 292. 293
Cazimirus secundus templũ corporis Christi condit, & Cazimiriam cum monasterio 169
Cazimirus secũdus Russiã recuperat 167. Leopolim capit ibid.
Cazimirus secundus Magnus 164 cur ita dictus 179
de Cazimiri secundi morte, regno, ac uita 178 & deinceps
Cazimiri secundi desiderium & exequiæ 182 tertiæ nuptiæ 174 filiæ & ius succedendi remissum 178 pœnitentia & absolutio 172
plura de Cazimiri secundi incorrigibilibus libidinibus 170
de Cazimiri secundi altera uxore, ac libidinibus, bello iterum cum Tartaris & Boemis 167 & deinceps
inter Cazimirum secundum & Crucigeros pax facta, cuius conditionibus Crucigeri non satisfaciunt 165
de Cazimiro iuniore à regno Vngarico repulsam passo 317 & deinceps.
Cazimirus minimus natu F. Bolcslai Criuousti 86
Cazimiri Vuladislai fortitudo 163
Cazimirus à patre Vuladislao Poloniæ Maiori præficitur 158
Cazimirus Vuladislai tertij frater rex eligitur 280
Cazimirus Vuladislai Locticí F. Lituanorum ducis filiam uxorẽ accipit 154
à Cazimiro Criouusti filio resp. optimè correcta 93
de Cazimiro Lituaniæ gubernatore 269
Cechus Polonorũ Boemorũq; princeps 1
Cesłochouiense monasterium à latronibus quibusdam diripitur 243
Chelmensis ora diuexata 244
Chmelicum pagus 117
Choinicia oppidum obsidetur 249
Choinicienses sese dedere coacti 310
Chorabala nobilis captiuus 181
Chosteok 11
Christina Vuladislai uxor 57 impia & crudelis 74
Christianæ religionis propagatio in Lituania 201
Christianismus ab Vngaris suscipitur 18
Christi corpus ablatum & iterum repertum 169 eius templum Posnaniæ 208
Ciecislaus Domitianus 118
Ciolcus Burgrauius cũ paucis multos uincit 244
Cirleninus pagus 116
clauus crucis Christi 231
Clemens sextus Pontifex Maximus 172
Clepariense templum 95
clerici una cum subditis à iurisdictione seculari liberantur 108
cæcus natus, postea mirabiliter illuminatur 16
Cœnæ Christi dies 126
cœnobium Franciscanorum Cracouiæ 115 virginum Posnaniæ 145 Miechouiense & Zucrinecense 82
Ciolcus Posnaniensis episcopus Cracouiã

commigrare cogitur 262
cometes 130 mala à Tartaris portendens 106 pernox Regiæ mortis prænuncius 251 Cazimiri mortem præcedit 55
comitia Budensia 188
concilium Constantiense 226 Basiliense 252
Conradus Cirnensium Masouiorum dux 139. 140
Conradus Masouiæ dux cõtra Boleslaum Caluum à Suentopelco auxilia impetrat 120 per uim princeps factus, statim suâ iniusticia principatum iterum amittit 121 contra Boleslaum Pudicum pugnans cũ magno exercitu à paucis uincitur. ibid. fratres Crucigeros contra Prussorum uim aduocat 111 Boleslaum Pudicum cum matre in monasterium intrudit 112
Conradi ducis Masouiorũ in Canonicum scelus & satisfactio 115
de Conradi ducis Masouiorum morte 350
Conradi Masouiæ ducis irriti conatus, itẽ eiusdem mors atq; filij 123
Conradus Nemcius Silesius 220
Conradus Cazimiri F 96
Conradi Cæsaris bellum cũ Germanis 80
Constantinopolitani à Turcis oppressi 126
Constantinus Ostrogius dux 360
Coprounicense monasterium 96
cum Coributo Vitoudi fratre de religione agitur 242
Costenum oppidum cum arce capitur 163
Couale arx 156
Cracouiæ incendium, pestis, signa 337
Cracouia regni sedes 4
Cracouia duci Opoliensi prodita 152
Cracouiensis tractus legati 300
Cracouiensis Academia 207
Cracouiensis episcopatus canonica electio labefactata 305
Cracouiensis ecclesia 65
Cracouiensis ecclesia cathedralis cum arce conflagrat 148
Cracouienses ciues 303
Cracouiense cœnobium Franciscanorum 115
Cracus princeps 4
Craci nomen celebre 4 eiusdem mors & tumulus 5
Crisanouicense monasterium 135
de Creslai Curosuancij morte 349 eius successores in episcopa et Cancellaria. ibid.
Criuousti nomen 72
Crucigeri insigniter uicti pacẽ petũt 300 ad defectionem solicitãtes, per dolium concisi 302 uicti ad Cazimirum regem desciscunt 205 pacem negligentes Poloniam grauissimè uexant 158 Prussiam uastant 157 Cuiauiam populantur 162 affligunt Lituaniam 208 cum Masouijs uicti 156 malè in auxilium acciti 149
de Crucigerorum ditione cum auxilio Boemorum uastata 249
Crucigerorum duo milia cæsa 304 magistri iusiurandum 315
de Crucigerorũ in Lituaniam incursione 200
Crucigerorum Liuoniensium scelus 152
Prussiensium iniquitas 151
in Crucigeros noua expeditio 225
Crucigeris Pomerania donatur 157
à Crucigeris Poloni profligati 295
cum Crucigeris Prussiensibus et Liuoniensibus

sibus Vuladislai tertij fœdus 259
cũ Crucigeris diu optata pax cõfecta 310
cum Crucigeris pax facta certis conditionibus, ab ipsis tamen non seruatis 165
de Crucigeris iterum ac tertiò fusis 220
cum Crucigeris insigne bellum gestum 210
de Crucigeris afflictis 130 *contra Prussorum uim aduocatis* 111
Crusuicia urbs militi in prædam data 50
Crusuiciam regia transfertur 11
Crusuicienſis cathedra Vuladislauiã translata 87
crucis Christi portio à Lituanis restituta 181
Cuiauia 107
Cuiauiam depopulantur Russi 129 *item Crucigeri* 162
Culmenſis tractus 156 *à Prussis uastatus* 85
de Cursore Lesco secundo 8
de Cypriorum regis legatione 147

D

D Ambrauca Miecislai filia uxor 17
Danica expeditio 63
Daniel Russorum dux ac ueluti Monarcha 129. 166
decimæ 18
Demetrius Goraius Thesaurarius 198
Derſania dolo capta 151
Derslaus Rituanus 255. 260
Despota Rascia 271
Dipoldus Kikericius 216
Dlugoſſus filiorum regis Cazimiri magiſter 314
Dobeſſus iuuenis ordinis equeſtris 75
Dobrinenſis arx 157 *mons* 307
Dobrinum urbs 211
Dobrogoſtus Samotulius Castellanus 220
Dominici diei reuerentia 25
Dunaiouia oppidum 322

E

E Cclesia Vuladislauienſis condita 180 *Ecclesia collegiata à Sigismundo Vitoudi fratre constructa* 248 *Caliſiensis* 101
Ecclesia Kelcensis constructa 87
Ecclesiarum immunitates 113
Ecclesiasticorum immunitas & iuriſdictio 134
Elbinga in potestatẽ Polonorũ uenit 218
electio principis factionibus plena 13
Eliſabethæ cõiugium ad Vuladislaum tertium defertur 263
de Eliſabethæ muliebri dominatu 183
Eliſabethæ reginæ coronatio 227
de Eliſabethæ uoluptatibus 185
propter Eliſabetham reginam tumultus, & de eius morte 228
Eliſabetha Cazimiri coniunx filium Cazimirum parit 299
Eliſabetha Vuladislai tertij cõiunx filium nondum quadrimeſtrem coronat 266
Eliſabetha Vuladislai Loctici F. 154
Eliſabetha Cazimiri regis neptis 176
Elizabetham, Alberti Cæſaris filiam, Cazimirus rex in uxorem ducit 293
Elizabethæ Alexandri regis ſororis coniugium Bogdanus Valachorum Palatinus expetit 352 *eius mors & pietatis opera* 353
de Epiſcopatu Cracouienſi contentio orta 305
pro Epiſcopis Alexãdri regis certamẽ 354
de Equite uiolento & rapace horribilis hiſtoria 132
Euangelij recitandi mos apud Polonos 19

eucharistia ante initum prælium sumpta 137 item ante electionem magistratus 281

eucharistiæ profanatores puniti 214 sumptionem victoria secuta 59

Eudoxia Miechlai uxor 81

Europæ bella 124

excommunicatio neglecta 138

excommunicationis fulmen, ob incestas nuptias 228

de Expeditione in Prussiam decreta & remissa 306

de Expeditionibus bellicis certamen 353

F

FAmes 153 triennis 109 grauis Cazimiri regis beneficentia mitigata 176

Ferco Ostrogius Russorum dux 148

de Feudalium bonorum successione 305

S. Floriani reliquiæ 95

fœdus cum Crucigeris factum 259

fortunæ prosperæ in aduersam mutatio 141

Franciscanorum cœnobium Cracouiæ 115

Fridericus Cazimiro regi natus 313

Fridericus Cæsar 82

Fridericus episcopus Cracouiensis 334 et Cardinalis, factus etiã archiepiscopus 338 Alexandro fratre in Lituaniã profecto, fit uicarius et gubernator regni 348

de Friderici Cardinalis morte, eiusq; successoribus 349

Fulco Cracouiensis episcopus 105

furta crebra 284

futurorum præscientia 72

G

in Gdanum proditione captum, Crucigerorum Prussiensium tyrannis 151

de Gdano à Marchionibus accepto 149

Gedeon Cracouiensis episcopus 88

Georgio duci Bauarorũ Hedwigis Cazimiri filia desponsa 325

Georgij Boemorum regis legati 299

ad Georgium Boemorũ regem legati 316

cum Georgio Boemorum rege Cazimirus rex Poloniæ fœdus confirmat 304

Germaniæ ferè totius in Polonos conspiratio 217

de Germanis in Prussia uictis 361

Germanicum bellum 55 cum Conrado Cæsare 80 cum Friderico Cæsare 82

S. Geruasio ara constructa 105

Geysa cum Vngaris Christianam fidem suscipit 18

Glogouia oppugnata 54

Gnesna 2 uastata 66

Gnesnæ comitia habita 30

Gnesnam regia transfertur 11

Gnesnense ptochodocheum 116

Gneuosius Dalecucius Succamerarius Cracouiensis 198

Golubium oppidum captum 204

Gouoricius Palatinus Sendomiriensis 102

greges uirorum & mulierum sub prætextu pietatis impij pœnis coercentur 171

Gregorius septimus Romanus pontifex 44

Grimislaua Laroslai Russorum ducis filia 107 cum filio suo Boleslao Pudico in monasterium intruditur 112

Grunewaldus pagus 215

H

HAlicicnse bellum 94

Halicienstium fraus 69

hastati equites 298

Hedwigis Cazimiri mater fit monacha 164

Hedwigis

Hedwigis Cazimiri filia natu maxima 328
de Hedwigis Vladislai filiæ sponsalibus 229
Hedwigis Cazimiri regis filia Georgio duci Bauarorum desponsa 325
Hedwigis Ludouici regis filiæ mores & forma 196 in reginam electio 191
de Hedwigis Ludouici filiæ coronatione, & mariti eligendi deliberatione 195
S. Hedwigis Hērici Barbati uxor 109.114
S. Hedwigis mors atq; sanctitas 123 uirilis fortitudo 120
Hedwigis tertia Cazimiri secūdi uxor 174
Hedwigis filia Elisabetha 205 eius forma, mores. ibid. sanctitas 206
Helena Lesci Albi mater 97. 99
Helena regina schismatica 348
Helias Alexādri Palatini Valachiæ F. 251 motus ciet in Valachia 258
Heliæ mors 285
inter Heliam & Stephanum fratres pax 259
Henricus Cæsar contra Boleslaum bellum gerit 53
inter Henricum Cæsarem & Boleslaum Crinosum affinitas confirmatur 57
Henrici pietas 81
Henricus Barbarus 109.113 eius mors & sepultura 114
Henricus dux Vuratislauiensis Boleslaum principatu exuit 142 ipsum uerò Vuladislaus Lockicus 143
Henricus Vuratislauiensium dux celebriter uulneratus 111 eius in episcopum impietas & iniuria 138
Henricus Plauenius Magister Crucigerorum 220
Henricus episcopus Gnesnensis 108
Henricus dux Glogouiensis 148
Henricus dux occumbit 86
Henricus Ketlicius consultor pessimus 88
de Henrico Pio eiusq; exercitu numeroso ad internecionem usq; caso 119
Henrichouiense monasterium 110
Hermannus Liuoniensium magister 222
historia horribilis de uiolento & rapace equite 132
Honoldus Italus episcopus 87
hospitale extructum 108
hyems acris & aspera 109

I

S. Iacinctus 108 eius mors 127
Iagellonis in Polonia Maiore res gestæ 200
Iagello Magnus Lituanorum dux 196
de Iagellonis Vuladislai baptizati & coronati nuptijs 198 & deinceps
Iagellonis in Lituania gesta 201
Ianicus Vuratislauiensis episcopus 79
Ianislaus Gnesnensis archiepiscopus 79
Ianussius Plocensis dux 338
de Iaropelci fraudibus 68
Iaroslaus Stotnicius Gnesnensis archiepiscopus 180
Iaroslai archiepisc. mors 183 opera. ibid. sepultura 184
Iascus Knita præfectus Cracouiensis 185
Iaxæ pietas 81
Iazygæ 136 delentur 137
Ieiunij quadragesimalis uiolatio punita 48
de Ieiunio quadragesimali relaxato 124
incendia crebra 284
induciæ cum Turcis confirmatæ 349
infans eodem quo nascitur die distinctè et articulatè loquitur 134
Innocentius Pontif. maximus 124
imprecatio murium 11

interregnum 13
inundatio aquarum 109
Ioannes Albertus rex eligitur 337 coronatur 338 Plocensem ducatum regno adiungit 338 contra ius gentium legatos comprehendit 340 Tartaros fortiter uincit 334 Cazimiro regina tus 302 Baiazeti Turcarum Imper. quinquennales inducias concedit 346
de Ioan. Alberti regis morte, sepultura, meritis, regno 346 regis uoluptatibus eius persona indignit 342
Ioan. Alberti regis aduersum comitatū Tartari Podoliam & Volyniam populantes iuncunt 338
ad Ioan. Albertum regem Venetorum & Turcæ legati 338
inter Ioannem Albertum eius q. fratrē Vuladislaum bellum propter regnum Vngaricum 335
Ioannis Huniadis auspicijs Barbari tribus uicibus magnis cladibus affecti 271 nominis celebritas 267
Ioannes Brezius legatus regius contra ius gentium uiolatur 244
Ioannes Caiapla Iurisperitus Vuladislauiensis & Plocensis Canonicus 115
Ioannes Czarncouius Succameranius Posnaniensis 236
Ioannes Ostrouicius cognomento Nassiaenus 221
Ioannis Grotbi episcopi Cracouiensis magnanimi mors 170
Ioannes Capistranus episcopus 292 & deinceps
Ioannes Tarnouius Palatinus Cracouiensis 232
Ioannes Safranccius episcopus Vuladislauiensis 250
Ioannes Lausannensis episcopus 225
Ioannes Vapouius Tartaros reprimit 349
Ioannes Marchio 149
Ioannes Pontifex Max. Alexandri quinti successor 215
Ioannes Tencinius 192
Ioannes Scicius Dolianus 210
de Ioannis Dlugossi Canonici Cracouiensis morte 331
Iohannes Amor Tarnouius Castellanus Sandecensis 303
Ioannes dux Moschouiæ 330. 345
Ioannes Boemorum rex 156.168
Ioannis Vlodici Sulcouici mira patientia 261
Iolenta Kingæ uxoris Boleslai principis, soror 135
Iudæorum iniuria 307
de Iudæorum prærogatiuis 180
Iuditha patientissima Vuladislai uxor 45
Iuliannus Cæsarinus legatus pontificis 270
Iuo episcopus 107
Iuonis episcopi mira beneficentia 109
de Iurisiurandi recusati incommodis 286
iureiurando purgatio facta 233
à Iurisdictione seculari Clerici liberantur 108
Izaslaus in ducatum Russiæ restituitur 37

K

KAidanus Tartarorum dux 117
Icellensis ecclesia constructa 87
Kingæ Boleslai Pudici principis uxor 114
Kingæ mors & sanctitas diuinitus comprobata 144 pro suis precatio 130 uirilis animus & uita cum sorore Iolenta 135
Kingæ oranti uisio oblata 131
Kiouum captum 39

de Kiouensibus uoluptatibus. ibid. & deinceps
Kiouiam Tartari populantur 227

L

Labeneiorum nomen 64
Ladislaus rex Boemiæ 294
Ladislaus nondum quadrimestris à matre Elisabetha coronatur 266
Lagouiense territorium 46
Lampertus episcopus Cracouiensis 45
Landense monasterium 101
latrocinia crebra 284 repressa 207
de Latrocinantibus pœna sumpta 352
Lechus Polonorũ Boemorumq; princeps 1
Lechi secundi fratricidium, & quæ sit pœna secuta 5
Lechi imperium quale 2 eiusdem potestas ibid.
Lechitæ quos Latini uocent 1
Leo dux Russorum 135
Leopolis Russiæ metropolis 167
Leopoliensis ecclesia Metropolitana 175
de Lescone primo 7
Lesci secundi principatus qualis 9 eiusdem uirtutes. ibid. quandiu tenuerit principatum 10
de Lesco secundo 8
Lesci tertij principatus 10
Lescus quartus, princeps 16
Lescus Albus Cazimiri F. 96. 97 oblatum sibi principatum recusat 102 Polonorum fit princeps 105
Lesci Albi in Deum gratitudo ibid. res gestæ in pace 106 uxor 107
de Lesco Albo à Suentopelco interempto 110
Lescus Boleslai Crispi F. 87
Lescus Niger princeps 135. 136
Lesco princeps Lituanos uincit 136
Lesci fortuna mutata & mors 141. 142
contra Lescum coniuratio 139
Leuenta Vngarus exul 28
leges Vislicienses 169
ligni crucis portio à Lituanis restituta 181
Lipnum oppidum 211
Lituania à Crucigeris peruastata 208
in Lituaniam Moschi cum Tartaris excursio 269 item Crucigerorum 200
in Lituania Christiana religio propagata 201
Lituani cum Prussis multa crudeliter uastant 134
Lituani Masouiam uastant 129. 193 hos Boleslaus Pudicus uincit, & religionẽ Christianam suscipere cogit. ibid. per Vngarorum perfidiã Volinia potiuntur 190 portionẽ crucis Christi miraculo coacti restituunt 181
Lituanorum legatio repudiata 291
de Lituanorũ per Polonos proditores excursionibus 171
Lituanorum in Sendomiriã excursio 185 fœdus cum Polonis renouatum 224 in Lublinensem oram excursio 133
inter Lituanos & Polonos per affinitatẽ pax facta 154
de Lituanis cũ duce Belzẽsiũ repressis 186
de Lituanis bello Prussico de Podolia cogitantibus 306
Lituanis Alexander rex propter Glinscinum offensus 351 eos punit 352 ius nobilitatis concessum 225
à Lituanis paucis magnum datur damnum 144
Liuoniensium Crucigerorum scelus 152
locustæ horribiles 328
locustarum magna uis 164
Lubensum oppidum 34

Lublini templũ S. Michaelis extruitur 137
in Lublinẽſem oram Lituani excurrunt 133
Lublinenſem oram in Polonia Tartari uaſtant 116 cum ingenti Ruſſorum, Tartarorum, & Lituanorũ exercitu Leo princeps inuadit 135 Lituani cum Iazygibus depopulantur 136
Ludouicus reſpuit coronari à maioribus Polonis 183 languere ſe ſentiens ſucceſſorẽ regni deſignat Mariam filiam cum Sigiſmundo, & moritur 189
Ludouici regis duæ filiæ 184 Poloniæ adminiſtratio qualis 182
Ludouicus Cæſar 166
Ludouicus Vngarorum rex 170 à Casimiro ſucceſſor deſignatur 181
Luſcum Ruſſorum proditione à Suitrigellone occupatur 265
de Luſco Lituanis à Suitrigellone tradito 288
Luterberga oppidum 114

M

Mieciſlaus cognomento Coſſiſco 113 magicæ artis præſidio potita victoria 119
ante Magiſtratus electionem euchariſtia ſumpta 281
Magnus præfectus Maſouiæ 57
Maniacus Tartarorum Zauolgenſium dux 314
Mahumetes Turcarum Imp. à Stephano Volacho inſigniter uictus 325
Marchia Brandenburgenſis uaſtata 155
S. Marci ordinis Medicantium monaſterium 135
Margarita Virboslai Comitis uxor 131
Maria Ludouici regis filia 189
Mariæ templum conſtruitur 102
Marieburgum 298 deditum 302
Marieburgi obſidio 118
Marquardus Salisbachius Commendator Brandeburgenſis 217
Martinus Vurocimouicius uexilliſer Cracouienſis 216
Martinus Labiſſiuius Palatinus Breſtenſis 220
Martinus archiepiſcopus Gneſnenſis 52
Maslaus dominatum ſibi in Maſouia arripit 30 eius interitus 33
Maſouiæ 107 Regno Polon. adiuncta 173. 364 à Pruſſis uaſtata 85 item à Ruſſis 129 recuperata 54
Maſouiæ dominatũ Maslaus affectat 30
in Matrimonio Boleſlai Crimouiti & Sbislaæ, Romani pontificis diſpenſatio 51
Matthias Vngarorum rex 316. 317. 318 Poloniam uaſtat, & arcem Medrecicam capit 324 Submontanos populãs 320 Comorunum perſequitur 321
à Matthia Vng. rege magnus Polonorum exercitus fugatur 323
Matthias Golanceuius epiſcopus Vladiſlauienſis 156, 180
Maximilianus Cæſar Sigiſmundum honorat 359
Mednicenſis epiſcopatus cum 11 parochijs inſtituitur 225
Medrecia arx à Matthia Vngarorum rege capta 324 recuperatur 49
Michael Glinſcius dux Ruſſus 351
Michaelem Glinſciũ gratulabundũ occurrentem Sigiſmundus dux benignè ſuſcipit 357
à Michaele Glinſcio Tartari in Lituaniã irruentes cæduntur 356
Michael Cochmeiſter dux 220, 221
S. Michaelis tẽplũ Lublini conſtructũ 137

Miecis-

Miecislaus Halicienſis dux 94
Miecislaus Boleslai pientiſſimi regis F. in demortui patris locum ſurrogatur 26
Miecislaus Chriſtianam religionem propagat 17
Miecislai uxor 81 educatio 17 principatus qualis 18
Miecislai Boleslai F. principatus & res geſtæ 27
Miecislao nubit Adleida 83 naſcitur filius Boleslaus 18
Miechlaus Zemomisli F. cæcus natus, poſtea mirabiliter illuminatur, & uocatus Miecislaus futurorum bonorum omen fuit 16
Miecislaus ſenex 66
cum Miecislao ſene Leſci Albi bellum 97
de Miecislao ſene 87.93.98.& 100
Miechouienſe cœnobium 82
miniſterij uis & efficacia 18
apud Miſſam euchariſtia ſumpta 59
dum Miſſam facit Adalbertus Pragenſis epiſc. à Prutenis interficitur 20
Mogilnenſe cœnobium 108
de Moldauicis motibus 285
monachæ ſingularis actus 155
monachi duo ſancti 19
monachi Cluniacenſes 34
monaſteria à Tartaris uaſtata atque direpta 127
Moravia à Tartaris uaſtata 118
Moravicum bellum 7
Moravos Boleslaus Crivouſtus uaſtat 51
Moſchos cum Tartaris excurſionem in Lituaniam facit 269
ex Moſchorum gente Sigiſmundi regis victoriæ celeberrimæ 362
contra Moſchos Vitoudi expeditio 210
de Mucha ruſticano ſeditioſo 336

N

Nacli oppugnatio 47.52
Nicolaus Henrichouius 110
Nicolaus Palatinus 100
Nicolaus Michalouius præfectus Cracouienſis 249
Nicolaus Dreuicius cuſtos Sendomirienſis 140
Nicolaus Curouius archiepiſcopus Gneſnenſis 213
nix ingens agros reddit fertiles 164.173
Nouum oppidum in Pruſſia deditum 309
de Nunciorum terrarum origine 314

O

ab Odronanzorum iniurijs Ruſſi liberantur 307
Opatouia oppidum 113
Opiſſo legatus Apoſtolicus 129
Opolienſis tractus à Tartaris uaſtatus 128
de Ordine ſedendi in ſenatu certamen 353
apud Orſam Moſchi victi 362.363
Oſuęcimenſem tractū Derslaus Rituanus uexat 159
Otto Miecislai ſenis filius 102
Ouenſcenſe monaſterium 126

P

Pabiacenſis comitatus 46
de Palatinis XII. 7
Pacoſſum arx 162
Pannonicum bellum 7
Paponia diruta 279
partus mirabilis 131
Paulus epiſcopus Varmienſis 308
Pauli Laſcinij inſigne factum 204
Paſchæ obſeruatio 47
Pelca Cracouienſis epiſcopus 105
peregrinationes ad ſanctos 65 & inde. peſtis 153.230 cōcepta 269 declinata 250

grauissimæ 175 triennis 109
Petrus Mezirecius Starcouius 210
Petrus Cancellarius Pomeraniæ 149
Petrus Lanius 171
Petrus archiepiscopus Gnesnensis 87.115
Petrus Danus comes Scrinnensis 75
Petrus Palatinus 202. 285 uictus in uerba Sigismundi regis iurare cogitur 361
Petro Palatino Cracouiensi Rusti Sendomir. tractum populantes, uincuntur ac cæduntur 130
de Petri Heliæ F. interitu 346
Petricus in tectum suscitatus 42
Piasti posteritas 15 mors. ibid. principatus 14 mirabilis electio ibid.
Pius secundus pontifex 301
Plocensis ducatus mortuo Lanustio, regno adiungitur 338
Plonixy sylua 175
Pocucia à Bogdano Palatino Valachiæ reddita 361
Podolia denuò à Tartaris uexata 350 Sui trigelloni callidè prærepta 240 à Tartaris uastata 172
Podoliam Nobilib. uacuam prædatur pro suo arbitrio Turci 287 populantes Tartari profligantur 291 Sigismundus rex cultiorem facit 359
de Podolia crudeliter à Valachis & Turcis atq; Tartaris uastata 343
ex Podolia Tartari Zaualzenses repulsi 314
de Podolia à Suitrigellone uexata 241
Podoliorum insignis à Tartaris clades 260
pœna à moribus 214
Polonia maior à Miecislao sene occupata 93
Polonia domesticis pressa malis 30 à Russis atq; Tartaris miserè uastata 127 populosior & cultior facta 155 à Sigismundo Vng. rege uastata 222 item à Matthia Vngarorum rege 314
de Poloniæ regno ad Cazimirum delato, & post frequentes dilationes & dissimulationes suscepto 280
Poloniæ Maioris expeditio decreta 308
Poloniæ regnum abrogatur 44
Poloniæ regno Zatoria, Masouia & Prussia adiuncta 364 utriq; Boemi præficiuntur 146
Poloniam Rusti depopulantur 45 Tartari cum Rustis uastantes ingentem hominum prædam abigunt 141
in Polonia quæ portenta & prodigia anno Christi 1269 extiterint 131
de Polonia à Crucigeris authore Vincentio Samotidio grauissimè uexata 158 maiore recuperata 152
in Polonia noui præfecti 186
Poloniæ reip. administratio sub Vladislao tertio adhuc puero 257
Poloni minores contra Russos bellum gerunt 146
Poloni omnes absumpti 175 aduersa fortuna usi 298 occumbunt 86
Polonorum cõtra Vngaros infelix bellum 321 & deinceps. mos sub initium pronunciandi euangelium 19 fœdus cum Lituanis renouatum 224
de Polonorum cladibus quibusdam sub Sigismundo rege 363 & deinceps. à Tartaris clade 298 & deinceps. apud Bocoinam syluam strage 342
Polonorum mores Boemorum conuersatione corrupti 314 nominis origo 1
Polonis iciunium XL. relaxatur 124

Polonos Adelbertum Pragēſis epiſc. fidem docet 20
in Polonos tota ferè Germania conſpirat 217
de Polonis à Crucigeris profligatis 95
à Polonis Fridericus Cæſar uexatur 83
Pomarzeni ſtrenuè pugnantes 322
Pomerania Crucigeris donatur 157 omnis ab Vuladislao rege ferro igniq; uaſtata 222 à Magiſtro Crucigerorum dolo malo empta 152
Pomerani fiunt Chriſtiani 53 Stulpenſes 364
Pomerani à Boleslao Criuoſto expugnati 51, 61
Pomeranorum bellum 27
Pomeranos Magnus Maſouiæ præfectus opprimit 57
de Popelo ſecundo, eiuſq; parricidio, & parricidy pœna 11 & deinceps
portenta in Polonia 131
Poſnaniæ templum conſtruitur, quod dicatur corpori Chriſti 208
Poſnaniæ cœnobium uirginum inſtituitur 145 obſidio 76
Poſnanienſe monaſterium Dominicanorum 126
Præmislia urbs occupata 37
Præmislus maioris Poloniæ princeps 144
Præmislus in principem eligitur, & Leſcus uocatur 8
Præmisli ſtratagema in bello cum Pannonibus & Moraui 2
de Præmisli ducis Poſnanienſis pietate inſigni 126
Præmisli principatus qualis, & quàm fuerit diuturnus 8
precum uis & efficacia 46
precibus obtenta uictoria 151
Prendota Galea Odrouanzus 169
principis electio fortunæ commiſſa 8
principatus iniuſtitia perditur 121
Procucenſis tractus à Stephano Valacho ſubactus, & à Polonis recuperatus 350
proditionis pœna 69
S. Protaſio extruitur ara 105
Pruſſia uaſtata 60 uenenoſis uermibus infeſtata 141 à Crucigeris uaſtata 157 à Polonis ſubiugata 364
in Pruſſiam uniuerſalis expeditio decernitur 306
in Pruſſia Germani à Sigiſmundo rege uicti 361
Pruſſicum bellum 296
Pruſſi Maſſouiam & Culmenſem tractum uaſtant 85 in clientelam ſuſcepti 293 à Cazimiro rege uicti 33 à Magno oppreſſi 57 ſecundò à Boleslao Criuoſto deuicti 61 fidei deſertores & infœlix cum eis bellum 84
Pruſſorum libertates 295
contra Pruſſorum uim Crucigeri aduocantur 111
de Pruſſorum cum Crucigeris motibus 293
Pruſſos rebellantes arte Boleslaus rex domat 36
Pruſsbeni S. Adalbertum Pragenſem epiſcopi trucidant 20 Polonis uarant 312 Crucigerorum iniuriis permoti, Cazimiro Poloniæ regi ſe dedunt 293

Pruthenicum bellum 95
Pſaltarium ſiue Pſalteriſtarum collegium 204
Puchala Polonorum dux 122
de Puerie duobus miraculoſis 154
pueri 36 uno partu editi 131
Pultuſcum oppidum 154

Q

Quadrageſimale ieiunium 124.126
Quinzinum oppidum captum 302

R

Raciazum arx 157
Radunum arx capta 219
Radoſſus epiſcopus 65
Rathnum arx regia proditione capta 244
Ratiborienſis ora à Tartaris uaſtata 119
regia Gneſnam & Cruſuiciã tranſlata 11
de Religione cum Coributo cæteriſq; hæreticorum ducibus agitur 242
Ritigerus expetens Vendæ coniugiũ 5 bellum fruſtra mouet 6 occumbit. ibid.
Rixa Præmiſli F. 145
Rixa Cazimiri regis mater 29
Rixam Venceslam Polonorum Boemorũq; rex ducit in uxorem 146
Romanus Petri F. 208
Romanus Ruſſorum crudelis dux 104
Romanus electus atq; necatus 285
Ropinum oppidum 211
Rudolphus Lauantinenſis epiſcopus 310
Rudolphi Lauant. epiſcopi ſtudium & integritas, regiq; Cazimiri in eum gratitudo 511
Ruſſia uaſtata 69.136 à Tartaris 116.350 à Turcis 287.343 & deinceps
Ruſſiæ Albæ pars amiſſa 364
Ruſſiam Sigiſmũdus rex cultiorẽ fecit 359
in Ruſſiam Cazimiri regis expeditio 333
Ruſſiam Cazimirus ſecundus Magnus recuperat, ſubactam in formam prouinciæ redigit 167
de Ruſſia crudeliter à Valachis & Turcis atq; Tartaris uaſtata 343
in Ruſſia epiſcopi electi 186
Ruſſica bella 27.36.105
Ruſſi Poloniam diuexant 30 rebelles 69 Maſouiam & magnam partem Cuiauiæ uaſtant 129 à Boleslao deuicti 39 diuino præſidio uicti 130 Poloniam depopulantur 45 ab iniuria Odrouanzorum liberati 307
Ruſſi Smolenſcy 216
Ruſſorum miſerabilis clades 141 & inde. à Tartaris clades inſignis 260
contra Ruſſos bellum 25 Polonorum minorum 146
Ruſſos cum catholicis coniungi uetitum 202
ruſtici ex Pruſſia uaſtata in Poloniam deducti 60

S

Sacerdos Boemus 251
propter Sacerdotes interfectos metalla euaneſcunt 178
à Sacerdotibus uxores & concubinæ abiguntur 109
ſal Bochnenſe inuentum 124
Salomea 107
Salomeæ uiduæ ſanctitas 131
Samagicia Chriſtiana facta 125
Sbigneus epiſcopus profuſam Vuladiſlai regis liberalitatem reprehendit 244 ſalutis regis animæ ſtudioſus, peccata eius arguit 252
Sbignei epiſcopi amor, mors, mores, finus, &c. 254
in Sbigneum Cracouienſem epiſcopum Coributus cum cæteris hæreticorum ducib.

ducibus fremunt 242
de Sbigneo episcopo, Vuladislao regi propter Boemos hæreticos se opponente 246 contra mortem intrepido 247
Sbigneus Brezius Marschalkus 210
Sbignei contra Vuladislaum patrem impietas 50
Sbigneo impulsore Henricus Cæsar contra Boleslaum bellum gerit 53
Sbigneus Olesnicius 216 Cracouiensis episcopus 233
Sbigneus Cardinalis factus 267 Cazimirum regem obiurgat 291
Sbignei cardinalis mors 296 mores & testamentum ibid.
Sbigneus proditor fit exul 53
Sbigneus Boleslai clementia abusus interficitur 60
Sbislaua Boleslai Crououssi coniunx 51
Scarbimirus palatinus Cracouiensis 60
Scarbimiria 116
Scepusiensis tractus à Sigismūdo rege Vuladislao oppigneratur 224
Scriptura sacra ad uitam probè agendam accommodata 358
Secechus dux 48
Sendiuoius Subinius 195
Sendiuoius Ostrouicius Palatinus Posnaniensis 220
Sendiuoij legati 194
Sendomiria expugnata 116 incensa 127 eius rei anniuersaria celebritas 128
Sendomirienſem oram Russi magna ui populabundi inuadunt 130 Tartari cū Russis uastant 127
Senenius Gnesnensis præpositus 301
apud Serethum amnem Polonorum clades 564
Siccitas magna 320
Sigismundus rex Germanos in Prussia uincit 361 Valachos profligat 361 à Polonis repellitur 190 & deinceps
de Sigismundi regis coniugibus 365 educatione 357 celeberrimis ex gente Moschorum uictorijs 362 uirtutibus & morte 366 & deinceps, regno feliciter & iustè administrato, bellū non appetito 366 principatu 344 pacis tempore claritate 364
Sigismundi regis uictoriæ contra Tartaros 360
Sigismundo quæ regna oblata, & de eius cum Imperatoribus amicitia, reliquisq; egregijs facinorib. 359 & deinceps
de Sigismundo honorato apud Vuladislaū fratrem, eiusq; ducatu Silesiensi 358 & deinceps
sub Sigismundo rege clades quædam Polonorum 363 & deinceps
Sigismundus Cæsar 233
inter Sigismundum Cæsarem & Vuladislaum tertium Poloniæ regem pax tentata 261
Sigismundi Cæsaris mors 259
Sigismundus Lituaniæ dux 255 auarè & crudeliter dominans interficitur 265
Sigismundus dux Glinscium occurrentem benignè suscipit 357
Sigismundus Vitoudi frater Staroduben-ſium dux 247 & deinceps
Sigismundus Vngarorum rex 208 à Crucigeris conductus Poloniam uastat 222
Sigismundi Vng. regis cum Vuladislao rege Polonorum reconciliatio 224
cum Sigismūdo Vng. rege Vuladislaus Poloniæ rex pacem renouat 230
Sigismundus Marchio Brandeburgensis 189

Silesia à Tartaris uastata 118 item ab Vladislao Loctico 145
Silesiam qui possederint 84
contra Silesios bellum 203
cum Silesijs Vladislai bellum 162
Simon Plocensis episcopus 57
de Simonis Franciscani latrocinijs punitis 332
Skirgello Trocensium dux 202 eius æmulatio 202
Slochouia à Polonis recuperata 309
Slonenses à Cazimiro rege uicti 33
Slupia oppidum 213
apud Socalum Poloni clade affecti 363
Soleouiense monasterium 96
cum Solimano Imp. Sigismundus rex perpetuam fœdus icit 359
Sophia altera Vladislai regis uxor 46
Sophia Vladislai regis Poloniæ quarta uxor 229 adulterij insimulata 232 eius coronatio 230
Spicimirum uicum Pomerani inuadunt 52
Spitco Melstinius 255 Sbignei episcopi bona inuadit 259
de Spitconis hæretici motibus repressis 262
S. Stanislaus in Diuorum numerum relatus 124 per uisum apparet 217 eius miracula 125 reliquiæ leuatæ. ibid.
Stanislai martyris corpus dissectum, & ab aquilis defensum, post biduum coalescit 43
Starigradum oppidum Cazimiro regi deditum 309
Starodubium arx 210
apud Starodubium Polonorũ de Moschis uictoria 362
Stephanus Palatinus Cracouiensis 91
Stephanus Valachus Pocutiensem terram subigit 350 moritur filio Bogdano relicto 351 cum Turcis & Tartaris Podoliam & Russiam uastat 343
Stephani Palatini Valachiæ iuramentum 314.333
à Stephano Valacho Poloni cæduntur ac rapiuntur 341
de Stephano Valacho cum Turcis bellum gerente 325
cum Stephano Valacho fœdus ictum 344
Stephanus Stephani Vaiuodæ F. 174
Stephanus Alexandri Palatini Valachiæ F. 251
ad D. Stephani sepulchrum peregrinatio 66
duo Strussi fratres 354
Suarno dux Russorum 130
Succe arx 151
Suecij Sigismundo regnum offerunt 359
Suentopelcus Pomeranis præfectus 59. 107 perfidus 62.110 suæ perfidiæ dat pœnas ibid.
à Suentopelco Conradus dux Masoniæ ad Principatum reducitur 120 & deinceps
Suentoebna Boleslai soror 36
Suitrigello inuadit Podoliam 242 Luscum Russorum proditione occupat 265 à Sigismundo Vitoudi fratre Starodubensium duce uictus 242 in bello uictus fugit 244 moriens Luscum Lituanis tradit 288
Suitrigellonis improbitas 208 perfidia 209
de Suitrigellonis in Lituania arroganti principatu 239

Suitri-

Suitrigelloni Podolia callidè præreptа 240
de Suitrigellone cum Crucigeris profligato 258

T

TAmerlanes Scytharum Imperator 205
Tartari Podoliam & Volyniam inuadentes, aulicum regis comitatum uincunt 338 Ratiborensem oram uastant post Moraviam & Vngariam 119. 120 Podoliam populantes profligati 90 Podoliam uastant 172 Kioviam populantur 227 Vistulæ transitu arcentur 168 pauci & malè armati multa miserabiliter uastant 322 Podoliam infestantes, Polonos ad internecionem delent 199 Cracoviam incendunt, Silesiam item & Moraviam uastant 118 Poloniam uastant 127 Russos & Podolios insigni clade afficiunt 260 Russiam uastant, itemq; Lublinensem oram in Polonia 116 Podolia & Russia uastatis, à Ioanne Vapouio reprimuntur 349
Tartarorum ad Vuladislaum Poloniæ regem honorifica legatio 214
de Tartarorum excursione, ijsq; à Glinscio cæsis 355 & deinceps
Tartarorum miserabilis clades 141 & deinceps. excursio in Podoliam & Russiam 350
contra Tartaros Vitoudi expeditiones 204 Sigismundi regis uictoriæ 360
de Tartaris à Ioanne Alberto fortiter uictis 334 Zamolgensibus profligatis, & repulsis crudeliterq; cæsis 314 & deinceps
tedæ cum cæteris comparatæ 217
Templariorum ordo deletus 152
terræmotus 58.117
Theutones 141 in Poloniam & Russiam inducti 173 cum Venda fœdus ineunt 6
Theodoretus Russorum dux 248
Theodoricus Aldenburgius 166
Theodoricus Bucacius Podoliæ præfectus 285
Thomas Vuratislauiensis episcopus 138. 159
Tinecia arx 34
Trebnicense monasterium 109
Triumuiratus 188
Turci cohibiti 226 Constantinopolitanos opprimunt. ibid. ab Vngaris insigniter uicti 331
contra Turcas Vuladislai tertij & Huniadis bellum 270. 274
cum Turcis inducie confirmatæ 349 fœdus 335
de Turcis Russiam uastantibus diuinitusq; punitis 343 & deinceps

V

VAgrouiecense cœnobium 101
Valachica expeditio 174
in Valachia Heliæ motus ciet 258
Valachi ex Pocuce profligantur 354
Varmia oppidum capitur 302
uaticinium per puerum semestrem editum 134
uectigal regium & Poradlne 184
Venceslaus Masoniæ dux 156

Venceslaus Polonorum atque Boemorum rex 146 eius mors 147
Venda uirgo princeps 5
Vendæ triumphus atq; tumulus 6
Venetorum ad Vuladislaum regem Poloniæ legatio 223
de Vermibus Prusticis 141
Verincus Cracouiensis consul 177
Vernerus episcopus Bolesta 87
Verneri corpus claret miraculis 87
uexilla in ecclesia suspensa 223
Vicinus malus 161
Vilelmus dux Austriorum 196
de Vilelmi in Cracouiam aduentu 198
Vilnensis basilica locupletata 202
Vincentius episcopus 107
Vincentius Cadlubeus 105
Vincentius Samotulius 158.162
Vislicia 116
Vislicienses leges 169
Vissogradum arx 157.267
Vistulæ inundatio portentosa 328
S. Vitalis templum 180
Vitoudi æmulatio 202 ambitio 233
Vitoudi arte Vuladislaus rex in Lituaniã euocatus 237 mors 239 contra Tartaros expeditiones 204 contra Moschos expeditio 210
contra Vitoudum bellum 203
uitulus duo capita & septem pedes habẽs 132
Vuladislauiam transfertur Crusuicensis cathedra 87
Vngaria à Tartaris uastata 120
de Vngariæ regno ab Vuladislao tertio suscepto 263
Vngaricum bellum 36
propter Vngaricum regnum bellum inter fratres 335
Vngari Matthiæ tyrannidem pertæsi Cazimirum filium regem petunt 317 Turcas insigniter uincunt 331 Sigismundo regnum offerunt 359 per Adalbertum Pragensem episc. Christiana religione imbuuntur 20
de Vngarorum uiolentia 185
per Vngarorum perfidiam auro corruptorum Lituani Volinia potiuntur 190
Vngarorum legati in uincula coniecti 265
contra Vngaros Polonorum & Boemorum infelix bellum 321 & deinceps
cum Vngaris Cazimirus secundus fœdera & pacta confirmat 166
Voldemarus Marchio 149
de Volinia ab Vngaris prodita 190
Volodor Præmisliensium dux 63 perfidus 64
Vratislauiæ synodus coacta 124
Vuladislaus rex Turcos ab Vngaria cohibet 226 Samagiciam ad religionem conuertit 225 cum Sigismundo Vng. rege pacem renouat 230 templum corporis Christi Posnaniæ condit 208 regnum Vngariæ contemnit ibid.
Vuladislai nuptiæ 62.227.229 bellũ cum Crucigeris 210 & deinceps. profusa liberalitas 244 eaq; à Sbigneo episcopo reprehensa 245
Vuladislao pecunia ab ecclesiasticis denegata 229 ex Sophia quarta uxore filius nascitur 230 clauus crucis Christi donatur 231 frangitur crus. ibid. à Boemis regnum defertur 228
inter Vuladislaum & fratrem eius bellum propter regnum Vngaricum 335
in Vuladislaum regem horrendum fulmen ob incestas nuptias 228
ad Vuladislaum regem Tartarorum legatio

fio 224 Item Venetorum 223 regnũ Poloniæ defertur 45
Vuladislaum Fridericus Cæſar reducere conatur 82
de Vuladislao in Lituaniam arte Vitoudi euocato 257
à Vuladislao uota perſoluta 222
Vuladislai mors 50
Vuladislai filij regis mors 254 ab Aſtrologo per ſacerdotem Boemorum prædicta 251
Vuladislaum filium regẽ Sbigneus epiſcopus de peccatis ſuis arguit 252
de Vuladislao filio rege deſignato 245
Vuladislaus ſecundus, princeps 73 Poſnaniam obſidet 76
de Vuladislai ſecundi nuptijs 206
Vuladislai ſecundi ſuorumq; exilium 78 in fratres iniuria, deſq; uxore eius Chriſtina impia & crudeli 74
Vuladislaus tertius Poloniæ rex 255 Amurati Turcarum Imper. poſtulanti magna cum ſua gloria indicias dat decennales 274 Budam in ſuam poteſtatem redigit 266 cum Huniade Turcas aliquoties uincit 270
Vuladislai tertij fœdus cũ Crucigeris Pruſſienſibus & Liuonienſibus 259 coronatio 257 bellũ contra Turcas 274 in quo fortiter occumbet 278
poſt Vuladislai tertij interitum regnũ ad Cazimirum defertur 280
de Vuladislai tertij in Vngariam profectione 264 eoq; ab Vngaris in regem ſuum coronato 265
Vuladislai tertij regnum, ætas, forma, more, ſanctus interitus 278 & deinceps
Vuladislao tertio totus Chriſtianus orbis gratulatur de victoria à Turcis reportata 272 & deinceps
Vuladislao tertio ex Polonia auxilia miſſa contra Vngaros rebelles 267
Vuladislao tertio confirmatio regni facta amotis proiſoribus 261
inter Vuladislaum tertium & Sigiſmundum Cæſarem pax tentata ibid.
ab Vuladislao tertio Vngariæ regnum ſuſcipitur 263
ſub Vuladislao tertio impubere qua ratione reſp. adminiſtrata 257
Vuladislaus Loctícus 142. 143 Maſouiã & Marchiam Brandeburg. uaſtat 155
Vuladislai Loctici mors & ſepultura 163 bellum cum Crucigeris & Sileſijs 162 coronatio 153
de Vuladislao Loctico rege electo & repudiato 145 iterum in regem creato 147
Vuladislaus Cazimiri Polonorum regis F. Boemorum rex accerſitur 316 coronatur 317 iurat ibid.
Vuladislai Boem. regis infœlix contra Vngaros bellum 321
de Vuladislao rege Boemorum Imp. clientefacto 330
Vuladislaus Laſconogus Miecislai ſenis F. 101 principatum à Leſco Albo recuſatum ſuſcipit 103
Vuladislaus Damoborius Caſtellanus Nacenſis, homo ſeditioſus 312 capite plectitur 313
Vuladislaus Opolienſis Poloniæ adminiſtrator datus, repudiatur 187
Vuladislao duci Opolienſi principatus defertur 133 quas ditiones Ludouicus Poloniæ rex donarit 182
contra Vuladislaũ ducem Opol. bellũ 204
de Vuladislao monacho 184

Vuladislauiensis ecclesia condita 180
Vulodimirus Palatinus Cracouiensis 116
Vuratislauiense oppidum 118
uxores barbaricæ dimissæ 17
uxores ut par pari maritis suis retulerint 40
Vuislicia 68
Vulostouicius Comes Xiafensis 69
Vuseborius Palatinus Sendomiriensis 75

Z

Zagoscensis parochia 81
Zatoria regno Poloniæ adiuncta 364
Zauicostum arx 116
Zembocia 40
de Zemomislo principe 16
Zemouitus à fratre Cazimiro in uincula coniectus 113
Zemouito duce, Masouia ad regni societatem accedit 173
de Zemouito principe 15
Zindramus Mascouicius 214
Zlotoria urbs 211
Zuerinecense cœnobium 82 à Iaxa conditum. ibid.

FINIS.

BIBLIOTEKA WYŻSZEJ SZKOŁY HANDLOWEJ WARSZAWA

Zdeszyt. 1964